

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI
2019-YL-174

**SİYASAL AİDİYETLER ÇERÇEVESİNDE BİREYLERİN
NÜFUS VE EVLİLİK KURUMUNA İLİŞKİN YARGILARI**

HAZIRLAYAN
Duygu AVCI

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÜNAL

AYDIN-2019

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Sosyoloji Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Duygu AVCI tarafından hazırlanan “Siyasal Aidiyetler Çerçevesinde Bireylerin Nüfus ve Evlilik Kurumuna İlişkin Yargıları” başlıklı tez, 27.08.2019 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

<u>Unvanı, Adı ve Soyadı</u>	<u>Kurumu</u>	<u>İmzası:</u>

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulununtarih.....sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Ahmet Can BAKKALCI
Enstitü Müdürü V.

T.C.
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

... / ... / 2019

Duygu AVCI

ÖZET

SİYASAL AİDİYETLER ÇERÇEVESİNDE BİREYLERİN NÜFUS VE EVLİLİK KURUMUNA İLİŞKİN YARGILARI

Duygu AVCI

Yüksek Lisans Tezi, Sosyoloji Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL

2019, XXVIII + 293 sayfa

Dünyada tarihsel süreç içerisinde toplumlar için nüfus meselesi ve onun geleceğine dair kaygılar her daim güncel bir politika meselesi olmuştur. Şüphesiz, toplumlardaki nüfus yapısında gözlemlenen değişim ve dönüşüm süreçleri aile ve evlilik kurumuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu çerçevede nüfusa ilişkin değişim ve dönüşümlerin en net gözlemlendiği toplumsal alan aile ve evlilik kurumudur. Bu bakımdan bireylerin hayatlarına yön veren ve toplumların devamlılığını sağlayan, değer yargılarının ve davranışların şekillenip kuşaktan kuşağa dönüşerek aktarıldığı bir kurum olarak aile ve dolayısıyla evlilik nüfus ile ilgili araştırmaların önemli bir öznesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim, bugün modern dünyanın getirdiği bir özellik olarak bireyselleşmenin hakim olduğu birçok gelişmiş Batı ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de evlenme ve yeniden evlenme oranlarının düşüklüğü ve yüksek boşanma oranlarına dair yakın dönem istatistikler evlilik ve ailenin geleceğine ilişkin duyulan derin kaygının temellerini oluşturmaktadır. Bu çerçevede, bu tezin amacı temel olarak iki ekseni kapsayacak şekilde kurgulanmıştır. Araştırmanın birinci ekseni, belirlenen örneklem üzerinden bireylerin aile olgusuna yönelik değer atıfları, evliliğe ve çocuk sahibi olmaya yönelik tercih ve tutumları, nüfusun niceliğine dair yaklaşımlarının ne yönde olduğunun ampirik düzeyde tespit edilmesini kapsamaktadır. Bu noktadan hareketle giderek bireyselleşen bir dünyada bireylerin toplumsal alandaki ilişkilenmeleri anlamlandırma biçimlerinin aile ve evlilik kurumunun geleceğine dair ne derece kaygılanmamız veya endişelenmemiz gerektiğine dair bir tartışmanın makro düzeydeki kurumsal düzeydeki istatistiklerden faydalanılarak ve belirlenen örneklem üzerinden elde edilen nicel ve nitel temeldeki ampirik verilere dayalı olarak yapılmasına çalışılmıştır. Araştırmanın ikinci ekseni, karar alıcıların ve siyasetçilerin aile, evlilik, çocuk ve nüfus konusuna dair geliştirdikleri söylem ve politikaların farklı siyasal aidiyetlere sahip bireyler

tarafından nasıl algılandığı ve bu konudaki tutumlarını ne yönde şekillendirdiğinin tespit edilmesini kapsamaktadır.

Bu çalışmada, genellenebilirliği daha yüksek bilginin üretilmesinde kullanılan nicel yöntem ve sosyal olguları bağlı buldukları bağlam içinde keşfetmeye çalışan yorumlayıcı anlayışa dayanan nitel yöntemin birlikte kullanılması benimsenmiştir. Araştırmada nitel ve nicel metodolojiye uygun olarak çalışmanın örneklem kümesi de nitel ve nicel araştırmalarda tercih edilen örnekleme tekniklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Nicel araştırma kapsamında, çalışma evreni, IBBS-2 seviyesinde Ege Bölgesi temsiliyetine sahip İzmir ve Aydın illerindeki 18 yaş ve üstü bireylerle sınırlandırılmıştır. Belirlenen bu evrenden ‘kota örnekleme yöntemi’ kullanılarak uygun çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya dahil edilecek kişiler belirlenirken yaş, cinsiyet, evli olma, bekar olma, boşanmış olma, çocuk sahibi olma/olmama, farklı siyasal değer ve tutumlara sahip olma kriterleri/kotaları gözetilmiştir. Bu yönde, 600 kişiden oluşan bir örneklem grubuna ulaşılmış ve toplam 551 anket geçerli sayılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada anlama ve yorumlamaya dayalı bir perspektiften hareketle nitel yöntem bağlamında ise veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel çalışma bağlamında, derinlemesine görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesinde yaş, cinsiyet, evli olma, bekar olma, boşanmış olma, çocuk sahibi olma/olmama, farklı siyasal değer ve tutumlara sahip olma kriterleri/kotaları çerçevesinde ‘maksimum çeşitlilik örnekleme’ ve ‘teorik örnekleme yöntemi’ kullanılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: Modernleşme, Nüfus, Aile, Evlilik, Doğum ve Çocuk, Siyasal Tutumlar.

ABSTRACT

JUDGMENTS of INDIVIDUALS on POPULATION and MARRIAGE INSTITUTION in the FRAMEWORK of POLITICAL BELONGINGS

Duygu AVCI

MScThesis at Sociology

Supervisor: Dr. Öğretim Üyesi Serdar ÜNAL

2019, XXVIII + 293 pages

In the historical process of the world, the issue of population and the concerns about its future have always been a current policy issue for societies. Undoubtedly, the processes of change and transformation observed in the population structure in societies are directly linked to the institution of family and marriage. Within this framework, the area where the changes and transformations related to the population are observed most clearly is the family and marriage institution. In this respect, as an institution that directs the lives of individuals and ensures the continuity of societies, family and thus marriage is an important research subject about the population. Indeed, today as in many developed Western countries dominated by individualism, reduction of marriage and remarriage rates and high divorce rates in Turkey are the basis for the concern regarding the future of marriage and family. In this context, the aim of this thesis is designed to cover two axes. The first axis of the study consists of examining the values of individuals towards family phenomenon, their preferences and attitudes towards

Marriage and having children, and their approaches to the quantity of the population. From this point of view, in a world that is becoming more and more individualized, there is a discussion about the extent to which individuals should be concerned or worried about the future of the family and marriage institution. For this discussion, the institutional macro statistics and the quantitative and qualitative research data were used. The second axis of the study covers how discourses and policies developed by decision-makers and politicians on the issue of family, marriage, children and population are perceived by individuals with different political affiliations and how their attitudes are shaped.

In this study, quantitative and qualitative methods were used together. The sample set of the study was formed by using the sampling techniques used in qualitative and quantitative researches in accordance with the qualitative and quantitative methodology. Within the scope of the quantitative research, the population of the study was limited to individuals aged 18 and over in İzmir and Aydın provinces, which represent the Aegean Region at IBBS-2 level. Appropriate study group was formed by using quota sampling method from this universe. While determining the participants to be included in the study, quotas such as age, gender, being married, being single, being divorced, having / not having children, having different political values and attitudes were considered. In this direction, a sample of 600 people was formed and a total of 551 questionnaires were considered valid. In the study, in the context of qualitative method, in-depth interview technique was used as data collection tool from a perspective based on understanding and interpretation. In the context of qualitative study, 'maximum diversity sampling' and 'theoretical sampling method' were used within the framework of quotas such as age, gender, being married, being single, being divorced, having / not having children, having different political values and attitudes. In this context, in-depth interviews were conducted with a total of 26 people in the cities of Aydın and İzmir via a semi-structured interview form.

KEYWORDS: Modernization, Population, Family, Marriage, Birth and Child, Political Attitudes.

ÖNSÖZ

Günümüzde üzerinde en çok durulan konulardan biri toplumda aile ve evlilik kurumundaki değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak nüfus yapısında ortaya çıkan değişimler ve bu temeldeki gelecek projeksiyonlarıdır. Nüfus ülkeler için birçok bakımdan önemli bir husustur. Ancak nüfusun önemi ülkeden ülkeye ve zamana göre bazı değişiklikler göstermektedir. Nüfusun artmaması veya azalması ülkeler için önemli bir sorun kabul edilirken aşırı artan nüfus da önemli bir sorun olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki artan genç ve dinamik nüfus, ülkenin üretim kapasitesine, milli gelirine ve ekonomik gücünde üstünlük sağlarken; gelişmemiş ülkelerdeki artan nüfus, ekonomik kalkınmayı sınırlandırıp durumu daha da kötüleştirebilmektedir.

Bu anlamda, bireylerin aile, evlilik, çocuk konusundaki tutumları toplumun genel anlamdaki demografik görünümünün veya nüfus yapısının şekillenmesinde temel belirleyici konumundadır. Özellikle günümüzde siyasiler nüfus konusunu ülkelerin geleceğinin bir inşası olarak görmekte ve siyasette bu duruma uygun söylem ve politikalar oluşturmaktadırlar. Ancak nüfus politikalarının etkili olabilmesi için toplumdaki bireylerin de bu politikaları benimsemeleri, tercih ve tutumlarına yansıtılabilmeleri önemli olmaktadır.

Bu bakımdan aile ve evlilik kurumunun, ülke nüfusuna etkisinin ve nüfus projeksiyonlarının belirlenmesi ile ilgili yapılan çalışmaların, demografik dönüşüm sürecinde ülkedeki toplumsal koşulların bilinmesi ve iyileştirilebilmesi için yeni politikalar hazırlanmasında karar alıcılar açısından önem arz etmektedir. Bu sorundan hareketle yola çıkıldığında, ülkemizin yaşadığı demografik dönüşüm sürecinin nüfusa etkisinin araştırıldığı evlilik kurumu ve aile değerine yönelik oluşturulan siyasal söylemlerin –politikaların- bireyler üzerindeki etkisinin incelenmesi özellikle kriz ve toplumsal dönüşümün sancılı geçtiği dönemlerde ailelerin ve bireylerin üzerindeki etkisini daha iyi anlamak ve ortaya çıkan sorunlarla daha etkin mücadele etmek amacıyla önemlidir. Bu tür araştırmalar sosyal politika ve nüfus politikaları oluşturmada temel bilgi kaynaklarımız olacaktır. Bu yönde, bireylerin siyasal tutumları ile evlilik kurumu ve aile değerlerine yönelik benimsenen tutum ve değer yargıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi temel amaçlar arasındadır.

“Siyasal Aidiyetler Çerçevesinde Bireylerin Nüfus ve Evlilik Kurumuna İlişkin Yargıları” başlıklı FEF-18032 proje numaralı bu tez, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü tarafından desteklenmiştir.

Araştırma konusunun belirlenmesinden son halini almasına kadar her aşamasında titizlikle ilgilenen, sonsuz sabırla beni her zaman çalışmaya teşvik eden ve güven veren, kendisinden çok şey öğrendiğim değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÜNAL’a, Yüksek lisans eğitimim boyunca her birinden değerli bilgiler edindiğim Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine ve hayatımın her alanında olduğu gibi, eğitim hayatım boyunca da anlayışı ve özverisiyle desteğini her zaman hissettiğim sevgili annem Semra ERŞEKER’e teşekkürü bir borç bilirim.

Duygu AVCI

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI.....	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ.....	xi
TABLolar DİZİNİ.....	xvi
GRAFİKLER DİZİNİ	xxii
EKLER DİZİNİ	xxiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xxiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	9
1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	9
1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	9
1.2. Araştırmanın Soruları	12
1.3. Araştırmanın Önemi	13
1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği	14
1.5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	16
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	17
2. BÖLÜM	19
2. TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	19
2.1. Nüfus Olgusu	19
2.2. Demografi Kavramı ve Kapsamı	20
2.3. Nüfus Değişkenleri	22
2.4. Nüfus Kuramları	30
2.4.4.5. Optimum Nüfus Kuramı.....	41
2.5. Nüfus Teorileri ve Politikaları	41

2.5.1. Nüfus Artış Hızını Azaltmaya Yönelik Uygulanan Politikalar (Antinatalist Politika).....	42
2.5.2. Nüfus Artış Hızını Yükseltmek İçin Uygulanan Politikalar (Pronatalist Politika)	43
2.5.3. Nüfusun Nitelik ve Niceliğini İyileştirmek Amaçlı Uygulanan Politikalar	45
2.6. Türkiye’de Demografik Dönüşüm ve Nüfus Politikaları.....	46
2.6.1. Türkiye’ de Uygulanan Nüfus Politikalar.....	46
2.6.2. Türkiye’ de Planlı Kalkınma Dönemi.....	51
2.6.3. Türkiye’nin Demografik Fırsat Penceresi.....	63
2.7. Genç Nüfustan Yaşlanan Nüfusa: Türkiye'nin Demografik Geleceği	65
2.8. Türkiye’de ve Dünyada Demografik Sistemler ve Nüfus Meselesi	73
2.9. Modernleşme Sürecinde Değişen Aile Yapısı	107
2.9.1. Artan Bireysellik Kuramı	113
2.9.2. Artan Zenginlik Kuramı	114
3. BÖLÜM	118
3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	118
3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler	118
3.1.1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri	118
3.1.2. Katılımcıların Siyasal, Kültürel, Dinsel Kimlik ve Aidiyetleri	123
3.2. Aile ve Evliliğe Dair Yaklaşımlar	127
3.2.1. Evli Olmayan Katılımcıların Evliliğe İlişkin Düşünceleri	129
3.2.2. İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceler	131
3.2.3. Evli Olan Katılımcıların Evliliklerinden Memnuniyeti.....	137
3.2.4. Katılımcıların Aile ve Evlilik Kurumuna Yönelik Tutumları	141
3.2.5. Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Karşı Tutumlar	151
3.3. Çocuk Sahibi Olmaya ve Bakımına Yönelik Yaklaşımlar	161
3.3.1. Çocuk Sayısı ve Başka Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar ..	163

3.3.2. İdeal Çocuk Sayısı	166
3.3.3. Çocuk Sahipliğinin Kariyere Olumsuz Yansımasına Dair Yaklaşımları.....	176
3.4. Nüfusun Niceliğine Dair Yaklaşımlar	188
3.4.1. Daha Az mı Daha çok mu Nüfus?	189
3.4.2. Nüfusun Azalması Herkesin Yararınadır.....	194
3.4.3. Nüfusun Azalması Bir Tehlikedir.....	197
3.4.4. Nüfusun Hem Niceliği Hem de Niteliği Önemlidir.....	199
3.5. Siyaset, İdeoloji ve Nüfus	203
3.5.1. Nüfus Meselesi Siyasi ve İdeolojik Bir Mesele Mi?	205
3.5.2. Siyasal Aktörlerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemleri	209
3.5.3. Siyasal Aktörlerin Söylemlerine Yönelik Bireylerin Tutumları.....	214
3.5.4. Siyasal Aktörlerin Söylemleri Ve özel Hayata Müdahale	219
3.5.5. Özel Alan ve Devlet Müdahalesinin Gerekliliği.....	226
3.5.6. İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesi...231	
3.5.7. Siyasetçilerin Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi..235	
4. TARTIŞMA VE SONUÇ	247
5. KAYNAKLAR	257
6. EKLER	275
ÖZGEÇMİŞ	293

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1. Kadınlarda Eğitim Düzeyi ve Doğurganlık Oranları	26
Tablo 2.2. Türkiye’de Yaşa Göre Özel ve Toplam Doğurganlık Düzeyi.....	27
Tablo 2.3. Türkiye’de Yerleşim Yerlerine Göre Toplam Doğurganlık Hızları.....	29
Tablo 2.4. Türkiye’de Bölgelere Göre Toplam Doğurganlık Hızları.....	29
Tablo 2.5. Türkiye Senaryolarına Göre Nüfus Projeksiyonları	65
Tablo 2.6. Yıllara Ve Yaş Grubuna Göre Nüfus, 2018, 2023, 2040, 2060, 2080	69
Tablo 2.7. Kadınlarda ve Erkeklerde İlk Evlenme Yaşı, 2015-2018	70
Tablo 2.8. Evlenme Sayısı, Kaba Evlenme Hızı, Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı 2015-2018.....	72
Tablo 2.9. Toplam Doğurganlık Hızları (1950-2055)	73
Tablo 2.10. UNFPA, Türkiye Nüfus Yaş Gruplarına Göre Yüzde %,	74
Tablo 2.11. UNFPA, Türkiye Doğurganlık, (2015-2020).....	74
Tablo 2.12. UNFPA, Türkiye Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (2015-2020)	75
Tablo 2.13. UNFPA, Dünya Geneli Nüfus Yaş Gruplarına Göre Dağılımı Yüzde, (%).....	93
Tablo 2.14. UNFPA, Dünya Geneli Doğurganlık, (2018).....	94
Tablo 2.15. UNFPA, Dünya Geneli Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, 2019	94
Tablo 2.16. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Nüfus Yaş Gruplarına Göre Yüzde, (%).....	95
Tablo 2.17. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2018).....	95
Tablo 2.18. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, 2019.....	96
Tablo 2.19. UNFPA Daha Az Gelişmiş Bölgeler Nüfus, yaş gruplarına göre yüzde, (%).....	96
Tablo 2.20. UNFPA, Daha Az Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2019).....	97
Tablo 2.21. UNFPA, Daha Az Gelişmiş Bölgeler Doğumda beklenen yaşam süresi, (2019).....	97
Tablo 2.22. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Nüfus, yaş gruplarına göre yüzde, (%).....	98
Tablo 2.23. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2019).....	98

Tablo 2.24. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (2019)	98
Tablo 2.25. Birleşmiş Milletler 2050 Dünya Nüfusu Tahmini.....	101
Tablo 2.26. Dünya Nüfusuna Göre Bazı Ülkelerin Nüfus Sıralaması ve Dünya Nüfusuna Oranı	101
Tablo 2.27. Kıtalara Göre Üç Yaş Grubu Nüfusun Dağılışı (2018).....	103
Tablo 2.28. UNFPA Verilerine Göre, 2050 Yılında Dünyanın Bazı Ülkelerinin Nüfus Tahminleri İle 2002 Yılı Karşılaştırmalı Değişim Oranları	104
Tablo 2.29. Türkiye’de Bireylere Göre Hane Tipleri, 2006 ve 2011 Yılları.....	110
Tablo 2.30. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2014-2018.....	110
Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı	119
Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Dağılımları	119
Tablo 3.3. Katılımcıların Medeni Durumları.....	119
Tablo 3.4. Katılımcıların Eğitim Durumları	120
Tablo 3.5. Katılımcıların Meslek Durumları	120
Tablo 3.6. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelir Durumları.....	121
Tablo 3.7. Katılımcıların Kendilerini Ait Gördükleri Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu.....	121
Tablo 3.8. Katılımcıların Bölgelere Göre Doğum Yerleri.....	122
Tablo 3.9. Katılımcıların İkamet Ettikleri Kent.....	122
Tablo 3.10. Katılımcıların Yaşadıkları Yerin Niteliği.....	123
Tablo: 3.11. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetleri	123
Tablo: 3.12. Katılımcıların Kesinlikle Oy Vermem Dedikleri Siyasal Partiler.....	124
Tablo 3.13. Katılımcıların Kimlik Tanımlamaları.....	124
Tablo 3.14. Katılımcıların İnanç Eksenli Tanımlamaları	125
Tablo 3.15. Evli Olmayan Katılımcıların Evliliğe İlişkin Düşünceleri	129
Tablo 3.16. Katılımcıların Kadının İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri.....	132
Tablo 3.17. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Kadının İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri	132
Tablo 3.18. Katılımcıların Erkeğin İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri	133

Tablo 3.19. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Erkeğin İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri	134
Tablo 3.20. Katılımcıların Evliliklerinden Memnuniyeti	137
Tablo 3.21. Katılımcıların Evlenmemiş Olma İsteği	138
Tablo 3.22. Katılımcılara Göre Evliliğin Öncelikli Amacı	141
Tablo 3.23. Katılımcıların Aile ve Evlilik Kurumuna Yönelik Tutumları	142
Tablo 3.24. Katılımcıların Yaşlarına Göre Evlilik Allah'ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler	146
Tablo 3.25. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Evlilik Allah'ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler	147
Tablo 3.26. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Evlilik Allah'ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler	148
Tablo 3.27. Katılımcıların Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri ...	152
Tablo 3.28. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri	152
Tablo 3.29. Katılımcıların Yaşlarına Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri	153
Tablo 3.30. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri	154
Tablo 3.31. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri	155
Tablo 3.32. Sahip Olunan Çocuk Sayısı	163
Tablo 3.33. Başka Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar	164
Tablo 3.34. Evlendiğinde Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar	166
Tablo 3.35. İdeal Çocuk Sayısı	167
Tablo 3.36. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İdeal Çocuk Sayısı	169
Tablo 3.37. Katılımcıların Yaşlarına Göre İdeal Çocuk Sayısı	172
Tablo 3.38. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Grubuna Göre İdeal Çocuk Sayısı	173
Tablo 3.39. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre İdeal Çocuk Sayısı	175
Tablo 3.40. Katılımcıların Çocuğa Dair Kaygıları	177

Tablo 3.41. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerine Olumsuz Etki Etmesine Dair Yaklaşımları	178
Tablo 3.42. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları.....	180
Tablo 3.43. Katılımcıların Yaşlarına Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları.....	182
Tablo 3.44. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları	183
Tablo 3.45. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları	185
Tablo 3.46. Katılımcıların Nüfusun Niceliğine Dair Tutumları	190
Tablo 3.47: Katılımcıların Cinsiyetlerine Görenüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları.....	191
Tablo 3.48: Katılımcıların Yaşlarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları	192
Tablo 3.49: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları	193
Tablo 3.50. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları	194
Tablo 3.51. “Nüfus Meselesi Tamamen Siyasi ve İdeolojik Bir Meseledir” Yargısına Yönelik Tutumlar.....	205
Tablo 3.52. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Nüfus Meselesinin Siyasal Ve İdeolojik Bir Konu Olduğuna Dair Yargıları	205
Tablo 3.53. Katılımcıların Yaşlarına Göre Nüfus Meselesinin Siyasal Ve İdeolojik Bir Konu Olduğuna Dair Yargıları.....	206
Tablo 3.54: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfus Meselesinin Tamamen Siyasi Ve İdeolojik Bir Mesele Olduğuna Dair Yargıları.....	207
Tablo 3.55: Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Nüfus Meselesinin Tamamen Siyasi ve İdeolojik Bir Mesele Olduğuna Dair Yargıları	208
Tablo 3.56. Siyasal Partilerin Veya Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Olarak Görüşlerini Açıklaması ve Tavsiyelerde Bulunmasına İlişkin Tutumlar	209

Tablo 3.57. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları	210
Tablo 3.58. Katılımcıların Yaşlarına Göre Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları	211
Tablo 3.59. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları ...	212
Tablo 3.60. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları.....	213
Tablo 3.61: Devletin e Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları.....	214
Tablo 3.62. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları.....	215
Tablo 3.63. Katılımcıların Yaşlarına Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerine Tutumları	215
Tablo 3.64. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları.....	217
Tablo 3.65. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları.....	218
Tablo 3.66: Hükümetin Veya Siyasetçilerin Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Görürmüsünüz?.....	219
Tablo 3.67: Katılımcıların Cinsiyetine Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu.....	220
Tablo 3.68: Katılımcıların Yaşlarına Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu.....	220
Tablo 3.69. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu	221
Tablo 3.70. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Hükümetin Ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu	222
Tablo 3.71. Kürtaj, Evlilik Dışı İlişki, Alkol Gibi Meselelere Devlet Ne Kadar Müdahil Olmalıdır?	226

Tablo 3.72: Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Kürtaj, Evlilik Dışı İlişki, Alkol Gibi Meselelere Devletin Müdahil Olma Derecesine İlişkin Tutumları.....	228
Tablo 3.73. Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Arttığını Düşünüyor Musunuz?.....	231
Tablo 3.74. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler.....	232
Tablo 3.75. Katılımcıların Yaşlarına Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine Ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler.....	233
Tablo 3.76. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler.....	234
Tablo 3.77. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler.....	235
Tablo 3.78: Siyasetçilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi.....	236
Tablo 3.79: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Siyasetçilerin Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi	239
Tablo 3.80. Katılımcıların Yaşlarına Göre Siyasetçilerin Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi	240
Tablo 3.81: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi	241
Tablo 3.82. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi	242

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 2.1. Türkiye Nüfus Gelişimi ve Projeksiyonu 1927-2025	61
Grafik 2.2. Toplam doğurganlık hızı, Türkiye, 1976-2075	66
Grafik 2.3. Türkiye Ortanca Yaş Grafiği.....	67
Grafik 2.4. Yaş Grubuna Göre Yaşlı Nüfus Oranı, 2013, 2017	68
Grafik 2.5. TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2040.....	69
Grafik 2.6. Türkiye Nüfusu, 2018-2080	70
Grafik: 2.7. Dünya Nüfus Tablosu, 1950, 1963, 2011, 2050	92
Grafik 2.8. Birleşmiş Milletler Verilerine Dayalı Yaş ve Cinsiyete Göre Dünya Nüfusu;	100
Grafik 3.1. Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080.....	162
Grafik 3.2. TÜİK, 2018-2080 Türkiye Nüfusu Grafiği.....	188

EKLER DİZİNİ

Ek 1: Görüşmeci Listesi	275
Ek 2: Bekar Veya Evli Olmayan Görüşmeciler İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	276
Ek 3: Evli Görüşmeciler İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	279
Ek 4: Anket Formu	282

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	:Avrupa Birliği
ADNKS	:Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AKP	:Adalet ve Kalkınma Partisi
ASAGEM	:Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
ASPB	:Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
BM	:Birleşmiş Milletler
CHP	:Cumhuriyet Halk Partisi
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
EUROSTAT	:European Union Open Data Portal (Avrupa İstatistik Ofisi)
HDP	:Halkların Demokratik Partisi
HÜNEE	:Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
İTO	:İstanbul Ticaret Odası
MHP	:Milliyetçi Hareket Partisi
MÖ	:Milattan Önce
M.S	:Milattan Sonra
SP	:Saadet Partisi
TAYA	:Türk Aile Yapısı Araştırması
TNSA	:Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması
TÜBİTAK	:Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu
TÜSİAD	:Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği
TKP	:Türkiye Kominist Parti
UNESCO	:United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
UNFPA	:United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
WHO	:Dünya Sağlık Örgütü

GİRİŞ

Nüfus ve dolayısıyla aile ve evlilik meselesi ülkeler için demografik, sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi yönleriyle birçok bakımdan önemli olan ve ele alınması gereken olgular olarak karşımıza çıkmaktadır. Demeny'e (2003:3) göre, nüfus politikası, "demografik değişimi doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemek amacıyla hükümetlerin oluşturduğu özel ve/veya genel programlar ile yapılmış ya da değiştirilmiş uygulamalar olarak tanımlanabilir" (akt. Demir, 2016:42). Birleşmiş Milletlerin bir tanımına göre de "nüfus politikası nüfusun büyüklüğü ve artış hızı, yersel dağılımı (ulusal ve uluslararası) ve demografik nitelikleri gibi önemli demografik değişkenleri etkilemek suretiyle, ekonomik, sosyal, demografik, siyasal ve diğer ortak toplumsal hedeflere ulaşılmasına yardımcı olmak amacı ile hazırlanan tedbir ve programlardır" (Oktay, 2014:33).

Bugün de dahil olmak üzere tarihsel olarak toplumların ya da devletlerin nüfus konusundaki tutumlarının veya politikalarının şekillenmesinde bu konudaki ortaya atılmış olan birbirinden ilkeler itibariyle farklılaşan nüfus teorileri ya da modelleri bulunmaktadır. Tarihsel olarak bu konuda birbirinin alternatifi ya da zıttı olarak kabul edebileceğimiz iki ana model ve bir de bunları dengeleyici olmak üzere üç yaklaşım toplumların nüfusa dair politikalarını -dönemsel şartlara uygun olarak- belirleyici olduğu söylenebilir. Yani, (i) nüfus artış hızını azaltmaya yönelik model (ii) nüfus artış hızını yükseltmeye yönelik model ve (iii) nüfusun nicelik ve niteliğini dengede tutmaya ve iyileştirmeye yönelik model. (Ünal, 2018:276).

Nüfus artış hızını yükseltmeye yönelik model, nüfusu askeri, siyasi ve ekonomik bir güç unsuru olarak görür. Nüfusa bir güç unsuru olarak bakıldığında, "nüfus demek insan demektir". Nüfusun, özellikle ülkedeki genç nüfusun fazla olması ülkede askere alınacak daha fazla sayıda insan anlamını taşımaktadır. Bu bakımdan ülkeler nüfusu askeri bir güç olarak görmektedirler. Aynı zamanda, nüfus ülkelerin kalkınmasında ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasından en önemli üretim kaynaklarından biri olarak da karşımıza çıkar. Bu anlamda da "nüfus demek üretim demektir". Nüfus ülkeler için hem üretici hem de tüketici bir yapıya sahiptir. Üretken olan bu nüfus doğru ve verimli değerlendirildiğinde ülkeler için birçok anlamda fırsat yaratacağı düşünülmektedir. Öyle ki günümüzde nüfus gücü fazla olan ülkelerin üretim kapasitelerinin ve milli gelirlerinin yüksek olacağı buna bağlı olarak bu

ülkelerin ekonomik güç bakımından da diğer ülkelerden daha üstün olacağı düşünülmektedir. Artan nüfusu bir fırsat olarak gören ve değerlendiren bu ülkelerdeki karar alıcılar ve siyasiler her fırsatta “genç ve dinamik bir nüfus” vurgusu yaparak, özellikle üretici konumundaki genç nüfusun arttırılabilmesi için hem maddi hem manevi destek ve söylemlerle, bireyleri evliliğe ve çocuk sahibi olmaya yönlendirmeye çalışılmaktadır.

Nüfus artış hızını azaltmaya yönelik modele göre, üzerinde bu kadar önemle durulan nüfus aktif ve verimli bir şekilde değerlendirilemediği, üretim gücü olarak kullanılmadığı durumlarda nüfus artış hızının düşürülmesinin herkesin yararı olacağı ve refah içinde bir hayat yaşamak için bunun gerekli olduğu savunulur. Özellikle, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerdeki üreten nüfusun az, tüketen nüfusun fazla olması birçok alanda bu durumu dezavantaja çevirebilmektedir. Gelişmemiş ve az gelişmiş ülkelerde artan nüfus, ekonomik kalkınmayı sınırlandırıp durumu olduğundan daha da kötü bir hale getirebilmektedir.

Dünyada ülkelerin mevcut durumlarına bakıldığında Doğan'ın (2011:295) ifade ettiği üzere, “dünyada bir yandan aşırı nüfus artışı çeşitli sorunlara yol açarken diğer taraftan da nüfusun çok az artması veya eksilmesi de ülkelerin varlığını ve geleceğini tehdit etmektedir”. Özellikle ekonomik bakımdan geri kalmış ve az gelişmiş ülkelerdeki nüfus artış hızının yüksek olmasına bağlı olarak çocuk ve genç nüfusun fazla olmasına karşılık bu ülkelerdeki ekonomik yetersizlikler sebebiyle, eğitim olanaklarından faydalanamayan niteliksiz genç nüfusun avantaj olarak kullanılmaması çeşitli sorunlara yol açmıştır. Ekonomik bakımdan daha ileri seviyelerdeki gelişmiş ülkelerde ise nüfus artış hızının düşerek nüfusun yenilenme düzeyinin de altında kalması ve giderek daha yaşlanan bir nüfus haline gelmesi de kaygı verici bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Bu manada, günümüzde nüfus politikaları ülkelerin gelecek görünümünü şekillendirmek açısından ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal temelde çok geniş kapsamlı olarak ele alınmayı gerektirmektedir. Bugün, özellikle Batı Avrupa ülkeleri geçmişte uyguladıkları nüfus politikalarının bir sonucu olarak nüfusun hızla azalması karşısında daha fazla kaygı duymaya başlarken dünyanın birçok ülkesi de hızla artan ve gençleşen nüfus yapısının ortaya çıkardığı sorunlarla uğraşmak zorunda kalmaktadır (Ünal, 2018:275). Şüphesiz, toplumdaki nüfus yapısında gözlemlenen

değişim ve dönüşüm süreçleri aile ve evlilik kurumuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu çerçevede nüfusa ilişkin değişim ve dönüşümlerin en net gözlemlendiği en önemli toplumsal alan aile ve evlilik kurumudur. Bu bakımdan bireylerin hayatlarına yön veren ve toplumların devamlılığını sağlayan, değer yargılarının ve davranışların şekillenip kuşaktan kuşağa dönüşerek aktarıldığı bir kurum olarak aile ve dolayısıyla evlilik nüfus ile ilgili araştırmaların önemli bir öznesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çerçevede, özellikle son zamanlarda, aile yapısında ve onun değerler eğiliminde önemli değişmelerin yaşandığı sıklıkla vurgulanmaktadır. Süleymanov'un (2009:13) belirttiği üzere, "kültürel değişim, sosyal yaşamda da birtakım değişimler meydana getirmekte, daha doğrusu sosyal yapı da kültürel değişim ile paralel olarak değişmektedir. Toplumda geçerli olan değer yargıları ve bunların benimsenişi zaman içerisinde değişikliğe uğramakta, söz konusu değerler çağın ihtiyaçlarına göre değişmektedir. Ailenin her türlü etkilenmenin odağında bulunması gerçekte toplumsal değişimin aile özelinde ortaya çıkan bir aşaması olarak kabul edilmelidir".

Nitekim, modernleşmenin gelenekten kopuş ve sekülerleşme anlayışı (Taylor, 1989) toplumların yeniden ve farklı biçimde şekillenmesine, bireylerin hayatını ve çevresini farklı biçimde anlamlandırmasına yol açmıştır. Modern bir düşünce olan bireycilik, özellikle Sanayi Devrimi sonrasında kapitalist üretim biçimlerinin yaygınlaşması, devlete yüklenen anlamın değişmesi ve şehirlerin büyümesiyle birlikte hayatımızı ve ilişkilerimizi köklü biçimde değiştiren bir faktör olmuştur (Kahveci ve Sever, 2016:74). Bu anlamda 'bireycilik', bireyi önceleyen ve bireyin istek ve çıkarlarının; topluluğun ya da daha özeldir ailenin çıkarlarından daha önemli olduğu düşüncesine dayanan bir eğilim olarak tanımlanabilir. Ailecilikteki topluluğa ve/veya aileye yönelik aşırı bağlılık yerini modern toplumla ilişkilendirilebilecek olan bireycilik anlayışında bireyin özerkliğine ve eylemlerine bırakmıştır (Erol, 2018:879; bkz. Allik vd. 2004). De Tocqueville, bireyselliğin yükselişiyle birlikte "birbirleriyle eşit ve benzer sayılamayacak çoğunlukta insanın, hayatlarını tıka basa dolduran küçük ve değersiz zevkler elde etmek için devamlı çaba gösterdiğini" ifade etmişti. De Tocqueville'nin kendi dönemi için yaptığı tarif bugün için de geçerli görünmektedir. Varlıklı Batı üyeleri olarak, kendimizle yakınlarımızın dışındaki her şeye karşı kayıtsız(Niedzwiecki, 2011:161).

Nihayetinde, bireysel odaklı amaçların yani ‘ben’ duygusunun kolektif odaklı amaçların yani ‘biz’ duygusunun önüne geçmesi kolektivitinin bir temsili olarak aile ve evlilik kurumuna yüklenen toplumsal değerleri dönüştürmüştür. Tarihsel olarak, evlilik kurumu toplumda birçok önemli işlevi yerine getirmiştir. Evlilik kurumu, iki aile arasında ekonomik bir birlik olarak, cinsel ilişkileri meşrulaştırma aracı olarak, anne-babalığı ve çocukları meşrulaştırma zemini olarak işlev görmüştür. Bugün birçok ülkede evliliğin başlıca işlevi anne-babalığı meşrulaştırma (bkz. Davis, 1949; Reiss ve Lee, 1988) ve aile üyelerine fiziksel ve duygusal destek sağlanmayla sınırlı görünmektedir. Son zamanlarda, değerler değişmiş ve evlilik dışı cinsel ilişkiler evli olmayan insanlar tarafından giderek daha fazla kabul görmeye başlamıştır. Aile üyelerinin ailedeki diğer üyeler için eskiden yerine getirdiği hizmetlerin çoğu bugün artık pazardan satın alınabilmektedir ve ayrıca eskiden aileye verilmiş olan başlıca rolleri başka kurumlar devralmıştır. Hatta evlilik dışı çocuğa bile eskisi kadar olumsuz bakılmamaktadır. Evliliğin eskiden yerine getirdiği kendine özgü işlevleri artık yerine getirmemesi, düşünürleri bu kurumun önemini sorgulamaya iten nedenlerden biridir (Ihinger-Tallman, 2000:1734).

Dolayısıyla, birçok yazar tarafından modern toplumlarda bireylerin kendilerini geleneksel aile, toplum ve din gibi bağlardan kopardıkları (Giddens, 1991:128) ileri sürülmüştür. Popenoe (1993) kolektiviteden bireyciliğe geçişi, bireylerin zamanlarını, paralarını ve enerjilerini aileleri yerine giderek kendilerinde harcamak istedikleri bir süreç olarak tanımlar ve böylece kültürel bir değer olarak aileciliğin ortadan kalkmaya yüz tuttuğundan bahseder (Erol, 2018:880). Nitekim, geleneksel eski kurumların gittikçe gözden düşmesi ve bireyciliğin yükselişi toplumun kolektif temel değer kabullerini değiştirmekte ve daha bencil, haz temelli bir yaşam biçimi üretmektedir. Ulrich Beck (2002) *Bireyselleşme* adlı eserinde, özellikle Batı toplumlarında ‘kendi hayatını yaşamak’ dışında yaygın hiçbir arzunun kalmadığını, kişinin kendi hayatını yaşamak için verdiği günlük yaşam mücadelesinin Batı dünyasının kolektif bir tecrübesi haline dönüştüğünü vurgulamaktadır.

Neticede, “özellikle günümüz toplumlarında artan bireyselleşme eğilimleri ve özgürlük söylemleri içine sıkıştırılmış bireysel hayatların metalaştırılarak bireylere tekrar pazarlandığı bir sürecin içinde aileye yönelik gelişen antipati ile bireyin özgürlüğünün kısıtlandığı düşüncesi, bireysel bencilliği de körüklemektedir. Günümüz

toplumlarının bireyselleşmesinden daha da önemlisi paronaya halinden, çözülmesinden bahsedilmektedir. Toplumsalın içinde kendini tek başına konumlandıran birey cemaatin içinde kendine yer edinmekten ziyade birey olarak kendi kimliğini yaratma peşinde, fakat bu durum bireyin kendine ve toplumsala yabancılaşmasını da beraberinde getirmektedir” (ASGM, 2010:30). “İnsanların aile, evlilik, çocuk, ebeveynlik olgularına yönelik tutumlarının ve beklentilerinin değişip dönüşmesinde güncel riskler olarak belirtilen oluşumlar, modernleşmiş, sanayileşmiş, kentleşmiş ve küreselleşmiş günümüz toplumlarında daha çok gerçekleşmektedir. Farklı zaman, mekân ve şekillerde ortaya çıkan ve ilerleyen bu süreçler toplamı, toplumsal yaşamı şu veya bu şekilde değişim ve dönüşüme uğratmaktadır” (Şentürk, 2008:12). Bu bakımdan, genel olarak içinde yaşadığımız giderek daha da bireyselleşen dünyada aile kurumuna yönelik algıların, evlilik ve çocuk sahibi olmaya yönelik tutumların ne yönde olduğunu tespit etmek ve tutumların altında yatan anlayışları şekillendiren temel dinamikleri ampirik verilere dayalı olarak anlamak bu araştırmanın temel amaçlarından birisidir. Bu tür bir tespit ve tartışma ilerleyen dönemler için hem ülkelerin nüfus yapılarındaki potansiyel değişimlerin izlenebilmesi hem de siyasal, ekonomik ve toplumsal alanda oluşturulacak politikalar bakımından değerlidir.

Ayrıca, ülkelerin gelecekleri bakımından nüfusun ve dolayısıyla aile, evlilik ve çocuk konusundaki bireylerin tutum ve tercihlerinin bu derece önemli olması konuyu ülke karar alıcılarının ve siyasilerin de en önemli gündemlerinden birisi olmasını sağlamaktadır. Başka bir deyişle, ülkelerde nüfusa ve nüfus politikalarına verilen önem özellikle siyasal alanda aileye ve evlilik kurumuna olan ilgiyi de arttırmıştır. Öyle ki günümüzde siyasal alanda özellikle nüfus artış hızı düşen ve nüfusu yaşlanma tehlikesi altındaki ülkelerde “Güçlü aile güçlü toplumdur”, “Evlilik kurumu dini bir müessesedir”, “Toplumun devamlılığı için evlilik kurumu gereklidir” gibi söylemlerle aile ve evlilik kurumu özendirilmeye çalışılmakta bu sayede nüfus artış hızı arttırılmaya çalışılmaktadır. Yine aynı şekilde nüfus artış hızı istenen düzeyin üstündeki ülkelerde de nüfus politikalarında aileye yönelik politikalarla, ailelerdeki çocuk sayısı düşürülmeye çalışılmakta ve bu yönde eğitici ve koruyucu yöntemler öğretilerek ve uygulanarak aileler bilinçlendirilmeye çalışılmaktadır. Ülkemizde de örneklerine sıkça rastlayabileceğimiz ve araştırmamızda da değindiğimiz üzere, dönemlere ve nüfusun yapısına bağlı olarak farklı zamanlarda farklı nüfus politikaları

oluşturulmuş ve siyasiler vatandaşları bu yönde yönlendirmeye çalışmışlardır. Dünya'nın birçok ülkesinde olduğu gibi Türkiye de nüfus politikaları konusunda önemli gelecek projeksiyonları hazırlamaktadır. Halihazırda nüfusun genç bir yapıya sahip olmasına rağmen gelecekte daha az ve daha yaşlı bir nüfus kaygısı ile nüfusu artırmaya ve daha da gençleştirmeye yönelik politikaların benimsendiği görülmektedir. Ancak, bu politikalar bazen salt bir demografik mesele olmanın ötesine de geçebilmekte ve toplumsal ve siyasal bir anlaşmazlığın kaynağı haline de dönüşebilmektedir (Ünal, 2018:283).

Nitekim, geçmişten günümüze bakıldığında siyasiler her dönemde aile, evlilik ve çocuk sayısı konularında görüşlerini açıklamakta ve bu konularda söylemlerde bulunarak bireyleri yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Konunun toplumsal, ekonomik ve askeri alanda olduğu kadar siyasi alanda bu denli önemli olması, bazı durumlarda bireyler tarafından ülkenin çıkarları bakımından olumlu karşılanırken, bazı durumlarda nüfus meselesinin tamamen siyasi ve ideolojik bir konu olarak görülmesine de neden olmaktadır. Bu anlamda, ülke karar alıcıların ve siyasetçilerin aile, evlilik, çocuk ve nüfus konusuna dair geliştirdikleri söylem ve politikaların farklı siyasal aidiyetlere sahip bireyler tarafından nasıl algılandığı ve bu konudaki tutumların ne yönde şekillendiğinin ampirik verilere dayalı olarak tespit edilmesi bu araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Çalışmada, nicel ve nitel araştırma kapsamında anket çalışması ve yüz yüze görüşmeler yoluyla elde edilen veriler katılımcıların özelliklerine ve çalışmadaki konu başlıklarına yönelik belirli kategoriler oluşturularak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bireylerin ülkemizdeki nüfus politikasına dair düşüncelerine ve bu alandaki siyasi söylemlerin bireylerin aileye yönelik atfettikleri değer ile evliliğe ve çocuk sahibi olmaya yönelik tercih ve tutumlarına etkisi temel alınarak İzmir ve Aydın illerinde ikamet eden, farklı siyasal değer ve tutumlara sahip, 18 yaş ve üstü 551 kişiyle anket çalışması ve 26 kişiyle de yüz yüze görüşmeler yapılarak katılımcıların bu konulardaki düşünce, tercih ve tutumları belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada her konu ve her soru farklı bakış açıları ile ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın çok yönlü bir bakış açısı ile yapılmış olması araştırmadaki objektifliğin sağlanması açısından önemlidir.

Araştırmanın kapsamı hakkında bilgilerin yer aldığı çalışmanın birinci bölümünde, araştırma konusu, araştırmanın amacı, önemi, soruları, metodolojisi, yöntemi ve tekniği, evreni ve örnekleme detaylı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın teorik arka planı olarak kurgulanan ikinci bölümünde, nüfus ve demografiye ilişkin tanımlamalar yapılarak bunun ülkeler açısından önemine değinilmiş ve nüfusun değişiminde etkili olan faktörler açıklanmıştır. Sonrasında, geçmişten günümüze dünyadaki nüfus kuramları incelenerek bu kapsamda ülkemizdeki nüfus teorileri ve politikaları ele alınmıştır. Yaşanmakta olan demografik dönüşüm sürecinin nüfusa ilişkin yansımaları ile bu yansımaların aile üzerinde yarattığı değişimlere değinilmiştir. Nüfusun tüm ülkeler açısından önem arz eden bir konu olması dolayısıyla, Türkiye'nin mevcut nüfus görünümü ve gelecek projeksiyonları çeşitli istatistikî verilerden hareketle ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal sonuçları temelinde uluslararası birtakım karşılaştırmalar yoluyla ele alınmış, literatür taraması yapılarak 'teorik çerçeve' başlığıyla sunulmuştur.

Üçüncü ve son bölümde anket çalışması ve yüz yüze görüşmeler sonunda elde edilen veriler yorumlanarak araştırmanın bulguları sunulmuştur. Araştırmanın bulgular kısmı beş farklı başlık ve bunların alt başlıklarından oluşturulmuştur. Birinci başlıkta araştırmaya katılanların temel demografik özelliklerine dair bilgilerin yanı sıra etnik, dinsel, mezhepsel ve yurttaşlık temelinde bireylerin kendilerine uygun gördükleri öncelikli kimlik tanımlamaları, siyasal parti konusundaki tercihleri ve inanç konusunda kendilerine uygun gördükleri tanımlamalara ilişkin bilgiler verilmiştir. İkinci başlıkta, hem nicel hem de nitel veri türü üzerinden katılımcıların evlilik kurumu ve evliliğe dair tutumları bir dizi soru çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır. Üçüncü başlıkta, doğurganlık meselesi ve katılımcıların çocuk sahibi olmaya ve bakımına yönelik tutum ve yaklaşımları ele alınmıştır. Dördüncü başlıkta, araştırmaya katılanların nüfusun niceliğine dair yani nüfusun daha az ya da çok olmasına yönelik tutumlarının ne yönde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların bu konudaki görüş ve tutumlarının arkasındaki temel gerekçeler de anlaşılmaya ve açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Beşinci bölümde, aile, evlilik, çocuk ve dolayısıyla nüfus meselesine dair ülke karar alıcıların ve siyasetçilerin geliştirdikleri söylem ve yönlendirmelerinin bireylerin tercih ve kararlarındaki etkisinin ne yönde olduğunun, konunun tamamen *demografik planlama temelinde teknik bir mesele mi yoksa siyasal*

ya da ideolojik bir mesele olarak mı görüldüğünün tartışması yapılmıştır. Bu çerçevede, çalışmada hem nicel hem de nitel düzeyde katılımcıların nüfus meselesini hangi eksenle nasıl gördükleri ve değerlendirdikleri kapsamlı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

1. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Dünyada tarihsel süreç içerisinde toplumlar için nüfus meselesi ve dolayısıyla aile ve evlilik kurumunun geleceğine dair kaygılar her daim güncel bir politika meselesi olmuştur. Zira, “nüfus, bir ülkeyi askeri, ekonomik, siyasi, sosyal ve çevre açısından etkiler. Tarihin ilk çağlarından bu yana insanoğlu “Nüfusun artması mı, yoksa azalması mı gerekir? Nüfus artışı ne gibi sonuçlara yol açar?” sorularına sürekli cevaplar aramıştır. Nüfus sürekli değişen bir olgudur” (Oktay, 2014:32).Demir’in (2016:42) de ifade ettiği üzere, “nüfus konusunda, nüfusun ne kadar olacağı, ülkelerin refah içinde yaşayabilecekleri ve ekonomik gelişimlerini sağlayabilecekleri ile ilgili ortak bir aklın kabul etmiş olduğu bir oran/sayı yoktur. Çünkü bazı çevreler nüfus artışını önlemeye yönelik çalışmaların yersiz/anlamsız olduğunu belirtirlerken; diğer bir kısmı aşırı artan nüfusun önemli bir sorun kaynağı olduğunu, şayet kontrol edilmezse aşırı artan nüfusun dünyanın taşıma kapasitesinin üstüne çıkacağını savunmaktadırlar” (Cohen, 1996:78; McCluney, 2004:45).

Çuhadar ve Lordoğlu’na (2016:77) göre, “Türkiye’deki nüfus politikalarının tarihine bakıldığında da iki zıt eksen göze çarpar. Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan ve 1950’li yılların ortalarına kadar devam eden nüfusu artırmaya yönelik nüfus politikaları ile 1955 sonrası nüfus planlamasının egemen olduğu nüfusu azaltmaya yönelik nüfus politikaları Günümüzde ise tam tersi bir gelişme ile karşılaşmaktayız”. Aslında bakılırsa, tarihsel olarak bütün toplumlarda her dönem nüfusun mevcut niceliği, niteliği ve gelecek görünümü en önemli konulardan veya kaygılardan birisi olmuştur. Ülkelerdeki aşırı nüfus başta ekonomik temelli olmak üzere birçok sosyal, kültürel ve siyasal soruna yol açan bir faktör olarak algılanırken nüfusun azalması, durağanlaşması ya da çok az artması da varoluşsal bir tehlike olarak değerlendirilebilmektedir(Ünal, 2018:275).

Her halükarda, devletler nüfus konusundaki planlamaların geleceğin bir inşası olduğunun bilincinde olarak çeşitli nüfus politikaları arasından tercih yapma konusunda tereddütler yaşayabilmektedir. Şu var ki, hangi model uygulanırsa

uygulansın ortaya çıkabilecek olası sonuçlar potansiyel bir risk taşımaktadır. Ayrıca, nüfus politikalarının hedefe ulaşması için sadece yönetsel karar alma süreçleri yeterli olmamakta bunun için toplum üyelerinin bir şekilde bu politikalara uygun hareket etmeleri konusunda ikna olmaları gerekmektedir(Ünal, 2018:283).Şüphesiz, toplumdaki nüfus yapısında gözlemlenen değişim ve dönüşüm süreçleri aile ve evlilik kurumuyla doğrudan bağlantılıdır. Bu çerçevede nüfusa ilişkin değişim ve dönüşümlerin en net gözlemlendiği en önemli toplumsal alan aile ve evlilik kurumudur.

Özellikle son zamanlarda, aile yapısında ve onun değerler eğiliminde önemli değişimlerin yaşandığı sıklıkla vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, modernleşme sürecinde toplumlarda yaşanan bazı değişimlerin geleneksel olan bağları çözdüğü ve giderek artan bir parçalanmaya, yabancılaşmaya ve değerler üzerinde yozlaşmaya neden olduğu iddia edilmektedir. Geleneksel topluma dayalı pratiklerde yaşanan çözümlerin de sosyal, kültürel ve ekonomik birçok alanda etkisinin olacağı düşünülmektedir. Bu değişimlerin de en belirgin şekilde aile ve evlilik yapısında ve bireylerin bunlara ilişkin tutumlarında gözlemlenebileceği varsayılmaktadır.

Nitekim, bugün modern dünyanın getirdiği bir özellik olarak bireyselleşmenin hakim olduğu birçok gelişmiş Batı ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de evlenme ve yeniden evlenme oranlarının düşüklüğü ve yüksek boşanma oranlarına dair yakın dönem istatistikler evlilik ve ailenin geleceğine ilişkin duyulan derin kaygının temellerini oluşturmaktadır. Bazıları, bu verileri modern toplumlarda ailenin öldüğünün kanıtı veya kolektiviteden bireyciliğe geçişin yarattığı sancılar ya da tahribatlar olarak göstermektedir. Bazıları ise, bu tür değişimleri normal ve toplumsal değişime kaçınılmaz bir uyarlanma olarak değerlendirmektedir. Tahminler ne olursa olsun, günümüzde evlilik kurumunun önceki kuşaklardakinden daha az sağlam olduğuna ve ona ilişkin bireylerin tutumlarında farklılaşmaların bulunduğu dair iddialar güçlenmektedir.

Hiç şüphesiz, aile ve evlilik kurumundaki değişim ve dönüşümler toplumların nüfus dengesi sağlama ve buna yönelik politikalar geliştirme ihtiyaçlarını yakından ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, aile, evlilik ve nüfus olguları birbirine bağlı ve her birindeki değişim ve dönüşüm bir diğerkindeki değişim ve dönüşümün neden ve sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, günümüzde üzerinde en çok

durulan konulardan biri toplumda aile ve evlilik kurumundaki değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak nüfus yapısında ortaya çıkan değişimler ve bu temeldeki gelecek projeksiyonlarıdır.

Neticede, bu çalışmanın amacı temel olarak iki eksenini kapsayacak şekilde kurgulanmıştır.

Araştırmanın *birinci eksenini*, belirlenen örneklem üzerinden bireylerin aile olgusuna yönelik değer atıfları, evliliğe ve çocuk sahibi olmaya yönelik tercih ve tutumları, nüfusun niceliğine dair yaklaşımlarının ne yönde olduğunun ampirik düzeyde tespit edilmesini kapsamaktadır. Bu noktadan hareketle giderek bireyselleşen bir dünyada bireylerin toplumsal alandaki ilişkilenecekleri anlamlandırma biçimlerinin aile ve evlilik kurumunun geleceğine dair ne derece kaygılanmamız veya endişelenmemiz gerektiğine dair bir tartışmanın makro düzeydeki kurumsal düzeydeki istatistiklerden faydalanılarak ve belirlenen örneklem üzerinden elde edilen nicel ve nitel temeldeki ampirik verilere dayalı olarak yapılmasına çalışılmıştır.

Ayrıca, ülkelerin gelecekleri bakımından nüfusun ve dolayısıyla aile, evlilik ve çocuk konusundaki bireylerin tutum ve tercihlerinin bu derece önemli olması konuyu ülke karar alıcılarının ve siyasilerin de en önemli gündemlerinden birisi olmasını sağlamaktadır. Nitekim, araştırmanın *ikinci eksenini*, karar alıcıların ve siyasetçilerin aile, evlilik, çocuk ve nüfus konusuna dair geliştirdikleri söylem ve politikaların farklı siyasal aidiyetlere sahip bireyler tarafından nasıl algılandığı ve bu konudaki tutumların ne yönde şekillendiğinin tespit edilmesini kapsamaktadır. Zira, nüfus meselesinin politika yapımcılarının temel gündem maddelerinden biri durumunda olması aslında mahrem alan gibi duran aile ve evlilik kurumunun gidişatına yönelik belirli siyasal söylemler geliştirmelerine neden olmaktadır denilebilir. Politika yapımcıların, konuya müdahil olmaları beraberinde bireylerin meseleyi aynı zamanda politik bir düzlemde de değerlendirmelerine neden olabilmektedir. Bu çerçevede, bireylerin evlilik kurumuna, aile değerlerine ilişkin düşünceleri ve tutumları siyasal değer yargıları ile birlikte ele alınabilen bir olgu olarak karşımıza çıkabilmektedir.

1.2. Araştırmanın Soruları

Günümüzde üzerinde en çok durulan konulardan biri toplumda aile ve evlilik kurumundaki değişim ve dönüşümlerin bir sonucu olarak nüfus yapısında ortaya çıkan değişimler ve bu temeldeki gelecek projeksiyonlarıdır. Nüfus ülkeler için birçok bakımdan önemli bir husustur. Ancak nüfusun önemi ülkeden ülkeye ve zamana göre bazı değişiklikler göstermektedir. Nüfusun artmaması veya azalması ülkeler için önemli bir sorun kabul edilirken aşırı artan nüfus da önemli bir sorun olarak görülmektedir. Gelişmiş ülkelerdeki artan genç ve dinamik nüfus, ülkenin üretim kapasitesine, milli gelirine ve ekonomik gücünde üstünlük sağlarken; gelişmemiş ülkelerdeki artan nüfus, ekonomik kalkınmayı sınırlandırıp durumu daha da kötüleştirebilmektedir.

Bu anlamda, bireylerin aile, evlilik, çocuk konusundaki tutumları toplumun genel anlamdaki demografik görünümünün veya nüfus yapısının şekillenmesinde temel belirleyici konumundadır. Özellikle günümüzde siyasiler nüfus konusunu ülkelerin geleceğinin bir inşası olarak görmekte ve siyasette bu duruma uygun söylem ve politikalar oluşturmaktadırlar. Ancak nüfus politikalarının etkili olabilmesi için toplumdaki bireylerin de bu politikaları benimsemeleri, tercih ve tutumlarına yansıtılabilmeleri önemli olmaktadır. Bu noktada nüfus konusunun toplumsal dinamikleri olan aile, evlilik ve çocuk konularına ilişkin tutumların incelenmesi önemli olmaktadır.

Nihayetinde, araştırmanın cevaplandırmaya çalıştığı temel sorular şöyledir:

- (i) Tarihsel olarak bireylerin evlilik tercihlerine ilişkin tutumları ne yönde bir seyir izlemektedir?
- (ii) Tarihsel olarak boşanma rakamlarındaki değişimler ne yöndedir?
- (iii) Tarihsel olarak doğurganlık oranları ve bireylerin çocuk sahibi olmaya yönelik tutumları ne yöndedir?
- (iv) Bireylerin aile ve evlilik olgusuna yönelik değer atıfları nasıl şekillenmektedir?

- (v) Evlilik, boşanma, doğurganlık ve çocuk sayılarına ilişkin değişimler aile ve evlilik kurumunun geleceğine dair ne derece endişelenmemizi gerektirmektedir?
- (vi) Bireylerin nüfusun niceliğine ve niteliğine dair yaklaşımları ne yöndedir?
- (vii) Bireylerin siyasal aidiyetleri ile aile, evlilik ve nüfus konusundaki görüşleri arasında bir bağ bulunmakta mıdır?
- (viii) Bireyler karar alıcıların ve siyasetçilerin aile, evlilik, çocuk ve nüfus konusundaki söylem ve politikalarını nasıl algılamaktadırlar?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülke içinde ki nüfusun yaş kategorileri bakımından dengeli dağılımı ülkelerin geleceklerini güvence altına alabilmeleri için önem arz etmektedir. Bu bakımdan ülkelerin izleyeceği nüfus politikaları öyle olmalıdır ki; hem nüfus artış hızı kendini yenileyebilecek bir düzeyde seyretsin ve azalmasın, hem de ülkedeki yaşlı nüfus genç nüfus dengesi sağlanarak genç ve dinamik bir toplum oluşturulabilsin. Türkiye’de yaşanan demografik dönüşümün süreçleri geçmişten günümüze incelendiğinde dönüşümün nüfus gruplarına nasıl yansıdığı, yeni bir nüfus politikasına ihtiyaç olup olmadığı, daha önceki dönemlerde ülkemizde uygulanan nüfus politikaları ile birlikte farklı ülkelerin izledikleri nüfus politikası örneklerinin değerlendirilmesi nüfus projeksiyonları bakımından önemlidir.

Nüfusun ülkeler için başlıca şu açılardan önemli olduğu belirtilebilir: (i) Nüfus, güç unsurudur ve ülkelerin devamı için gereklidir. (ii) Üretim faaliyetlerini gerçekleştiren nüfustur. (iii) Yapılacak planlamaların isabetli olması için nüfusun miktarı ve diğer yapısal özelliklerinin, zamana ve mekana göre durumunun bilinmesi zorunludur. (iv) Yönetim ve idari hizmetlerinin düzenli bir şekilde yürütülebilmesinde nüfus özelliklerini bilmek gerekir. (v) Farklı artış eğilimlerine bağlı olarak ortaya çıkması muhtemel sorunlara karşı çözümler üretebilmek için, nüfus değişkenleri bilinmelidir (Şahin, 2018:19)

Nitekim, doğurganlık hızında yaşanacak değişimin nüfus büyüklüğü, yaş dağılımı gibi demografik süreçlere ve eğitim, çalışma hayatı, sosyal güvenlik, sağlık gibi sosyal, ekonomik süreçlere etkisiyle toplumlardaki, evlilik oranlarındaki artış ya da azalışın, aile olgusuna yüklenen olumlu ya da olumsuz değer yargılarının,

toplumun genel nüfusuyla ilgili belirli çıkarsamalar yapılmasını ve politikalar geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Bu bakımdan aile ve evlilik kurumunun, ülke nüfusuna etkisinin ve nüfus projeksiyonlarının belirlenmesi ile ilgili yapılan çalışmaların, demografik dönüşüm sürecinde ülkedeki toplumsal koşulların bilinmesi ve iyileştirilebilmesi için yeni politikalar hazırlanmasında karar alıcılar açısından önem arz etmektedir. Bu sorundan hareketle yola çıkıldığında, ülkemizin yaşadığı demografik dönüşüm sürecinin nüfusa etkisinin araştırıldığı evlilik kurumu ve aile değerine yönelik oluşturulan siyasal söylemlerin –politikaların- bireyler üzerindeki etkisinin incelenmesi özellikle kriz ve toplumsal dönüşümün sancılı geçtiği dönemlerde ailelerin ve bireylerin üzerindeki etkisini daha iyi anlamak ve ortaya çıkan sorunlarla daha etkin mücadele etmek maksadıyla önemlidir. Bu tür araştırmalar sosyal politika ve nüfus politikaları oluşturmada temel bilgi kaynaklarımız olacaktır. Bu yönde, bireylerin siyasal tutumları ile evlilik kurumu ve aile değerlerine yönelik benimsenen tutum ve değer yargıları arasındaki ilişkinin tespit edilmesi temel amaçlar arasındadır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi ve Tekniği

Bu çalışmada, genellenebilirliği daha yüksek bilginin üretilmesinde kullanılan nicel yöntem ve sosyal olguları bağlı buldukları bağlam içinde keşfetmeye çalışan yorumlayıcı anlayışa dayanan nitel yöntemin birlikte kullanılması benimsenmiştir. Araştırmanın tasarımı hem bazı sosyal olguları tamamen anlamaya dönük olması hem de genellenebilir veriler elde etmeye dönük olması nedeniyle bu iki yöntemin bir arada kullanılması uygun görülmüştür.

Nicel araştırma bağlamında, genellenebilir veri elde etmeye dönük veri toplama aracı olarak 47 kapalı uçlu sorudan oluşan yapılandırılmış *soru formu (anket)* kullanılmıştır. Soru formunda öncelikle yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim, meslek, sosyo-ekonomik gelir durumu, siyasal parti aidiyetleri ve dinsel tutumları gibi özelliklerini öğrenmeye yönelik sorular yer almıştır. Sonrasında, katılımcıların aile, evlilik ve çocuk konusundaki tercih ve tutumlarını ölçmeye yönelik sorular yer almıştır. Son olarak da katılımcıların nüfus politikaları, nüfusun geleceği ve siyasilerin bu konulardaki söylemlerine ilişkin düşünce ve tutumlarını ölçmeye dönük sorular hazırlanmıştır. Ankette derecelendirme sorularının yanı sıra tercih belirleme

soruları ile açık uçlu sorular ve yarı açık uçlu sorular yer almıştır. Anket tekniğinde sorulan sorulara daha net ve objektif cevaplar alabilmek için, katılımcıların kimlik bilgileri alınmamıştır. Araştırmada anket tekniğinin kullanılması daha geniş bir örneklemeden veri toplanmasını ve görüşmecilerin etki altında kalmadan cevap vermelerini sağlayarak cevapların daha tarafsız ve nesnel olmasını sağlamıştır. Elde edilen veriler SPSS programı yardımı ile analiz edilerek, temel frekans tabloları ve çapraz tablolar aracılığıyla sunulup yorumlanmıştır.

Araştırmada anlama ve yorumlamaya dayalı bir perspektiften hareketle *nitel yöntem* bağlamında ise veri toplama aracı olarak *derinlemesine görüşme* tekniği kullanılmıştır. Bu sayede, katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara kişisel yorumlarını da katarak görüş ve deneyimlerini aktarmaları sağlanmıştır. Toplumdaki nüfus yapısına ilişkin söylem ve politikaların katılımcıların aileye, evliliğe ve çocuğa dair tutum ve tercihlerini ne şekilde, nasıl ve ne yönde şekillendirdiğini belirlenebilmesi için yüz yüze görüşmeler yapılması, katılımcıların bu konudaki düşünceleriyle ilgili daha derinlikli bilgiler elde edilmesinde önemli olmuştur. Ayrıca nitel araştırma yöntemi katılımcıların içinde yaşadıkları sosyal kültürel toplumsal siyasal dünyalarını nasıl oluşturmakta olduklarının ve nasıl algıladıklarının anlaşılması bakımından da çalışma açısından yararlı olmuştur. Katılımcıların görüşmelerdeki duygularının, hal ve tavırlarının verdikleri cevaplara yansımaları ve gözlemlenebilmesi bakımından derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşmelerde yarı yapılandırılmış görüşmeci formu kullanılmış ve gerektiği yerlerde konu ile ilgili farklı sorularda da yöneltilerek katılımcılardan konuya ilişkin daha derinlemesine cevaplar alınması sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında ses kayıt cihazı kullanılarak sonrasında çözümlenmek üzere görüşmeler kayıt altına alınmıştır. Görüşmelerde ses kayıt cihazı kullanılacağı görüşmeden önce görüşmecilere belirtilmiş, ayrıca görüşmecilerin isimlerinin ve özel bilgilerininde yayınlamayacağı kendilerine söylenmiştir. Böylece görüşmecilerin görüşme esnasında herhangi bir rahatsızlık ve tedirginlik duymadan en doğru cevapları vermeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Nitel araştırma tekniğinde derinlemesine görüşmeler yoluyla elde edilen nitel veriler, betimsel düzeyde çözümlenerek belirli kategorileştirmeler yapılarak çalışmada sunulmuştur.

Nicel ve nitel teknikler aracılığıyla toplanan veriler araştırmanın temel hedeflerine uygun olarak açıklayıcı, betimleyici ve anlamlandırıcı veya yorumlayıcı düzeyde çözümlenmiş ve birlikte sunulmuştur. Araştırmanın hem nicel hem de nitel veri toplama süreci 2018 Aralık ve 2019 Ocak-Şubat ayları içinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, çalışmanın bir diğer veri kaynağını TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) geçmişe dönük ve güncel veri arşivlerinden taranarak edinilen istatistiksel temeldeki veriler oluşturmaktadır. Bu yönde, TÜİK'in farklı yıllara göre yayınlanmış doğum, evlilik, boşanma ve çocuk sayılarına dair farklı kapsamdaki verileri detaylı incelenmiş ve grafikler halinde sunulup araştırmanın diğer veri türleriyle birlikte değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca, yine ikincil veri kaynağı olarak çeşitli kurumların farklı tarihlerdeki faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen sonuçlarından faydalanılmıştır.

1.5. Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmada nitel ve nicel metodolojiye uygun olarak çalışmanın örneklem kümesi de nitel ve nicel araştırmalarda tercih edilen örnekleme tekniklerinden yararlanılarak oluşturulmuştur.

Nicel araştırma kapsamında, *çalışma evreni, IBBS-2 seviyesinde* Ege Bölgesi temsiliyetine sahip *İzmir ve Aydın* illerindeki 18 yaş ve üstü bireylerle sınırlandırılmıştır. Belirlenen bu evrenden 'kota örnekleme yöntemi' kullanılarak uygun çalışma grubu oluşturulmuştur. Araştırmaya dahil edilecek kişiler belirlenirken *yaş, cinsiyet, evli olma, bekar olma, boşanmış olma, çocuk sahibi olma/olmama*, farklı siyasal değer ve tutumlara sahip olmakriterleri/kotaları gözetilmiştir. Bu yönde, 600 kişiden oluşan bir örneklem grubuna ulaşılmış ve toplam 551anket geçerli sayılarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada anlama ve yorumlamaya dayalı bir perspektiften hareketle *nitel yöntem* bağlamında ise veri toplama aracı olarak *derinlemesine görüşme* tekniği kullanılmıştır. *Nitel* çalışma bağlamında, derinlemesine görüşme yapılacak kişilerin belirlenmesinde *yaş, cinsiyet, evli olma, bekar olma, boşanmış olma, çocuk sahibi olma/olmama, farklı siyasal değer ve tutumlara sahip olma* kriterleri/kotaları çerçevesinde 'maksimum çeşitlilik örnekleme' ve 'teorik örnekleme yöntemi' kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik örnekleme yoluyla örneklem grubunun bütün toplumsal kesimlerin bir temsilini oluşturabilecek farklı profile sahip bireylerden

oluşması sağlanmaya çalışılmıştır. Yine, teorik örnekleme yoluyla da yapılan yüz yüze görüşmelerde görüşmeci sayısı olarak herhangi bir hedef sayı belirlenmemiş, görüşmelerden yeterli doyum sağlandığı ve araştırmanın kendini tekrar etmeye başladığı noktada görüşmeler yeterli bulunup sonlandırılmıştır. Bu çerçevede, örneklem grubunu oluşturan toplam 26 kişiyle (12 erkek ve 14 kadın olmak üzere) *yarı-yapılandırılmış görüşme* formu aracılığıyla Aydın ve İzmir kentlerinde yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Özellikle günümüzde siyasiler nüfus konusunu ülkelerin geleceğinin bir inşası olarak görmekte ve siyasette bu duruma uygun söylem ve politikalar oluşturmaktadırlar. Ancak nüfus politikalarının etkili olabilmesi için toplumdaki bireylerin de bu politikaları benimsemeleri, tercih ve tutumlarına yansıtılabilmeleri önemli olmaktadır. Bu noktada nüfus konusunun toplumsal dinamikleri olan aile, evlilik ve çocuk konularına ilişkin tutumların incelenmesi önemli olmaktadır. Bu bakımdan araştırmada katılımcıların aileye, evliliğe ve çocuğa ilişkin tutum ve tercihlerine yönelik sorular sorularak, siyasi söylem ve politikaların katılımcılar üzerinde ne denli etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konuda evrenin çok geniş olmasından dolayı ve ulaşılabilir alanın ve zamanın sınırlı olmasından dolayı araştırmayı Ege bölgesinde yaşayan bireylerle sınırlı tutmanın uygun olduğu düşünülmüştür.

Bu anlamda, araştırma örnekleminin Ege bölgesinde Aydın ve İzmir illerinde ikamet eden 18 yaş ve üstü bireylerden oluşması tüm ülkeyi kapsamayıp sadece bu iki ilde yaşayan bireyleri temsil etmesi, araştırmanın mekânsal sınırlılığını ortaya koymaktadır. Ancak, bu noktada nüfusa ilişkin olarak diğer bölgelere ve Türkiye geneline oranla toplam doğurganlık oranlarının istatistiki verilere göre de Ege bölgesinde daha düşük olması ve bireylerin daha az sayıda çocuk sahibi olmaları bakımından araştırmanın bu bölge yapılmış olmasının da anlamlı olduğu düşünülmektedir.

Araştırmayı sınırlayan durumlardan birisi de konunun ekonomik, sosyal, kültürel olduğu gibi mahrem ve siyasal olan yanının da bulunması ve özellikle bireylerin siyasi eğilimlerine göre aileye evliliğe ve çocuğa ilişkin tercih, tutum ve

kararlarının araştırılması bireylerin daha çekimser davranmasına yol açmış, araştırmanın veri toplama sürecinde zorlanılmasına ve sürecin uzamasına neden olmuştur.

2. BÖLÜM

2. TEORİK VE KAVRAMSALÇERÇEVE

2.1. Nüfus Olgusu

Günümüzde bütün dünya ülkelerinin en çok üzerinde durduğu konulardan biri de nüfustür. Şahin nüfusu şöyle tanımlamaktadır: “Nüfus yeryüzünde sınırları belirli bir alanda belirli bir zamanda bulunan insan sayısı olarak tarif edilmektedir. Belirli bir alanda yaşayan insanların sayısı ve yapısal özellikleri zamana ve mekana göre önemli değişiklikler göstermektedir. Nüfusun bu özelliklerini belirlemek amacıyla çeşitli veriler toplanmaktadır. Nüfusun verileri, yapılacak planlamalar için önemli birer kaynak durumunda olduğu için, verilerin güvenilirliği yapılacak planlamaların isabetli olmasında en başta gelen unsurlardan biridir” (Şahin, 2018:13). Dönmezer, ülkedeki nüfusun yapısının belirlenmesinin önemini şu şekilde belirtmektedir: “Nüfusun incelenmesi, toplumun sosyal yapı şartlarının ortaya çıkarılması demektir. Nüfus, demografik, kültürel, sosyal ve ekonomik yönleriyle özellik taşır, örneğin ekonomik alanda, nüfusun hem üretici hem de tüketici fonksiyonu vardır, Ekonomistler ve sosyologlar bu özellikleri göz önünde bulundururlar. Nüfus bir taraftan ülkedeki üreterek, milli gelire katkı sağlarken diğer taraftan tüketen unsurdur.” (Dönmezer, 1978:86).

“Toplumların nüfus miktarları ile sosyal olaylar ve toplum kültürü arasında çok yakın ilişkiler vardır, örneğin, cinsiyet ve yaş farkları bütün toplumlarda kültürel anlam kazanmıştır. Geleneksel toplumlarda ‘yaşlılık’ erdem kabul edildiği halde modern toplumlarda ‘gençlik’ ekonomik gelişmeyi sağlayacak güç olarak daha çok önemsenmektedir. Günümüzde nüfusun yaşlanması toplumsal bir sorun olarak ele alınmaktadır” (Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli, 2016:525).

Başar’a göre ülkelerde ki nüfusun artması ne kadar önemli bir sorun ise, azalması da o denli önemli bir sorun olmaktadır. Bu durum ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre değişmektedir. Başar (2013:2), bu durumu şöyle açıklamaktadır: “Günümüz dünyasında gelişmekte olan ülkelerde fazla nüfusun yarattığı sorunlar yanında, gelişmiş ülkelerde karşı karşıya kalınan ve nüfusun yaşlanması sonucu ortaya çıkan sorunlar da önem kazanmaya başlamıştır. Az gelişmiş ülkelerde karşılaşılan

nüfus; bir yandan beslenme, konut, eğitim, gelir gibi gereksinimlerin karşılanmamasına, diğer yandan tüketimin artmasına, yatırımların yavaşlamasına ve ekonomik gelişmenin engellenmesine yol açmaktadır. Gelişmiş ülkelerde ise, nüfus artış hızı yavaşlamakta ya da durağan hale gelmekte, bunun sonucu olarak nüfus giderek yaşlanmakta, bazı sosyal ve ekonomik problemlerin yanında aşırı kentleşme gibi nüfus sorunları ile karşı karşıya kalınmaktadır.” Bu bakımdan ülkelerin nüfus dinamiklerini iyi değerlendirmesi ve buna göre önlem almaları ülkelerin gelecekteki nüfus dinamiklerinin de belirleyicisi olacaktır.

2.2. Demografi Kavramı ve Kapsamı

“Toplumların nüfusunu sayı yönünden (nitelik ve nicelik olarak) inceleyen bilime "Demografi" denir. Bu bilimin amacı ve konuları; doğum, ölüm, göç hareketleri, yaş, cinsiyet durumu, eğitim alma durumu ve etkileri, dini inançları, geleneklerine ve göreneklerine göre yaşama tarzları, aile yapıları, iktisaden faal olma durumları, evlenme ve boşanma oranları, ekonomik gelişme seviyesine etki eden işgücü miktarı, işsizlik oranları, bağımlılık oranları ve mesleklerine göre dağılımı olmak üzere pek çok konu nüfus yapısını etkileyerek, demografinin konusunu teşkil etmektedir” (Aksu, 1998:219-220).

“Demografinin konusunu nüfus ve yaşamsal olaylar oluşturur. Nüfusla ilgili olduğundan nüfusbilim adı da verilir. Demografinin temel konusunu oluşturan nüfus yalnızca bir aritmetik toplam değildir; onu oluşturan bireylerin yaş ve cinsiyet yapısı, sosyal ve ekonomik niteliklerinin dağılımı ve değişimleri de incelenir. Demografide asıl birim bireydir. Ancak herhangi bir bireyin özellikleri incelenerek nüfusa ilişkin bilgi sahibi olmak mümkün değildir. Söz konusu olan, nüfusu oluşturan bireylerin ortak özellikleridir. Böylece geniş anlamda nüfus, belirli bir bölgede ve belirli bir anda yaşayan tüm bireylerin oluşturduğu topluluk olarak tanımlanabilir. Bölgenin büyüklüğü önemli değildir. Sınırları belirlenmiş olmak üzere köy, şehir, bölge, ülke, kıta hatta dünya nüfusundan söz edilebilir” (Gürtan, 1969; akt. Başar, 2013:2).

Başar (2013:3) nüfusu sayısını ve yapısını etkileyen çeşitli faktörler olduğunu belirtmektedir. Başar’a göre; “nüfusun sayısında ve yapısındaki değişimler, ancak nüfusa yeni bireylerin eklenmesi ya da nüfusun azalması sonucunu doğuran olayların gerçekleşmesi ile mümkündür. Nüfusun yalnızca sayısını değil yapısını da etkileyen

bu olaylara yaşamsal olaylar adı verilir. Genel olarak yaşamsal olaylar, doğumlar, ölümler ve göçler olmakla birlikte evlenme ve boşanmalar da hem sayı hem de yapı bakımından nüfusu etkilemektedir.”

Son dönemlerde demografik araştırmalarda üstünde durulan gerçek Türkiye'nin çeşitli bölgelerinde farklılıklar olsa da genel olarak tüm bölgelerde doğurganlık hızının düşmesidir. Bu da nüfus artış hızında yavaşlama ve demografik anlamda nüfusun yaşlanması anlamına gelmektedir. Danış, TNSA 2013 verilerine göre bu durumu şöyle değerlendirmektedir: “Bugün Türkiye demografik geçiş sürecini neredeyse tamamlamış durumda; yani ölüm hızı gibi doğurganlık hızı da ciddi anlamda düşük. Üstelik bölgesel farklar hâlâ devam etse de tüm Türkiye’de doğumlar ciddi şekilde azalıyor. Doğurganlığın en yüksek olduğu Doğu’da 1993’ten 2013’e yirmi yıl içinde kadın başına doğum sayısı 4,4’ten 3,4’e inerken; en düşük olduğu Batı’da 2,03’ten 1,93’e ve Orta’da 2,44’ten 1,89’a düştü. (TNSA 2013 kapsamında Türkiye Doğu, Batı, Güney, Kuzey ve Orta olarak beş bölgeye ayrılıyor.)” (Danış, 2018).

Kaya ve Yalçınkaya’ya göre ülkemizdeki nüfusun yaş yapısındaki değişimler şöyle olmaktadır: “Türkiye’nin 2000’li yıllardan başlayarak yeni bir demografik sürece girdiği kamuoyunda sürekli olarak dillendirilmektedir. Türkiye’de bu yeni sürecin ifade ettiği en önemli gelişme ise, hiç kuşkusuz nüfusun yaş yapısında yaşanmaktadır. Şöyle ki, çalışma çağındaki nüfus (15-64 yaş grubu) veya üretken nüfus olarak adlandırılan aktif nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı giderek artmakta ve bu oranın belli bir süre daha artmaya devam edeceği öngörülmektedir. Buna karşılık, çalışma çağından dışındaki nüfusun (0-14 yaş grubu) toplam nüfus içerisindeki payı giderek azalırken, (65 ve üzeri yaş grubu) toplam nüfus içerisindeki payı ise sürekli olarak artmaktadır” (Kaya ve Yalçınkaya, 2014: 168).

Kaya ve Yalçınkaya yukarıda sözünü ettikleri yaş yapısındaki bu değişimlerin nedeninin ve gelecekteki nüfus yapısının durumu üzerine sözlerine şu şekilde devam etmiştir: “Türkiye’nin demografik yapısında meydana gelen bu değişimlerin özellikle, toplam doğurganlık hızının ve buna bağlı olarak da nüfus artış hızının önemli ölçüde azalmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak da, nüfus ancak kendini yeniden üretebilecek bir hızla artacak, diğer bir deyişle sabitleşmeye doğru gidecektir. Dolayısıyla Türkiye an itibarıyla oldukça genç bir

nüfusa sahip olmasına rağmen yukarıda belirtilen nedenlerle ileriki süreçlerde gittikçe yaşlanan bir nüfusa yapısına sahip olacaktır” (Kaya ve Yalçınkaya, 2014:168).

“İktisadi ve sosyal politikaların belirlenmesinde de temel bir unsur olan nüfustaki değişimler, özellikle yirminci yüzyıldan itibaren, boyutları ve etkilerinin büyüklüğü açısından gelişmiş ülkeler başta olmak üzere çoğu ülkenin gündemindeki yerini alan bir konu haline almıştır. Genç nüfusun azalırken yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının giderek artmasını ifade eden ve nüfusun yaşlanması şeklinde tanımlanabilecek bu değişim, diğer yandan iş gücü arzını oluşturan 15-64 yaş aralığındaki nüfusun giderek daralırken, bu yaş grubu içinde yaşlıların payının artması gerçeğini de beraberinde getirmektedir” (Baş, 2012:28).

2.3. Nüfus Değişkenleri

• Nüfus Değişiminde Etkili Olan Faktörler

Zaman içinde nüfusun sayısında ve yapısında meydana gelen değişimleri etkileyen belirli faktörler vardır. Bu faktörlerin incelenmesi nüfustaki değişimlerin gözlenebilmesi açısından önemlidir. Başar nüfustaki değişimleri etkileyen bu faktörleri şu şekilde açıklamaktadır: “Nüfusun yalnızca sayısını değil yapısını da etkileyen bu olaylara yaşamsal olaylar adı verilir. Genel olarak yaşamsal olaylar, yani doğumlar, ölümler ve göç hareketlerinin etkisiyle nüfus sürekli olarak değişmekte ve yenilenmektedir. Örneğin elli yıl önceki Türkiye nüfusu ile günümüz nüfusu aynı bireylerden oluşmamaktadır. Nüfusun doğumlar, ölümler ve göç hareketleriyle yenilenmesi ve varlığını sürdürmesine yaşamsal süreç adı verilir. Nüfusun sayısında ve yapısındaki değişimleri incelemek, zaman boyutunda ortaya çıkan değişimlerin gözlemlenmesi ve incelenmesi anlamına gelmektedir. Bu bir inceleme doğum, ölüm, göç gibi kayıtlardan yararlanarak yapılabilir” (Başar, 2013:3).

• Doğumlar;

“Nüfusun artması veya azalması yani gelişmesi üzerinde rol oynayan üç faktör doğumlar, ölümler ve göç hareketleridir. Bunlardan ilk ikisi doğumlar ve ölümler, nüfus gelişmesinin doğal faktörüdür. Nüfus gelişmesi bakımından zamanımızda asıl önemli olan doğumlardır. Çünkü ölümler asgari düzeyine düşmüş veya düşmekte

olduğundan bir nüfus kütesinin gelecekteki gelişme trendi büyük ölçüde doğum düzeylerine bağlı bulunmaktadır” (İTO, 2006:262).

“Doğurganlık davranışı tüm dünyada özellikle son otuz yıl içinde insanların yaşamlarını önemli bir şekilde etkilemektedir. Dünyanın pek çok yerinde insanların yaşam sürelerinin artması ve doğurganlık düzeyinin hızlı bir şekilde azalması ile birlikte hızlı sosyal ve ekonomik değişimler söz konusu olmaktadır” (Ünalın, 2002: 1; akt. Selim ve Üçdoruk, 2005: 49).

TÜSİAD’ın yapmış olduğı çalışmaya göre; “Türkiye’de doğurganlık hızı giderek düşmektedir. Türkiye’nin içinde bulunduğı sosyal ve ekonomik dönüşüm ve beşeri sermaye yatırımları insanların doğurganlık eğilimlerini etkilemektedir. Doğurganlığı etkileyen faktörleri biyolojik, sosyal ve ekonomik olarak sınıflandırmak mümkündür. Doğurganlığın gidişatını anlayabilmek için ekonomik ve sosyal faktörlere dikkat edilmesi gerekmektedir. Bundan dolayı doğurganlıkta azalmanın, sosyal ve ekonomik koşulların çiftleri daha az çocuk yapmaya yöneltmesi sonucu meydana geldiğini söylemek yerinde bir tespit olacaktır” (TÜSİAD, 1999: 21).

Başar dünya genelindeki doğurganlık hızlarını Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümüne göre şu şekilde aktarmaktadır: “Dünyada toplam doğurganlık hızı 1950-1955 yılları arasında 4.97, 2005-2010 yılları arasında 2.55’e düşmüştür ve 2050 yılında 2.2 olması beklenmektedir. Bu oran gelişmiş bölgeler için 1950-1955 arasında 2.82, 2005-2010 yılları arasında ise 1.64 olarak gerçekleşmiştir ve 2050 yılında 1.85 değerini alması beklenmektedir. Az gelişmiş bölgelerde ise, 1950-1955 yılları arasında 6 olan oran, 2005-2010 arasında 2.69’a düşmüştür ve 2050 yılında 2.2 olması beklenmektedir” (Başar, 2013:104).

a) Doğurganlık;

“Günümüzdeki yüksek ve düşük doğurganlık oranları arasındaki geniş farklar arasında, hem ülkeler içinde hem de ülkeler arasında, doğurganlık sorunları ve itici güçleri büyük farklılıklar göstermektedir. Üreme haklarının korunmasında çok ilerleme kaydedilmiştir. Her ülke, tüm vatandaşlar için üreme haklarını korumak için ihtiyaç duyduğu hizmet ve kaynakların karışımını tanımlamalıdır, ancak doğurganlık oranına bakılmaksızın her ülkeye uygulanan bazı eylemler vardır” (UNFPA, 2018).

b) Yüksek Doğurganlık;

“Yüksek doğurganlık, 15 yaş ve altındaki nüfusun orantısız bir payı ile daha hızlı nüfus artışı anlamına gelir. Yüksek doğurganlık oranları, eğitim ve sağlık hizmetlerine olan talebi karşılamak ve kalkınma kazanımlarını sürdürmek için mücadele eden hükümetler için zorluk teşkil etmektedir. Yüksek verimli ülkelerde, ekonomik, sosyal, kurumsal ve coğrafi engeller kadınların kaliteli aile planlaması bilgi ve kaynaklarına erişmesini engelleyebilir. Engeller gençler için özellikle aşılması zor olabilir. Birlikte, bu engeller milyonlarca insanın üreme haklarını kullanmalarını engellemektedir” (UNFPA, 2018).

c) Orta Doğurganlık;

“Bir kadının ortalama olarak üç ila dört çocuğu olduğu ülkeler coğrafi ve ekonomik olarak çeşitlidir ve doğurganlık oranları düştükçe farklı adımlarda farklı yollar izlemişlerdir. Toplam üç ya da dört doğurganlık oranı, kırsal alanlarda etnik azınlıkların aile planlaması programlarına erişimi kısıtlıyken, kentsel alanlarda daha zengin kişilerin kontrasepsiyona erişimi olan ülkelerdeki büyük farklılıkları maskeleyebilir. Bu ülkelerden bazılarındaki ergenler de doğum kontrolü bilgi ve hizmetlerine sınırlı erişime sahip olup, nispeten daha yüksek genç hamilelik oranları ile sonuçlanmaktadır” (UNFPA, 2018).

“Doğurganlığın giderek azaldığı bazı ülkelerde, ekonomik şoklar, savaşlar ve diğer krizler, çiftlerin çocuk sahibi olmayı geciktirmeyi ve krizden sonra istikrar ve güvenliğin geri dönmesi durumunda toparlanmayı tercih etmesi nedeniyle doğurganlık oranlarının aniden düşmesine neden olabilir” (UNFPA, 2018).

d) Düşük Doğurganlık;

“Doğurganlık oranlarının yıllarca düşük olduğu ülkeler genellikle daha gelişmiştir. Temel üreme ve diğer haklar çoğunlukla karşılanmaktadır. Bu ülkelerin karşı karşıya kaldığı zorluklar, tipik olarak yaşlı insanların nüfuslarında artan bir pay alması ve buna bağlı olarak artan sağlık hizmetleri maliyetleri ve küçülen bir işgücünü içermektedir.

Bu ülkelerin şu andaki doğurganlık oranları, kadınların hamileliklerin ve aralıklı doğumların önlenmesinde daha etkili olduğunu göstermektedir. Eğitim ve kariyerin öncelikli olduğu yerlerde evlilik ve çocuk doğurma arka koltukta kalabilir. Hamileliği 30'lu veya 40'lı yaşlara kadar ertelemeyi tercih eden kadınlar, hamilelik sırasında kısırlık ve komplikasyon riski altındadır” (UNFPA, 2018).

“İş ve aile yaşamını dengeleme konusunda uzun süredir devam eden boşluklar kadınların sahip olmak istedikleri çocuk sayısına sahip olmalarını engelleyebilir. Düşük verimli ülkelerdeki kadınların üreme haklarını kullanmada karşılaştıkları zorluklar arasında ekonomik sıkıntı, uygun fiyatlı konut eksikliği, yüksek çocuk bakımı maliyetleri ve belirsiz işgücü piyasaları sayılabilir” (UNFPA, 2018).

• Doğurganlığı Etkileyen Faktörler

Doğurganlık hızında eğitim durumuna, yaş özelliklerine ve gelir düzeylerine göre farklılıklar olabilmektedir.

a) Eğitim Düzeyi;

Doğurganlık hızı üzerinde en önemli faktör eğitim düzeyi olmaktadır. Eğitim düzeyi yükseldikçe hızın azaldığı görülmektedir. Baş eğitim düzeyi ile kadın arasındaki ilişkiyi şu şekilde açıklamıştır: “Eğitim düzeyi ve doğurganlık arasındaki ilişkiyi kadının eğitim düzeyi belirlemektedir. Kadının eğitim düzeyi doğurganlığı etkilemektedir” (Baş, 2004:36).

Hacettepe Üniversitesi tarafından 2008 yılında yapılan Nüfus ve Sağlık Araştırmasında eğitimin doğurganlık hızı üzerindeki etkisiyle ilgili şu bilgiler yer almıştır: “Eğitim düzeyinin artmasıyla doğurganlıkta hızlı bir düşüş gözlenmektedir. Hiç eğitimi olmayan kadınlar, lise veya üzeri eğitim almış kadınlardan ortalama olarak bir fazla çocuğa sahip olmaktadır” (HÜNEE,2008). Yine aynı araştırmanın 2013 yılı verilerinden edinilen sonuca göre şu değerlendirme yapılmıştır: “Eğitim düzeyinin artmasıyla doğurganlıkta bir düşüş gözlenmektedir. Hiç eğitimi olmayan kadınlar, lise veya üzeri eğitim almış kadınlardan ortalama iki çocuk daha fazla sahip olmaktadır” (HÜNEE, 2013). Araştırma verilerinde de görüldüğü üzere kadınların eğitim düzeyi düştükçe daha fazla çocuk sahibi oldukları görülmektedir.

Tablo 2.1. Kadınlarda Eğitim Düzeyi ve Doğurganlık Oranları

Eğitim Durumu	1993	1998	2003	2008	2013
Eğitimi Yok/İlköğretimBitirmemiş	4.20	3.89	3.35	2.65	3.76
İlkokul	2.40	2.55	2.39	2.25	2.75
Ortaokul	1.91	1.84	1.77	1.30	2.45
Liseveüzeri	1.69	1.60	1.39	1.53	1.66
Toplam	2.65	2.61	2.23	2.16	2.26

Kaynak: Türkiye Nüfus ve Sağlık Arştırması

Tablodan da anlaşılacağı üzere yıllar içinde eğitim düzeyinin artmasıyla doğurganlık hızı da giderek azalma göstermiştir. 2008 yılında eğitimi olmayan kadınların toplam doğurganlık hızı, ortaokulu bitiren kadınların toplam doğurganlık hızının iki katından daha fazladır. Yine 2013 yılında eğitim olmayan kadınların toplam doğurganlık hızı lise ve üzeri okulu bitiren kadınların doğurganlık hızının iki katından daha fazla olmuştur.

“Eğitimin doğurganlık üzerinde doğrudan ve dolaylı etkileri vardır. Artan eğitim düzeyi işgücüne katılım ve ücretlerde artış sağlar ve bunun sonucunda doğurganlık azalabilmektedir. Eğitim düzeyindeki artış evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı erteleyebilmektedir. Eğitim doğum kontrol yöntemleri konusunda bilinç sağlayarak aile planlamalarını da etkilemektedir. Eğitim, kadının statüsünü ve aile içerisinde söz sahibi olma gibi tutumlarını etkileyerek doğurganlığı azaltmaktadır. Artan eğitim seviyesi sonucu kadınlar çalışma hayatına ve kariyer yapmaya yönlendiği için kadınlar ilk çocuklarını ertelemektedir. Bu durum üniversite ve üzeri eğitim düzeylerinde daha belirgindir” (Akça ve Ela, 2012).

Doğurganlık oranları üzerinde eğitim seviyesinin büyük ölçüde etkili olduğu görülmektedir. Eğitim hayatının uzun süre devam etmesi, iş bulma sürelerinin buna bağlı gecikmesi bireylerin evlilikleri de geciktirilmesine neden olmaktadır. Ayrıca eğitim hayatından sonra iş hayatına atılan bireylerin ve özellikle kadınların iş ve aile hayatını aynı anda yürütmekte zorlanmalarından dolayı evliliği daha ileri yaşlara ertelemekte ve daha az çocuk sahibi olmak istemektedirler. Bu durum en çok kadınların çalışma yaşamına katılmaları ve ev içinde cinsiyete dayalı olarak şekillenen iş bölümünün değişmesiyle ilgili olmuştur.

b) Yaş Özellikleri;

Ülkemizde doğumların neredeyse tamamının evliliklerde, evli çiftler arasında olduğu düşünüldüğünde evlenme yaşının giderek yükselmesi doğum oranlarının da giderek düşmesine neden olmaktadır. Eğitim hayatının bitmesinin beklenmesi, kariyer hedefleri, düzenli bir işe ve aileyi geçindirebilecek bir gelire sahip olmak, bunun yanında sosyal statünün sağlanması ve korunması gibi nedenlerle evlilik yaşı giderek yükselmektedir. Özellikle ekonomik şartların zorluklarının etkisi gençlerin evliliklerini geciktirmektedir.

Yaşa özel doğurganlık söz konusu edildiğinde, Türkiye’de kadınların halen üreme çağlarının başlarında çocuk doğurma eğiliminde oldukları dikkat çeker. Türkiye’de doğumların %64’ü 30 yaşından önce meydana gelmektedir. Gebelik ve doğum ile bağlantılı hastalık ve ölüm risklerinin en yüksek olduğu 20 yaşın altında ve 35 yaşın üzerinde yapılan doğumlar yaklaşık %20 oranında kalmaktadır. TNSA-2013’de, en yüksek yaşa özel doğurganlık hızı 25-29 yaş grubunda gözlemlenmiştir, önceki araştırmalarda bu 20-24 yaş grubunda idi. Bu sonuç, Türkiye’de yaşa özel doğurganlık örüntüsünün değiştiği ve doğumların ileri yaşlara ertelendiğini göstermektedir (HÜNEE, 2014: 60).

Tablo 2.2. Türkiye’de Yaşa Göre Özel ve Toplam Doğurganlık Düzeyi

Yaş	1978	1988	1993	1998	2003	2008	2013
15-19	93	45	56	60	46	35	31
20-24	259	193	179	163	136	126	124
25-29	218	183	151	150	134	133	136
30-34	154	102	94	93	78	91	104
35-39	101	55	38	42	38	36	48
40-44	38	19	12	13	12	10	7
45-49	2	7	0	1	2	1	2
TDH	4.33	3.02	2.65	2.61	2.23	2.16	2.26

Kaynak: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, 2013

“Doğumların daha çok ‘evlilik kurumu’ içinde kabul gördüğü toplumlarda evlilik yaşı doğum oranları etkileyen önemli bir faktördür. Geleneksel değerlerin

hâkim olduğu toplumlarda kızların ‘küçük yaşlarda’ evlenmelerine göz yumulmakta hatta desteklenmektedir. 20’li yaşların ortalarından itibaren evlenmeyen kızlar ‘evde kalmış’ olarak damgalanabilmektedir. Aynı şekilde erkeklerin de askerlik görevi öncesi bir mesleğe başlaması, askerlik görevi sonrası da mesleğini devam ettirirken ‘eli ekmek tuttuğu’ ve ‘engeli kalmadığı’ gerekçesiyle ‘hemen’ ‘baş göz olması’ beklenmektedir, 30’lu yaşlara geldiği halde evlenmemiş erkekler de ‘tohuma kaçtı’ sözüyle damgalanabilmektedir” (Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli, 2016:536).

c) Gelir Düzeyi;

Hacettepe Üniversitesi tarafından 2008 yılında yapılan Nüfus ve Sağlık Araştırmasında refah düzeyi ile doğurganlık hızı arasındaki ilişkiye göre: “Refah düzeyine göre incelendiğinde, son 20 yılda doğurganlıkta tüm refah düzeylerinde bir çocuktan daha fazla düşüş meydana gelmiştir. En büyük azalış en yoksul refah düzeyindeki kadınlarda gözlenmiştir” şeklinde bir sonuca varılmıştır. Aynı araştırmanın 2013 yılı verilerine bakıldığında ise: “Yüksek refah düzeyindeki kadınların ilk doğumlarını en düşük refah düzeyindeki kadınlara göre 1.7 yıl daha geç yaptığı tespit edilmiştir”(HÜNEE, 2013).

Gelir düzeyi ile doğurganlık arasında ters orantılı bir bağ olduğu görülmektedir. Refah seviyesi arttıkça kadınların çocuk doğurma yaşı ilerlemekte ve çocuk sayısı düşmekteyken daha düşük refah seviyelerinde bu durum daha erken yaşlarda anne olma ve daha fazla çocuk sahibi olma şeklinde gerçekleşmektedir. Ancak farklı bir açıdan da yorumlandığında araştırmalardaki veriler göstermektedir ki günümüzde düşük gelir seviyesindeki bireylerde de daha yüksek gelir seviyesindeki bireylerdeki kadar olmasa da bu oran giderek düşmektedir.

Başkaya doğurganlık üzerindeki bireylerin gelir düzeyinin etkisini şu şekilde aktarmaktadır:“Gelir düzeyi ile doğurganlık arasındaki ilişki ülkelerin veya bir bölgenin gelişmişlik düzeylerine, mensubu olunan sosyo-ekonomik gruba ve gelirin kapsamına göre değişmektedir. Gelir ile doğurganlık arasındaki ilişki farklı ülkeler ve farklı bölgelerde değişik şekilde ortaya çıkabilir” (Macdonald ve Mueller, 1975:22-25; Heckman ve Walker, 1990:1439; Kunz, 1965:513; Freedman ve Thorton, 1982:65; Schultz, 2005:2; akt. Başkaya ve Özkılıç, 406).

Doğurganlık refah düzeyinin yükselmesi ile de azalmaktadır. En düşük refah düzeyine sahip hanelerde yaşayan kadınlarda 3.32 olan toplam doğurganlık hızı, en yüksek refah düzeyindeki kadınlarda 1.72'dir. "Statüleri arttıkça kadınlar, aile içinde alınan kararlarda daha çok söz sahibi olmaktadırlar. Bu durum ise sıklıkla geç evlenme, daha az çocuk yapma, ya da ikinci veya üçüncü çocuk sahip olma fikrini erteleme şeklinde sonuçlanmaktadır" (McDonald, 2000; Abadian, 1996; akt. Kavas, 2014:539). Aynı zamanda kadınların statü sahibi olmaları ile doğurganlık bağları incelendiğinde benzer bazı durumlar ortaya çıkmaktadır. Buna göre; "Yapılan çalışmalar statü artması ve doğurganlık arasında ters yönlü bir ilişkinin olduğunu; bir başka deyişle statünün artması ile doğurganlığın düştüğünü tespit etmişlerdir"(Cain, 1984; Balk, 1994; Basu1996;Gwako, 1997; akt. Kavas, 2014:539).

d) Kentleşme ve İç Göç;

"Şehre göçle birlikte şehirdeki koşullar, yeni değer yargıları ile karşılaşmaya sebep olarak ailenin yapısında birtakım değişimler meydana getirmektedir. Bunlarda ilki, "büyük aile"nin parçalanması ve "çekirdek aile" eğiliminin kuvvet kazanmasıdır. "Az çocuklu aile" kurma isteğinin yanı sıra bekar kalma tercihi de öne çıkmaktadır" (Tütengil, 2013:175; akt. Keskin, 2016:104).

Tablo 2.3. Türkiye'de Yerleşim Yerlerine Göre Toplam Doğurganlık Hızları

Yıllar	1993	1998	2003	2008	2013
Kent	2,37	2,39	2,06	2,00	2,16
Kır	3,10	3,08	2,65	2,68	2,73

Kaynak: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Tablo 2.4. Türkiye'de Bölgelere Göre Toplam Doğurganlık Hızları

Yıllar	1993	1998	2003	2008	2013
Batı	2,03	2,03	1,88	1,73	1,93
Güney	2,37	2,55	2,30	2,09	2,48
Orta	2,44	2,56	1,86	2,20	1,89
Kuzey	3,15	2,68	1,94	2,08	2,08
Doğu	4,40	4,19	3,65	3,27	3,41

Kaynak: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

e) Ölümler;

“Bir nüfusun gelişmesini sağlayan doğal faktörlerden ilki doğumlar, ikincisi ise ölümlerdir. Doğumların nüfusun büyüklüğünü arttırıcı etkisi ne kadar önemli ise ölümlerin de azaltıcı etkisi o kadar önemli olmaktadır. Bir nüfustaki ölümlerin sosyal ve ekonomik gelişme ve tıptaki ilerleme ile yakın ilişkisi bulunmaktadır. Bu nedenle uygarlık ve refah düzeyinin yükselmesiyle ölümler de azalmaktadır” (Gürtan, 1969; akt. Başar, 2013:119).

“Gelecek yıllarda Türkiye’ de nüfusun yaşlanması ve çocuk ölümlerinin azalmasıyla ölümlerin daha çok yaşlı nüfusta yoğunlaşacağı ve artacağı tahmin edilmektedir. DİE tahminlerine göre, Türkiye’de doğumlar sabitleşirken ölüm miktarları artış gösterecektir. Bu durum sağlık şartlarının kötüye gitmesinden değil, yaşlı nüfusun artışından kaynaklanacaktır. Çünkü, bir ülkenin nüfusu yaşlandıkça, kişiler ölüm riskini nispeten düşük olan yaş gruplarından çıkıp, ölüm riski daha yüksek olan ileri yaş gruplarına yoğunlaşırlar” (TÜSİAD, 1999:68).

2.4. Nüfus Kuramları

Nüfus konusu geçmişten günümüze üzerinde en çok tartışılan konulardan biri olmuştur. Nüfus artışı karşıtı görüşlere sahip olanlar nüfus artışının üretim talebini arttırdığını ve bunun da çevresel koşullara zarar verdiğini savunurken, nüfus artışını destekleyen görüşler ise ekonomik büyüme sayesinde çevresel koşulların günün ilerleyen koşullarıyla düzeltilebileceğini bu açıdan artışın gerekli olduğunu savunmuşlardır. Bu bakımdan bir ülkedeki nüfusun artması ve azalması ile ilgili faktörlerin belirlenebilmesi ve açıklanabilmesi bakımından nüfus kuramları önemlidir.

Nüfus kuramları geçmişten günümüze genellikle daha çok ekonomik temelli nedenlere dayandırılmıştır. Zaman içinde gözlemlenen bu değişimler nüfus bakımından farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Başar nüfus kuramlarındaki ortaya çıkan bu farklı görüşleri Arafat’ın (1995) düşüncelerini göre şu şekilde aktarmaktadır: “Nüfus artış hızındaki değişimler, bu alanda çalışan uzmanlar arasında farklı görüşlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, bir kısmı nüfus artış hızının ekonomik gelişmeyi olumsuz etkileyeceğini düşünürken diğer kısmı nüfus artışının ekonomik gelişmeye yardımcı olacağı görüşünü savunmuştur. İyimser ve karamsar olarak tanımlanan bu görüşler kimi zaman nüfus politikalarına yön vermiştir. Nüfus

artışının gelişmiş ekonomilerde yarattığı olumlu sonuçların, az gelişmiş ülkeler için de geçerli olması zor görünmektedir. Böyle ülkelerde nüfus artış hızı, toplumsal ve ekonomik gelişmeyi hızlandırıcı bir etki gösterse bile, bu etki olumsuz etkiler yanında önemsiz olmaktadır. Artık nüfus artışı ile ekonomik gelişme arasındaki ilişkinin çok daha karmaşık olduğu kabul edilmektedir” (Başar, 2013:38).

• İlk Çağlarda Nüfus Kuramları

“M.Ö. 3500’lerde başlayan İlkçağlarda, toplumsal düşüncenin belirlenmesinde etkili olan düşünürlerin eserlerinde de nüfusla ilgili bölümler bulunmaktadır. Çin’de Konfüçyüs’ün (M.Ö.551-479) ve dönemin diğer filozoflarının nüfus konusundaki görüşleri; nüfus artışının işgücü verimliliğini kısıtlayarak, insanların yaşam düzeylerini olumsuz yönde etkileyeceği ve toplumsal çatışmaya neden olacağı şeklinde özetlenebilir. Bu düşünürler ayrıca tarım kesiminde ekilebilir topraklarla nüfus arasında ideal bir orantının var olduğunu, bu orantının toprak aleyhine bozulması halinde ölümlerin artacağını ve böylece uzun dönemde toprakla nüfus arasında bir dengenin devam edeceğini ileri sürmüşlerdir” (Tuncer, 1976: 28-29).

“Dünya tarihi boyunca nüfus ile ilgilenen bilim adamları, bazı dönem ve uygarlıklarda nüfus artışını destekleyen, bazılarında ise nüfus artışının sınırlandırılması yönünde görüşler ileri sürmüşlerdir. Nitekim tarım devriminden önceki dönemlerde üretim sınırlı olduğu için nüfus artışının sınırlandırılması yönünde görüşler daha yaygındır. Ancak daha sonraki dönemlerde nüfus artışını destekleyici görüşler ileri sürülmüş ve bu yönde politikalar izlenmiştir. Örneğin; Romalılarda askeri alandaki yararı dikkate alınarak nüfus artışını teşvik edecek tedbirler alınması gerektiği ileri sürülmüştür” (Cillov, 1960:17; akt. Şahin, 2018:63).

“Eski Yunan düşünürleri arazinin önemine de dikkat çekmişlerdir. Ancak Aristo ve Platon nüfus ile yoğunluk arasındaki ilişkiyi sistematik bir şekilde incelemekten kaçınmışlardır. Nüfusun sürekli olarak artmasını istememelerinde yaşadıkları ülkenin şartlarının etkili olduğu tahmin edilmektedir. O dönemde Yunanistan küçük bir araziye sahip olduğu için çok fazla insanın yaşamasına uygun olmaması onların düşüncelerinde etkili olmuştur” (Cillov, 1960:17; akt. Şahin, 2018:63).

• Ortaçağda Nüfus Kuramları

“M.S. 395-1450 yılları arasını kapsayan Ortaçağlar daha çok manevi değerlere, dolayısıyla dini ve ahlaki konulara ağırlık verilen bir dönem olmuştur. Bu genel yaklaşım nüfusa ilişkin konularda da ağırlık kazanmış ve bu dönemde nüfus ve nüfus artışının ekonomik ve siyasal yaşam üzerindeki etkileri hakkında ileri sürülen görüşlere pek rastlanılmamıştır. Bunun yerine konu daha çok ahlaki bakımdan ilgi görmüş, çocuk düşürme, boşanma, birden çok kadınla evlenme toplumca hoş karşılanmayan uygulamalar olarak kabul edilmiş ve genel eğilim nüfus artışının desteklenmesi yönünde olmuştur” (Kaya ve Yalçınkaya, 2014:170).

“14. yüzyılda bir İslam düşünürü olan İbn-i Haldun (1332-1406) nüfusun devrevi hareketlere konu olduğunu belirterek, nüfusun; ekonomik, siyasal ve psiko-sosyal koşullarla yakından ilişkili olduğunu ileri sürmüştür. Herhangi bir ülkede nüfus yoğunluğunun yüksek olmasının iş bölümüne olanak vererek toplumun gelir düzeyini yükselteceğini, ayrıca siyasal ve askeri emniyeti sağlamada yardımcı olacağını belirtmiştir. İbn-i Haldun’a göre iyi işleyen bir ekonomi ve siyasal düzen ölümleri azaltıp doğumları teşvik edeceği için nüfusun artmasına neden olacaktır. Ancak daha sonra vergiler artırılıp lükse önem verilmeye başlanınca, siyasal ve ekonomik alanda bir gerileme olacak ve bu da nüfus artışını yeniden yavaşlatacaktır” (Tuncer, 1976: 29; Aktaran: Kaya ve Yalçınkaya, 2014:170).

• Yeniçağda Nüfus Kuramları

“14. ve 15. yüzyılda İtalya’da başlayan ve kısa zamanda Avrupa’yı etkisi altına alan Rönesans hareketi ile Yeniçağ (1453-1789) adı verilen dönem başlamıştır. Bu dönem Avrupa’da, feodalitenin yıkıldığı ve güçlü krallıkların kurulduğu dönem olmuştur. Ortaçağ’ın izleri silinmiş, askeri, coğrafi, ekonomik, dinsel ve siyasal alanlarda büyük değişiklikler; Batı dünyası, Çin uygarlığını kuranların bulunduğu ve İslam dünyası aracılığı ile pusula ile tanışmış, böylece gemiciliğin gelişmesine olanak sağlanmış ve coğrafi keşifler hızla birbirini izlemiştir. Yeni kıtalar ve ülkelerin bulunması Avrupa için ekonomik alanda büyük sonuçlar doğurmuş, en önemli sonuç da kapitalizmin kurulması ve gelişmesi olmuştur. Kapitalizm kurulurken, büyük ölçüde sömürgecilığe başvurmuştur” (Tanilli, 1994; akt. Başar, 2013:10).

• Merkantalistlerde Nüfus Kuramları: “Nüfus Artışı Serveti Arttırır”

“15. yüzyıldan 18. yüzyılın başlarına kadar Avrupa’daki egemen ekonomik ve siyasal düşünce akımı Merkantilizmdir. Merkantilist düşünürler, nüfus artışını savunmuşlar ve devletin güçlü olabilmesi için daha fazla nüfusa sahip olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre devletin gücü, asker sayısı ile birlikte hazinedeki altın ve gümüş miktarına bağlı olduğundan, nüfus ne kadar artarsa askere alınacakların sayısı da o ölçüde artacaktır. Öte yandan ülkeye gelecek altın miktarını ihracat hacmi belirlediğine göre, ülkede artan nüfusun bir bölümü üretimde işçi olarak çalıştırılacak ve böylece, üretim faktörü olarak çalışanların sayısının artması ise, ülkenin servetini artıracaklarını vurgulamışlardır” (Kaya ve Yalçınkaya, 2014:170).

“Merkantilistler, nüfus artışının mali açıdan da önemini kavrayarak, nüfus artışıyla vergi mükelleflerinin sayısının artacağını ve bu yolla devletin gelirlerinin de artacağını belirtmişlerdir. Merkantilistler ayrıca, ücretin asgari geçim düzeyinde tutulması gerektiğini belirterek, işçilere yüksek ücret ödenmesi halinde, işçilerin daha az çalışarak daha az çocuk sahibi olacağını ileri sürmüşlerdir” (Ersoy, 2008: 163).

“İngiliz merkantilistlerinden William Petty (1623-1687), nüfusu zenginliğin temeli saymış ve fazla nüfusun mali idari ve ekonomik alanda avantajlarına değinerek, böyle bir nüfusa sahip olabilmek için sömürgeciliğin desteklenmesini önermiştir. Bu dönemde, nüfus artışını destekleyecek çeşitli önlemler önerilmiş, ülke dışına göçler engellenirken diğer ülkelerden yapılan göçler desteklenmiş ve göçmenlere bazı kolaylıklar sağlanmıştır” (Başar, 2013:11).

• Fizyokratlarda Nüfus Kuramları: “Servet Artışı Nüfusu Çoğaltır”

Daha çok Fransa’da 18. yüzyılın ikinci yarısında Merkantilizme karşı bir tepki olarak ortaya çıkan Fizyokrasi, nüfus konusundaki görüşleri de Merkantalistler’den farklıdır. “Üretim açısından toprağa önem veriyorlardı. Buna göre hızlı nüfus artışı tarımsal üretimi olumsuz etkilemektedir. Üretimin düşük olmasının ise bütün ekonomik sistemi etkileyeceğini düşünüyorlardı. Bütün bunların yanı sıra tarımsal üretimi olumsuz etkilemediği sürece nüfus artışı sorun değildir. Sonuçta Merkantalistler “nüfus artışı serveti arttırır”, fizyokratlar ise “servet artışı nüfusu çoğaltır” şeklinde düşüncelerini belirtmektedir. Fizyokratlar tarımsal üretimi olumsuz

etkilemediği sürece nüfus artışını desteklemektedir” (Başol, 1994:5; akt. Şahin, 2018:65).

• Yakınçağdan Günümüze Nüfus Kuramları

18. yüzyılın ortalarında İngiltere’ de başlayan Sanayi devrimi insanlık tarihinde bir dönüm noktası oluşturarak, günümüze kadar süren ve yakın çağ adı verile yeni bir çağın başlamasına neden olmuştur.

• Klasiklerde Nüfus Kuramları

“Bu düşünce akımı, 18. Yüzyılın ortalarında başlayan sanayi devrimi ile birlikte doğmuştur. Sanayi devrimi yalnız sanayi ile ilgili olmayıp, aslında tarımsal üretim biçimlerinde ve ulaştırma araçlarında da büyük değişikliklere yol açmıştır. Bu dönemde insanlık, gittikçe makineleşmeye yönelirken nüfus da artmaya başlamıştır. Makineleşme ve nüfus artışı ilk kez, 18. Yüzyılın ortalarında İngiltere’ de ortaya çıkmıştır”(Tanilli,1994; akt. Başar,2013:12).

• Malthus’un Nüfus Kuramı

“Klasik okul adı altında toplanan liberallerin, iyimser olarak tanımlanan görüşleri yanında kötümser olarak tanımlanan görüşleri de bulunmaktadır. Bu görüşlerin en önemli temsilcisi ise, İngiltere’nin ilk ekonomi profesörü ünvanını alan, aynı zamanda bir din adamı olan Thomas Robert Malthus’tur. Malthus’un ileri sürdüğü görüş ve öneriler büyük yankılar uyandırmış, daha sonraki yıllarda nüfus alanında ki düşünceleri büyük ölçüde etkilemiştir”(Başar, 2013:13). “Malthus, 1798 yılında “Nüfus İlkeleri Üzerine Bir Deneme” adlı eserinde “halkın sefaletini ekonomik ve sosyal düzene bağlamak doğru değildir” görüşünü ileri sürer. Malthus halk kitlelerinin yoksullaşmasını doğal gelişmenin bir sonucu sayarak, bu durumun nüfus artış hızı ile beslenme olanakları arasındaki orantısızlıktan ileri geldiğini savunmuştur. Ona göre bütün canlılar gibi insanlar da mevcut beslenme olanakları üzerinde çoğalma eğilimi gösterirler. Eğer bu eğilim sınırlandırılmazsa nüfustaki artış sonsuzdur” (Giddens, 2012: 468).

Özellikle Amerika’daki nüfus artışını örnek alan Malthus, nüfusun serbest bırakıldığı takdirde, her yirmi beş yılda bir kat artacağını ileri sürmüştür. Malthus’a

göre nüfus 1, 2, 4, 8, 16, 32... şeklinde geometrik dizi halinde artarken, gıda maddeleri üretimi 1, 2, 3, 4, 5, 6 ...olarak aritmetik dizi biçiminde artmaktadır. Bu durum nüfusla gıda maddeleri arasındaki dengeyi bozmaktadır (Giddens, 2012: 468). Malthus'un bu tezinden yola çıkarak insan nüfusunun artış hızıyla gıda ürünlerinin artış hızı arasındaki farklılığın insanlık için açlık ve sefalete neden olacağını ileri sürmektedir.

“Malthus'a göre geçmişte savaşlar, kıtlık, salgın hastalıklar dolayısıyla nüfus kontrol edilmekteydi. Eğer insanoğlu bu tür kontrollerden kaçınmak istiyorsa nüfus artışını yavaşlatıcı politikalar uygulamak gerekmektedir. Nüfus artışını yavaşlatabilmek için evliliklerin geciktirilmesi ve evlilik içi doğum kontrolünün uygulanması gerektiğini belirtmektedir. Malthus zenginliklerin tümünün kaynağının arazi olduğunu düşünüyordu. Yine ona göre arazi kıtlığı yönünden geçim araçları potansiyel nüfus büyümesi kadar hızla artamaz ve üretilen gıda maddeleri miktarının sınırı belirli bir ülkedeki nüfus artışı için tavan oluşturmaktadır” (Malthus, 2001; akt. Şahin, 2018:66).

Bacci 2009 yılında yayınlanan Avrupa' da Nüfus Hareketleri adlı kitabında İrlanda'da 1800 yıllarda yaşanan nüfus problemini Malthus'un teorisine göre şu sözlerle aktarmıştır: “İrlanda, klasik eski rejim, Malthusçu tip krize bir örnektir. 1841 sayımına göre 8,6 milyon olan nüfusu on sekizinci yüzyılın başından itibaren üç katına çıkmıştır; ve nüfusun büyük çoğunluğunun beslenme tarzı neredeyse tamamen patatese dayanmaktadır. Krizden önceki onyılda aşırı nüfus artışına dair işaretler çoktan belirmiştir: Geciktirilmiş evlilik ve göç artışı. Fakat bu gelişmeler felaketin yönünü değiştirmemiştir: 1845'te bir mantar, patates hasadına büyük zarar vermiştir; 1846' da tamamen yok etmiştir. 1846-47 kışı kıtlık, yoksulluk, tifüs, çaresizlik ve kitlesel göç getirmiştir. Sadece insanlar kitlesel bir şekilde göç etmemiş, demografik rejimin kendisi de geç evlilik ile yüksek oranda hiç evlenmeyelerin baskın olduğu bir rejime dönmüştür. 1901'de nüfus, Büyük Kıtlık'ın arifesinde kaydedilmiş sayının yarısını biraz geçen 4,5 milyona kadar düşmüştür”(Bacci, 2009:148).

Günümüzde de hala Malthus'un nüfus kuramıyla ilgili düşüncelere sahip olanlar vardır. “İnsanlar yaşamını devam ettirebilmek için ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. İnsan ihtiyaçlarının çok önemli bir kısmını ise doğadan karşılamaktadır. Dünyada nüfus artışı sanayi devriminden sonra oldukça hız kazanmıştır. Böylece daha çok nüfus, daha çok talep anlamına gelmektedir. Dünya nüfusuna eklenen her insan

daha çok kaynak tüketimi anlamına gelmektedir. Kaynak tüketimi ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Gelişmiş ülkelerde kişi başına gelirin yüksek olması, daha çok doğal kaynak tüketimine ve daha çok atık üretimine neden olmaktadır” (Şahin, 2018:178). Şahin (2018) bu konudaki düşüncelerine şu şekilde devam etmektedir: “İnsanoğlunun en önemli amaçlarından biri daha rahat bir şekilde yaşamının yollarını aramaktır. Diğer yandan da aşırı artan nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılayamama ve gelecek nesillere daha yaşanabilir bir dünya bırakabilme endişesi vardır. Bu nedenle aşırı artan nüfusun sınırlı kaynaklar üzerinde baskı unsuru oluşturduğu ve aşırı tüketime yol açtığı ve gelecekte kaynak sıkıntısı çekileceği düşüncesi her fırsatta dile getirilmiştir” (s.178).

“Malthus’tan sonra çeşitli tarihlerde ve özellikle geçen yüzyılda bazı ülkelerin yaşadığı gıda sıkıntısı, Malthus’un düşüncelerinin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Gerçi Malthus’un belirttikleri günümüze kadar tam olarak gerçekleşmemiştir; ancak tam olarak yanlışlığı da kanıtlanmamıştır. Nitekim günümüzde halen Afrika’da ve dünyanın birçok ülkesinde çok sayıda insanın açlık ve yoksulluk içinde yaşaması aşırı artan dünya nüfusunun doğal kaynak tüketimi ve gıda sıkıntısını her zaman gündemde tutmaya devam edeceğinin en büyük göstergesidir” (Şahin, 2018:66).

Malthus’un Nüfus Kuramına Karşıt Olanlar;

“Malthus'un teorisi önemli etkiler yaratmış, çeşitli tartışmalara neden olmuştur. Malthus 'un Nüfus Teorisini üç farklı grup eleştirmiştir” (Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli, 2016:545):

Sosyalistler; sefaletin nüfus çokluğundan değil, işçinin hak ettiği ücreti almasını önleyen kapitalist rejimden doğduğunu ileri sürerek Malthus'a karşı çıkmışlardır.,

Biyolojistler; Biyolojik (organizmacı) görüş, nüfus artışı üzerindeki etkilerin hayvan ve bitkilerin artışı düzenleyenlerle temelde aynı olduğu görüşündedirler. Başlıca temsilcisi H. Spencer olan biyolojik ekol, eleştirilerini biyolojinin bazı bulgularına dayandırmıştır. Buna göre, organizmanın kompleksliği, farklılığı ve hareketliliği artıkça doğurganlık gerilemektedir. Dolayısıyla bireylerin gelişmesini ve

üreme eğiliminin zayıflamasını beklemek gerekir. Nüfusun geometrik dizi ile artması söz konusu değildir.

Antropolojistler; Kültürel açıklamaya göre, insanın çoğalmasını yine kendisi etkilemektedir. Örneğin, gelişmiş ülkelerde doğum oranlarındaki düşüş insanların kendi sayısal gelişmesini kontrol etmedeki yeteneğinin açık delilidir.

Anti-Malthusçular; Malthu'un düşüncelerine karşı olan bir diğer grup Anti-Malthusçular olmuştur. Malthus'un düşüncelerine karşı olan büyüme taraftarları Anti-Malthusçuluk nüfustaki azalmayı bir tehlike olarak gören ülkelerde benimsenen, doğurganlığı teşvik eden bir görüş olmuştur. Eğilmez (2018) Malthus'un tezinin geçerliliğini yitirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir: "Aradan geçen zaman Malthus'un tezinin doğru olmadığını, hatta tam tersinin ortaya çıktığını gösterdi. Ekonomiler hızla büyüdü, yeni alanlar tarıma açıldı, gıda üretiminde bambaşka teknolojiler kullanılır oldu. Tarımda, sanayide yapılan buluşlarla, teknolojik ilerlemeyle gıda ürünleri miktarında sağlanan artış insan nüfusu artışını geçti. Durum böyle gelişince de Malthus, karamsar iktisatçılara örnek gösterilen bir kişi olarak tarihte yerini aldı" (s.172).

"Yirminci yüzyılda bu kez "Yeni Malthusçuluk" diye bir yaklaşım çıktı ortaya. Gelişme yolundaki ekonomilerdeki hızlı nüfus artışının ekonomik kalkınmayı engelleyen en önemli meselelerden birisi olarak karşımıza çıktığını öne süren bu görüş, bu hızlı nüfus artışını doğum kontrolü ile önlemek gerektiğini öne sürdü. İlginç olan şey, doğum kontrolünün açlık tehlikesi nedeniyle değil daha çok, doğacak çocukların geleceği endişesiyle yapılmasıydı" (Eğilmez, s.172).

Eğilmez (2018) sözlerinin devamında Yeni Malthusçuluk ile başlayan doğum kontrolüne yönelik olan bu durumu şu şekilde açıklamaya devam etmiştir. "Bu yaklaşım mesela Türkiye'de etkili oldu. Çocuklarına yeterli ve nitelikli eğitim verecek durumda olmadığını düşünen aileler çocuk sayısını sınırlamak için doğum kontrolüne başvurdular. İşin daha ilginç, doğum kontrolünü yapan ailelerin durumunun, çocuk sayısını sınırlamayan ailelere göre çok daha iyi olmasıydı. Hali vakti yerinde olmayan aileler meseleyi kadere bağlayarak birden çok çocuk yaparken, durumu göreceli olarak daha iyi olan aileler, çocuğa yeterli ve nitelikli bir eğitim olanağı sağlayamayacağını düşünerek doğum kontrolüne başvurdular. Bunun sonucunda

çocuklarını yeteri kadar iyi yetiştiremeyecek ailelerin daha çok çocuğu oldu. Ve doğal olarak düşük eğitim düzeyindeki nüfus arttı” (s.172).

Birçok Dünya ülkesinde ve Türkiye’de Yeni Malthusçuluk akımı ile doğum kontrolü biliniyor ve uygulanır hale gelmişken, Daniş (2018) doğum kontrolü yoluyla yıllar içinde nüfus artış hızını azaltan ülkelerle ilgili olarak zaman içinde ortaya çıkan olumsuz durumu şu şekilde aktarmaktadır: “Üçüncü Dünya ülkeleri ekonomik kalkınma için Malthus’ un çizdiği yolu takip ederken, çok erken bir devirde doğurganlık oranı düşen Fransa’ da Malthus karşıtlığı hakimdir. Bu görüş devlet politikalarıyla da desteklenir. 19. Yüzyılın sonunda, Fransa’ da nüfus artış hızı azalmaktadır. Bu dönemde hem kamuoyunda hem de devlet nezdinde nüfusun diğer ülkeler kadar hızlı artmamasının Fransa’yı tehdit eden büyük bir sorun olduğunu iddia eden görüşler hakim olur. Nüfus Azalmasına Karşı Ulusal Birlik kurucusu Jacques BERTILLON iflah olmaz bir Malthus karşıtıdır ve doğurganlığı teşvik eden politikaları savunur. Bertillon Fransa’nın Almanya karşısında güç kaybetmesini nüfus farkına bağlar ve Fransa’ da doğurganlığın düşmesini bir milli felaket olarak değerlendirir” (Daniş, 2018).

Bacci (2009), Avrupa toplumlarındaki eski Malthusçuluğun nüfus politikalarının terkedilip yeni Malthusçu nüfus politikaları ile ilgili yaşanan gelişmeleri şu şekilde aktarmaktadır: “Demografik gerileme endişesi, aşağı yukarı doğum oranında ki düşüşü takip ederek yavaş yavaş tüm Avrupa’ya yayılmış (ki Birinci Dünya Savaşı da bu etkileri arttırmıştır) ve iki savaş arası dönemde doruk noktasına ulaşmıştır. İlk önce faşizmin sonra da Nazizmin nüfus politikaları, demografik düşüş (Fransa buna karşı savaşmada çoktan bazı küçük girişimlerde bulunmuştu) karşısındaki korkunun çarpıtılmış ifadelerinden başka bir şey değildir ve verimli toprakta kök salmıştır. Bu politikalar, doğum, evlilik ve hatta hareketlilikle ilgili köklü davranışları değiştirmeye girişen demografik tedbirlere karşı geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Nüfus politikası İtalya’ da Mussolini tarafından 1927’ deki İktidara Geliş Günü konuşmasında resmen ilan edilmiştir” (Bacci, 2009:182);

“Bir ulusun politik gücünün temeli olmasa da ön koşulunun ve dolayısıyla ekonomik ve ahlaki gücünün onun demografik gücünden kaynaklandığını ileri sürüyorum. Açık bir şekilde konuşalım: 90 milyon Alman ve 200 milyon Slav karşısında 40 milyon İtalyan nedir? Batıya’ da bakın: 40 Milyon Fransız ve onların

90 milyon sömürge nüfusuyla veya 46 milyon Briton ve onların 450 milyonluk sömürge nüfusuyla karşılaştırıldığında, 40 milyonluk İtalya nedir? Beyler! Dünyada bir önemimiz olması için, İtalya bu yüzyılın ikinci yarısını 60 milyondan az olmayan bir nüfusla karşılamalıdır”

19. ve 20. yüzyılda sanayi ülkelerinde yaşanan gelişmeler Malthus aleyhindeki fikirleri güçlendirmiştir. Nüfusun hızla artmasına rağmen, fert başına gelirin yükselmiş olması ve gelir artmaya devam ettiği halde 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren doğurganlığın azalması Malthus'un teorisine olan inançları zayıflatmıştır.

• **Albert Dumont: “Sosyal Damarlar İlkesi”**

“Dumont, doğurganlıktaki düşüşü bireyselleşme ve kişilerin toplumsal konumlarını iyileştirme arzusu ile açıklar. İnsanların daha iyi, daha müreffeh bir yaşam arayışı, çocukları bir engel olarak görmelerine yol açar. Dumont’a göre aileler daha az sayıda çocuk yaparak, onlara daha fazla kaynak ve zaman aktarmayı, böylece de onların sosyo-ekonomik anlamda daha yüksek bir mevki edinmesini arzuluyordu. Fransızların neden az çocuk yapmaya başladıkları sorusuna Arsene Dumont 1890’da yazdığı *Depopulation et Civilisation* adlı kitapta, toplumsal hiyerarşide yükselme, sınıf atlama anlamına gelen “sosyal damarlar” teorisiyle cevap verir” (Danış, 2018).

Güllüpnar Dumont’un sosyal damarlarla ilgili ilkesinin toplumdaki görünümünü şu şekilde açıklamaktadır: “Tüm toplumlarda prestijin toplumsal hiyerarşisi olduğunu, değerler, toplumdan topluma farklılık gösterse de, her toplumda bazı insanların diğerlerinden daha prestijli olduğunu vurgular. Toplumsal moleküller, parlak ideallere doğru yükselmek için çekilirler. Dumont’a göre, sosyal statüyü yükseltmek için harekete geçirici dürtü, politik güç ya da zenginlik değildir. Bunlar sosyal damarlar terimi adı altında toplanabilecek olan zevk, zerafet, lüks, gerçeğe ve adalete duyulan sevgi, hatta genelin iyiliği adına kendini feda edebilmek olan ideallerdir”(Güllüpnar, 2011:141).

Danış’ın, Emil Zola’nın *Doğurganlık* adlı eserinden aktardıkları; Modernleşme, orta sınıflaşma ve çocuk sayısındaki azalma arasındaki ilişki daha sonra Emile Zola’nın 1899’da yayınladığı “*Doğurganlık*” adlı eserinde de dile getirilmişti. Zola, doğumlardaki azalmanın özellikle ücretliler ve vasıflı işçiler arasında yaygınlaştığını, vasıfsız işçiler veya patronlar içinse bunun kesinlikle söz

konusu olmadığını anlatıyordu. Zola'ya göre bunun sebebi basit bir sınıf atlama arzusuydu: “Bir demokraside, bütün küçük burjuvalar daha yukarı mevkilere yükselmeyi ister ve bunu yapabilir. Bu yükselme, bu kılcılık olgusu, ancak siyasi eşitlik ve ekonomik eşitsizlik olan bir ülkede mümkün olur.” (Zola, Doğurganlık, 1899, s.30; akt. Danış, t.y.).

• Sosyalist ve Marksist Nüfus Kuramları

“19. yüzyıl sosyalistlerinin bir kısmı, sefalet önlenir ve daha adil bir toplumsal yapı kurulabilirse, daha verimli hale gelecek yeni ekonomik düzende nüfus artışının da yavaşlayacağını ileri sürmüşlerdir. Bazıları nüfus artışının ücretler düzeyini düşürmesine engel olmak için reformlar yapılmasını ve işçilerin örgütlenmesini önermişlerdir” (Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli, 2016:545).

“Marx, nüfus konusunu kapitalizmin işleyişi ve üretim ilişkileriyle bağlantılı olarak ele alıyor ve nüfus fazlasını “yedek işgücü ordusu” olarak tanımlıyordu. Marx'ın düşüncelerini benimseyen sosyalistler nüfus planlaması konusundaki fikirlerini işgücü arzı ve ücretler arasındaki ilişkiye dikkat çekerek savunuyorlardı. Fabrika çıkışlarında dağıttıkları broşürlerde şöyle yazıyordu” (Danış, 2018):

“Aynı iş için başvuran iki işçi: düşük ücretler Bir işçi için rekabet eden iki patron: yüksek ücretler Az çocuk yapalım!”

“Marx'ı izleyen sosyalist yazarlar da nüfus konusunda ana hatlarıyla Marx'ın tutumunu izlemişler, ancak ayrıntıda bazı değişik önerilerde bulunmuşlardır. Lenin ve Stalin gibi Marksist düşünürler, sosyalist toplum düzeninde bir yandan üretimin daha hızlı bir şekilde artacağını, diğer yandan da doğumların azalacağını, böylece nispi nüfus fazlalığının ortadan kalkacağını belirtmişlerdir” (Tuncer, 1976: 34).

K.Marx'a göre, “Avrupa toplumların karşılaşmış olduğu aşırı nüfus sorunu insanların biyolojik güdülerinin değil, fakat kapitalist üretim sürecinin ürünüdür; işgücü talebini sınırlayan temel etken, sermaye birikiminin yetersizliğidir. Ücretler düşük tutulduğu için toplam talep yetersiz kalmakta, dolayısıyla yatırım düzeyi de düşmektedir. Bu durum kapitalist toplumlarda nüfus veya işgücü fazlalığının nasıl ortaya çıktığını göstermektedir. Kaldı ki kapitalist sistemde sermaye sahipleri böyle bir işgücü fazlası doğmasını bilinçli olarak isterler. Marx toplumların kapitalist

sistemden sosyalist toplum düzenine geçtiklerinde nüfus fazlası diye bir sorunun kalmayacağını, herkesin uygun bir işi olacağını ve artan refah düzeyi nedeniyle ailelerin daha az çocuk yapacaklarını ileri sürmüştür” (Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli, 2016:545).

2.4.4.5. Optimum Nüfus Kuramı

“Optimum nüfus; genel bir ifadeyle, nüfus büyüklüğü ve artışının, üretimi belirleyen çeşitli ekonomik faktörler üzerindeki etkisi göz önünde tutularak, nüfus başına en yüksek verimin alınabileceği miktardır. Buna göre kaynaklar sabit tutulduğunda; nüfus miktarı optimum seviyenin üzerinde seyrederken, kişi başına düşen gelir azalacak, optimum seviyede ise, kişi başına düşen milli gelir artacak dolayısıyla refah seviyesi yükselecektir” (Doğan, 2011:304).

“Geniş anlamda optimum nüfus, belli bir amacı en uygun biçimde gerçekleştirebilecek nüfus büyüklüğü olarak tanımlanmaktadır” (Gürtan,1969; akt. Başar, 2013:17).

“Eksiklikleri görülen ve pek çok yönden eleştirilen optimum nüfus yerine optimum nüfus artışı kavramı geliştirilmiştir. Bu kavrama göre, herhangi bir toplum için her dönemde geçerli olan tek bir optimum nüfus düzeyi yoktur. Onun yerine ekonomide belli bir sermaye birikimi ve teknolojik gelişmeye en uygun nüfus artışı üzerinde durmak gerekmektedir” (Tuncer, 1976; akt. Başar, 2013:18).

2.5. Nüfus Teorileri ve Politikaları

“Nüfus teorileri; genellikle nüfusla ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, askeri ve benzeri diğer alanlar arasındaki karşılıklı ilişkileri açıklamak üzere oluşturulmuş düşünceler bütünüdür. Tarih boyunca toplumlar çok çeşitli nedenlerle nüfus konusuna yakın bir ilgi duymuşlardır. Bu ilgiye paralel olarak da düşünürler, bazen nüfus artışının hızlandırılması gerektiği, bazen de azaltılması gerektiği yönünde görüşler ortaya atmışlardır. Doğal olarak da nüfus konusunda ileri sürülen görüşler ve teoriler, her sosyal ve ekonomik konuda olduğu gibi ait olduğu dönemin toplumsal yapı ve sorunlarından büyük ölçüde etkilenmiştir” (Kaya ve Yalçınkaya, 2014: 169).

“Nüfus çok boyutlu bir kavramdır. Bir yandan ülkenin sahip olduğu işgücü arzının temel belirleyicisi iken, öte yandan da askeri, siyasi, dini ve benzeri

gerekçelerle bir güç olduğu düşünölmektedir. Bu sebeple nüfus, devletin müdahale ettiği bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfus politikaları farklı şekilde tanımlanmaktadır. “Hükümetlerin nüfusun büyüklüğünü, artışını, azalışını, kompozisyonunu ya da dağılımını etkilemek için aldıkları tedbirler bütünü” olarak tanımlanabilirken, bir başka tanıma göre ise “ Ulusal hükümetlerin üç temel demografik değişken olan doğum, ölüm ve göç süreçlerini etkilemek için bilinçli olarak gerçekleştirdikleri eşgüdümlü eylemler bütünüdür” (Köksel, 2016:2013).

Günümüzde genel olarak uygulanan üç çeşit nüfus politikası vardır (Doğan, 2011:296).

1. Nüfus artış hızını azaltmaya yönelik olarak uygulanan nüfus politikası. (Çin ve Hindistan gibi ölkelerde uygulanan nüfus politikası.)
2. Nüfus artış hızını yükseltmek için uygulanan nüfus politikası. (Son zamanlarda nüfusu hızla düşen İsveç, Finlandiya, Danimarka gibi ölkelerin uyguladığı nüfus politikası.)
3. Nüfusun nitelik ve niceliğini iyileştirmek amacıyla uygulanan nüfus politikası. (Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ölkelerin uyguladığı nüfus politikaları.)

2.5.1. Nüfus Artış Hızını Azaltmaya Yönelik Uygulanan Politikalar (Antinatalist Politika)

“Nüfus artışının kontrolü ile ilgili politika ve çabaların çok eski yıllardan beri uygulandığı bilinmektedir. Gerçekten de insanlığın henüz avcılık ve balıkçılık aşamalarında, nüfus yoğunluğu km² ye 1,8 kişiyi aşmadığı dönemler dahi, beslenme sorunu çeken nüfusun azaltılması ve artış hızının düşürülmesi doğrultusunda “nüfus kontrolü” önlemlerinin alındığı bilinmektedir. Bakımı ve geçimi bir yük haline gelen yaşlıların, hastaların ve esirlerin bir ahlak ve din gereği olarak öldürölmesi gibi ilkel kavimlerde görölen ve şeref kabul edilen adetler; Eski Yunanda, Afrika ve Avustralya kabilelerinde, Amerikan yerlilerinde, Hindistan ve Çin’ de uzantılarını çağımızda dahi izlemek imkanı bulunan “çocuk katliamı” olayları; çocuk düşürme vb. nüfus kontrolü ile ilgili önlemlerin en önemli nedeni, hep insanların “gıda maddeleri” ile “nüfus”

arasındaki ikincinin aleyhine bozulan dengeyi sağlayabilme çabalarıdır” (İTO, 2006:46).

“İnsan gücü fazlası olan bir ülkenin nüfus artışını sınırlayıcı bir politika gütmesi beklenir. Nüfus artışını denetlemek üzere uygulanan en yaygın politika, kimi zaman nüfus kontrolü ya da nüfus planlaması adını da alan aile planlamasıdır. Birleşmiş Milletler’in düzenlediği 1974 Dünya Nüfus Konferansı’nda, bireylerin sahip olacakları çocuk sayısına ve bunun zamanına serbestçe karar vermeleri, bu konuda gerekli bilgi, eğitim ve araçlardan yararlanmaları temel insan hakları arasında yer almıştır. Türkiye’nin de kabul ettiği bu karar, ailelerin istediği aile büyüklüğünü seçme hakkı olduğu kadar, ihtiyaçları doğrultusunda aile planlaması yöntemlerini uygulayabilme şansına da sahip olma hakkı olarak anlaşılmalıdır” (Üner, 1984; akt. Başar, 2013:26).

“Fakat bu politikanın büyük ölçüde önem kazanması ve benimsenmesi, devlet müdahalelerine karşı olan liberalizmin kuvvetlenmesi ve Malthus teorisinin yankıları nedeniyle, 18. Yüzyılın sonlarından itibaren başlamıştır. Kısırlaştırmak, çocuk düşürmek, halkın cinsi aktivitelerini geciktirmek veya yok etmek gibi yollarla nüfus artışı yavaşlatılmak istenmiştir” (İTO, 2006:46).

2.5.2. Nüfus Artış Hızını Yükseltmek İçin Uygulanan Politikalar (Pronatalist Politika)

“Nüfus artışını hızlandırıcı politikaların amacı, devleti hacim itibariyle büyütme ve nüfus itibariyle çoğaltmaktır. “Kalabalık” ve “artan” bir nüfusun savunması şeklinde beliren bu görüşün psikolojik kökeninde, soyunun yok olması konusunda insanın taşıdığı sürekli endişenin, bu endişeden doğan çoğalma ve genişleme içgüdüsünün; bir yuva kurmanın mutluluk ve güveninin, çocuk yetiştirmiş olmanın gururunun var olduğu söylenebilir” (İTO, 2006:40-41).

“Doğurganlığın düşmesi birçok ülke tarafından ülkenin politik, ekonomik ve askeri gücünün sürdürülmesi karşısında bir tehdit olarak algılanmaktadır. Çünkü doğurganlığın aile başına iki çocuktan aşağıya düşmesi uzun vadede, ülkeye göç olmaması durumunda nüfusun azalacağı anlamına gelmektedir. Diğer bir kaygı, düşen doğurganlığın nüfusta yaşlanmayı sorun haline getireceğidir. Bu durum da sosyal

güvenlik sistemlerini sıkıntıya sokabileceği gibi toplumda sosyal ve ekonomik sorunlara da yol açabilecektir” (Çavlin vd.,2015:14-15; akt. Köksel, 2016:2015).

“Ekonomik fırsat ve avantajlardan faydalanmak, devletin askeri ve siyasi güç kazanması, nüfus artışını özendirici dini nedenlerin etkisi, ele geçirilen ülkelerde siyasi ve ekonomik hakimiyetin kurulmak istenmesi vb. Nedenlerle nüfus artış hızını hızlandırıcı politikalar takip edilebilmektedir” (İTO, 2006:41).

“Nüfus konusuna çocuklar bakımından da yaklaşmaktadır. Bilindiği üzere çocuk nüfusun, aile içinde yan etkileri yönünden de incelenmesi gereken psiko-sosyolojik etkiler meydana getirdiği bir gerçektir. Çok çocuklu ailelerde, çocukların varlığı, aile içinde üretici konumdaki bireylerin çalışma azmini, üretim gücünü ve emek verimliliğini artırır. Çocuğun varlığı ana ve babanın davranışlarına etki ederek onları daha çok çalışmaya motive eder. Anne çalışmıyorsa işgücüne katılmasına yol açar. Çocuk ailenin tasarruf eğilimini artırır, aile göstermelik tüketim harcamaları yerine, evladının geleceğini düşünerek tasarrufa yönelir. Toplumda tasarruf eğiliminin yükselmesi ise yeni yatırımlara ve ekonomik kalkınmaya kaynak oluşturma açısından önem taşır” (Zaim, 1973:47).

“Özgür ve demokratik toplumlarda yaşlıların çoğalması sonucunda siyasi oy baskısı ile devlet, yaşlıların güvenliğini sağlayıcı önlemler üzerinde daha da duyarlı davranmaya mecbur kalır. Yaşlı nüfusa yönelik yatırımlar, genç nüfusun korunması ve geliştirilmesine ayrılan payı daraltarak, geleceğin üreticilerinin yetiştirilmesini engellemektedir” (Zaim, 1973:47).

“Ekonomik, sosyal ve siyasi yaklaşımların yanı sıra nüfus konusuna dinsel açıdan bakıldığında, demografik düşüncenin genellikle fazla nüfus lehine geliştiği ve Zerdüştlük, Musevilik, Hristiyanlık ve İslam gibi birçok dinin çocuk düşürmeye ve aile planlamasının nüfus politikası aracı olarak nüfusu azaltmak amacıyla kullanılmasına da karşı oldukları görülmektedir” (İTO, 2006:45).

Örneğin (İTO, 2006:45);

-Zerdüştlükte üç hareket, “bir ağaç dikmek, bir tarla sürmek ve bir çocuk sahibi olmak” kutsanmış: hayatın Tanrı tarafından yaratıldığı ve insanoğlunun görevinin bu hayatın sürekliliğini sağlamak olduğu belirtilmiştir.

-Eski Hint'te "Manu Kanunları", kadınların dünyaya çocuk getirmek için yaratıldıklarından bahsetmekte ve "bir oğul sahibi olmanın babayı cehennemden kurtarmaya yeteneğini" ifade etmektedir.

-Yine eski Musevilerde çocuğu olmayan kadını aşağılaya ve kısırlığı" talihin kadınlara musallat edebileceği bir zillet olarak tanımlayan bir tutumun etkin bulunduğu bilinmektedir.

-Hristiyanlığın konu ile ilgili görüşü ise, İncil'in "velüd ol, çoğal, arzı doldur" cümlesinde belirmiş, bu görüş halka genç yaşta evlenmeyi ve çocuk sahibi olmayı tavsiye eden bir politikanın kaynağını oluşturmuştur.

-Protestan Kilisesinin de bu konuda farklı bir görüş taşımadığı ve Luther'in "çoğalma" yolundaki ilahi emir uyarınca "Tanrı her kulunun rızkını verir" inancını savunduğu görülmektedir. Çağımızda da halen Katolik Kilisesi nüfusu azaltıcı önlemlere (düşük yapmak, gebeliğin önlenmesi gibi) karşı katı tutumunu muhafaza etmektedir.

-İslam dinine gelince, "Evleniniz ve çoğalınız, kıyamet gününde sizin çokluğunuzla övüneceğim" hadis-i şerifi ve "Servet ve çocuklar, bu dünyadaki yaşantının ziynetleridir" ayeti, İslam dininin evlenmeyi ve çok çocuk yapmayı özendirici tutumunu ortaya koymaktadır. Hristiyanlıkta olduğu gibi, İslam dininde de her çocuğun kendi rızkı ile doğacağı" ve "Her canlı yaratık nerede ve ne şartlar altında olursa olsun, Allah'ın onların rızkını vereceği" anlayışı bulunmaktadır.

2.5.3. Nüfusun Nitelik ve Niceliğini İyileştirmek Amaçlı Uygulanan Politikalar

Nüfus artış hızının azaltılmasına ve arttırılmasına yönelik uygulanan politikaların yanında nitelik ve nicelik yönünden de geliştirici politikaların geliştirilmesi önemlidir. "Nüfusun niceliğini etkileyen politikalar sağlık ve doğurganlığı kontrol politikalarıdır. Doğurganlığı kontrol politikası, nüfus artışını destekleyici ya da nüfus artışını sınırlayıcı olabildiği gibi iki yönlü de olabilir. Kimi dönemlerde, askeri ve siyasi egemenlikleri için insan gücü ihtiyacı olduğunu düşünen ülkeler nüfus artışını destekleyici politikalar uygulamışlardır. Bunun için vergi muafiyeti sağlamak, ailelere çocuk sayısına bağlı olarak yardım etmek gibi politikalar uygulayarak doğurganlığı özendirici önlemler almışlardır" (Başar, 2013:26).

“Sadece nüfusun kalitesini iyileştirmeye yönelik bir nüfus politikası örneği tarihte nadir görülmekle birlikte, nüfus artışını sınırlayıcı politika çeşitlerinde kaliteninde kontrol edildiği bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Nüfusun kalitesini belirleyen sağlık standartları, fiziksel ve zihinsel sağlamlık, fikri yetenek ve bunları geliştiren okuryazarlık, eğitim derecesi, iş ve meslek bilgi ve deneyimi gibi niteliklerden çoğu, nüfusun kalitesinin iyileştirilmesinin ekonomik refah düzeyine sıkı sıkıya bağlı olduğunu, yani, nüfusunun kalitesinin refah ve gelir düzeyi ile doğru orantılı olarak arttığını göstermektedir” (İTO, 2006:54).

2.6. Türkiye’de Demografik Dönüşüm ve Nüfus Politikaları

“Nüfusta doğum, ölüm, göçler, vb. değişimlerin yatırımlara yönelik yaklaşımları etkileme gücü, nüfus üzerinden politikalar geliştirilmesi gerekliliğinin hissedilmesine neden olan fikrin gelişmesine imkân vermiştir. Bu doğrultuda genel olarak, nüfusa dair geliştirilen ve yürürlüğe konulan kanuni, ekonomik ve sosyal nitelikleri barındıran dolaylı ya da doğrudan tedbirlerin tamamı nüfus politikası olarak adlandırılmaktadır” (Boylu, 2010: 14).

2.6.1. Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalar

2015 yılında Türkiye Nüfusbilim Konferansında içinde ülkemizin nüfus politikası ile ilgili olarak şunlar dile getirilmiştir. “Türkiye’de, cumhuriyetin kuruluşundan 1960’ların ortalarına kadar doğum yanlısı (ya da pro-natalist), sonrasında ise doğum karşıtı (ya da anti-natalist) olarak gerçekleşmiş olan nüfus politikası, 2008’den bu yana, yeniden, doğum yanlısı bir çizgiye sahip olmuştur (Eryurt vd., 2013). Bu yeni dönemin başlangıcı olarak 2008’in gösterilmesinin nedeni, basitçe, dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “En az üç çocuk!” söylemini bu tarihten itibaren dile getirmiş olmasıdır. “En az üç çocuk!” ve bunun gibi doğum yanlısı söylemleri destekleyenlerin temel gerekçesi, yaşlanan bir nüfusun artan mali yükünün hafifletilmesi gereği olmuştur. Bu bakımdan, çalışma yaşındaki nüfus payının düşmesine izin verilmemesi ya da en azından, oluşacak düşüşün en azda tutulabilmesi için bazı önlemlerin alınması gerektiği anlatılmaktadır” (HÜNEE, 2015).

Türkiye’nin yaşadığı demografik dönüşüm sürecini geçmişten günümüze olarak incelemek istersek bu süreci üç aşamada kategorilendirmek mümkündür. Buna göre; ilk aşama olarak pronatalist nüfus politikalarının egemen olduğu, doğum ve

ölümlerin yüksek olduğu, tarıma dayalı ekonomik yapının bulunduğu 1923-1955 dönemi; antinatalist politikalara geçiş yapılan, sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisiyle doğurganlık hızının azalmaya başladığı 1955-1985 dönemi; son aşama antinatalist politikaların olduğu, ölüm hızıyla birlikte doğurganlık hızının da düşmeye başladığı 1985 ve sonrası dönemidir.

2015 yılında yapılan Türkiye Nüfusbilimleri Konferansında ülkemizin içinde bulunduğu bugünkü durumu şu şekilde belirtilmektedir: “Türkiye’nin 2000’li yıllardan başlayarak yeni bir demografik rejime girdiği görülmektedir. Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte sosyo-ekonomik alanda ve özellikle son yıllarda anne ve çocuk sağlığı göstergelerinde gözlenen olumlu gelişmeler beş yaş altı çocuk ölümlerinin ve kadın başına düşen doğum sayısının önemli ölçüde azalmasına yol açarak Türkiye’yi Demografik Dönüşüm Kuramı’nda sözü edilen üçüncü yani son aşamaya taşımıştır. Demografik dönüşümün bu aşamasında Türkiye nüfusu artık yüksek doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip genç bir nüfus olmaktan çıkarak, düşük doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip ve gittikçe yaşlanan bir nüfusun özelliklerini kazanmaktadır” (HÜNEE, 2015).

1923- 1955 Yılları...

Türkiye’nin kuruluş yıllarına ait nüfus verilerinin dönemin koşulları nedeniyle sağlıklı bir şekilde yapılamamış olması kesin bir nüfus verisi sağlamasa da TÜSİAD’ın 1999 yılında o döneme ilişkin Türkiye nüfusu ile ilgili aktarmış olduğu bilgi şu şekildedir: “Türkiye’ye ilişkin demografik bilgiler ancak Cumhuriyet’in ilanından dört yıl sonra 1927’de yapılan ilk nüfus sayımı ile elde edilebilmiştir. Bu sayıma göre Türkiye’nin nüfusu 13 milyon 648 bin olarak saptanmıştır. Ancak ilk nüfus sayımının birkaç yüz bin kişilik eksikliği içerdiği bilinmektedir. Daha önce Türkiye nüfusunun ne kadar olduğu bilinemiyordu. Bazı Fransız ve İngiliz Dışişleri raporlarında 1924 yılı Türkiye nüfusu 8-9 milyon olarak bildirilmiştir” (HÜNEE,1999).

Başar (2013:67), o dönemdeki nüfus yapısındaki kadın ve erkek oranlarındaki dengesizliği şöyle açıklamaktadır: “1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı uzun yıllar süren savaş koşullarının izlerini taşımaktadır. İlk nüfus sayımında, kadın sayısı erkek sayısından fazladır, özellikle bu fazlalık 15-44 yaş

grubundan çok belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Genç ve erkek nüfusta görülen bu açık ancak 1940 yılından sonra kapanabilmiştir.” Bu bakımdan hükümetin özellikle genç ve erkek nüfusu arttırmak istemesi konusunda Özbay kuruluş yıllarındaki nüfus politikasını şu şekilde açıklamaktadır: “Cumhuriyetin başında yetişkin erkek nüfusun ve özellikle genç erkeklerin eksikliği iktidar için bir sorundu. Bu dönemde hükümetler, nüfusu arttırıcı politikaları yasal olarak kabul etmekle kalmadı, gençlerin bir yandan erken evlenip çocuk doğurmalarının, öte yandan üretime etkin biçimde katılmalarının yollarını da aradı” (Özbay, 2017:275)

Yine Özbay bu konuyla ilgili olarak dönemin tanınmış aydınlarından Şevket Süreyya (Aydemir) rejimin genel amacını dile getiren ifadelerini şöyle aktarmaktadır:

“...çok nüfus, tok nüfus, şen ve zengin nüfus istiyoruz... hedefimiz ileri teknikli, tok, şen ve kalabalık bir Türkiye’dir” (Süreyya, 1932:35-36; akt. Özbay, 2017:276).

1 Mart 1923 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin açılış konuşmasında Mustafa Kemal Atatürk’ün nüfus konusundaki ifadeleri şöyledir: “Efendiler, nüfus sorunu bir ülkenin en önemli hayati sorunlarından. İdari, askeri, mali ve ekonomik sorunlarda ülke nüfusunun gerçek sayısını bilmek ne kadar gerekli ise her yıl yapılacak istatistikler ile nüfusun artma veya azalma oranı anlaşılmadan, artma nedeninin devamı ve azalma nedeninin ortadan kaldırılması için önlem alınmasının mümkün olmayacağı ortadadır. Bunun için yeniden nüfus sayımı yapılmasına çok acele ve kaçınılmaz bir gereklilik vardır. Sonsuz felaketler ve uğraşlar nedeniyle şimdiye kadar milli hükümetin ilgilenemediği nüfus sorununun yeni yıl içinde önemle göz önünde tutulması ve genel bir nüfus sayımı hakkında bakanlıkça hazırlanacak tasarımın bir an önce Meclise sunulmasını ve kanunlaşmasını dilerim”(TBMM açılış konuşması, 1 Mart 1923)

Atatürk’ün Cumhurbaşkanlığı döneminde 6 Mayıs 1930 tarihinde çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 156 madde de: “*Bu kanunun neşrinden sonra berhayat çocuğu altı veya altıdan fazlaya baliğ olan kadınlara Devletçe müfakatı nakdiye verilmesi için her sene Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaleti bütçesinde bir faslı mahsus açılır. Arzu edenlere nakdi mükafat yerine ihdas edilecek bir madalya verilir. Bu kanunun neşri tarihinde berhayat altı veya daha ziyade çocuğu olan kadınlara*

dahi bu madalya verilir.” (Resmi Gazete, 6 Mayıs 1930). Çıkarılan kanun ile 6 ve üzeri çocuk yapan annelere altın madalya verilmesi karara bağlanmıştır. Altın madalya istemeyen annelere nakdi para verilmesi kararlaştırılmıştır.

11 Haziran 1936 tarihli Türk Ceza Kanunu: “Çocuk düşürme ve düşürtmeyi aynı zamanda da çocuk yapmaya engel olacak nitelikteki fiil ve hareketleri ağır ceza yaptırımlarına bağlamıştır” (Resmi Gazete, 1936: s.6719).

“Madde 471 Rıza ve muvafakat ile bir erkek veya kadın üzerinde bazı fiiller yaparak onların çocuk yapmak kabiliyetini yok eden ve bu suretle rıza göstererek kendi üzerinde böyle bir fiil ve hareketi yaptıran kimse altı aydan iki seneye kadar hapis ve yüz liradan beş yüz liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Çocuk yapmağa mâni fiil ve hareketlerin işlenmesini teşvik eden veya bu fiil ve hareketlerin işlenmesi için propaganda yapan kimse bir seneye kadar hapis veya bin liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılır. Eğer fiil kazanç temini gayesi ile işlenmiş ise her iki ceza birlikte hükmolunur” (Resmi Gazete, 1936: s.6719; akt. Erbaş, 2005: s.99).

Bu yolla, bir görüşe göre ırk ve millet korunmak istenmişti. Yine aynı görüşe göre, aynı zamanda burada iç ve dış güvenlik de korunmak istenmekteydi. Çünkü 19. Yüzyılda başlayan ve asıl olarak 20. Yüzyılın fenomeni olarak telakki edilen “nüfusun azalması endişesi” söz konusuydu. Çünkü nüfusta yaşanan azalma, sadece, çoğalma veya sağlıklı biçimde çoğalma endişesi değildi; aynı zamanda askeri ve siyasi güçsüzlük anlamına da geliyordu. Bu da beraberinde “vücudun sınırları” ile “milletin sınırlarının” yahut da “üreme alanı” ile “siyasi alanın” iç içe geçmesini getirmişti. Bu durum, İtalyan, Türk ve Fransız mevzuatında bariz bir biçimde görülmekte idi (Miller,48; akt. Erbaş, 2005:100).

1955- 1985 Yılları...

Özbay 1950’li yıllardaki nüfusun durumunu şu şekilde aktarmaktadır: “Gençlerle iktidar arasında kurulan olumlu ilişki, 1950’lere kadar sürdü. Evlilik ve doğumlar arttı. Nüfustaki yetişkin erkek eksikliği kısa bir zaman içinde kapatıldı. 1950’den önce toplam nüfusta genç erkekler, sayıca ve oransal olarak hızla artmakla birlikte, kentlerdeki büyüklükleri hala azdı...”(Özbay, 2017:279). Yine bu dönemde toplumdaki doğurganlığı arttırmak ve özendirmek maksadıyla hükümet tarafından teşvikler yapılmıştır.

1960 yılından itibaren hükümet doğurganlığı arttırıcı politikalardan (pronatalist) vazgeçerek doğurganlığı azaltıcı (antinatalist) politikalara geçiş yapılmıştır. Ayrıca bu tarihten itibaren; “Doğum yapan annelere madalya verilmesi 27 Mayıs 1960 darbesinin ardından sona erdi. Darbenin ardından Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Devlet Planlama Teşkilatı nüfus politikasının değiştirilmesi konusunda uzlaştı. Atatürk ve Menderes dönemindeki nüfus politikasının değiştirilmesi ve doğurganlığın azaltmayı teşvik eden politikalara geçilmesi kararlaştırıldı. 1965 yılında çıkarılan 557 sayılı Nüfus Planlaması Kanunu ile gebeliği önleyici ilaç ve araçların ithali, dağıtımı, satışı ve bunlarla ilgili propaganda yasal güvenceye kavuşturuldu. Bu kanunla 6 çocuk ve üzerine verilen para yardımı ve altın madalya verme uygulaması sona erdi. 6 çocuk teşvikiyle 1927 yılında 13,6 milyon nüfusa sahip Türkiye 1960 yılında 27,8 milyona ulaştı. Bu tarihlerden sonra kürtajın da serbest kalmasıyla nüfus artış hızından büyük bir yavaşlama oldu”(www.medyaradar/ 16.02.2013).

1985 ve Sonrası...

Türkiye’de demografik değişimin üçüncü ve son aşaması 1985 ve sonraki dönemi kapsamaktadır. Başar üçüncü aşamayı şu şekilde açıklamaktadır: “Demografik değişimin üçüncü aşaması 1985 ve sonrasını kapsamaktadır. 1980’li yıllarla birlikte ölüm hızlarındaki düşüşle birlikte doğurganlık hızı da düşmeye başlamış, bu gelişmelerin sonucu olarak nüfus artış hızı da azalmaya başlamıştır. Türkiye’nin demografik değişiminin son aşamasını tamamlayabilmesi için, doğurganlık hızının nüfusun ancak kendini yenileyebileceği düzey olan kadın başına 2.1 doğumun altına düşmesi ve nüfus artışının sona ermesi gerekmektedir”(Başar, 2013:75).

Başar yıllar içinde değişen nüfus verilerini ve politikalarını şu şekilde özetlemektedir:“1950-1955 yılları arasında 7 olan toplam doğurganlık hızı bu tarihten itibaren sonra azalmaya başlamış ve 1960’lı yılların başında 6’ya inmiştir. 1978 yılında toplam doğurganlık hızı 4’ün biraz üzerindeyken, 1988 yılında 3 değerini almıştır. 1990’lı yıllarda 2.6 olan bu değer, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 sonuçlarına göre 2.16 düzeyindedir. Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü’nün orta düzeyde bir artış oranı varsayarak yaptığı tahminlere göre, 2025 yılından itibaren 1.85 değerini alarak durağan hale gelmesi beklenmektedir” (2013:67).

1985 yılı ve sonrasını kapsayan dönemdir. 1983 yılında kabul edilen Nüfus Yasasına uygun olarak talep odaklı bir aile planlaması programına geçilmiştir. Bu yeni politika doğrultusunda modern aile planlaması yöntemlerine olan talep artmıştır. Doğum ve ölüm oranlarında azalma bu dönemde de devam etmiş ve böylece nüfus artış hızı düşmeye başlamıştır (HÜNEE; 2008).

Türkiye dördüncü nüfus bilimleri konferansında (2015) ülkemizin içinde bulunduğu yeni süreç bu şekilde aktarılmıştır: “Türkiye’nin 2000’li yıllardan başlayarak yeni bir demografik rejime girdiği görülmektedir. Cumhuriyet’in ilanı ile başlayan ve günümüze kadar devam eden süreçte sosyo-ekonomik alanda ve özellikle son yıllarda anne ve çocuk sağlığı göstergelerinde gözlenen olumlu gelişmeler beş yaş altı çocuk ölümlerinin ve kadın başına düşen doğum sayısının önemli ölçüde azalmasına yol açarak Türkiye’yi Demografik Dönüşüm Kuramı’nda sözü edilen üçüncü yani son aşamaya taşımıştır. Demografik dönüşümün bu aşamasında Türkiye nüfusu artık yüksek doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip genç bir nüfus olmaktan çıkarak, düşük doğurganlık ve ölümlülük hızlarına sahip ve gittikçe yaşlanan bir nüfusun özelliklerini kazanmaktadır”(HÜNEE, 2015).

2.6.2. Türkiye’ de Planlı Kalkınma Dönemi

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1963-1967)

“Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda Türkiye’ deki hızlı nüfus artışının yarattığı sorunlar gündeme gelmiştir. Hızlı nüfus artışının ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilemesinin önüne geçilebilmesi için yeni bir nüfus politikası oluşturulması gündeme gelmiştir. Türkiye’deki nüfus artış hızının milli gelirin önüne geçmesi durumunda ülkenin sosyal ve ekonomik açıdan olumsuz etkileneceği düşünülmüştür. Nüfusun hızlı artması milli geliri düşürecek, demografik harcamaları arttıracak, nüfusun hızlı artmasıyla birlikte tüketim de artarken, üretimin tüketimi karşılayamayacak duruma geleceği belirtilmiştir” (DPT, 1963).

“İkinci Dünya Savaşı sonrası nüfus yapısında meydana gelen değişmelere bağlı olarak yol göstermesi açısından yeni bir nüfus politikasından söz edilmektedir. Hızlı nüfus artışının ekonomik gelişmeyi engellediği görüşünden hareketle, nüfus planlamasına dayalı bir nüfus politikasının gereği sunulmuştur. Bu politika sağlık

personelinin nüfus planlaması konusunda, isteyenlere bilgi verilmesini içermektedir” (Doğan, 2011:301).

1963- 1967 yılları arasında uygulamaya konulan “Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında nüfus meselesi üzerine;

“Bir zamanlar çok haklı sebeplerle kabul edilmiş olan nüfusu mümkün olduğu kadar hızlı artırma politikası bugünün şartlarına uygun değildir. Bu bakımdan bugünkü politikanın nüfus plânlamasını yasaklayan yönü hemen değiştirilecektir. Bu hem nüfus artış hızının biraz yavaşlamasını hem de çocuk nüfus oranının küçülmesini sağlayacaktır.”

“Türkiye Cumhuriyetinin ölümleri azaltma politikası esas olarak başarılıdır, İkinci Dünya Savaşından sonra hastalık ve ölümlerle mücadele alanındaki yeni buluşların etkisi bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de de büyük olmuştur. Böylece savaş yıllarından bu yana ölüm hadleri hızlı bir düşme göstermiştir. Savaş yıllarında binde 20nin üstünde olduğu tahmin edilen kaba ölüm hadlerinin 1945-1950, 1950-1955 ve 1955-1960 dönemlerinde sırası ile binde 17, binde 14,8 ve binde 12 yakınlarında olduğu tahmin edilmektedir.”

“Doğum hadleri pek az değişme göstermiştir. 1935’den bu yana kaba. doğum: hadleri binde 40 in bir az üzerindedir. Sadece savaş yıllarında önemli sayılacak bir düşme vardır. Bu da o dönemin özel şartlarından ileri gelmektedir. 1950-1955 döneminde ise kaba doğum hadlerinin en yüksek olduğu (Binde 42,7) tahmin edilmiştir.”

“Nüfusla iktisadi gelişme arasında sıkı bağıntı; gelişme planlarında nüfus eğilimlerine ve politikasına büyük bir ağırlık verilmesini gerektirir. İkinci Dünya Savaşından bu yan, geri kalmış ülkelerin çoğunda ölüm hadleri hızla düşmekte, fakat doğum hadleri pek değişmemektedir. Böylece nüfus artış hızı gittikçe büyümektedir. Bu durum iktisadi büyüme çabalarını kösteklemektedir. Çünkü iktisadi gelişme, en basit deyişimiyle, adam başına düşen milli gelirin artmasıdır. Akıllı gelir belli bir hızla artmakta iken nüfus da aynı hızla artarsa adam başına düşen gelir seviyesinde hiçbir değişme olmaz. Bu yüzden fakir ülkelerin bir kısmı, geliri arttırma çabalarının yanında nüfus artışını yavaşlatmak içinde uğraşmaktadır” (D.P.T , Birinci Kalkınma Planı/ s.67).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1968- 1972)

“İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” kapsamında anne ve çocuk sağlığının korunmasına önem verilerek, nüfusun yapısını iyileştirmek, nüfus artış hızının ekonomik gelişme üzerindeki baskısını azaltma amacıyla aile planlaması programları yapılmasına, aynı zamanda Devletin, belirli sayıdan çok çocuk sahibi olmak istemeyen fakat eğitimsizlik ve imkansızlık nedeniyle bunu başaramayan bireyler için tıbbi bilgi ve destek yardımı vermesine karar verilmiştir”(DPT, 1968)

“Bu dönemde konuya yaklaşım açısı değişmekte, “nüfus planlaması” deyiminin yerini “aile planlaması” deyimini almaktadır. İkinci plan döneminde konuya bakış açısı değişirken aynı zamanda hükümetlerin ilgisinin azaldığı da izlenmektedir. Ayrıca bu dönemlerde yurt dışına göçlerin artış kazanması da ülke nüfus planlamasında etkili olmuştur” (Doğan, 2011:301).

1968 yılında uygulamaya konulan “İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” doğrultusunda;

“Türkiye nüfusunun gelişmesinde Birinci Dünya Savaşı ve İstiklal Savaşı sonucu nüfusumuzdaki azalmayı giderici yönde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında benimsenen nüfusu artırma politikası etkili bir rol oynamıştır, ölümlerin azalması için sağlık şartlarını düzeltici tedbirlerin yanı sıra doğumları teşvik edici tedbirler alınmıştır. Bunun sonucu olarak, son on beş yıl içinde yurdumuzda daha önceki devrelerde erişilmemiş bir seviyede yıllık artış oranları ortaya çıkmıştır. 1950-1955 döneminde binde 27,7, 1955 -1960 döneminde binde 28,5, 1960 -1965 döneminde binde 26,1, nüfus artışı hızı olmuştur.”

“Nüfus artış hızını yavaşlatmak için nüfus politikasında bir değişiklik yapmak gerekli olmuş ve 1965’ ten bu yana yeni bir nüfus politikası uygulanmaya başlamıştır. Yeni politikanın esasını aile planlaması teşkil etmektedir” (D.P.T., İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı/ s.47).

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1973-1977)

“Hızlı nüfus artışı sorununun çözümlenmesi gereken bir sorun olduğu üzerinde durulmuştur. Doğum oranının yavaş, ölüm oranındaki hızlı azalmanın yetersiz olduğu

vurgulanarak önlem alınması gerektiğine karar verilmiştir”(DPT, 1973). Üçüncü kalkınma planında nüfus konusunda herhangi bir politika oluşturulmamıştır. Aile planlaması anne çocuk sağlık hizmetlerine destek bir durum olarak görülmüştür.

Doğan aile planlaması hizmetlerinin anne çocuk sağlığı ile birlikte değerlendirilmesini şöyle açıklamaktadır: “Aile planlamasının sağlık hizmetlerinde ayrılamayacağını dolayısıyla ana ve çocuk sağlığı ile aile planlaması hizmetlerinin birleştirilmesi gereği ortaya konmuş ve ilgili kuruluşlararası işbirliğine önem verilmesi kararlaştırılmıştır” (Doğan, 2011:301).

1973 yılında uygulamaya konulan “Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı” doğrultusunda;

“1950’den bu yana doğum oranında yavaş ve ölüm oranında oldukça hızlı azalma olumlu gelişmeler olarak belirmektedir. Ancak doğum oranındaki azalmanın yetersiz oluşu dikkati çekmektedir” (D.P.T., Üçüncü Kalkınma Planı/ s.73).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1979-1983)

“Yüksek bebek ölüm hızının ve yetersiz ana-çocuk sağlığı hizmetlerinin nüfus sorunu olduğu belirtilmiştir. Ayrıca aile planlamasının, ana- çocuk sağlığı hizmetleriyle birlikte ele alınması gereği üzerinde durulmuştur. Bu dönemde devlet yöneticileri özellikle de ilgili bakanlar ideal çocuk sayısının 2 olacağını belirtmiş ise de belirgin bir aile planlaması uygulaması da dile getirilmiştir. 1983 yılında nüfus planlamasıyla ilgili 2827 nolu Kanun yürürlüğe girmiştir” (Doğan, 2011:302).

“1979 yılında uygulamaya konulan “Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı”, büyük bir ekonomik ve siyasal bunalım dönemi içine denk gelmiş ve bu nedenle de bir yıl gecikmeyle uygulamaya konulmuştur. Üçüncü beş yıllık kalkınma planına benzer şekilde anne çocuk sağlığı üzerinde durulmuştur.” (D.P.T., Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı)

“53. Doğurganlık düzeyinde gerek ülke gerek bölge ölçeğinde belirli bir azalma göze çarpmaktadır. 1960'larda 6,19 olan toplam doğurganlık oranının 1970-1975 arasında 4,97'ye düştüğü tahmin edilmektedir. Ancak bölgelerarası farklılaşma eski özelliğini korumaktadır. Doğurganlık oranı,

Batı ve Güney Anadolu Bölgelerinde, Doğu ve Karadeniz Bölgelerine göre daha düşüktür. Öte yandan, 196 -1968 yıllarında 6,1 olan kırsal alandaki doğurganlık oranı 1973'te 5,3'e düşmüştür. Bu sayılar Türkiye'de doğurganlığın önemli bir değişme içinde olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca ülkedeki hızlı toplumsal değişime koşut olarak, istenilen doğurganlık düzeyinde de bir düşme görülmektedir. Hacettepe Üniversitesi, Nüfus Etütleri Enstitüsünün 1973'te yaptığı nüfus araştırmasına göre çocuk sayısı 1963'te 3,2 iken, 1973'te 2,6'ya düşmüştür.” (D.P.T., Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı/ s.24)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Dönemi (1985-1989)

“Ülkemizde 1985-1990 döneminde yıllık nüfus artış hızı düşüşe geçmiş, daha önceleri yapılan çalışmalar önemli sonuçlar vermeye başlamış, aile sağlığı konusunda tedbirleri arttırılması güçlendirilmesi görüşü devam etmiştir Sosyo-ekonomik alanda bir önceki döneme göre nüfusun demografik yapısında az da olsa gelişme görülse de temel ilkenin nüfus kalitesinin yükseltilmesi olduğu belirtilmiştir” (Doğan, 2011:302).

“443. Madde: Nüfusun sağlık, eğitim, barınma ve beslenme imkanları arttırılacak; sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve özellikle göç veren ve doğurganlığın yüksek olduğu illerde yaşayan nüfusun bu hizmetlerden faydalanması sağlanacaktır” (D.P.T., Beşinci Kalkınma Planı/ s.125).

“447. Madde: Bebek ölümlerinin hızının azaltılması, çocuklarına sağlık ve sosyal durumlarının iyileştirilmesi için doğum öncesi safhadan başlamak üzere ilgili kamu kuruluşları ve özel kuruluşların desteğiyle yeni teknolojik gelişmelere uygun ana-çocuk sağlığı hizmetlerinin temel sağlık hizmetleriyle birlikte görülmesine önem verilecektir” (D.P.T., Beşinci Kalkınma Planı/ s.125).

Altıncı beş yıllık kalkınma planı dönemi (1990-1994)

“Yüksek nüfus artışının ekonomik ve sosyal büyümeyi engellediği görüşünden hareketle, sebebiyle nüfus artış hızını azaltmaya yönelik politika ve tedbirler etkinleştirilerek uygulanması öngörülmüştür. Bu konuda nüfus politikalarını içeren

çalışmalara destek verilmesi, nüfusta meydana gelen değişimlerin takip edilmesi ve yüksek bebek ölümlerinin düşürülmesi hedeflenmiştir” (Doğan, 2011:302).

1990 yılında uygulamaya konulan “Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı”nda nüfus politikasına ilişkin:

754. Madde: Nüfusun, istikrarlı bir ekonomik gelişme ve sosyal kalkınma hedefleriyle uyumlu bir yapıya ve artış hızına kavuşturulması esastır” (D.P.T., Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı/ s.285).

762. Madde: Milli ve manevi değerlerin korunmasında ve geliştirilmesinde, dolayısıyla milli bütünlüğün ve dayanışmanın pekiştirilmesinde temel unsur olan aile müessesinin her bakımdan güçlendirilmesi, kalkınmaya paralel olarak ekonomik ve sosyal yapıdaki değişme ve gelişmelere uyum sağlamasına yardımcı olacak tedbirlerin alınması ve ailelerin sosyal refaktan aldıkları payın dengeli olarak arttırılması esastır” (D.P.T., Altıncı Kalkınma Planı/ s.287).

“763. Madde: Aile fertleri arasında bağlılık ve dayanışmayı geliştirici ve özendirici politikalara ağırlık verilecektir” (D.P.T., Altıncı Kalkınma Planı/ s.287).

Yedinci beş yıllık kalkınma planı dönemi (1996-2000)

“Hızlı nüfus artışının bireylerin refah seviyelerinin yükselmesini, ekonominin daha hızlı gelişmesini engellediği, sürdürülebilir kalkınmayı engellediği: eğitim, sağlık, konut ve altyapıya olan ihtiyacı arttırdığı belirtilmektedir. Stratejinin temel yapısal değişim projeleri bölümünde, birey refahını arttırabilmek için nüfus artış hızını yavaşlatmak ve kalkınma hedeflerine uygun bir nüfus yapısı oluşturmak temel amaç olarak yer almıştır” (Doğan, 2011:302).

1996 yılında uygulamaya konulan “Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” doğrultusunda hazırlanan bazı politikalara örnek verilecek olursa:

“Altıncı Plan döneminde nüfus artış hızının yavaşladığı ve 1990-1995 döneminde yıllık ortalama olarak yüzde 1,85 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Hızlı nüfus artışı, bireylerin refah artışından daha fazla

pay alabilmesini ve ekonominin değişim sürecinin daha hızlı gerçekleşmesini engellemekte, sürdürülebilir kalkınma çabalarını güçleştirmekte, konut, sağlık, eğitim ve altyapıya olan ihtiyacı artırmaktadır”

“Kalkınma için gerekli olan insan kaynağının geliştirilmesi, nüfus artış hızının yavaşlatılması ve sürdürülebilir kalkınma hedef ve politikalarıyla tutarlı bir nüfus yapısının oluşturulması temel ilkedir”

“Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi sonunda, nüfus artış hızının yüzde 1,5'e ve toplam doğurganlık hızının 2,33'e düşeceği tahmin edilmektedir”

“Demografik göstergelerde ortaya çıkan bu değişmelere bağlı olarak, nüfusun üç ana yaş grubunun toplam nüfus içindeki paylarında da değişimler olacaktır. 0-14 yaş grubunun payı azalırken, 15-64 ile 65 ve üstü yaş gruplarının toplam nüfus içindeki payları artacaktır”

Sekizinci beş yıllık kalkınma planı dönemi (2001- 2005)

“Dengeli ve sürdürülebilir kalkınma hedefi ile uyumlu bir nüfus yapısına ulaşmak amacıyla nüfusun eğitim, sağlık ve insan gücü yönünden niteliklerinin iyileştirilmesi, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve bu alanlarda bölgeler ve yerleşim yerleri arasındaki farklılıkların giderilmesi temel ilkedir” (Doğan, 2011:303).

2001 yılında uygulamaya konulan “Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı” doğrultusunda nüfus artış hızındaki düşmenin devam edeceği tahmin edilmiş, aile planlaması hizmetlerinin sağlık hizmetleri ile bütünleştirilmiştir.

“2001 yılında yüzde 1,52 olarak tahmin edilen yıllık nüfus artış hızının, 2002 yılında yüzde 1,48'e düşeceği, toplam doğurganlık hızının ise 2,50'den 2,47'ye gerileyeceği tahmin edilmektedir. 2001 yılında 68,6 yıl olarak tahmin edilen doğuşta hayatta kalma ümidinin 2002 yılında 68,8 yıla yükselmesi beklenmektedir.”

“Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü tarafından 1998 yılında yapılan Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırmasının sonuçlarına göre, nüfusun büyüklüğü ve yaş yapısını belirleyen en önemli etkenlerden olan doğurganlık

düzeyinde azalma devam etmektedir. 1988 yılında 3, 1993 yılında 2,7 olan toplam doğurganlık hızı (kadın başına doğum) 1995-98 dönemi için 2,6 olarak belirlenmiştir.”

Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı dönemi (2007-2013)

Dokuzuncu beş yıllık kalkınma planı doğrultusunda nüfus artış hızının azaltılması yönündeki politikaya devam edilmiştir. Türkiye'nin demografik yapısının, doğurganlık hızındaki gelişmelerle gelişmiş ülkelerin yapısına benzemeye başladığı belirtilerek değişen nüfus yapısıyla eğitim, sağlık, sosyal güvenlik ve istihdam alanlarındaki sistemlerinde gözden geçirilmesi ihtiyacını doğurduğu belirtilmiştir.

“Demografik göstergelerde görülen iyileşmeler ve bu iyileşmenin Plan döneminde ve uzun vadede devam edeceği beklentisi dolayısıyla Türkiye'nin nüfus yapısının gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına nispeten benzemeye başladığını söylemek mümkündür. Nüfusun yaş yapısında da önemli değişimler beklenmektedir. 2005 yılından itibaren oransal ve rakamsal olarak düşmeye başlayan 0-14 yaş grubu nüfusun bu eğilimi uzun vadede devam edecek, çalışma çağı ve yaşlı nüfusun oranı ve sayısı ise sürekli olarak artacaktır” (Doğan, 2011:303).

2007 yılında uygulamaya konulan “Dokuzunca Beş Yıllık Kalkınma Planı” kapsamında Türkiye'nin değişen nüfus yapısı konusunda:

“349. Demografik göstergelerde görülen iyileşmeler ve bu iyileşmenin Plan döneminde ve uzun vadede devam edeceği beklentisi dolayısıyla Türkiye'nin nüfus yapısının gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına nispeten benzemeye başladığını söylemek mümkündür. Nüfusun yaş yapısında da önemli değişimler beklenmektedir. 2005 yılından itibaren oransal ve rakamsal olarak düşmeye başlayan 0-14 yaş grubu nüfusun bu eğilimi uzun vadede devam edecek, çalışma çağı ve yaşlı nüfusun oranı ve sayısı ise sürekli olarak artacaktır.”

Onuncu beş yıllık kalkınma planı dönemi (2014- 2018)

“Planın nüfus dinamikleri kısmında, yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının arttığı, 2038 yılından sonra çalışma çağındaki nüfusun, 2050 yılından sonra toplam nüfusun azalmaya başlayacağı vurgulanarak, doğurganlık hızının arttırılması

ve yaşı nüfusa yönelik politikaların geliştirilmesi ihtiyacı bulunduğu belirtilmiştir. Nüfus alanında uygulanacak politikalarla toplam doğurganlık hızının tedricen yükseltilmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla uygulanacak politikalarda da sadece kadınlara yönelik iş ve aile yaşamını kolaylaştırıcı politikalar hazırlanması kararlaştırılmıştır” (Kalkınma Bakanlığı, 2013).

2013 yılında uygulamaya konulan ve 2014-2018 dönemini kapsayan “Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı” doğrultusunda hazırlanan plandaki nüfus dinamikleri ile ilgili kısım yaşanan demografik dönüşümün anlaşılabilmesi bakımından önemlidir.

“346. Ülkemiz nüfusu 2012 yılı sonunda 75,6 milyona ulaşmıştır. 2006 yılında nüfus artış hızı binde 12,2 iken, 2012 yılında binde 12’ye düşmüştür. 2006 yılında 2,12 çocuk olan toplam doğurganlık hızı 2012 yılında 2,08’e gerileyerek, nüfusun kendini yenileme seviyesi olan 2,10’un altına inmiştir. Eğitim ve gelir seviyesinin yüksek olduğu toplum kesimlerinde bu hız 1,02’ye kadar düşmektedir. Doğuşta beklenen yaşam süresinin ise 2013 yılı itibarıyla 76,9 yıla ulaşacağı tahmin edilmektedir. TÜİK tarafından 2013 yılında yapılan uzun dönem nüfus projeksiyonlarına göre, tedbir alınmaması halinde, toplam nüfusun 2023, 2050 ve 2075 yıllarında sırasıyla 84,2 milyon, 93,5 milyon ve 89,2 milyon kişiye ulaşması beklenmektedir.”

“347. Bebek ölüm hızının gerilemesi ve doğuşta beklenen hayat süresinin uzaması sonucunda yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı artmaktadır. Yaşlı nüfusun artmasıyla çalışma çağı nüfusunun (15-64 yaş) bakmakla yükümlü olduğu nüfus gelecekte artacak ve üretken nüfusun payı azalacaktır. Tedbir alınmaması durumunda 2038 yılından itibaren çalışma çağı nüfusunun, 2050 yılından sonra ise toplam nüfusun azalmaya başlayacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede nüfus politikalarıyla doğurganlık hızının artırılması ve yaşlanan nüfusa yönelik etkin ve uygun zamanlı politikaların geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.”

“349. Madde: Sahip olduğumuz genç nüfusun yarattığı demografik fırsat penceresinden azami derecede faydalanılması, üretken ve dinamik nüfus yapısının korunarak nüfusun yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ülkemiz

ekonomisini destekleyecek etkin bir göç yönetiminin oluşturulması temel amaçtır.”

“350. Madde: Nüfus alanında uygulanacak politikalarla toplam doğurganlık hızının tedricen yükseltilmesi hedeflenmektedir.”

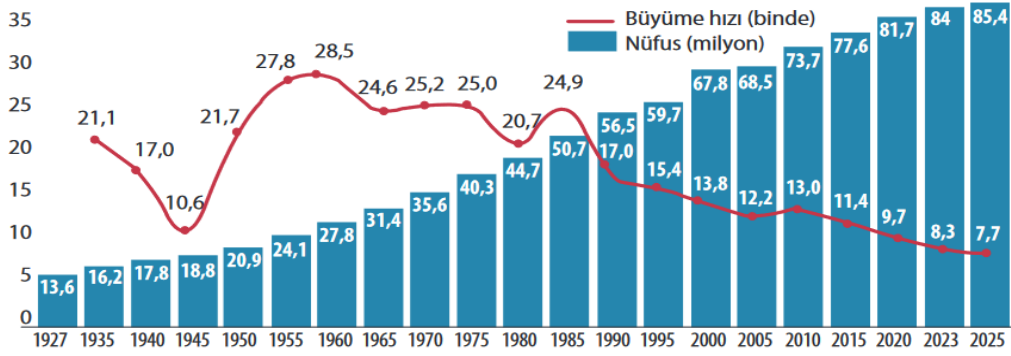
“351. Genç ve dinamik nüfus yapısının korunması ve doğurganlıktaki hızlı düşüşün önüne geçilebilmesi için kadınlara yönelik iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı nitelikte uygulamalar ile çalışanlar için doğuma bağlı izin ve haklar geliştirilecek, kreşler teşvik edilecek, esnek çalışma imkânları sağlanacaktır.”

“352. Artan yaşlı nüfusun aktif bir hayat sürmesi, sağlıklı ve güvenli yaşam şartlarına erişimi sağlanacak, toplumda kuşaklar arası dayanışma güçlendirilecektir”

Başar, nüfusun çok yönlü ele alınması gereken bir kavram olduğunu, ülkedeki sosyal, toplumsal, ekonomik politikalardan ayrı düşünülmemeyeceğini şu sözlerle aktarmaktadır: “Nüfus ve nüfusla ilgili oluşturulacak politikaların ülkenin ekonomik, sosyal ve kültürel politikalarından ayrı tutulmaması gerekmekte, nüfusun yapısı dikkate alınmadan da uygun sosyal ve ekonomik politikalar üretilmesi mümkün görülmemektedir. Öte yandan ekonomik gelişmenin gerçekleşmesi ile nüfusun niteliğinin artırılması, örneğin yalnızca eğitim düzeyinin yükseltilmesinin bile nüfus üzerinde olumlu etkilerinin hemen görülmesi mümkün olmaktadır. Bu anlamda nüfusun daha fazla eğitilmiş, donanımlı, üretime katkısı yüksek, teknolojiyi kullanabilen, nitelikli bir nüfus olması önem kazanmaktadır. Bütün bu sayılan özelliklerin gerçekleşmesi ise ekonomik ve sosyal bakımdan gelişmenin sağlanması ile mümkün olmaktadır”(Başar, 2013:35).

Özette; Yıllara göre ülkemizin nüfus dinamiklerindeki değişimlerin ve geleceğe yönelik hazırlanmış projeksiyonun grafiği aşağıdaki gibi olmaktadır:

Grafik 2.1. Türkiye Nüfus Gelişimi ve Projeksiyonu 1927-2025

Kaynak: TÜİK, 2010a, 2010b, 2010c

Yukarıda değindiğimiz nüfus politikaları genel olarak yorumlandığında; Birinci Dünya Savaşı sonrası tüm dünyada baş gösteren nüfus sorunu özellikle ülkemizde önemli bir biçimde hissedilmiştir. Nüfus savaş, kıtlık ve salgın hastalıklar nedeniyle büyük oranda azalmıştır. Özellikle Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde nüfus sosyal, siyasi ve ekonomik bir zenginlik, güçlülük olarak görülmüş ve pronatalist politika izlenmiştir. Bu bakımdan nüfus planlaması konusu önemli bir nokta olmuştur. Bu dönemde çok çocuk sahibi olmak teşvik edilirken kürtaj yasal olarak engellemelere uğradı. Nüfusun hızlı bir şekilde arttırılabilmesi için önemli etkenlerden biri olan evlilik yaşında da düzenlemeler yapılarak gençlerin daha erken yaşlarda evlenebilmesi sağlanmıştır. Bunun için 1938 yılında evlenme yaşı erkeklerde 17'ye kadınlarda 15'e indirilmiştir. Yine aynı dönemlerde doğum kontrolü, gebeliği önleyici ilaç ve kürtaj gibi konularda propagandalar yasaklanmıştır. 1950'li yıllar nüfus bakımından ülkemizde doruk noktası olmuştur. Nitekim 1965 yılında çıkarılan Nüfus Planlaması kanunu ile pronatalist politikalar artık terk edilmiş kürtaj yasağı halen devam etmekle birlikte bazı durumlar için genişletilmiştir.

1980 sonrasında artan anti-natalist nüfus politikaları, 1983 yılında kürtaj yasasının çıkarılmasıyla daha geniş bir alana yayılmış ve Türkiye'de de belli koşullarda uygulanması artmıştır. 1990'lı yıllarda nüfus artış hızı büyük oranda düşüşe geçmiş ve temel ilke aile sağlığı ve nüfusun kalitesinin arttırılabilmesi olmuştur. 2000'li yıllara gelindiğinde Türkiye'nin nüfus yapısının gelişmiş ülkelerin nüfus yapılarına benzemeye başladığı nüfusu azaltıcı politikaların işe yaradığı belirlenmiştir.

Özby, ÷lkemizdeki değişen nüfus dinamikleriyle ilgili Şunları söylemektedir: “1980’lerin baskıcı rejimi sona erdikten sonra Türkiye, genellikle muhafazakar partilerin iktidarı yaşadı. Adalet ve Kalkınma Partisi gibi dini ön planda tutan iktidarlar, 21. yüzyılda doğum kontrolünü ya da kürtajı öven bir söyleme itibar etmediler. Aksine Başbakan Erdoğan, ortalama iki çocuğa inmiş olan doğurganlığın yeniden üç çocuğa çıkartılması gereğini çeşitli vesilelerle tekrarlamaya başladı” (Özby, 2017:285). Nitekim Başbakan Erdoğan geçen yıllar için nüfus konusundaki bu söylemini tekrar tekrar yinelemeye devam etmiştir. 2013 yılında “Uluslararası Aile ve Sosyal Politikalar Zirvesi”nin açılış konuşmasında Erdoğan; *“Bir çocuk iflas, iki çocuk iflas, üç çocuk ise yerinde saymaktır. Bizim artış hızımızı ikinin üzerinde üçlere ulaşması lazım. Bunu başarmamız gerekiyor. Şu anda batı sıkıntı içerisinde ama biz Türkiye’yi bu sıkıntının içerisinde sokmak istemiyoruz. Annelerin şahsında ÷lkeme sesleniyorum; bu hassasiyetimizi hafife almayın, bunu dalga dalga yaygınlaştırmamız lazım”* demiştir. Özby, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın nüfus konusundaki bu söylemleriyle ilgili olarak; “Erdoğan’ın kendi gerekçesi Türkiye’nin yakında Avrupa ÷lkeleri gibi yaşlı nüfusa sahip ÷lke olması endişesi. Böyle bir eğilim var gerçekten. Son yıllarda sayıları hızla artan, ÷lkeye gelen kayıt dışı göçmenlerin, hiç sözü edilmese de, gelecekte yaşlı nüfus olduğumuzda, daha da artacağı şüphesiz” ifadelerini kullanmıştır.

“TNSA-2008 sonuçlarına göre yenilenme düzeyinin biraz üzerinde olan toplam doğurganlık hızının çok kısa bir süre içerisinde yenilenme düzeyinin de altına düşmesi kuvvetle muhtemeldir. Doğurganlıktaki bu azalma ile birlikte doğumların daha ileri yaşlara ertelenmesi nedeniyle hâlihazırda değişim içinde bulunan doğurganlığın yaş yapısı daha da değişecek ve doğurganlık hızının en yüksek olduğu yaş grubu zaman içinde, Batı Avrupa’nın demografik dönüşüm sürecinde olduğu gibi, 30-34’e kayacaktır. Bu sürecin sonucu olarak bugün yılda yaklaşık olarak 1,3 milyon olan doğum sayısı hızla azalacak ve 2015 yılında 1,1 milyona düşecek ve daha sonra da bu seviyede sabit kalacaktır. Yine doğurganlık seviyesinin azalmasının bir sonucu olarak günümüzde yüzde 27 düzeyinde olan 15 yaşının altındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payının hızla azalarak 2023 yılında yüzde 20-22 seviyesine gerilemesi beklenmektedir. Bu süreç, Türkiye nüfusunun genç nüfus olma özelliğinin hızla ortadan kalkması anlamına gelmektedir”(HÜNEE, 1968-2008).

Görülmektedir ki günümüzde nüfus tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de en önemli sorunların başında gelmektedir ve ülkedeki siyasi söylemleri etkilemektedir. 21. yüzyıl nüfus konusunda pronatalist nüfus politikaların tekrar gündeme geldiği ve teşvik edildiği bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.6.3. Türkiye'nin Demografik Fırsat Penceresi

Demografik fırsat olarak adlandırılan durum ülkedeki genç nüfusun toplam nüfusa göre daha fazla olması durumunu ifade etmektedir. Bu durum ülkeler için doğru ve verimli yönetildiğinde ekonomik kalkınma bakımından avantaj olarak görülmektedir. Ancak ülke içindeki genç nüfus fazlalığının doğru yönetilmediği durumlarda ise ülkenin sosyo ekonomik ve siyasi yapısında dezavantaj olabilmektedir.

Köksel demografik fırsat penceresi olarak görülen bu genç nüfus fazlalığı durumunu şu şekilde açıklamaktadır: “Nüfus, çok boyutlu bir kavramdır. Ekonomik, siyasal ve sosyal boyutları ile ülkelerin geleceğini etkilemektedir. Her şeyden önce işgücü arzının temel belirleyicisidir. Demografik dönüşüm sürecinde, nüfus artış hızı azalırken çalışma çağındaki nüfusun artması ve yüksek sayılara ulaşması “Demografik Fırsat Penceresi” veya “Demografik Armağan” olarak adlandırılmaktadır. Demografik fırsat penceresi, demografik dönüşüm sürecinin orta evresinde ortaya çıkmaktadır. Türkiye, demografik dönüşüm sürecinin üçüncü aşamasında bulunmaktadır. Ancak demografik fırsat penceresinden yararlanabilmek için doğru zamanda doğru politikaların uygulanması gerekmektedir” (Köksel, 2016:2015).

“Doğurganlığın düşmekte olduğu, yaşlanmanın henüz tam olarak gerçekleşmediği toplumlarda sürekli artan işgücü arzının istihdam politikaları ile desteklendiği durumlarda demografik yapının ekonomik kalkınma için fırsat sunduğunu vurgulayan bu yaklaşıma göre Türkiye'nin bu fırsatı kullanması için yaklaşık bir nesil boyu yani 25-30 yıllık bir zamanı bulunmaktadır. Bu yaklaşıma göre eğer Türkiye önümüzdeki yıllarda sürekli artan bu işgücü çağındaki nüfus için üretken istihdam alanları yaratabilir ve genç nüfusu bu alanlarda istihdam edebilirse, 1970 ve 1980'li yıllarda Asya Kaplanları'nın gerçekleştirdiği ekonomik mucizeyi gerçekleştirebilecektir. Mekanik bir süreç olmayan ve sonsuza kadar sürmeyen fırsat penceresinden yararlanabilmek için Türkiye'nin üretken istihdam alanları yaratmaya

dönük politikaları ivedilikle uygulaması gerekmektedir. Aksi halde zaten yüzde 12-13 seviyesinde olan işsizlik hızının işgücü arzının hızla artmasının bir sonucu olarak yakın bir gelecekte daha da artacağı öngörülmektedir” (HÜNEE, 1968-2008:55).

Köksel’e göre demografik fırsat olarak adlandırılan bu durumun Türkiye açısından avantajları ve dezavantajları şu şekilde olabilecektir: “Türkiye, demografik dönüşüm sürecinde demografik fırsat penceresi avantajı ile karşı karşıyadır. Ülkelerin tarihinde sadece bir kez karşılaşılabilecekleri bir durum olarak nitelendirilen bu “armağan”, zamanında doğru politikalar ile desteklenmez ise tehdiye dönüşebilecektir. Türkiye nüfusu mevcut durum itibari ile doğum oranlarının düşmesine rağmen, hala tam olarak yaşlanmamış bireylerden oluşmaktadır. İşte bu nedenle “en az üç çocuk” söylemi, nüfusun yaş yapısındaki değişimin bir fırsata çevrilmesi yönünde bir adım olarak değerlendirilebilir. Ancak genç nüfusun da eğitim, sağlık gibi harcamalarının cari dönemde devlete yükleyeceği görevler de unutulmamalıdır. Nüfus artışı, gecikmeli olarak işgücü arzını belirlemektedir. Bugün genç nesillere yapılacak yatırım, geleceğin nitelikli ve verimli işgücünü oluşturarak ekonomik gelişmeye katkı sağlayabilecektir” (Köksel, 2016: 2022).

“Genç nüfusa sahip olmak dinamik ve yaratıcı bir yapıya sahip olmak ile eş değer düşünülürken dolayısıyla ülke ekonomisinin kalkınmasının motive edici gücü olarak değerlendirilmektedir. Yaratıcı, dinamik, yeni fikirlere açık genç bir nüfus hiç kuşkusuz ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkileyecektir. Diğer tüm değişkenlerin sabit olduğu kabul edildiğinde genç nüfusa sahip olan ülkelerin diğer ülkelere göre daha avantajlı olduğu söylenebilir. Ancak bu potansiyelin ekonomi için bir güce dönüşebilmesi için gençliğin potansiyelinden istifade edebilmek ve onları belirli bir işte istihdam etmek şarttır”(Günaydın ve Çetin, 2015:18). Ülkelerin sahip oldukları genç nüfus oranının o ülkedeki ekonomik kalkınmayı ve ilerlemeyi etkileyen en önemli unsurlardan biri olması bakımından günümüzde değerlendirilmesi gereken bir fırsat olarak görülmektedir.

Ülkemiz açısından içinde bulunulan süreçte genç nüfusun fazla olması her ne kadar bu dönemi fırsat olarak görmemizi sağlasa da ülkenin ilerleyen yıllardaki bu genç ve dinamik yapısının korunabilmesi için geleceğe yönelik nüfus politikalarının doğru yapılması gereklidir. Bu bakımdan gelecekte de “genç ve dinamik bir nüfus” söylemi ülkemizde siyasilerin üzerinde önemle ve ısrarla durduğu bir konu olarak

karşımıza çıkmaktadır.Köksel gelecekte de ülkenin genç nüfus yapısının korunabilmesi ve arttırılarak devam edilebilmesi için ülkemizdeki bugünkü durumu şu şekilde değerlendirmektedir: “Nüfus projeksiyonları, Türkiye nüfusunun yaşlandığını göstermektedir. Bu durumun sebebi, doğum oranlarının düşmesine paralel olarak sağlık standartlarındaki gelişmeler sonucunda ortalama yaşam süresinin uzamasıdır. 2000’li yılların başından itibaren çalışma çağındaki nüfus (15-64 yaş) olarak tanımlanan aktif nüfusun toplam nüfus içindeki payı artmakta ve bu artış bir süre daha devam edecektir. Ancak 0-14 yaş arası nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ise giderek azalmaktadır. Türkiye nüfusu şu an itibari ile doğum oranlarının düşmesine rağmen, hala tam olarak yaşlanmamış bireylerden oluşmaktadır. İşte bu nedenle “en az üç çocuk “söylemi, nüfusun yaş yapısındaki değişimin bir fırsata çevrilmesi yönünde bir adım olarak değerlendirilebilir” (Köksel, 2016:2015).

Belirtilmesi önemli bir konu da şudur ki, ülkemizde ki genç nüfusa dair olan demografik fırsat döneminin aynı zamanda yaşlı nüfusun da artmakta olduğu dönemle aynı zamana denk gelmiş olması üzerinde düşünülmesi gereken bir durumdur. Ülkemiz içinde bulunan dönemde genç nüfusun etkisiyle ekonomik kalkınma sağlayabileceği en verimli dönemlerinden birini yaşamaktadır. Ancak nüfusa ilişkin hazırlanan gelecek projeksiyonlarına göre, doğurganlık oranlarının azalmasıyla birlikte bugünün kalabalık genç kuşakları ülke içindeki yaşlı nüfus oranlarının daha da arttıracaktır. Bu bakımdan alınacak önlemler, yapılacak teşvikler ve hazırlanacak politikalar önem arz etmektedir.

2.7. Genç Nüfustan Yaşlanan Nüfusa: Türkiye'nin Demografik Geleceği

- **Nüfus yaşlanmasının demografik göstergeleri: senaryolara göre nüfus projeksiyonları;**

TÜİK, Nüfus Projeksiyonları 2013- 2075: “Türkiye 2050 yılında kadın başına ortalama 2,5 çocuğa ulaşırsa, 2075 yılında nüfusu 119 milyon olacaktır. Türkiye'nin doğurganlık hızında yaşanacak değişimin nüfus büyüklüğüne, yaş yapısına ve diğer demografik süreçlere etkisi temel projeksiyon senaryosu (Senaryo 1) haricinde 2 farklı senaryo ile incelenmiştir. Bu senaryolar arasındaki temel farklılık yıllar itibariyle kadın başına düşen ortalama çocuk sayısındaki değişimdir”(TÜİK, Nüfus projeksiyonları).

Senaryo 1 (Temel Senaryo): Toplam doğurganlık hızının doğal akışı içinde azalıp 2050 yılında 1,65'e düştüğü ve 2050 yılından sonra artışa geçip 2075 yılında 1,85'e ulaştığı doğurganlık senaryosu.

Senaryo 2: Toplam doğurganlık hızının, 2020 yılında 2,11'e, 2050 yılında 2,5'e ulaşacağını ve 2075 yılına kadar sabit kalacağını varsayan kademeli artan doğurganlık senaryosu.

Senaryo 3: Toplam doğurganlık hızının 2050 yılına kadar kademeli olarak 3'e ulaşacağını ve 2075 yılına kadar sabit kalacağını varsayan artan doğurganlık senaryosu.

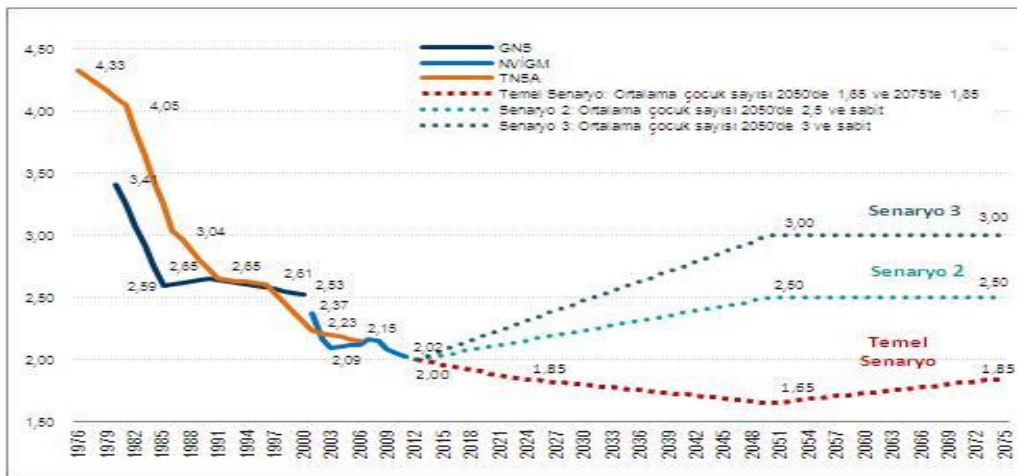
Tablo 2.5. Türkiye Senaryolarına Göre Nüfus Projeksiyonları

Yıllar			2013	2023	2050	2075
Senaryo 1	Kadın Başı	Nüfus	76.4	84.2	93.4	89.1
	1.65-1.85	Yaşlı Nüfus Oranı	7.7	10.2	20.8	27.7
Senaryo 2	Kadın Başı	Nüfus	76.4	85.1	104.2	119.3
	2.11- 2.50	Çocuk Yaşlı Nüfus Oranı	7.7	10.1	10.7	20.7
Senaryo 3	Kadın Başı	Nüfus	76.4	85	110.5	140.6
	3 çocuk	Yaşlı Nüfus Oranı	7.7.	10.1	17.6	17.5

Kaynak: TÜİK, Nüfus Senaryoları

TÜİK tarafından hazırlanan ve yukarıda tablolardaki nüfus senaryolarına göre olan, 1976-2075 yıllarını gösteren gelecek projeksiyonları aşağıdaki grafikte görülmektedir.

Grafik 2.2. Toplam doğurganlık hızı, Türkiye, 1976-2075

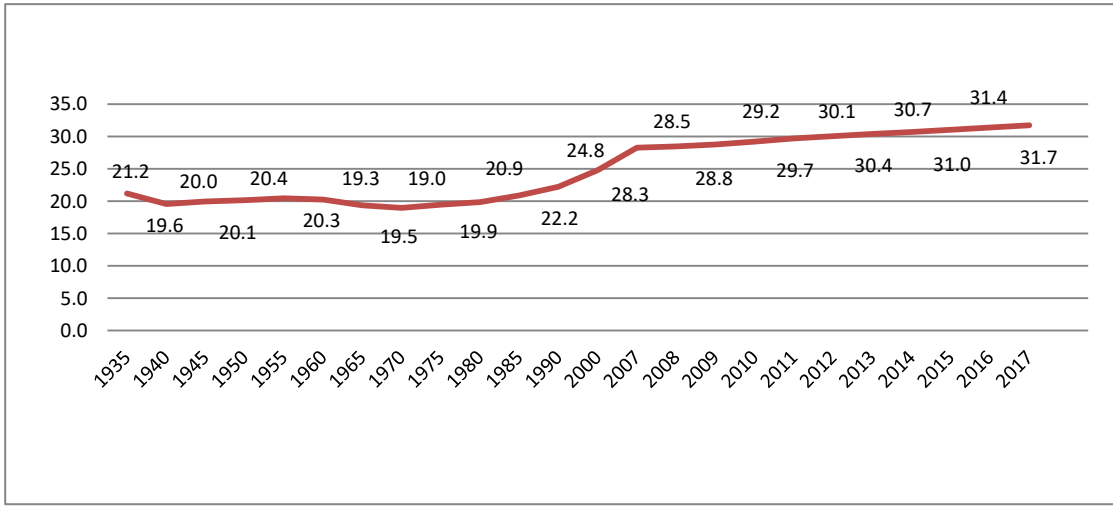

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları 2013- 2075

Ortanca yaş yükseliyor!

Ülkemizde doğuştan beklenen yaşam süresi artmakta ve nüfusumuz yaşlanmaya devam etmektedir. Nüfusun yaş yapısının önemli bir göstergesi olan ortanca yaşın 2018 yılında 32, 2023'te 33,5, 2040'da 38,5, 2060'ta 42,3, 2080'de ise 45 olması beklenmektedir. Yaşlı nüfus olarak tanımlanan 65 yaş ve üzerindeki nüfusun oranının 2018 yılında %8,7, 2023'te %10,2, 2040'da %16,3, 2060'ta %22,6 ve 2080'de %25,6 olacağı öngörülmektedir (TÜİK, Nüfus projeksiyonları).

Grafik 2.3. Türkiye Ortanca Yaş Grafiği

Kaynak: Genel Nüfus Sayımı sonuçları, 1935-2000 ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçları, 2007-2017

“Bir ülkenin ne kadar genç olduğunun anlaşılmasında ülkenin ortanca yaş grafiği önemli bilgiler verir. Türkiye nüfusunun, TÜİK tarafından ortaya konulan çalışmalardaki ortanca yaş grafiği verileri incelendiğinde 1935’ te 21,2 olan ortanca yaş 2017 yılında gittikçe yükselen bir seyir izleyerek 31,7’ ye kadar çıkmıştır. Önceki yıl ortanca yaşın 31,4 olduğu verilerde bu yıl artış gerçekleşti ve bu rakam 31,7 oldu. Kadınlar 32,4 olan ortanca yaş erkeklerde 31,1 oldu”(TÜİK, 2017).

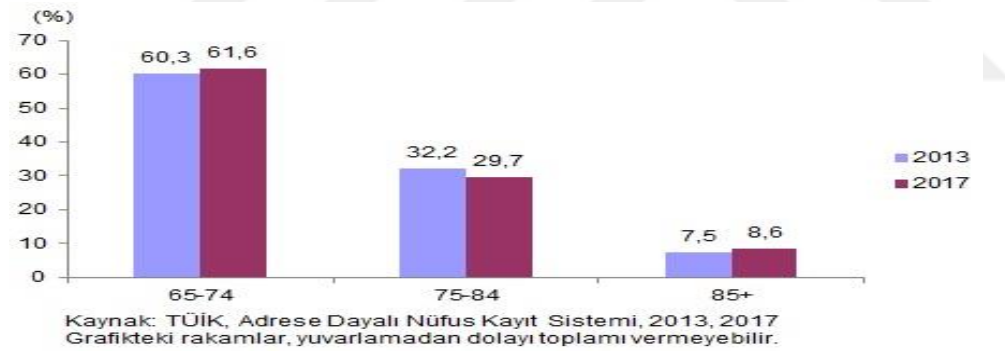
“Dünya genelinde 2000’li yılların başında medyan yaş 26,6 iken, 2050’de 37,8’e yükseleceği tahmin edilmektedir. Bunun anlamı gelecek yıllarda dünya genelinde yaşlı nüfus oranı daha da artacaktır. Özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlı nüfus oranı çok daha belirgin bir şekilde devam edecektir”(Şahin, 2018:148).

• Türkiye nüfusu yaşlanıyor!

Türkiye bugün gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında oldukça genç bir nüfusa sahiptir. Ancak ülkemizde de gelişmişlik düzeyi arttıkça, yaşam beklentisi artmakta, doğurganlık ve nüfus artış hızı azalmaktadır. Buna bağlı olarak TÜİK verilerine bakıldığında; “Yaşlı nüfus (65 ve daha yukarı yaş) 2013 yılında 5 milyon 891 bin 694 kişi iken son beş yılda %17 artarak 2017 yılında 6 milyon 895 bin 385 kişi oldu. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı ise 2013 yılında %7,7 iken, 2017 yılında %8,5’e yükseldi”(TÜİK, 2018).

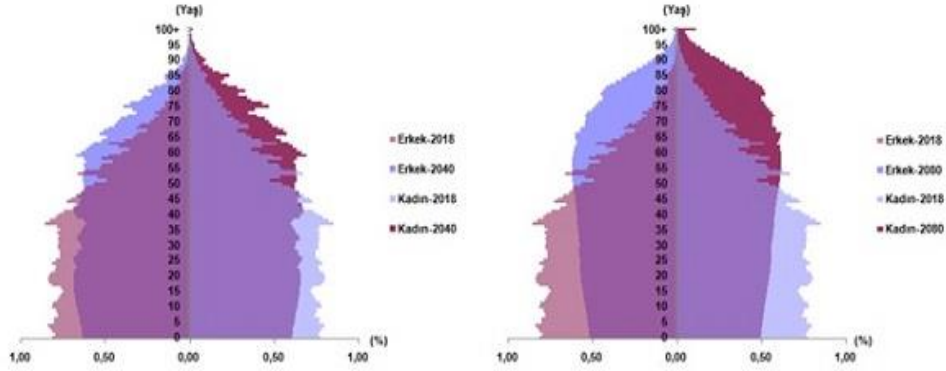
“Yaşlı nüfus yaş grubuna göre incelendiğinde, 2013 yılında yaşlı nüfusun %60,3’ü 65-74 yaş grubunda, %32,2’si 75-84 yaş grubunda ve %7,5’i 85 ve daha yukarı yaş grubunda iken, 2017 yılında %61,6’sı 65-74 yaş grubunda, %29,7’si 75-84 yaş grubunda ve %8,6’sı 85 ve daha yukarı yaş grubunda yer aldığı görüldü”(TÜİK, 2018).

Grafik 2.4. Yaş Grubuna Göre Yaşlı Nüfus Oranı, 2013, 2017

Nüfus projeksiyonları geleceğe yönelik politika üretme noktasında büyük önem arz etmektedir. Mevcut nüfus eğilimlerinin tespit edilmesi ve bu eğilimlerin devamı halinde gelecekteki nüfus yapısı hakkında kestirimlerde bulunulması daha sağlıklı politikalar üretilmesini sağlar. Nüfus projeksiyonlarının bir tahmin değil, mevcut nüfus eğilimlerinin devam etmesi veya benzer süreçleri daha önce yaşamış ülkelerin eğilimlerinin analiz edilerek bu eğilimlerin yansıtılması durumunda nüfusun gidişatını gösteren bir uygulama olduğu göz ardı edilmemelidir. (TÜİK, Nüfus Projeksiyonları)

Grafik 2.5. TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2040

Kaynak: TÜİK, Senaryolara Göre Nüfus

“Çalışma çağında yer alan 15-64 yaş grubundaki nüfus oranının 2018 yılında %67,8, 2023’te %67,2, 2040’da %64,4, 2060’ta %60,4 ve 2080’de %58,7 olması beklenmektedir. Çocuk nüfus olarak tanımlanan 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranının ise, 2018 yılında %23,5, 2023’te %22,6, 2040’da %19,3, 2060’ta %16,9 ve 2080’de %15,7 olacağı öngörülmektedir”(TÜİK, Nüfus Projeksiyonları).

Tablo 2.6. Yıllara Ve Yaş Grubuna Göre Nüfus, 2018, 2023, 2040, 2060, 2080

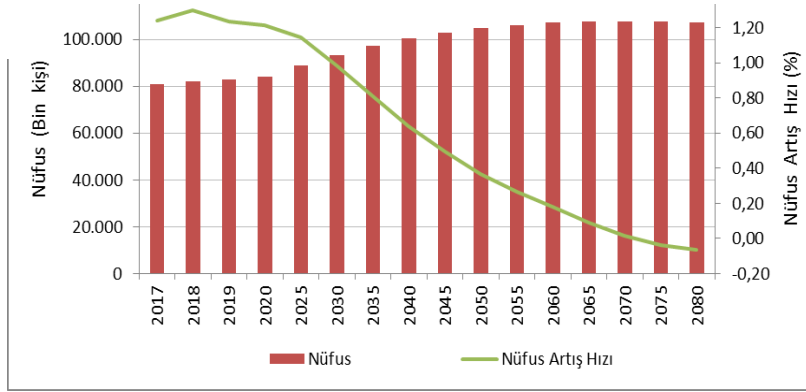
Yıl	Toplam	0-14	15-64	65+	Oran (%)		
					0-14	15-64	65+
2018	81 867 223	19 203 792	55 500 077	7 163 354	23,5	67,8	8,7
2023	86 907 367	19 601 384	58 438 033	8 867 951	22,6	67,2	10,2
2040	100 331 233	19 333 893	64 623 369	16 373 971	19,3	64,4	16,3
2060	107 095 998	18 126 086	64 727 126	24 242 787	16,9	60,4	22,6
2080	107 100 904	16 813 783	62 873 761	27 413 359	15,7	58,7	25,6

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Kaynak: TÜİK, Senaryolara Göre Seçilmiş Yaş Grupları Nüfusları

Demografik göstergelerdeki mevcut eğilimler devam ettiği takdirde, 2017 yılı ADNKS sonuçlarına göre 80 milyon 810 bin 525 kişi olan Türkiye nüfusunun, 2023 yılında 86 milyon 907 bin 367 kişiye, 2040 yılında ise 100 milyon 331 bin 233 kişiye ulaşması beklenmektedir. Nüfusumuz 2069 yılına kadar artarak 107 milyon 664 bin 79 kişiyle en yüksek değerine ulaşacaktır. Bu yıldan itibaren azalışa geçmesi öngörülen ülke nüfusu 2080 yılında 107 milyon 100 bin 904 kişi olacaktır (TÜİK, Nüfus projeksiyonları).

Grafik 2.6. Türkiye Nüfusu, 2018-2080

Kaynak: TÜİK, Yıllara Göre Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080

• Evlenme yaşı yükseliyor

Geçmişten günümüze evlenme yaşının nasıl bir değişim yaşadığı konusuna yapılan çalışmalardan ulaşmak mümkündür. Türkiye’de evlilik tercihlerinin incelenmesinde etkili olabilecek bir diğer husus da bireylerin toplumdaki erkek ve kadınlar için “ideal” olarak gördükleri ilk evlenme yaşıdır. Bu hususta ülkemizdeki bireylerin ne düşündüğü çeşitli araştırma verilerinden incelenmesi önemlidir.

Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de evlenme yaşı giderek yükselmektedir. “Evlilik yaşındaki bu hukuksal, fiili ve tutumsal değişme, Batılılaşma ve Modernleşme süreçleriyle ilgili olup, tıp ve sağlık alanındaki iyileşmeler bebek ölümlerini azaltmış, bebek ölümlerinin azalmasıyla da ortalama ömür yükselmiştir. Şimdi insanlar ölüm riski az olduğundan çok çocuk yapmaktan da kaçınmaktadırlar. Evlilik yaşını yükselten bir başka faktör de eğitim süresinin uzaması, iş bulma zorlukları ve kariyer yapmak için evliliklerin geciktirilmesidir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde evlilikler daha geç yaşlarda yapılmaktadır”(Canatan, 2018:123).

Türkiye genelinde 2010 yılında 18 yaş ve üzeri 6.035 katılımcı ile gerçekleştirilen “Aile Değerleri Araştırması 2010” sonuçlarına göre de ortalama “ideal” evlenme yaşı erkekler için 26,1 kadınlar için 23,1 olarak beyan edilmiştir (ASAGEM, 2010). Erkeklerin %43,4’ü ve kadınların %36,2’si 24-26 yaş grubunu evlenmek için ideal yaşlar olarak ifade etmişlerdir.

Evlilik yaşının yıllar içindeki değişimi TÜİK verileri kapsamında da cinsiyete göre incelendiğinde kadın ve erkek her iki cinsiyet grubunda da evlilik yaşlarının yükseldiği görülmektedir.

Tablo 2.7. Kadınlarda ve Erkeklerde İlk Evlenme Yaşı, 2015-2018

Yıl	Kadınlarda İlk Evlenme Yaşı	Erkeklerde İlk Evlenme Yaşı
2015	23,9	27
2016	24,0	27,2
2017	24,6	27,7
2018	24,8	27,8

Kaynak: TÜİK, 2015, 2016, 2017, 2018 Ortalama İlk Evlenme Yaşı Verileri

Yukarıda TÜİK verilerinden elde edinilen bilgilere göre evlilik yaşının her iki cinsiyet grubunda da yükseldiğini göstermekle birlikte, cinsiyet temelli farklılıklar olduğu görülmektedir. Kadınlarda ortalama ilk evlilik yaşı, erkeklere oranla daha erken yaşlarda olmaktadır.

Canatan(2018:124) evlenme yaşının yükselmesi ve evliliklerin git gide geciktirilmesi konusundaki düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “Erken evlilikler nasıl sorunsa, geç evlenmelerin de bir sorun olduğu söylenebilir. Yetişkin oldukları halde aktif bir cinsel hayat süremeyen gençler, bir de günümüze özgü medyatik ve toplumsal tahriklerin etkisiyle gayri meşru arkadaşlık, dostluk ve benzer ilişkilere yönelmektedirler. Daha da kötüsü bu tür ilişkiler toplumsal olarak meşruiyet kazanmaya ve masum bir kimliğe bürünmeye başlamıştır. Sadece seküler çevrelerde değil, muhafazakar çevrelerde de kızların erkek arkadaşları, erkeklerin kız arkadaşları olması normal karşılanmaktadır. Arkadaşlık ve flört ilişkilerinde, istenen sosyal ve cinsel mesafenin korunduğu tartışmalı bir konudur”.

• Evlenme hızı düşerken boşanma hızı yükseldi

Modernleşme sürecinde toplumsal değişme dinamikleri arasında önemli bir yere sahip olan evlenme ve boşanma gibi olgularda da önemli farklılıklar yaşanmaktadır. Evliliğe ve ren boşanmaya dair geleneksel tabuların yıkılıyor olması, modern yaşam ile hayatımıza giren farklı alternatif yaşam biçimleri bireylerin evliliğe olan bakış açılarının zamanla değişmesine neden olmuştur. 2019 yılında yapılan 7.

Aile Şurası'nın açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Recep Erdoğan, "Nikah akdinin değersizleştirildiği, evlilik dışı ilişkilerin normal sayıldığı, boşanma anın adeta teşvik edildiği sancılı bir süreçle karşı karşıyayız" ifadelerini kullanmıştır (ASPB, Yedinci Aile Şurası, 2019).

Evlenme ve boşanma oranlarındaki bu değişimleri TÜİK'in yaptığı araştırmalardan yararlanarak yıllara göre inceleyecek olursak bazı veriler şu şekilde olmaktadır.

Tablo 2.8. Evlenme Sayısı, Kaba Evlenme Hızı, Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızı 2015-2018

Yıl	Evlenme Sayısı	Kaba Evlenme Hızı	Boşanma Sayısı	Kaba Boşanma Hızı
2015	602 982	7,71	131 830	1,69
2016	594 493	7,50	126 164	1,59
2017	569 459	7,09	128 411	1,60
2018	553 202	6,8	142 448	1,75

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

İstatistiki verilerden de anlaşılacağı üzere toplumsal değişimin etkileri evlilik kurumu üzerinde de görülmüştür. TÜİK verilerine bakıldığında günümüz ve geriye dönük yıllarda bireylerde evlenme yaşı yükselirken evlilik oranları da yıllar içinde devamlı olarak azalmıştır. Bu duruma paralel olarak da evlilik kurumunu yıkıcı etkisi ile evlilik oranları git gide düşerken boşanma oranları da devamlı olarak artış göstermiştir. Giddens boşanma oranlarındaki bu artış ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir: Boşanma ile ilgili olarak toplumdaki geleneksel düşüncelerin değişmiş olması, boşanmaların artmasında kolaylaştırıcı bir etken olarak rol oynamaktadır (Giddens, 2000:157).

“Modern toplumda yaşanan değişimin etkisiyle, refaha toplumu olarak adlandırılan sanayileşmiş ülkelerde evlenme oranları düşerken, boşanma oranları artmakta, aynı zamanda yalnız yaşama veya nikahsız beraberlikleri kapsayan alternatif hayat tarzları ortaya çıkmaktadır. Evliliğe, paylaşımından çok kişisel doyumu vurgulayan anlamlar yüklemesi, boşanmanın evlilik gibi bir tercih meselesi olarak algılanmaya başlanması, evlilikten beklentilerin karşılanamadığı noktada daha fazla çifti boşanma durumuyla karşı karşıya bırakmaktadır”(Aydın ve Baran, 2010:123).

2.8. Türkiye’de ve Dünyada Demografik Sistemler ve Nüfus Meselesi

Birleşmiş Milletler’e göre gelişmiş ülkelerin büyük çoğunluğunda, siyasiler doğurganlık düzeyinin giderek düşmekte olduğunu ve doğurganlık politikası olarakta nüfusun artış hızını desteklemektedirler. Günümüz 65 yaş ve üstü yaşlı nüfusun oranlarının giderek yükseldiği bir dönem olması, buna karşın çalışma çağındaki nüfusun yaşlı nüfusa oranla payının düşük olması, sosyal güvenlik sistemleri için zorlayıcı bir süreci işaret etmektedir.

Birleşmiş Milletler istatistiklerine göre, dünyadaki doğum hızları ölüm hızlarında olduğu gibi 1950 yılından bu yana düşme eğilimindedir. Başar (2013:39), Birleşmiş Milletleri verilerine göre bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “1950-1955 yılları arasında binde 37 olan doğum hızı, 2005-2010 yılları arasında binde 20.1 2 e düşmüştür. 2050 yılında binde 14’e kadar azalması ve azalma eğilimini sürdürmesi beklenmektedir. Az gelişmiş bölgelerde 1950-1955 yılları arasında binde 43.7 olan doğum hızı 2010 yılında yarıya inerek binde 22 değerini almış ve gelişmiş bölgelerin 1950 yılındaki değerine ulaşmıştır. Bu bölgelerde doğum hızlarının azalmasını sürdürmesi, gelişmiş bölgelerde ise 2020 yılından sonra binde 10 civarında durağanlaşması beklenmektedir.”

Tablo 2.9. Toplam Doğurganlık Hızları (1950-2055)

Yıllar	1950-1955	2005-2010	2025-2030	2050-2055
Dünya	4.97	2.53	2.37	2.21
Gelişmiş Bölgeler	2.83	1.66	1.78	1.87
Az Gelişmiş Bölgeler	6,06	2.69	2.45	2.25
Türkiye	6.62	2.16	1.83	1.75

Kaynak: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA), Nüfus Projeksiyonları, 2012

Toplam doğurganlık hızı, doğum çağındaki (45-49 yaşları arası) kadın nüfus başına doğum sayısını belirtmek için kullanılmaktadır. Tabloya göre Dünya geneline bakıldığında 1950-1955 yılları arasında 4.97 olan doğurganlık hızı, yıllar içinde sürekli bir azalış göstermiştir ve nüfus projeksiyonlarına göre 2050-2055 yılları arasında ise 2.21 değerini alması beklenmektedir. Gelişmiş bölgeler için bu sayı 1950-

1955 yılları arasında 2.83 iken 2050-2055 yılları arasında bu oranın 1.87 olacağı düşünülmektedir. Duruma az gelişmiş bölgeler açısından bakıldığında ise 1950’li yıllarda 6.06 olan doğurganlık hızının 2050’li yıllarda ise 2.25’lere düşmesi beklenmektedir. Yine aynı durum tabloya göre Türkiye açısından incelendiğinde 1950-1955 yıllarında 6.62 olan doğurganlık hızının 2050 yılı nüfus projeksiyonlarında 1.75 olması beklenmektedir. TÜİK (2018)’in yapmış olduğu araştırmalarda Türkiye’de toplam doğurganlık hızı güncel verileri 2017 yılında 2.07 iken 2018 yılında 1.99 olarak gerçekleşmiştir.

• Türkiye Demografik Sistemi

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) Türkiye nüfus yapısı araştırmalarına göre, ülkemizde ki nüfusun yaş gruplarındaki dağılım şu şekilde olmuştur: 0-14 yaş arası %25, 15-64 yaş arası % 67, 65 yaş ve üstü % 8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.10. UNFPA, Türkiye Nüfus Yaş Gruplarına Göre Yüzde %,

0-14 yaş arası	% 25
14-64 yaş arası	% 67
65 yaş üstü	% 8

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Aynı konuda yapılan Türkiye İstatistik Kurumu 2017 yılına ilişkin 'İstatistiklerle Yaşlılar' çalışmasının sonuçlarına göre, 2013 yılında 5 milyon 891 bin 694 kişi olan yaşlı nüfus, son 5 yılda yüzde 17 artış göstererek geçen yıl 6 milyon 895 bin 385 kişi olarak belirlenmiştir. Yine aynı çalışmada nüfus projeksiyonlarına göre, yaşlı nüfus oranının 2023 yılında yüzde 10.2, 2030 yılında yüzde 12.9, 2040 yılında yüzde 16.3, 2060 yılında yüzde 22.6 ve 2080 yılında yüzde 25.6 olacağı tahmin edilmektedir. Bu demektir ki yaşlı nüfus her geçen gün biraz daha artmaktadır ve önümüzdeki süreçte de bu artış devam edecektir.

Kadınbaşına doğurganlık oranı Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tahminlerine göre, 2018 yılında 2, 2015-2020 yılları arası tahmini çocuk doğurma yaşı ise 28.6 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.11. UNFPA, Türkiye Doğurganlık, (2015-2020)

Kadın başına toplam doğurganlık oranı, (2018)	2
Çocuk doğurma yaşı, (2015-2020)	28.6

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) tahminlerine göre, doğumda beklenen yaşam süresi, 2015-2020 yılları arası tahmini erkeklerde 73, kadınlarda 78 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.12. UNFPA, Türkiye Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (2015-2020)

Erkek	73
Kadın	78

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

TÜİK'in yapmış olduğu "İstatistiklerle Yaşlılar" araştırmasının 2017 verilerine göre; Türkiye'de 65 yaşına ulaşan bir kişinin kalan yaşam süresi ortalama 17.8 yıl olarak kayıtlara geçti. Erkekler için bu sürenin 16.1 yıl, kadınlar için 19.3 yıl olduğu gözlemlendi. Başka bir ifadeyle, 65 yaşına ulaşan kadınların erkeklerden ortalama 3.2 yıl daha fazla yaşayacağı tahmin edildi. Beklenen yaşam süresi 75 yaşında 10.8 yıl iken 85 yaşında 6 yıl olarak tespit edildi.

• Türk siyasetinde nüfusun niteliğinin ve niceliğinin geliştirilmesine yönelik söylem ve politikalar

20. yüzyıldan itibaren birçok sanayileşmiş ve gelişmiş ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de doğurganlık hızı giderek düşmeye başladı. 2010'lara geldiğimizde Türkiye'de doğurganlık oranı iki çocuk seviyelerine ve hatta başta bazı batı bölgelerde çok daha düşük seviyelere geriledi. Bu durum benzer sorunları yaşayan ülkelere olduğu gibi Türkiye'de de doğurganlık düşüşünün ve dolayısıyla nüfusun yaşlanmasının sosyal, ekonomik, toplumsal alandaki olumsuz etkilerine karşı siyasilerin politika üretme çabalarını arttırdı.

Bugün ve gelecekte ülkemizi tehdit eden en büyük sorun yaşlı nüfusun artarken, çalışma çağındaki nüfusun bu orana kıyasla daha düşük seviyelerde

kalmadır. Günümüzde bu konu özellikle siyasetinde üzerinde yoğun olarak durduğu ve önlemler alınmaya çalışıldığı bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Hükümet ve siyasi partiler, gerek oluşturdukları siyasi politikalar ile gerekse siyasi söylemleriyle bireyleri nüfusun artması yönünde teşvik etmeye yönelik çalışmalar yapmaktadır. Nüfusun artırılabilmesinin de yolunun bireylerin aileye ve evlilik kurumuna bakışının pozitif yönde desteklenmesi ile olması mümkündür. Bunun için günümüzde özellikle devlet ve siyasi partiler aileye ve evlilik kurumuna yönelik söylem ve politikalar geliştirerek bireylerin bu alandaki tutum ve davranışlarına etki etmeyi amaçlamaktadırlar.

Bireylerin aile ve evlilik kurumuna bakış açılarında siyasi partilerin, siyasal söylemlerin ve partilerin oluşturduğu politikaların etkisinin araştırılabilmesi bakımından 6 siyasi partinin 2018 seçim bildirgelerindeki aile, çocuk, kadın, ekonomi, sağlık temelli politikaları ve yine aynı siyasi partilerin gazetelere yansıyan söylemleri incelemiştir;

Ak Parti 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalardan bazıları;

-Aileye Dönüş

-Aile Toplumun Temelidir.

-Evlilik Kurumunun Kutsallığına Önem Veriyoruz.

-Ak Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan; “Biz muhafazakâr demokrat bir partiyiz. Bizim için aile önemli”

-AKP grubu adına konuşan komisyon başkanı Ayşe Keşir ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Kaya'nın söylemlerine benzer sözlerle ailenin bütünlüğünü savundu: “Aile insan ve toplum arasında bir köprüdür. Sağlıklı ve güçlü aile, sağlıklı ve güçlü toplumdur”“Güçlü Aile Güçlü Toplum”

-Aile ve Ev Kadınlığı Eğitim Programları: Aile, çocuk eğitim programı ile annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlemelerine yarar sağlamak planlanmıştır.

-Aile Ombudsmanlığı: Boşanma, nafaka, mal paylaşımı, tazminat, velayet, çocukla kişisel ilişki kurma gibi konularda bireyler Aile Mahkemesi tarafından arabulucuya yönlendirileceklerdir.

-“Aile ve Boşanma Süreci Danışmanlığı” hizmeti. Ülke genelinde yaklaşık 15 bin çifte danışmanlık hizmeti sunulmuş, boşanma öncesi ve esnasında bu hizmetten yararlananların yaklaşık yüzde 40’ı evliliklerine devam etme kararı almıştır.

-25 Yaşından Küçük Evli Çiftlere Verilecek Yardımlar: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Maliye bakanlığını tarafından evlenmek isteyen gençlere verilen evlilik kredisi ve evlilik yardımı verilmesidir.

-Ücretsiz Kreş Hizmeti: Ekonomik gücü yeterli olmayan ailelerin çocuklarının, anne ve babası ölen çocukların, ekonomik gücü yeterli olmayan tek ebeveyniyle yaşayan çocukların, cezaevlerindeki kadınların çocuklarının, şehit ve malül gazi çocuklarının, ekonomik gücü yeterli olmayan engelli ebeveyni olan çocukların bakım hizmetlerinden ücretsiz yararlanma hakkı var. Ekonomik yetersizlik içindeki ailelerin çocuklarının da aile yanında kalmaları ve gündüzlü kreş hizmetlerinden yararlanmaları da sağlanıyor.

-Doğum ve Süt İzninin Arttırılması: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Sarıeroğlu tarafından; “Eşi doğum yapanların izni 2 günden 10 güne çıkarıldı. Evlilik ve doğum hallerinde verilen izin 3 günden 7 güne yükseltildi. Süt izni ilk altı ay için 1,5 saatten 3 saate çıkarıldı.” (www.sehirmedya.com/ 21 Haziran 2018).

-Çalışan Ebeveyne Kolaylıklar: Anneler doğum izni sonrasında isterse maaş olarak yarım gün çalışabilecek. Memurlar çocuğun okula başlama yaşına kadar kısmi süreli çalışmadan yararlanabilecek. Doğum yapan işçilerin, analık izni sonrasında birinci doğumda 60, ikinci doğumda 120, sonraki doğumlarda 180 gün süre ile günlük çalışma süresinin yarısı kadar izin kullanabilmesi sağlanmıştır. Ayrıca 3 yaşını doldurmamış bir çocuğu evlat edinen ailelerinde bu imkândan faydalanması sağlanmıştır. Bu dönem içerisinde çalışılan sürenin prim ve ücretlerini işveren, çalışılmayanları ise İşsizlik Sigortası Fonu karşılaması öngörülmüştür.

-Dar Gelirli Ailelere Şartlı Eğitim Yardımı: Maddi sıkıntı çeken ailelerin çocuklarına eğitim harcamalarına katkı olması açısından Aile ve Sosyal Politikalar

Bakanlığı tarafından destektir. Ailelerin çocuğun okul ve eğitim ihtiyaçlarını karşılaması için verilir.

-ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü: ASAGEM , "ülkedeki sosyal sorunların tespiti ve çözümü ile Türk ailesinin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi ve sosyal refahının artırılmasına yönelik ulusal ve uluslararası bilimsel araştırmalar yapmak veya yaptırmak, projeler geliştirmek, desteklemek, bunların uygulamaya konulmasını sağlamak ve aileye yönelik millî bir politikanın oluşmasına yardımcı olmak" (ASAGMTGHK 2004).

-Aile Danışma Merkezleri: Ailenin korunması, desteklenmesi ve sorunlarının çözümüne yönelik koruyucu-önleyici, rehabilite edici hizmetler sunulmaktadır. Sunulan bu hizmetlerin önemli bir sacayağını değişen sosyal ve ekonomik koşullar içerisindeki bireylere yönelik hizmetler oluşturmaktadır. Bu bağlamda merkezlerde öncelikli amaç olarak ailelerin sağlıklı gelişmesini sağlayacak olan katılımcı, üretken ve kendine yeterli bireylerin yetiştirilmesi hedef alınmıştır. Kişilerin aile içindeki rol ve işlevlerini sergilemesine engel oluşturabilecek gerek sağlık, gerekse de psikolojik sorunların çözümüne yönelik hizmetler verilmektedir.

-Aile Mahkemeleri ve Adli Yardım Büroları: Yeni dönemde aileye yönelik olarak gerçekleştirilen ilk göze çarpan uygulama 2003 yılında aile hukukundan doğan dava ve işlerin görülmesi üzere aile mahkemelerinin kurulmasıdır. Aile mahkemelerinde öncelikli olarak göz önünde bulundurulacak nokta ailenin bütünlüğü ve devamlılığıdır. Bu bağlamda aile mahkemelerine yargılama yetkisine ek olarak aile ve üyelerini korumaya ve eğitmeye yönelik tedbirler alabilme konusunda da yetki verilmiştir. Buna göre, davalarda hukuki esaslara girilmeden önce aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümü yoluna gidilir.

-Evde Sağlık Hizmeti: Yaşlı bireylerin aile içerisinde, çocukları ile birlikte yaşamlarını devam ettirmeleri ailenin birliği ve dayanışması konusunda olduğu kadar toplumsal dayanışma açısından da oldukça önemli olduğu kavranmıştır. Bu amaçla yaşlı bireylerin yaşamına ailelerinin yanında devam etmesi veya evde hizmet desteği verilmesi gibi çalışmalar başlatılmıştır.

-Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi: Çocukların aile yanında yetişmesinin önemi kavranmış, bu doğrultuda yeni dönem çocuk politikalarında aile yanında hizmet önceliği getirilmiştir. Bununla birlikte yaşanan bir diğer dönüşüm de devlet korumasında bulunan çocuklara hizmet veren kurumlarda yaşanmıştır. Koşu sistemine göre şekillendirilmiş büyük kurumlardan, bunlara kıyasla çok daha az kişinin bulunduğu ev tipi kurumlara geçiş süreci başlamıştır.

-“Evlenecek Gençlere Evlilik Öncesi Eğitim Desteği” :Evlenecek gençlere yönelik Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen “Evlilik Öncesi Danışmanlık Hizmeti Projesi”

-“En Az Üç Çocuk” :Ülkemizde 1960'dan 2000'lere gelene dek nüfus artış hızını azaltmaya yönelik politikalar uygulanmıştır. Bu anlamda uzun dönemler aile planlaması yapılarak halk bilinçlendirilmiştir. Ancak 2002'de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi ile birlikte nüfus artış hızının nüfusun yenilenebilmesi için gereken oranın altına düşmesi nedeniyle nüfus politikalarında bir değişim meydana gelmeye başlamıştır. Özellikle dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "üç çocuk" söylemi ile nüfusun artırılması özendirilmeye çalışılmış, bu yönde çalışmalar geliştirilmiştir.

-Aile Planlaması: Aile planlaması, çiftlerin ne zaman, hangi aralıklarla, kaç çocuk sahibi olacakları konusunda yaptıkları planlamadır. Aile planlaması, ailelerdeki çocuk sayısını sınırlandırma anlamını taşımaz. Amaç, anne ve doğacak çocukların sağlıklı olması ve çocuk sahibi olmak istendiğinde gebeliğin oluşmasıdır. Ayrıca, çiftlerin üreme sağlığı konusundaki bilgilenmelerini de içerir.

-Doğum Yapan Anneye Maaş Devletten: Çalışan anneler, doğum izninde çalışmadıkları dönemin parasını iş göremezlik ödeneği altında devletten alıyor.

-Aile Eğitim Programı: “Eğitim ailede başlar.” ilkesinden hareketle hazırlanan Aile Eğitim Programı günümüz modern çağının gereği olarak ailelerin yaşam kalitesini arttırmaya dönük önemli bir adımdır.

CHP 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalardan bazıları;

-Aile Sigortası Kurumu (ASKUR) kuracağız.

-Hâlihazırda yapılan yardımlara ek olarak, GSS primleri devlet tarafından ödenen (eski Yeşil Kart sahipleri) her haneye aylık 1000 TL aile maaşı bağlayacağız. İlk aile maaşını 2018 Eylül ayından itibaren kadınların hesabına yatıracağız.

-“Gelirsiz aile bırakmayacağız.”

-Aile Sigortası kapsamında aile maaşı bağlanan ailelere ayrıca;

Aylık 25 TL su desteği,

Aylık 50 TL elektrik desteği,

Kış aylarında aylık 100 TL ısınma desteği vereceğiz.

-Aile maaşının vergiden istisna olmasını, hiçbir şart altında haczedilememesini ve el konulamamasını sağlayacağız.

-45 bin yeni kamu istihdamıyla her 500 haneye bir aile danışmanı atayacağız. Aile hekimleriyle aynı binada faaliyetlerini yürütecek aile danışmanları, her hanenin sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal sorunlarıyla bire bir ilgilenerek, aileler talep etmese bile yaşadıkları sosyoekonomik sorunların çözümü için katkı sağlayacaktır.

-Aile Sigortası kapsamına alınan yurttaşlarımızın Genel Sağlık Sigortası prim borçlarını sileceğiz.

-Aile danışmanları ile en kısa zamanda bir yoksulluk envanteri hazırlayacak, sosyal destekleri gerçek hak sahiplerine ulaştıracacağız.

-Aile Sigortası kapsamında verilen Aile Maaş'ını kadınların hesabına yatıracağız. Böylece kadınları ekonomik açıdan güçlendireceğiz.

-Aile Sigortası kapsamındaki çocuk desteklerini gebelikle birlikte başlatacağız.

-Çocuk desteklerinin sürdürülmesini, kız çocuklarının okula gönderilmesi şartına bağlayarak, kız çocuklarının okullaşma oranlarını yükselteceğiz.

-Aile Maaşı alan ailelere, okula giden her öğrenci için eğitim masraflarında kullanılmak üzere yıllık 1200 TL vereceğiz.

-Daha İyi Ücret, Yüksek Yaşam Standardı; Ücretleri, çalışanların aileleriyle birlikte insan onuruna yaraşır bir yaşam sürebilecekleri düzeye getireceğiz.

-Kadınların üreme ve doğum başta olmak üzere bedenlerine dair tüm kararları özgürce almalarının önündeki engelleri kaldıracacağız.

-Doğum yaptıkları dönemde sigortalı olmayan kadınlara da bir yıl süre için doğum borçlanması hakkı tanıyacağız.

-Bütün mahallelerde yeterli sayıda ücretsiz kreş açacağız. Çocuklarını özel kreşe gönderen ailelere belirli tutarda destek ödemesi yapacağız.

-Kadınlara yüklenen çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı ve temizlik gibi işleri kadının görevi olmaktan çıkaracağız. Evde bu işleri üstlenen kadınları sosyal güvenlik kapsamına alacağız.

-Gündüz bakım hizmetleri ve evde bakım hizmetlerinin niteliklerini artıracak ve ücretsiz hale getireceğiz.

-Ebeveyn iznini kamuda 6 ay olmak üzere artıracacağız. Çocuk bakımının ortak yükümlülük olduğunu gözeterek, erkeklerin de bu izin sürecinden faydalanmasını sağlayacağız.

-İş yerlerinde emzirme odası ve kreş açma yükümlülüğünü sadece kadın çalışanların değil, tüm çalışanların sayısına göre belirleyeceğiz.

-Aile Sigortası kapsamındaki çocuklara sağlık, beslenme, kreş ve eğitim alanlarında destekler sağlayacağız.

-Aile Sigortası kapsamında, doğan her çocuğa ilk altı aylık temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere "Bebek Seti" vereceğiz.

-Temel sağlık hizmetlerini, her çocuk için tümüyle ücretsiz yapacağız.

-Doğum öncesi ve sonrasına yönelik hizmet vermek üzere, aile hekimlerini kapsayacak sistematik programlar geliştireceğiz.

-Çocuk hastanelerini yaygınlaştıracacağız.

-Hanedeki bütün yetişkinlerin çalışması halinde hanede bulunan bakıma muhtaç yurttaşlarımızın gündüz yaşlı bakım hizmetlerinden ücretsiz faydalanmalarını sağlayacağız.

MHP 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalarından bazıları;

-Kadınlara sigortalılık öncesi doğumları için de doğum borçlanma hakkı verilmesi.

-İşsiz her aileden bir kişiye asgari ücretin yarısı kadar aile desteği yardımı verilmesi.

-Türk toplumunun temel taşı olan aile, ekonomik ve sosyal gelişmelerin yol açtığı olumsuz gelişmelere karşı korunmalıdır.

-Kadınlarımızın aile içindeki konumu olmak üzere aile kurumu güçlendirilmeli, aile bireyleri arasındaki bağlılığı ve aile bütünlüğünü koruyucu politikalar geliştirilmelidir.

-Aileyi ve sosyal fonksiyonlarını zayıflatıcı unsurlar ortadan kaldırılmalıdır.

-Milliyetçi Hareket Partisi; kadın ve erkeğe eşit fırsatların sunulduğu, kadına saygının ön planda olduğu, hem kadına hem de erkeğe eşit desteğin sağlandığı çağdaş bir yaklaşımla sorunların çözümü için etkin politikaların geliştirilmesini ve gereken yasal düzenlemelerin yapılmasını öngörmektedir

İYİ Parti 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalarından bazıları;

-Erken ve zorla evlilikleri önleyeceğiz.

-"Bebekler İyi Olacak Programı"nı uygulayacağız İhtiyaç sahibi ailelerin yeni doğan çocuklarının 36 aya kadar gıda ve temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir sistem kuracağız.

-Bakıma muhtaç çocuğu olan anneler için "Hem Aile, Hem İş" uygulamasına geçeceğiz bakıma muhtaç çocuğu olan annelerin, iş hayatından kopmalarını ve işgücü

kaybını engellemek, iş gücüne kalım oranlarını ve gelir düzeylerini arttırabilmek için esnek çalışma saatleri ve prim ödemesi uygulamasını hayata geçireceğiz. Bu annelere yönelik iş garantili mesleki eğitim programları düzenleyeceğiz.

-“Bireysel ve Hane bazlı Gelir Test Sistemi” kuracağız. Sosyal Yardım ve Sosyal Güvenlik Sisteminde bu yeni sistemi referans alacağız. ". Gelir grupları arasında refah farklarını tespit etmek üzere Bireysel ve Hane Gelir sistemi geliştireceğiz, alt gelir grupları ile üst gelir grupları ve bölgeler arasındaki sosyal uçurumu (eğitim, sağlık, sosyal faaliyetler vb.) azaltacak uygulamaları ivedilikle hayata geçireceğiz.

-İYİ Kart ile düzenli geliri olmayan ailelere düzenli maaş ile gayri-nakdi ulaşım ve gıda desteği vereceğiz. İYİ Kart uygulaması ile düzenli geliri olmayan ailelere aylık net asgari ücretin yarısı tutarında nakdi düzenli gelir sağlayacağız. Bu kart ile işsizlere ve ailelerine süre kısıtlamasına bağlı olmaksızın ulaşım ve gıda desteği vereceğiz.

-Aile danışmanlık hizmetlerini etkinleştireceğiz. Aile kurumuna olan inanç ve güvenin artması, ailenin güçlenmesi, huzur ve refahının korunması amacıyla evlilik öncesi eğitim ve aile danışmanlık hizmetlerini geliştireceğiz.

-Çalışan Anneler ile Çocuklarını kavuşturacağız. Tüm kamu ve büyük özel sektör kuruluşlarında kreş ve çocuk bakım merkezi teşkilini zorunlu kılacağız. İş-Yaşam Dengesini gözeteceğiz.

-Kadınlarımızın iş gücüne kalımını arttırmak amacıyla, bakım hizmetleri için ayrılan sosyal yardım kaynaklarını iki katına çıkaracağız. Kadınlarımızın iş gücüne katılımının önündeki en büyük engellerden biri olan çocuk ve aile büyüklerinin bakımı için ayrılan sosyal yardım kaynaklarını iki katına çıkaracağız.

HDP 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalardan bazıları;

-Çalışan, çalışmayan tüm kadın ve erkekler için yerel yönetim ve kamu finansmanı ile kreşler açacak ve destekleyeceğiz.

-Üç çocuk-beş çocuk doğurma baskısına karşı, doğurmak istemiyorsak doğurmayacak, istediğimiz kadar çocuk dünyaya getireceğiz.

-Ortak yaşam alanlarında ev içi emeğin de çocuk, yaşlı ve hasta bakımının da ortaklaştırılması için politikalar üreteceğiz. Ücretli ya da ücretsiz bakımın, kadınların işi olmaktan çıkması için hasta, yaşlı bakım evleri açacağız.

-Erkeklerin de ebeveynlik sorumluluğunu üstlenmelerini, ev emeğini paylaşmalarını teşvik edeceğiz. Devredilemez babalık izni getireceğiz.

-Ulaşılabilir, ücretsiz, kaliteli mahalle ve işyeri kreşleri açacağız.

-Hem evde hem işte çalışan, çifte mesai yapan biz kadınlara erken emeklilik getireceğiz.

-Kadınlara, babadan ve kocadan bağımsız sağlık sigortası güvencesi, işsizlik ödeneği ve yurttaşlık geliri vereceğiz.

SP 2018 seçim bildirgesinden alınan aileye yönelik söylem ve politikalarından bazıları;

-Aile kurumunun güçlendirilmesi milli bir görev olarak benimsenecek ve bu amaçla “Milli Aile Stratejisi” geliştirilecektir.

-Aile ve evlilik kurumu güçlendirilecek ve sorunlar sistemli bir şekilde ele alınacaktır. Aile yapısını bozan politikalarından hızla uzaklaşılacaktır.

-“Aile Danışma Merkezleri” ile aile bireylerinin psiko-sosyal sorunlarının çözümünde ve aile içi şiddet ile mücadelede aktif rol oynaması sağlanacaktır.

-“Hakemlik Müessesesi” ile aile içi sorunların öncelikle aile içinde çözülmesi esas alınacak ve bu bağlamda karı-kocanın kendi aralarında gideremedikleri uyuşmazlıklar için bir sistem kurulacaktır.

-Ekonomik gerekçelerden dolayı evlenemeyen kişilere faizsiz kredi imkânları verilecektir.

-Dar gelirli aile fertlerinin eğitimi desteklenecek ve okuyan çocuklara burs verilecektir.

-Aile hekimliğine gereken önem verilecektir.

-Kadının aile sorumluluğunu yerine getirebilmesi için çalışma hayatında gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

-Doğum yapan çalışan annelere istemeleri halinde (en fazla) 3 yıl olmak üzere doğum izni verilecektir. Bu süre zarfında sosyal sigortalı sayılacak ve çalışma akitleri güvence altında kalacaktır. Bu süre zarfında anneler, istedikleri zaman işyerlerine kazanılmış hakları mahfuz kalmak şartıyla dönebilmeleri temin edilecektir.

-Çalışmayıp çocuğuna baktığı süre boyunca annelere her ay “İşsizlik Maaşı Miktarı” üzerinden “Çocuk Bakım Ödeneği” verilecektir.

-Yapılacak düzenlemelerle uygun işkollarında anneye evde çalışma tercihi sunulacaktır.

-Tüm büyük işletmelerde emzirme odası ve birinci basamak sağlık hizmeti verebilecek ünitelerin olması sağlanacaktır.

-Eşi çalışmayan memurlara verilen aile yardımı artırılabilecektir. Bir yandan her platformda vatandaşlarımıza üç çocuk yapması önerilirken diğer yandan memurlarımıza ödenen çocuk yardımı ücretleri komik rakamlara tekabül etmektedir.

-Memurlara verilen çocuk yardımı her çocukta katsayısı daha da yükselecek şekilde artırılabilecektir.

-Bakıma muhtaç yaşlılara/engellilere evlerinde bakan aile fertlerine ödenen “Bakım Ödenekleri” bakıma muhtaçlık derecelerine göre artırılabilecektir.

-Evde bakım kalitesini artırmak için bakıcı aile fertlerine ücretsiz bakım eğitimi verilecektir.

-Bakıcı aile fertleri, bakım ödeneği ile birlikte kısmi veya bakım ödeneğinden feragat ederek tam zamanlı evde profesyonel bakım hizmetlerinden de yararlanabilecektir.

Türk siyasetindeki nüfusun niteliğine ve niceliğine yönelik yapılan hükümet politikaları ile siyasi liderlerin ve partilerin söylemlerinin dışında basına yansıyan bazı haberler şu şekilde olmuştur:

“6 çocuğa madalya”

6 Mayıs 1930 tarihinde çıkarılan Umumi Hıfzıssıhha Kanunu 156 madde de: Bu kanunun neşriden sonra berhayat çocuğu altı ve altıdan fazlaya baliğ olan kadınlara Devletçe mükafatı nakdiye verilmesi için her sene Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekaleti bütçesinde bir faslı mahsus açılır. Arzu edenlere nakdi mükafat yerine ihdas edilecek bir madalya verilir. Bu kanunun neşri tarihinde berhayat altı veya daha ziyade çocuğu olan kadınlara dahi bu madalya verilir.” (<http://www.medyaradar.com> , 16.02.2013).

“Doğurganlık Arttırılacak”

Ak Parti Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şu şekilde ; “Ülkemizin dinamik nüfus yapısının korunması amacıyla, toplam doğurganlık hızını asgari olarak yenileme seviyesinde tutacak politikaları uygulamaya devam edeceğiz” (Milliyet Gazetesi/ 26.05.2018).

“Genç ve Dinamik Nüfusa İhtiyacımız Var”

“Biz, siyasi rant peşinde değiliz. Bizim tek hesabımız var, bu millet muhasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkacak, çıkmalıdır. Bunun için de genç, dinamik nüfusa ihtiyacımız var. Bilesiniz ki insan ekonominin temelidir, insan varsa sermaye, emek var, insan varsa tüketim, üretim var. İnsan yoksa bunların hiçbiri yok. Onun için çok gayret edeceğiz, genç nüfusu artırmanın gayreti içerisinde olacağız. Aksi takdirde 2037’de ihtiyar bir nüfusla gerileme dönemine başlarız”(Vatan Gazetesi/ 27 Mayıs 2012).

TÜİK, 2017 doğum istatistiklerini açıkladı ‘Doğurganlık Hızı Düşüyor’

Kentleşmenin en önemli etkilerinden biri de doğurganlık hızındaki düşüş. Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) verilerine göre Türkiye’de canlı doğan bebek sayısı 2017’de 2016 yılına göre yüzde 1.6 azalarak 1 milyon 291 bin 55’e geriledi. Geçen yıl doğan bebeklerin yüzde 51.3’ü erkek, yüzde 48.7’si kızlardan oluştu. Bir

kadının doğurgan olduğu dönem (15-49 yaş grubu) boyunca doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade eden “toplam doğurganlık hızı”, 2016 yılında 2.11 çocukken, geçen yıl 2.07 çocuk olarak gerçekleşti. Bu durum, doğurganlığın, nüfusun yenilenme düzeyi olan 2.1’in altına indiğini gösterdi. Kaba doğum hızı, 2016’da binde 16.5 iken 2017’de binde 16.1 oldu. Kentlerde doğurganlık oranındaki düşüşün daha fazla olduğuna dikkat çekildi” (www.trthaber.com, 18.05.2018).

“Türkiye nüfusu yaşıyor”

Sosyal Güvenlik Uzmanı Melis Elmen, "Emeklilik yaşının şu anda 65'e kadar yolu var. Günleri tamamlamanıza bağlı olarak daha erken bir emeklilik sağlayabilirsiniz. Eskiden 5 bin, şimdi 7 bin 200 günlerden bahsediyoruz. Bu sebepten dolayı yaş skalası arttı. Çünkü nüfus yaşıyor. İster istemez çalışan oranı düşüyor. Genç beyinler yurt dışına çıkıyor. Emeklilik statüsü yaşlı nüfusa kalıyor. Biz bunun daha da artacağını öngörüyoruz." dedi (www.ensonhaber.com, 13.08.2018).

“Türkiye nüfusu yaşıyor, artış hızı yavaşlıyor”

2017’de 80 milyon 810 bin 525 kişiye ulaşan Türkiye nüfusu yaşıyor, artış hızı yavaşlıyor. TÜİK’e göre geçtiğimiz yıl yıllık nüfus artış hızı binde 13.5’ten binde 12.4’e geriledi. ortanca yaş 31.7’ye çıktı. Y Kuşağı olarak tanımlanan 17 ila 37 yaş arası, toplam nüfusun yarısına yaklaştı (Habertürk Gazetesi/ 02.02.2018).

“Nüfus artışını teşvik etmeliyiz”

Sabah gazetesi yazarı Hasan Celal Güzel “Nüfus artışını teşvik etmeliyiz. Türkiye’de nüfusun yıllık ortalama artış hızı süratle yüzde 1’in altına iniyor. Güneydoğu bölgesi dışındaki nüfus artış hızı daha şimdiden yüzde 0,8 civarında seyrediyor. Bu gidişle, eğer ciddi tedbirler alınmazsa, Avrupa’nın 'yaşlılar kervanı'na katılarak 'küresel güç' olma iddiamızı kaybedeceğiz” demiştir (Sabah Gazetesi/ 15 Kasım 2012).

“El öpecek çocuk bulamayacağız”

Türkiyeni’nin genç nüfusu ile övünme zamanları geride kaldı. Çekirdek aileler, kentli hayata ayak uydurmak için az çocuğu tercih ediyor. Başbakanın ‘3 çocuk’ta

ısrar etmesi, ülkemizde de alarm zillerinin çaldığını gösteriyor”(www.timeturk.com/11.09.2012).

“Dünya Nüfusu Yaşlanıyor En Az 3 Çocuk Yapın”

“Bir kendiniz, bir eşiniz, bir de ülkemizin geleceği için en az 3 çocuk”; Malatya Milletvekili Öznur Çalık: “2050 yılında; tarihte ilk kez yaşlı sayısı, çocuk sayısına ulaşacaktır”, diyerek gençlere de seslendi: "Buradan tüm gençlere sesleniyorum. Bir kendiniz, bir eşiniz, bir de ülkemizin geleceği için en az 3 çocuk yapın diyorum." (www.iha.com.tr / 09.07.2014).

“Eğitim arttıkça kadınların doğurganlık hızı azalıyor”

“Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı Fatma Şahin, toplam doğurganlık hızının, eğitim durumu ile ters orantılı olduğunu belirtti.Şahin, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 yılı sonuçlarına göre, Türkiye’de 1970’lerin sonunda 4 çocuk üzerinde olan toplam doğurganlık hızının, 1980’lerin sonunda 3’e indiğini, 1990’lı yıllarda ise 2,6 çocuk düzeyinde durağanlaştığını belirtti. Şahin, toplam doğurganlık hızında 1900’li yıllarda gözlenen bu durağanlığın, 2000’li yıllarda tekrar azalma eğilimine girerek, 2,14 düzeyine kadar gerilediğini kaydetti” (www.cnnturk.com,10.10.2013).

“Erdoğan: Kürtaj Bir Cinayettir”

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı Eylem Programı’nın uygulanmasına ilişkin 2012 Uluslararası Parlamenterler Konferansı kapanış oturumundaki konuşmasında: “Sezaryenle ilgili doğumlara karşı olan bir başbakanım. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum. Buna kimsenin müsaade hakkı olmamalı. Ha anne karnında bir çocuğu öldürürsünüz ha doğduktan sonra öldürürsünüz. Hiçbir farkı yok” dedi (Milliyet Gazetesi/26 Mayıs 2012).

“Başbakan: Her kürtaj bir Uludere’dir”

AK Parti Genel Başkanı ve Başkan Recep Tayyip Erdoğan; Birleşmiş Milletler (BM) Nüfus Fonu ve Avrupa Parlamenterler Forumu’na düzenlenen Nüfus ve Kalkınma Konferansı’nda “Sezaryenle doğuma karşıyım. Kürtajı bir cinayet olarak görüyorum” diyen Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, bu açıklamalarını Ak Parti Genel

Merkez Kadın Kolları 3'üncü Kongresinde sezaryenle doğuma karşı olduğunu yineleyerek ve şunları söylemiştir: “Bunların planlı, ülke nüfusunun artmaması için atılan adımlar olduğunu biliyorum. Bununla bu ülkenin nüfusu bir yerde durduruluyor. Kürtaşı bir cinayet olarak görüyorum. Bu ifademe karşı çıkan bazı çevrelere, medya mensuplarına sesleniyorum. Yatıyor-kalkıyorsunuz; Uludere diyorsunuz ‘Her kürtaşı bir Uludere’dir diyorum. Anne karnında bir yavruyu öldürmenin, doğumdan sonra öldürmekten ne farkı var, soruyorum size. Bu milleti dünya sahnesinden silmek için sinsice bir plan olduğunu bilmek durumundayız. Bu milletin çoğalması için de asla bu oyunlara prim vermemeliyiz”(http://www.radikal.com.tr/turkiye /basbakan-her-kurtaj-bir-uluderedir-1089235/).

“Emeklilik Yaşı Yükseliyor”

Emeklilik yaşının daha da yükseleceğini belirten SGK Uzmanı Elmen, "65 yüksek bir yaştır ama yaşlı yaşı değildir. Avrupa genelinde yaşlılık 70'ten başladı. Yaşlılığın başlangıcınının 70 olduğu bilimsel olarak da kanıtlandı. Zaman geçtikçe, bizler yaşlandıkça emeklilik daha da zorlanacak. Bir emeklinin maaşını 4 çalışan öder. Her gün iki kişi emekli olurken, her gün işe iki kişi başlamıyor. Avrupa baz alınırsa emeklilik yaşınının 75'e kadar çıkmasını öngörüyoruz." dedi (www.ensonhaber.com, 13.08.2018).

“Dünya Nüfusu Yaşlanıyor”

BM verilerine göre, dünya nüfusunun yüzde 12,3'ünü 60 yaş ve üstündekiler oluşturuyor. Yaşlı nüfusun 2050'den önce yüzde 22'ye ulaşacağı tahmin ediliyor”(Sabah Gazetesi, 2018).

“Dünyada İnsan Soyunun Tükenme Olasılığı Var Mı?”

“Kırsal kesimlerde ve köylerde çocuklar, hayvanlara bakmak ve tarlayı işlemek gibi görevleri yerine getiren bir kazançtır. Kentlerdeyse bir çocuk, ekonomik alanda büyük bir sorumluluk demek. Küçük çocuklara bakmak gerek ve büyüdüklerinde de istedikleri işi elde etmeleri için eğitim görmeleri zorunlu”(www.hürriyet.com, 20.11.2002).

“Dünya nüfusu yaşlanıyor”

Dünya genelinde 2010-2015 yılları arasında kadın başına 2,5 olan çocuk doğurma oranının 2025-2030 yıllarında 2,4'e, 2095-2100 yıllarında ise 2'ye gerileyeceği ve nüfus artışının durma notasına geleceği öngörülüyor (www.dunya.com , 10 Temmuz 2017).

“Doğurganlık ‘Hız’ Kazanacak”

“Kadınların hem çocuk hem kariyer imkânları geliştirilecek; Bu amaçla 2014-2018 yılları arasında genç ve dinamik nüfus yapısının korunması ve doğurganlıktaki hızlı düşüşün önüne geçilebilmesi için kadınlara yönelik iş ve aile yaşamını uyumlaştırıcı uygulamalar ile çalışanlar için doğuma bağlı izin ve haklar geliştirilecek. Kreşler teşvik edilerek esnek çalışma imkânları sağlanacak”(Milliyet Gazetesi, 03.11.2018).

“Küresel Ahlaksızlık Aile Üzerinde Yıkımlara Sebep Olmuştur”

Saadet Partisi Diyarbakır İl Başkanı Fesih Bozan da ailenin hem kimliklerinin hem de medeniyet iddiasının yapı taşı olduğunu kaydetti. "Aile; bireyin, toplumun, devlet ve medeniyetlerin inşa sürecinin özünü, hareket noktasını oluşturur." diyen Bozan, "Aile, dış tehditlere karşı da bir kalkan ve kale durumundadır. Aile yapısını diri ve dinamik tutan toplumlar, tüm zor şartlarda buna rağmen benliklerini yitirmemişler ve şuurlu bir toplumsal aktarım sağlamışlardır. Bugün küresel ahlaksızlık, savaşlar, göç, kentleşme, medya, ekonomi, siyasi tercihler gibi baskın unsurlar, aile üzerinde önemli çözümlere ve yıkımlara sebep olmuştur." ifadelerini kullandı (www.dogruhaber.com, 12.11.2018).

“Üç çocuk söylemi ilkel bir reflex ! ”

BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon dünya nüfusunun Ekim ayı itibariyle 7 milyara ulaşacağını söyledi. Türkiye'nin de hızlı bir nüfus artışı yaşamaya teşvik edilmesini eleştiren ekonomi profesörü Korkut Boratav, Başbakan Erdoğan'ı şu sözlerle eleştirdi: Pek çok ülke, nüfusu kontrol altında tutmaya çalışırken, Erdoğan'ın her aileye üç çocuk temennisinin “Güçlü ekonomi kalabalık nüfusla olur” yaklaşımını en ilkel büyüme anlayışı olarak değerlendirdi (11 Temmuz Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Nüfus Günü Konuşması)

“Ucuz iş gücü, büyümenin en ilkel biçimi !”

Nüfus artış hızı yüksek olan ülkelerin problemlerle dolu olduğuna dikkat çeken Boratav, bilinçli bir nüfus politikası izleyen Çin dışında tüm üçüncü dünya ülkelerinde yüksek nüfus artış hızıyla yoksulluğun baş başa olduğunu ifade ederek sözlerini şöyle sürdürdü: Durağan veya düşük nüfus artışı gösteren ülkelerde dünyanın en müreffeh coğrafyasını oluşturur. Dolayısıyla, “Yaşamak bir mutluluktur, daha çok insan yaşasın” demek mümkün. Fakat ızdırıp ve sefalet içinde yaşayan insanın kendini yok etme şansı olmuyor. İnsan doğal refleksiyle hayatını sürdürmeye çalışıyor. Ama ızdıraplı bir hayatla, sapıklık, insan onuruna yaraşan bir hayat arasında nitelik farkı var. “Kaç işsiz var, kaç mutlu insan var, ne kadar mutsuz insan var” genel göstergelere bakılması lazım” (BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, 11 Temmuz Birleşmiş Milletler (BM) Dünya Nüfus Günü Konuşması).

"Güçlü milletler, güçlü ailelerden oluşur"

2019 yılı 7. Aile Şurasının açılış konuşmasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Güçlü milletler, güçlü ailelerden oluşur. Onun için yıllarca bu ülkede kısırlaştırma adına her şeyi yaptılar. 'Doğum kontrolü' dediler, 'aile planlaması' dediler, değişik isimlerle bize nüfuz etmeye çalıştılar ve ilginç olan şey şu, tabii ki atılan bu adımlarla da nüfusumuz azaltıldı. Ben bir kardeşiniz olarak, bu milletin bir evladı olarak bu gidişi doğru bulmadım, bulmuyorum. Değerli arkadaşlar bu toplumun kahir ekseriyeti Müslüman, şunu unutmayalım, her doğan rızkıyla doğar, rızkıyla gelir. 4 çocuğum da rızkıyla geldi. Hepsi bereketlendirdi. Şimdi 7 torunum var. Hele hele nitelikli aileler, güçlü aileler olarak nitelikli bir nesli biz yetiştirirsek bu milletin önünde kimse duramaz.”(Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 7. Aile Şurası,2019,<https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/7-aile-surasinin-acilisi-cumhurbaskani-erdogan-ve-bakan-selcukun-katilimiyla-gerceklesti/>).

“Mahremiyet algısı yozlaşıyor”

2019 yılı 7. Aile Şurasının açılış konuşmasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, mahremiyet algısının yozlaşırken maalesef mahrem alan kavramının da gün geçtikçe anlamını yitirdiğini dile getirerek “Önceki dönem nasıl geniş aileyi ortadan kaldırmışsa bu yeni dönem de çekirdek aileyi çözüyor, yıkıyor. Bu sorun sadece ülkemize mahsus da değildir. Aile kurumu kültürlerden ve toplumlardan bağımsız olarak tüm dünyada

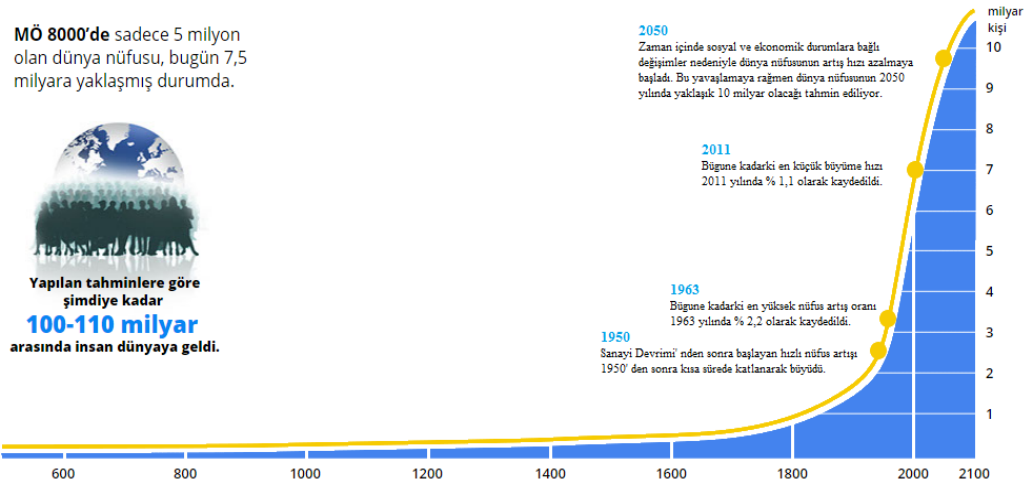
güç kaybetmektedir. Özellikle Batılı ülkelerde aile kavramının içi boşalırken anne babasının yerini ya tek ebeveynli bir model ya da tek kişilik hayat biçimi alıyor” diye konuşmuştur (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,7. Aile Şurası, 2019,https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/7-aile-surasinin-acilisi-cumhurbaskani-erdogan-ve-bakan-selcukun-katilimiyla-gerceklesti/).

• Dünya ülkelerinde demografik sistemler;

Sosyal ve ekonomik gelişmeyle birlikte ülkelerin eğitim, bilim, teknoloji, sağlık alanlarında ki ilerlemesi giderek artmıştır. Bu gelişmeye bağlı ölüm hızları giderek düşerken ortalama insan ömrü de yükselmiştir. Bu durumun dünyadaki bölgeler arasında farklı gelişmişlik düzeylerine bağlı olarak farklı şekilde olduğu görülmektedir.

“Dünya nüfusu tarım, tıp ve teknoloji alanlarındaki gelişmeler ile endüstrileşmeye bağlı olarak eski zamanlara göre çok daha hızlı artıyor. Öyle ki 1950’ li yıllara kadar yaşayanlar arasında dünya nüfusunun iki katına çıktığını görebilen kimse yokken, aramızda nüfusun neredeyse üçe katlandığına tanık olanlar var” (TUBİTAK, 2018).

Grafik: 2.7. Dünya Nüfus Tablosu, 1950, 1963, 2011, 2050

Kaynak: TUBİTAK, Dünya Nüfus Tablosu

TUBİTAK Dünya nüfus göstergesi tablosuna göre;

2050- Zaman içinde sosyal ve ekonomik durumlara bağlı değişimler nedeniyle dünya nüfusunun artış hızı azalmaya başladı. Bu yavaşlamaya rağmen dünya nüfusunun 2050 yılında yaklaşık 10 milyar olacağı tahmin ediliyor.

2011- Bugüne kadarki en küçük büyüme hızı 2011 yılında %1,1 olarak kaydedildi.

1963- Bugüne kadarki en yüksek nüfus artış oranı 1963 yılında %2,2 olarak kaydedildi.

1950- Sanayi devriminden sonra başlayan hızlı nüfus artışı 1950' den sonra kısa sürede katlanarak büyüdü.

Birleşmiş milletler nüfus fonu dünya geneli nüfus göstergeleri;

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2018) göstergelerine göre, dünya genelinde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 0-14 yaş arası nüfus yüzde 26, 15-64 yaş yüzde 65 ve 65 yaş ve üstü nüfus yüzde 9'dur.

“Yine Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonunun geleceğe yönelik hazırlanmış olduğu nüfus projeksiyonlarına bakıldığında bu oranların; 2025 yılında 0-14 yaş arası nüfus yüzde 25, 15-59 yaş arası nüfus 60, 60 ve üstü yaş nüfus yüzde 15 olarak belirlenmiştir. Aynı şekilde 2050 yılı projeksiyonlarına bakıldığında; 0-14 yaş arası nüfus giderek azalırken yüzde 21, 15-59 yaş arası nüfusta yüzde 57'ye gerilerken, 60 yaş ve üstü nüfus yüzde 22 oranına yükselmiştir” (UNFPA, 2012). Nüfus projeksiyonları gösteriyor ki çocuk nüfusu giderek azalırken dünya nüfusu da giderek yaşlanıyor.

Tablo 2.13. UNFPA, Dünya Geneli Nüfus Yaş Gruplarına Göre Dağılımı Yüzde, (%)

0-14 yaş arası	% 26
15-64 yaş arası	% 65
65 yaş üstü	% 9

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Yine aynı araştırmada dünya genelinde 2018 yılı toplam doğurganlık oranı, kadın başına 2.5 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2.14. UNFPA, Dünya Geneli Doğurganlık, (2018)

Kadın başına toplam doğurganlık oranı, 2018	2.5
Çocuk doğurma yaşı, 2015-2020	27,9

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Dünyadaki insanların ortalama ömrü gittikçe artmaktadır. Kadın ve erkekler için 2019 yılı verilerine göre doğumda beklenen ortalama yaşam beklentisi erkeklerde ve kadınlarda 72 olarak tespit edilmiştir.

Başar (2013:60), ortalama ömür ile ilgili olarak dünyada genelinde değişen yaşam oranlarını ve gelecek beklentilerini Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Bölümü (UNFPA, 2013) verilerine göre şu şekilde aktarmaktadır: “1950-1955 yılları arasında dünyada 47 yıl iken 2005-2010 yılları arasında 69 yıla yükselmiştir. 2050 yılına kadar 76 olacağı tahmin edilmektedir. Kadınlara için ortalama ömür tahmini 78 erkekler için ise 74 yıl olmaktadır.” Başar’ın da aktarmış olduğu bu verilerle günümüz verileri kıyaslandığında 2019 yılı ortalama ömür beklentisinin geçmiş yıllara oranla giderek yükseldiği görülmektedir.

Tablo 2.15. UNFPA, Dünya Geneli Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, 2019

Erkek ve Kadın Yaşam Süresi	72

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Dünya genelindeki nüfus verileri oranlarının farklı bölgelere ve bu bölgelerdeki farklı gelişmişlik düzeylerine göre ne şekilde değiştiğinin bilinmesi geçmiş ve gelecek nüfus verilerinin kıyaslanabilmesi bakımından önemlidir. Buna göre Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA)’ya göre daha gelişmiş, az gelişmiş ve en az gelişmiş ülkelerin nüfus verileri şu şekilde olmaktadır:

Birleşmiş milletler dünya nüfus fonuna göre daha gelişmiş bölgeler nüfus verileri;

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2018) gelişmiş bölgeler nüfus göstergeleri verilerinden edinilen bilgilere göre, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı şu şekilde olmaktadır. 0-14 yaş arası nüfus yüzde 28, 15-64 yaş yüzde 65 ve 65 yaş ve üstü nüfus yüzde 7'dur.

Tablo 2.16. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Nüfus Yaş Gruplarına Göre Yüzde, (%)

0-14 yaş arası	% 16
15-64 yaş arası	% 65
65 yaş üstü	% 19

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Ayrıca dünya genelinde daha gelişmiş bölgelerde toplam doğurganlık oranı, kadın başına 1.7 olarak belirlenirken kadınların çocuk doğurma yaşı 2015-2020 gelecek nüfus projeksiyonlarına göre 30 olarak belirlenmiştir. Dünya geneli nüfus verileri ile kıyaslandığında daha gelişmiş bölgelerdeki kadın başına doğurganlık oranının daha düşük, çocuk doğurma yaşının da daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumla ilgili olarak ülkelerin gelişmişlik seviyeleri arttıkça daha az ve daha geç çocuk sahibi oldukları yorumu yapılabilir.

Tablo 2.17. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2018)

Kadın başına toplam doğurganlık oranı, 2018	1.7
Çocuk doğurma yaşı, 2015-2020	30

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2019) nüfus verilerine göre doğumda beklenen yaşam beklentisi kadınlarda ve erkeklerde 80'dir. Ortalama yaşam ömrünün dünya genelinde 72 olduğu düşünüldüğünde, gelişmiş ülkelerde ortalama yaşam ömrünün 80 olması daha gelişmiş bölgelerde insan ömrünün gittikçe diğer bölgelere oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir. Ayrıca yine belirtmekte fayda vardır ki Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA)'nın geleceğe yönelik yapmış olduğu nüfus projeksiyonu çalışmalarında gelişmiş bölgelerde ortalama ömür

1950-1955 yılları arasında 66 yıl iken, 2005-2010 yılları arasında 77 yıla yükselmiş ve 2050’ de 83 yıla yükselmesi beklenmektedir. Günümüz verileriyle kıyaslandığında ortalama yaşam ömrü gelecek tahminlerine oldukça yaklaşmıştır. Daha iyi yaşam koşullarına bağlı olarak bu bölgelerde ortalama ömür giderek yükselmektedir.

Tablo 2.18. UNFPA, Gelişmiş Bölgeler Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, 2019

Erkek ve Kadın	80
Yaşam Süresi	

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2019

Birleşmiş milletler dünya nüfus fonu verilerine göre daha az gelişmiş bölgeler nüfus verileri;

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2019) dünya geneli daha az gelişmiş bölgeler nüfus göstergelerine göre, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 0-14 yaş arası nüfus yüzde 28, 15-64 yaş yüzde 65 ve 65 yaş ve üstü nüfus yüzde 7’dir. Oranlara bakıldığında durumun Dünya genelinden ve daha gelişmiş bölgelerin oranın da farklı olduğu görülür. 0-14 yaş arası nüfus diğer iki bölgeye daha yüksek olurken, 65 yaş üstü yaşlı nüfus diğer iki bölgeye göre oldukça düşüktür. Dünyadaki daha az gelişmiş bölgelerde daha gelişmiş bölgelere göre nüfusun yaşlanması sorununun daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 2.19. UNFPA Daha Az Gelişmiş Bölgeler Nüfus, yaş gruplarına göre yüzde, (%)

0-14 yaş arası	% 27
15-64 yaş arası	% 65
65 yaş üstü	% 7

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2019

Aynı araştırma verilerine göre, dünya genelinde daha az gelişmiş bölgelerde toplam doğurganlık oranı, kadın başına 2.6 olarak belirlenirken kadınların çocuk doğurma yaşı 2015-2020 gelecek nüfus projeksiyonlarına göre 27,7 olarak

belirlenmiştir. Kadın başına doğurganlık oranının dünya geneliyle ve daha gelişmiş bölgeler ile kıyaslandığında oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.20. UNFPA, Daha Az Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2019)

Kadın başına toplam doğurganlık oranı, 2019	2.6
Çocuk doğurma yaşı, 2015-2020	27,7

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2019

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA) nüfus verilerine göre doğumda beklenen yaşam beklentisi giderek yükselmektedir. 2019 yılı nüfus verilerine göre kadınlarda ve erkeklerde ortalama ömür 71 yıldır. Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA)'nın geleceğe yönelik yapmış olduğu nüfus projeksiyonu çalışmalarında az gelişmiş bölgelerde ortalama ömür 1950-1955 yılları arasında 41 yıl iken 2005-2010 arasında 67 olmuştur. 2050 yılına kadar ortalama ömrün 75 yıl olacağı düşünülmektedir. Ne kadar yıllara göre bir artış olduğu düşünülse de bölgeler arası gelişmişlik düzeyine göre bakıldığında yaşam ömrünün az gelişmiş ülkelerde daha gelişmiş diğer bölgelere göre daha düşük olduğu görülmektedir.

Tablo 2.21. UNFPA, Daha Az Gelişmiş Bölgeler Doğumda beklenen yaşam süresi, (2019)

Erkek ve Kadın	71
Yaşama Süresi	

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2019

Birleşmiş milletler dünya nüfus fonu verilerine göre en az gelişmiş bölgeler nüfus verileri;

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2019) dünya geneli en az gelişmiş bölgeler nüfus göstergelerine göre, nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı 0-14 yaş arası nüfus yüzde 39, 15-64 yaş yüzde 57 ve 65 yaş ve üstü nüfus yüzde 4'tür. Dünya geneli nüfus verileri ile kıyaslandığında en az gelişmiş bölgelerdeki 0-14 yaş arası çocuk nüfus oranının bir hayli yüksek olduğu, Bunun yanında 65 yaş ve üstü

yaşlı nüfusun ise daha düşük olduğu görülmektedir. Bu bölgelerde doğum oranlarının olduğu gibi ölüm oranlarının da oldukça yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Tablo 2.22. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Nüfus, yaş gruplarına göre yüzde, (%)

0-14 yaş arası	% 39
15-64 yaş arası	% 57
65 yaş üstü	% 4

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Yine aynı araştırmada dünya genelinde 2019 yılı toplam doğurganlık oranı, kadın başına 3.9 olarak belirlenmiştir. Dünya genelinin ve gelişmişlik düzeyine göre daha gelişmiş diğer bölgelerin oranlarıyla kıyaslandığında kadın başına doğurganlık oranının da oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 2.23. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Doğurganlık, (2019)

Kadın başına toplam doğurganlık oranı, 2019	3.9
Çocuk doğurma yaşı, 2015-2020	28.5

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA, 2018) nüfus verilerinde doğumda beklenen yaşam beklentisi 2019 yılı verilerine göre kadınlarda ve erkeklerde 65 olarak hesaplanmıştır. Dünya geneliyle, daha gelişmiş bölgeler ve daha az gelişmiş bölgeler ile kıyaslandığında oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu durumun ülkedeki eğitim, bilim, teknoloji alanlarının daha az gelişmiş olması ve dolayısıyla tıp ve sağlık gelişmeleri ile doğrudan orantılı olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Tablo 2.24. UNFPA, En Az Gelişmiş Bölgeler Doğumda Beklenen Yaşam Süresi, (2019)

Erkek ve Kadın Yaşam Süresi	65

Kaynak: UNFPA, World Population Dashboard, 2018

Dünyada ortalama ömrün uzaması ve doğurganlığın azalması yaşlı nüfus grubunun tüm nüfus payı içindeki oranının artma eğiliminde olması nüfusun giderek yaşlanması sorununu ortaya çıkarmaktadır. Başar, dünya nüfusun giderek yaşlanması sorununu Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Bölümü (UNFPA, 2013) verilerine göre şu şekilde aktarmaktadır: “Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Nüfusun yaşlanması, bir ülke nüfusunun daha ileri yaşlarda toplanması, toplam nüfus içinde yaşlıların oranının artması, çocuk ve gençlerin oranının azalması anlamına gelmektedir. Dünyada 2013 yılında 840 milyon olduğu tahmin edilen 60 yaş ve üzerindeki kişiler yaşlı nüfus olarak kabul edilmektedir. Yaşlı nüfusun 2050 yılına kadar 2 milyara, 2100 yılında 3 milyara yükseleceği tahmin edilmektedir” (Başar,2013:60).

Aşağıdaki grafiklerde Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA,2017) ülke içindeki kadın ve erkek cinsiyeti ayrı ayrı olmak üzere nüfus verileri yer almaktadır. Grafiklerde geçmiş döneme ait 1950-2010 yılı verileri ile 2050-2100 yılına ait gelecek projeksiyonları yer almaktadır. Grafikler Dünyadaki nüfus verilerinin yıllar içindeki değişiminin görülebilmesi açısından önemlidir.

Grafik 2.8. Birleşmiş Milletler Verilerine Dayalı Yaş ve Cinsiyete Göre Dünya Nüfusu;

Kaynak: Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Tahminleri Raporu (2017)

“Birleşmiş Milletler raporunda, dünya nüfusuna her yıl yaklaşık 83 milyon kişinin eklendiğini ve bu şekilde devam ettiği takdirde dünya nüfusunun 2030’da 8,6, 2050’de 9,8 ve 2100’de 11,2 milyarı geçmesini belediklerini duyurmuştur. Ayrıca aynı raporda dünya genelinde halen 962 milyon olan 60 yaş ve üzeri nüfusun, 2100’e kadar üç kattan fazla artarak 3,1 milyara çıkması ve yine halen dünya genelinde 137 milyon olan 80 yaş ve üzeri kişi sayısının 2050 de 425 milyon olması beklendiği bilgisi verilmiştir” (BM, Dünya Nüfus Tahmini Raporu, 2017).

Tablo 2.25. Birleşmiş Milletler 2050 Dünya Nüfusu Tahmini

	Dünya	Afrika	Asya	Avrupa	L.Amerika	K.Amerika	Okyanusya	Türkiye
2017	7,6	1,3	4,5	0,7	0,6	0,4	0,4	80,7
2030	8,6	1,7	4,9	0,7	0,7	0,4	0,4	88,4
2050	9,8	2,5	5,3	0,7	0,8	0,4	0,1	95,6
2100	11,2	4,5	4,8	0,6	0,7	0,5	0,1	85,8

Kaynak: Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Raporu, 2017

“Dünya nüfusu her geçen gün artıyor ancak artış hızında yavaşlama devam ediyor. 1970 yılında %2.07 artan dünya nüfusu 1980’de %1.79, 1990’da %1.81, 2000’de %1.33 2010’da, 1.24, 2017 yılında %1.12 ve 2018 yılında %1.09 artması bekleniyor. Türkiye nüfusu 2017 yılında % 1.55 artışla 80 810 525 kişi olarak sayıldı ve Dünya ortalamasının üzerinde büyümeye devam etti”(UNFPA, 2018).

Dünya Nüfusunun 7,632,819,325 kişi olduğu tahmin edilirken bazı ülkelerin nüfus sıralaması ve Dünya nüfusuna oranını aşağıdaki tablodan ulaşabilirsiniz.

Tablo 2.26. Dünya Nüfusuna Göre Bazı Ülkelerin Nüfus Sıralaması ve Dünya Nüfusuna Oranı

Ülke	Nüfus	Dünya Nüfusuna Oranı
Çin	1389340000	% 18.3
Hindistan	1328160000	% 17.5
ABD	326661000	% 4.3
Pakistan	210652000	% 2.77
Rusya	146877088	% 1.93
Japonya	126560000	% 1.66
Almanya	82521653	% 1.09
Türkiye	80810525	% 1.06
Fransa	67201000	% 0.88

Kaynak: UNFPA, World Populationk Dashboard, 2018

Birleşmiş Milletler'in hazırladığı dünya nüfus tahminleri raporunda bazı önemli tahminlerde şöyledir:

-Raporda Türkiye nüfusunun 2050'de 95 milyonu geçeceği, 2058'den itibaren ise azalmaya başlayarak 2100'de 85 milyon civarına gerileyeceği öngörülüyor.

-Halen 1.3 milyar nüfusu olan Hindistan'ın 2024 yılında şu anda 1,4 milyar nüfusa sahip Çin'i geçmesi bekleniyor.

-Nüfusu en hızlı artan ve şu anda 7. sırada olan Nijerya'nın 2050'de dünyanın en kalabalık üçüncü ülkesi olacağı tahmin ediliyor.

-En az gelişmiş ülkeler grubunun halen bir milyar olan nüfusunun 2050'de 1,9 milyara ulaşması bekleniyor.

-26 Afrika ülkesinin nüfusunun 2050'ye kadar en az ikiye katlanacağı tahmin ediliyor.

-Avrupa'da halen toplam nüfusa oranı yüzde 25 olan 60 yaş ve üzeri nüfusun 2050'de yüzde 35'in üzerine çıkacağı tahmin ediliyor.

-60 yaş ve üzeri nüfus, 2050'ye kadar iki, 2100'e kadar ise üç kat artacak.

-2050 yılına gelindiğinde Afrika hariç tüm bölgelerde 60 yaş ve üzeri nüfusun yüzde 25'i aşması bekleniyor.

Gelişmekte olan ülkelerde nüfusun yaşlanması daha hızlı olurken, gelişmiş ülkelerde nüfusun yaşlanması daha yavaş olmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, nüfusun yaşlanması, bir önceki doğurganlık oranlarının daha erken düşmesi ve sanayi devriminden sonra nispeten uzun bir süre boyunca nüfusun çoğunluğu için yaşam standartlarının iyileştirilmesi sonucunda yavaş yavaş gerçekleşmiş, yeni ve etkili ilaçlar ile aşıların geliştirilmesi dahil olmak üzere tıp alanındaki teknolojik devrimler, daha sonra bu sürece katkıda bulunmuştur. Buna karşılık gelişmekte olan ülkelerde, hızlı bir doğurganlık düşüşü, ileri teknoloji ve ilaç kullanımına dayalı tıbbi müdahalelere bağlı olarak artan yaşam beklentisi daha hızlı gerçekleşmektedir (WHO 1998).

AB ülkelerinde doğum oranlarının azalması ve yaşam süresinin uzaması nüfusun toplanmasına yol açmakta, işgücüne katılan nüfusun azalmasına neden olmaktadır. İşgücü konumundaki nüfusun yaşlanması, verimlilik ve üretimin düşmesi ile sosyal güvenlik artması sonucunu doğurmaktadır. AB ekonomik açıdan büyümeye devam edebilmek için ise daha fazla çalışabilir nüfusa ihtiyaç duymaktadır. AB'nin yaşlanan nüfusu bu nedenle Birliğin geleceğini olumsuz yönde etkilemektedir. Avrupa Komisyonu'nun Birliğin durumu üzerine 1995'te yayımladığı rapora göre 2025 yılında AB ülkelerindeki altmış yaş üzeri nüfus, yirmi yaşın altındaki nüfusu aşacaktır”(Europen Commission, 1995:4; Aktaran: Vatandaş, 2013).

Tablo 2.27. Kıtalara Göre Üç Yaş Grubu Nüfusun Dağılışı (2018)

	0-14 (Bin kişi)	15-64 (Bin kişi)	%	65+ (Bin Kişi)	%
Dünya	1968435546	26	4983446702	680937077	9
Afrika	523253075	41	718985610	45681833	4
Asya	1089583270	24	3075676108	379873716	8
Avrupa	118377885	16	486303072	137967053	19
Orta ve Güney Amerika	149289146	25	408831037	49736495	8
Kuzey Amerika	67512360	19	238267280	58064850	16
Avustralya	9696217	23	26388859	5176136	13

Kaynak: Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü 2018

“Avrupa ve Kuzey Amerika'da nüfus nerede ise hiç artmamaktadır. Hatta bazı Avrupa ülkelerinde doğum sayısı o kadar azdır ki, nüfus azalma göstermektedir. Yunanistan, Belçika örneği gibi. Bu gibi ülkelerde ölüm oranı sayısı, doğum oranı sayısından yüksektir. Yine bu ülkelerde yaşlıların nüfus içindeki payı, ölüm oranının düşüklüğü nedeniyle (tıbbi gelişmelerin, gıda ve beslenmenin yüksek standarda çıkması) artarken genç nüfus azalmaktadır”(Aksu, 2011:230).

Başar dünya nüfusunun giderek yaşlanması durumunu şu şekilde aktarmaktadır: “Dünya nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Nüfusun yaşlanması, bir ülke nüfusunun daha ileri yaşlarda toplanması, toplam nüfus içinde yaşlıların oranının artması, çocuk ve gençlerin oranının azalması anlamına gelmektedir. Dünyada 2013 yılında 840 milyon olduğu tahmin edilen 60 yaş ve üzerindeki kişiler yaşlı nüfus

olarak kabul edilmektedir. Yaşlı nüfusun 2050 yılına kadar 2 milyara, 2100 yılında 3 milyara yükseleceği tahmin edilmektedir”(Başar, 2013:60).

Aksu (2011:230), gelişmiş düzeyleri farklı olan bölgelerdeki ülkelerin doğum ve ölüm oranlarındaki farklılığın nedenlerini şu şekilde aktarmaktadır: “Az gelişmiş ülkelerde ikinci dünya savaşından sonra iktisaden, sosyal-kültürel bilinçlenme, zengin ülkelerin gelişmişliklerinden yararlanma, tıbbi ve hastalıklara karşı korunmanın artması bu ülkelerde ölüm oranında düşüşe neden olmuştur, ama doğum oranı yeterince azalmadığı için 1950’lerden bu yana ülkelerin nüfusu yaklaşık olarak yılda %2.5’in üzerinde artan nüfus seyri göstermektedir. Meselâ, bazı ülkeler, 25 yılda iki katına çıkmışlardır. Hindistan (835) milyon), Endonezya (177 milyon), Brezilya (147 milyon), gibi çok kalabalık Almanya’da nüfusunun diğer AB ülkelerinden daha hızlı ve hissedilir bir oranda azalması ile toplumun yaşlanacak olmasının nedenlerinin başında ölüm ile doğum oranları arasındaki açık geliyor. Almanya’da doğan bebek oranı 1,3’te kalıyor, Fransa’daki doğum oranı 1,9. Federal Hükümet’in, yaşlanmaya karşı aldığı önlemler de sonuç vermiyor, ailelerin çocuk yapması için teşvik üzerine teşvik uygulayan ülke, her yıl ailelere 34 milyar Euro ‘çocuk parası’ dağıtıyor. Almanya kadınlara doğum sonrası verilen ücretli izin konusunda da 47 hafta ile dünya çapında zirvede Ülkelerde yıllık nüfus artışı %2’den fazladır.”

Tablo 2.28. UNFPA Verilerine Göre, 2050 Yılında Dünyanın Bazı Ülkelerinin Nüfus Tahminleri İle 2002 Yılı Karşılaştırmalı Değişim Oranları

Ülkeler	2002 (Milyon)	2050 (Milyon)	Artış (Milyon)	Değişim (Milyon)
Hindistan	1041.1	1572.1	+ 531.0	+ 51.0
Çin	1294.4	1462.1	+ 167.7	+ 12.9
ABD	288.5	397.1	+ 108.6	+ 37.6
Almanya	82.5	70.5	- 12	
Fransa	61.8	67.7	+ 5.7	
Pakistan	148.7	344.2	+ 195.5	+ 131.4
Nijerya	120.0	278.8	+ 158.8	+ 132.3
Kongo DC	54.3	203.5	+ 149.2	+ 274.7
Japonya	127.5	109.2	- 18.3	- 14.3
Rusya	143.8	104.3	- 39.2	- 27
Türkiye	68.6	98.8	+ 30.2	+ 44.0

Kaynak: UNFPA, World Populationk Dashboard, 2018

Birleşmiş Milletler Dünya Nüfus Fonu (UNFPA) tahminlerine göre, 2002 yılında nüfusu 1 milyar 41.1 milyon olan ve Çin'den sonra nüfusu 1 milyarı geçen ikinci ülke konumunda bulunan Hindistan'ın nüfusu yüzde 51 oranında artarken, geçen yıl nüfusu 1 milyar 294.4 milyon olan ve dünyanın en fazla nüfusunu barındıran Çin'in nüfusu, 2050 yılına kadar yüzde 12.9 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Nüfus sıralamasında, 2050 yılında üçüncü sırayı ise ABD'nin alması beklenmektedir. Buna göre ABD'nin nüfusu, 47 yıl içinde yüzde 37.6 oranında artış göstererek, 288.5 milyondan 397.1 milyona ulaşacaktır. Rusya'nın nüfusu, bu dönemde 39.5 milyon, Japonya'nınki 18.3 milyon azalacak. Rusya'nın nüfusu yüzde 27.4 oranında azalarak, 143.8 milyondan, 104.3 milyona gerileyecek ve nüfusu hızla yaşlanan ve 127.5 milyon olan Japonya'nın nüfusunun ise aynı dönemde, yüzde 14.3 oranında düşüş göstererek, 109.2 milyon olacağı düşünülmektedir. Türkiye'nin nüfusu 2050 yılında, 100 milyona dayanacak. Türkiye'nin nüfusunun 47 yıl içinde 30.2 milyon artışla 98.8 milyona ulaşacağı düşünülmektedir.

• **Dünya siyasetinde nüfusun niteliğinin ve niceliğinin geliştirilmesine yönelik söylemler, politikalar ve basına yansıyan haberler**

“Bulgaristan Neden Nüfusu En Hızlı Azalan?”

“1989'da Bulgaristan'da neredeyse 9 milyon insan yaşıyordu. Bugün ise 7milyon civarında. 2050'de bu sayının 5.5 milyondan az olması bekleniyor. Yüzyılın sonuna geldiğimizde ise nüfus bugünkünün yarısı olabilir”(www.bbc.com, 08 Eylül 2017).

“Türkiye Nüfus Meselesi”;

“Dünyada 100 yıldır nüfus artışı nedeniyle insanların açlık ve yokluk çektiği yalanıyla nüfus planlamasının alt yapısı hazırlanıyor. Türkiye'de sorun nüfusun artması değil, yaşlanmasıdır. Bu nedenle “en az 3 çocuk” diyoruz! Çünkü nüfus güç kaynağıdır”(Gökburun, Lacivert Dergi, Sayı:54).

“Dünyanın en kalabalık ülkesi Çin'de nüfus artış hızı düşüyor”;

“Çin'in kalabalık ve ticaretin yoğun olduğu bazı bölgelerinde doğum oranlarının azalması yetkilileri harekete geçirdi. Ülkedeki nüfus artış hızının düşmesinde refah seviyesinin artması ve yeni çiftlerin çocuk büyütmenin masraflı

olduğunu düşünmesi gibi etmenlerin olduğu belirtiliyor” (www.euronews.com, 22.03.2019).

“Dünya Nüfus Sıralaması 2019”

“Dünya nüfusu her geçen gün artıyor ancak artış hızında yavaşlama devam ediyor. 1970 yılında % 2.07 artan dünya nüfusu 1980’de %1.79, 1990’da %1.81, 2000’de %1.33 2010’da, 1.24, 2017 yılında %1.12 ve 2018 yılında %1.09 artması bekleniyor”(www.egezegen.com, 22.02.2018).

“Rusya Yaşlanıyor”

Rusya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakan Yardımcısı Aleksı Vovçenko basına verdiği bilgede; “Rusya vatandaşlarının yüzde 13’ünün 65 yaş üstünde olduğunu, dengenin bozulmasının ülke açısından tehlike oluşturacağını söyledi. Nüfusun her geçen gün yaşlandığı uyarısı yapan Vovçenko, "Her sekiz kişiden biri 65 yaş üzeri. Uluslar arası standartlara göre yaşlı bir nüfusumuz var." dedi” (www.haberler.com, 06.07.2013).

İtalya’da Mussolini’nin 1927’deki İktidara Geliş Günü konuşmasında nüfus politikasını şu sözlerle ilan etmiştir:

“Bir ulusun politik gücünün temeli olmasa da önkoşulunun ve dolayısıyla ekonomik ve ahlaki gücünün onun demografik gücünden kaynaklandığını ileri sürüyorum. Açık bir şekilde konuşalım: 90 milyon Alman ve 200 milyon Slav karşısında 40 milyon İtalyan nedir? Batıya da bakın: 40 milyon Fransız ve onların 90 milyon sömürge nüfusuyla karşılaştırıldığında, 40 milyonluk İtalya nedir? Beyler! Dünyada bir önemimiz olması için, İtalya bu yüzyılın ikinci yarısını 60 milyondan az olmayan bir nüfusla karşılamalıdır”(Bacci, 2009:182).

“ABD’de doğum oranları düştü”

“Johns Hopkins Üniversitesinden Donna Strobino, yaptığı açıklamada, kadınların kariyerleri için anneliği ertelediğini söyledi. Strobino, "Kadınlar artık daha eğitilmiş ve iş hayatında daha fazla yer alıyorlar. Kariyerlerinin peşinden gidiyorlar ve bu yüzden anneliği erteliyorlar." ifadelerini kullandı” (www.sabah.com.tr, 17.05.2018).

“Nüfusta Hindistan, Liderliğe Koşuyor”

“Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA) verilerine göre, 2050 yılına kadar Hindistan’ın nüfusu 531 milyon artarak, 1 milyar 572.1 milyon olacak. Hindistan böylelikle Çin’den liderliği alarak, dünyanın en kalabalık ülkesi haline gelecek”(www.ntv.com, 24.03.2018).

“Fransa’ da Çalışma Yasası Reformu Yürürlüğe Girdi”

“Fransız kamuoyunun aylardır konuştuğu Çalışma Yasası Reformu, Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. Yöneticilerin son yıllarda sıkça başvurduğu "kararname yoluyla reform", ülke geneline yayılan gösteri ve grevler gibi büyük toplumsal olaylara neden oluyor”(www.dunya.com, 26.09.2017).

“Fransa’da emeklilik yaşı yükseliyor”

Fransa’da emeklilik yaşı yükseliyor:” Fransa Senatosu, emeklilik reformuyla ilgili yasa tasarısının, emeklilik yaşının 60’dan 62’ye çıkartılmasını öngören maddesini kabul etti.Emeklilik reformu, 2018 yılına kadar emeklilik yaşının 60’dan 62’ye, 2023 yılına kadarsa 65’den 67’ye çıkartılmasını öngörüyor. Ütçe açıklarını gerekçe göstererek, tasarının yasalaşmasını isteyen hükümet, önümüzdeki 20 yıl içinde sosyal güvenlik sisteminin iflas etmemesi için, 70 milyar avro tutarında kaynak yaratılması gerektiği belirtiliyor”(www.cnnturk.com, 26.09.2016).

“İtalya’da 3 çocuk doğurana tarım arazisi”

“İtalya da hükümet doğum oranlarının düşmesi üzerine bir plan hazırladı. Buna göre İtalya’da 2019-2020 ve 2021 yıllarında 3’ncü çocuğunu dünyaya getiren ailelere 20 yıllığına tarım arazisi verilecek. Ayrıca tarım arazisine yakın bir yerden ilk evlerini satın alırlarsa 200 bin euroya kadar faizsiz ev kredisi sağlanacak. Gündeme gelen teşvik planıyla demografik büyümeyi ve tarımsal alanların sosyo ekonomik kalkınmasının desteklenmesi hedefleniyor” (www.ntv.com.tr, 31.10.2018).

“Norveç Başbakanı’nın ‘Daha fazla çocuk yapın’ çağrısına kadınlardan külotlu protesto”:

“Norveç Başbakanı Erna Solberg'in yılbaşı konuşmasındaki 'Daha fazla çocuk yapın' çağrısına tepki gösteren Norveçli kadınlar, "Siyasiler toplumun büyük bir kesiminin desteklediği kürtaj hakkını görmezden geliyor. Halkın taleplerine saygı duymak yerine kadınların özelini müzakere masasında siyasi malzeme yapmaya devam ediyor" mesajını paylaştı” (<https://tr.sputniknews.com>, 13.01.2019).

“Nijerya lideri: Az çocuk yapın”:

“Nijerya Cumhurbaşkanı hızla büyüyen nüfus karşısında ülkenin doğum kontrolünü öğrenmesi gerektiğini söylüyor. Cumhurbaşkanı Goodluck Jonathan, Nijeryalıların fazla çocuk yapmasından şikayetçi. Cumhurbaşkanı Jonathan, doğum kontrolünü hükümet programlarıyla denetim altına almayı planladıklarını söyledi” (www.internethaber.com, 04.02.2019).

“Hindistan'da ‘Daha Çok Çocuk Yapın’ Çağrısı”

“Hindistan'ın güneyindeki Kerala eyaletinde Katolik kilisesi, üyelerine “daha çok çocuk yapın” çağrısında bulundu. Kilise, geniş ailelerin çocuklarının eğitim ve sağlık giderlerini karşılamayı ve hatta üstüne para vermeyi önerdi. Kerala'da uzun süredir en büyük ve önemli azınlık durumunda bulunan Katoliklerin nüfusunun hızla düştüğü kaydedildi” (www.trt.com, 11.10.2011).

2.9. Modernleşme Sürecinde Değişen Aile Yapısı

Günümüzde Türkiye’de ve dünyada yaşanmakta olan modernleşme ve demografik dönüşüm süreci sosyo-ekonomik, toplumsal ve siyasi tüm yapılarda meydana gelecek bir değişimi ifade etmektedir. Modernleşme sürecinin toplumsal yapıdaki dönüşümlerinin görülebileceği toplumun en temel ve en eski kurumu da ailedir. Ozankaya aileyi şöyle tanımlamaktadır: “Aile, içinde insan türünün belli bir biçimde üretildiği, topluma hazırlanma sürecinin belli bir ölçüde ilk ve etkili bir biçimde düzenlendiği, eşler ve ana-babalarla çocuklar (ailenin biçimine göre başka yakınlar) arasında belli bir ölçüde içten, sıcak, güven verici ilişkilerin kurulduğu, yine içinde bulunulan toplumsal düzene toplumsal düzene göre ekonomik etkinliklerin az ya da çok bir ölçüde yer aldığı bir toplumsal kurumdur”(Ozankaya, 2007:429).

Giddens’a (1996:63; akt. Önder, 2018:873) göre, farklı biçimlerde de olsa dünyanın tüm kültürlerinde aile, kültürel bir evrensel olarak varlık göstermektedir.

Aile bireysel ve toplumsal hayatın en önemli parçasıdır. Bu açıdan toplumdaki ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerin ve değişimlerin en iyi gerçekleştiği ortam da ailedir. Aile bu değişim ve dönüşüm sürecinde hem etkileyen hem etkilenen konumunda yer almaktadır. Özellikle aile yapısında yaşanan bu toplumsal dönüşüm süreçleriyle birlikte Türkiye'deki geleneksel geniş aile yapısı küçülerek çekirdek aile yapısına dönüşmektedir. Bu durum geleneksel olan akrabalık bağlarını zayıflatmakta, tek ebeveynli aileleri arttırmakta, evlenmeden birlikte yaşamayı daha tercih edilebilir kılmakta, evlenme oranları düşmekte buna karşın boşanma oranları artmaktadır. Günümüzde çekirdek aile yapısında bile çözümler olduğu düşünülmektedir. Ailenin yaşamakta olduğu bu dönüşümle ilgili durumu daha geniş bir şekilde ifade etmek istersek, Dündar bu durumu şu şekilde açıklamaktadır: “Değişen toplumsal koşullarla birlikte toplumun en temel birimi olan aile kurumu tanımı, yapısı, türleri ve işlevleri bakımından önemli bir değişim sürecinden geçmektedir. Tarihsel süreç içerisinde aile, özellikle kentleşme ve sanayileşme ile birlikte geleneksel geniş aile yapısından çekirdek aileye dönüşmekte; geleneksel akrabalık bağları zayıflamakta ve ailenin işlevleri farklılaşmaktadır. İşlevlerinin bir kısmını toplumsal kurumlara aktaran aile yapısı içerisinde boşanma, evlilik dışı doğum ve tek ebeveynli aile oranları, yeniden evlenmeler sonucu üvey aile oluşumları, evlenmeksizin birlikte yaşamayı ya bekar kalmayı tercih edenlerin sayısı her geçen gün artmaktadır” (Dündar, 2018:62).

Günümüzde aileye yönelik alternatif yaşam biçimlerinin ve yeni aile türlerinin ortaya çıkması, ailenin gelecekte nasıl olacağı hakkında düşündürmektedir. Yıldırım bu konuyla ilgili şunları söylemektedir: “Ailenin alternatifi olduğu düşüncesi, gelecekte ailenin ortadan kalkacağına dair tartışmaları da beraberinde getirmektedir. Özellikle Batıda ailenin yaşadığı bozgun, ailenin sonu kavramının ileri sürülmesine sebep olmaktadır. Bu aile bozgunu trendi, diğer ülkelerle birlikte Türkiye’de de tırmanmakta ancak henüz Batı aileleri ile kıyaslanacak boyutlarda bir erozyon yaşanmamaktadır” (Yıldırım,2010:116).

Endişe duyulan bu konuyla ilgili istatistikî verilere bakılacak olursa Türkiye’deki değişen hanehalkı oranlarına ilişkin bazı araştırma verileri şu şekildedir:

Tablo 2.29. Türkiye’de Bireylere Göre Hane Tipleri, 2006 ve 2011 Yılları

Yıllar	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Yalnız Yaşayanlar
2006	74,3	20,7	2,7
2011	73,6	17,7	4,7

Kaynak: TAYA, 2006-2011 %

Tablo 2.30. Hanehalkı Tiplerine Göre Hanehalkı Oranı, 2014-2018

Yıllar	Çekirdek Aile	Geniş Aile	Tek Kişilik
2014	67,4	16,7	13,9
2015	66,9	16,5	14,4
2016	66,4	16,3	14,9
2017	66,1	16,0	15,4
2018	65,3	15,8	16,1

Kaynak: TÜİK, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2014-2018

TAYA 2006-2011 verileri ile TÜİK 2014-2018 verileri incelendiğinde çekirdek aile ve geniş aile hanehalkı oranlarında yıllara göre giderek bir azalma olduğu görülürken, tek kişilik hanehalkı oranlarında ise artma olduğu tespit edilmiştir. Her iki tabloda modernleşme sürecinde yıllar içinde ailede yaşanan hanehalkı oranlarındaki değişimleri göstermektedir. (TAYA 2006-2011, TÜİK 2014-2018).

Tek kişilik hanehalkı oranlarının artmasını açıklamaya çalışan Dündar’a (2018:53) göre “günümüz toplumlarında hızla yaygınlaşan yeni bir aile türü olarak tek ebeveynli aileler karşımıza çıkmaktadır. Artan boşanma oranları, eşlerden birinin kaybı, artan evlilik dışı birliktelikler ve bu birlikteliklerden doğan çocuklar, evliliğin sorumluluklarından kaçma isteği gibi nedenler tek ebeveynli aileleri meydana getiren çeşitli etkenlerdir.”

Modernleşme sürecinin etkisiyle toplumsal değişme sürecinde geniş aileden çekirdek aileye dönüşen aileye etki eden faktörleri Canatan şu şekilde aktarmaktadır: “Geleneksel geniş aile yapısının çekirdek aile yapısına dönüşümünde etkili olan faktörler arasında sanayileşme, tarımda mekanizasyon, işsizlik, iç ve dış göçler, nüfus yapısında meydana gelen değişimler, kentleşme, eğitim imkanlarının artması ve

yaygınlaşması, iletişim ve ulaşım imkanlarının ilerlemesi gelmektedir. Bu faktörler sadece aile yapısını değiştirmekle kalmıyor, evlilik ve ailenin kuruluş sürecinde evlenme yaşı evlilik kararı ve eş seçimi, evlilikte ilk tanışma, akraba evliliği, başlık, nikah ve çokeşli evlilik gibi birçok konuda değişimlere kaynaklık etmektedir”(Canatan, 2018:115). Geleneksel geniş aile yapısının çözülmesi çekirdek aileyi, çekirdek ailenin çözülmesi ise aileye alternatif yeni yaşam biçimlerini ortaya çıkarmıştır.

Ailenin yapısında meydana gelen değişimlere değinen Şentürk'e(2008:22) göre de “bugün gelişmiş toplumlarda aile dışında oluşan ve sayıları giderek artan alternatif hayat tarzları, hane halkının kompozisyonunu dönüştürmektedir. Yalnız yaşama, evli olmadan birlikte yaşama, çocuksuz aileler, tek ebeveynli aileler, eşcinsel çiftler gibi daha önceki toplumsal aşamada rastlanılmayan veya çok az rastlanan farklı birlikler belirlemektedir. Böylece ailenin yapı niteliği değişmektedir. Bu bağlamda eğitim, kültür nakli, sosyalleşme ve çocuk yetiştirmenin merkez birimi olan aile ve bu fonksiyonlarıyla varolan aile, sadece günün belirli zaman dilimlerinin birlikte geçirildiği, geçici mekanlara dönüşmektedir. Yaşanılan değişimlere bağlı olarak günümüzdeki evlilik, eşler arasındaki dayanışmayı, paylaşımı ve iletişimi, bir düzen kurarak koruyan bir kurum olmaktan çıkmaktadır”.

Yaşanan tüm bu değişimlere rağmen toplumdaki aile olgusu, geleneksel anlamda hala önemini korumakta ve toplumdaki işlevini devam ettirmektedir. Bu açıdan modernleşme genel anlamda ailede bazı değerleri modernleştirerek değiştirirken bazı geleneksel değerlerini de korumaktadır. Bu bakımdan günümüzde Türk toplumu hem çağdaş hem de geleneksel özelliklerini özünde taşıyan aile yapısı özelliğini sürdürmektedir. Aileye ilişkin geleneksel değerler bireyler için hala bu denli önemli olmakla birlikte modernleşme süreci içerisinde toplumda yaşanan birtakım değişimler bireyler üzerinde de farklı etkilere yol açmıştır. Bunlardan en önemlisi toplumdaki bireyler arasındaki geleneksel bağların giderek çözülmekte oluşudur. Bu durum toplumda giderek artan oranda bireyselleşmeye ve içinde buldukları topluma yabancılaşmalarına neden olmaktadır.

Modernleşme süreci ile birlikte bireyselleşen bireylerin bir kısmında hala geleneksel değerlerin etkisiyle evlilik dini bir görev, soyun devamı için gereklilik olarak görülürken, bir kısmında da bireysel yaşamın getirdiği özgürlükler ve alternatif

yaşam tarzlarının oluşmasını evliliğe ve aile kurmaya olan bakış açılarını değiştirmektedir. Özellikle Batı toplumlarında daha çok rastladığımız evliliğe alternatif yaşam biçimlerinin modernleşme sürecinin etkisi ile günümüzde kendi toplumumuzda da yansımaları olmaktadır.

Şentürk (2008:18-19) bireylerin evliliğe bakış açılarındaki değişimleri Stein'in (1992:93-95) düşüncelerine atıfla aktarmıştır: “Doğru insanı bulmaktaki kaygı artmaktadır. Bunlar ise evlilik, eş ve aileden beklentileri arttırmakta veya karmaşıklaştırarak evliliğe karşı çıkışı ya da evliliğin ertelenmesini ortaya çıkarmaktadır. Bu eğilimde olan kimseleri daha çok şehirli, eğitim ve gelir düzeyi yüksek ve mesleğinde yükselme isteğinde olan kişiler oluşturmaktadır. Arkadaş yaşantısını evliliğin önüne alan ve kariyer yapmak isteyen bu kişiler eş, aile ve çocuk sorumluluğu almak istememektedirler. Aile sorumluluğunun mesleki gelişmeye engel olacağını ve hayatın tadını çıkarmayı engelleyeceğini düşünmektedirler. Yakın zamanlara kadar bekar bir yetişkinden kendisine uyan, onunla mutlu olabileceği ve uzun bir süre birlikte yaşayabileceği doğru insanı bulup evleneceği bekleniyordu. Ancak, bu konularda çok şey değişti. Gençler arasında bekar yaşama, yalnız yaşama alışkanlığı artmaya başladı. Evlenme yaşına gelmiş yetişkinler arasında eğitim, gelir, statü gibi birçok neden evlilik düşünülmemekte ya da geciktirilmektedir”.

Modernleşme süreciyle birlikte ortaya çıkan yeni yaşam biçimleri ve aile yapıları ile bireylerin doğurganlığı arasında ilişki olduğunu ifade eden Erol'a (2018:874) göre, “topluluktan özgürleşme ve böylece bireyciliğin yükselmesiyle birlikte aile kurma örüntülerinde de bir çeşitlilik gözlenmeye başlamıştır. Tek kişiden oluşan hanelerin, tek ebeveynli ailelerin, gönüllü olarak çocuksuz olmayı seçmiş evlililerin, birlikte yaşamaların ve çekirdek ailelerin sayısındaki bu gözlenebilen artış, bu çeşitliliği açıkça ortaya koymaktadır. Bütün bu yeni aile biçimleri ise doğurganlık düşüşü üzerinde kümülatif bir etki yaratmaktadır. Nitekim günümüzde doğurganlık düzeyleri küresel çapta azalma eğilimi taşımaktadır; hatta düşünümsel (refleksif) modernitenin yerleşik bir hal aldığı toplumlarda nüfusun yenilenmesi önünde bir engel teşkil edecek düzeye inmiştir. Dolayısıyla aile kurma ve davranışı ve doğurganlık arasında aracısız bir ilişki olduğu iddia edilmektedir”.

Ozankaya (2007:429) “aile demek kadın demektir” der ve “öylesine ki, bir toplumdaki aile kurumunun özellikleri, orada kadının konumunun (statüsünün)

damgasını taşıyor” olarak devam eder. Bu bakımdan modernleşmeyle birlikte ailede meydana gelen bu değişim sürecinin kadınlardan ve kadının ekonomik olarak bağımsızlığından ayrı ele alınması mümkün değildir. Ona göre, “21. Yüzyılın teknik ilerlemeleri döneminde yığın üretimi mal fiyatlarını ucuzlatınca tüketim artmış, bu ise kadınları da içine alan geniş halk yığınlarına büyük ölçüde iş olanakları sağlamıştır. Genel olarak işçiler, bu arada da kadın işçiler bu gelişmelerden yararlandılar. Şöyle ki: Geleneksel ailede de çalışan, hem de çok çalışan, hiç boş durmamacasına çalışan kadın emeğinin karşılığını özgürce harcayabileceği para biçiminde değil, erkeğin kolayca el koyup dilediği gibi kullanabileceği ürün biçiminde alıyordu. Ev dışında parayla ödenen ücret karşılığı iş yapma olanağıdır ki, kadına hem ekonomik; hem de genel özgürlüğünü kazanma yollarını açtı. Kadının ekonomik bağımsızlığına kavuşmasına yol açan bu koşullarda evlenme ve aile kurma, artık eskisine oranla daha az bir ölçüde, geçim yolu bulma güdüsüyle yapılıyor. Kendisi iş sahibi olup çalışan ve geçimini sağlayan kadın yavaş yavaş artık geçinmek içinde değil, sevgi ve mutluluk bulmak amacıyla evlenmek istiyor” (Ozankaya, 2007:435-436). Bu bakımdan aile yapısındaki değişimlerin temel nedenlerinden birisi de kadının değişen yaşam koşulları ve çalışma yaşamıyla özgürleşmesidir diyebiliriz

Modernleşme süreciyle birlikte toplumda ailenin yapısı ve işlevleriyle, bireylerin evlilik kurumuna yükledikleri anlamla ilgili birtakım değişimler meydana gelmiştir. Bireylerdeki aileye ve evliliğe ilişkin değişen bu durumları bazı kuramlardan yola çıkarak açıklamak konunun anlaşılabilmesi için etkili olacaktır.

2.9.1. Artan Bireysellik Kuramı

Modernleşme süreçleri toplumsal ve bireysel yaşamda bazı değişimlere neden olmuştur. Öncelikle bireyler arasındaki ilişkiler ve toplumsal kurumlar bu değişimden etkilenmiştir. En önemli toplumsal kurum olan aile ve evlilik kurumu da bu durumdan derin bir şekilde payını almıştır. Modern yaşam içinde bireylerde var olan geleneksel bağlardaki biz duygusunun yerini ben duygusu almıştır. Toplumdaki artan bu bireyselleşme olgusu aileye ve evliliğe olan bakış açısını da giderek değiştirmiştir. Modern yaşam koşullarında bireyler için giderek daha önemli hale gelen refah algısı, artan bireysellik, hazcılık gibi kavramlar bireyler hayatlarına yön verirken vazgeçmek istemedikleri olgular haline gelmiştir. Modernleşme süreciyle birlikte geleneksel toplumlarda daha güçlü olan toplumsal bağlar ve ilişkiler, modern toplumlarda yerini

bireyselleşme, yabancılaşmaya bırakılmaktadır. Bireyler zayıflayan bu geleneksel bağlarının etkisiyle giderek içinde yaşadıkları toplumdan uzaklaşarak daha ben merkezli bireyler haline gelmişlerdir. Modernleşme süreci içinde artan refah algısıyla birey kendisini bu rahatlıktan ve konfordan uzaklaştıracak herşeyden uzaklaşmaktadır.

Bu süreç içinde değişime en fazla maruz kalan toplumsal kurumlardan biri de aile ve evlilik kurumudur. Aile toplumsal hayatın en temel ve en önemli yapısı konumundadır. Geçmişten günümüze aile bireyin sosyalleşmesini sağlayan ilk kurum olarak hayatımıza değer katmıştır. Ancak geleneksel toplumların güçlü akrabalık bağları, dayanışma kültürü zamanla değişime uğramıştır. Modern toplumlarda aile, ona atfedilen değer ve yapısı bakımından farklı bir boyut kazanmıştır. Modern toplum içinde giderek bireyselleşen birey evlenmek ve aile kurmak için daha yavaş hareket etmeye başlamıştır.

Doğurganlığın düşmesinin, çiftlerin çocuk sahibi olmak istememelerinin veya bu durumu ertelemelerinin çeşitli toplumsal nedenleri olmaktadır. Güllüpnar Francesco S. Nitti'ye (Coontz, 1957:65-67) göre toplumlardaki artan bireyselleşmeyi şu şekilde açıklamaktadır: “bireyselliğin güçlü biçimde geliştiği, toplumsallaşmanın bireysel aktiviteyi ortadan kaldırmadığı, zenginliğin bölündüğü, eşitsizliğin sosyal nedeninin işbirliğinin daha üst bir formuyla ortadan kaldırıldığı toplumlarda, doğum hızı yiyecek hızına eşitlenir ve demografik evrim, geçmişte olduğu gibi, bir korku ve terör unsuru olmaktan çıkar. Toplumsal örgütlenme türü, bireyselliğin en üst düzeye ulaşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Mevcut toplum, üst sınıfların bireyselliğini bastırır ya da üyelerinin artışına sınır koyar. Yüksek doğurganlığın olduğu alt sınıfların durumları ise mevcut toplumsal kurumlardan kaynaklanır. Yoksulluk, yüksek doğurganlığa neden olur”(Güllüpnar, 2011:142). Bu anlamda Nitti'ye göre, bireyselliğin yüksek olduğu yerlerde doğurganlığın düşüktür ve toplum kendi iç dinamiklerini kendisi belirler.

2.9.2. Artan Zenginlik Kuramı

Toplumlarda modernleşme süreci içinde yaşanan sosyo ekonomik nedenlerle değişen yaşam koşulları her dönemde insanların yaşam tarzlarında da köklü değişikliklere neden olmuştur. Sanayileşme kentleşmenin önünü açmış, kent yaşamında eğitim, sağlık gibi sosyal hizmetlerden daha rahat ve kolay yararlanabilen

bireyzamanla daha refah bir hayata adım atmıştır. Tabi ki bu imkanlar toplumun her kesimi için aynı oranda olamamıştır. Özellikle kentleşmenin ve sanayileşmenin daha etkin olduğu kentsel bölgeler ile ekonomik bakımdan gelir seviyesi daha yüksek bireyler arasında daha hızlı olurken, kır toplumlarında ve ekonomik bakımından daha dezavantajlı kesimlerde daha yavaş seyretmektedir. Bu bakımdan bireylerin hayatında yaşadıkları dönemin ekonomik koşulları toplumların nüfus dinamikleri bakımından etkili mekanizma görevini görmektedir. Ekonomik bakımdan daha yoksul kesimler ile daha zengin kesimler arasında aile, evlilik ve çocuk konuları bakımından önemli farklılıklar olmaktadır.

Çocuk yapmanın ertelenmesi veya düşünülmemesinde çocuk yetiştirme ekonomik, sosyal ve kültürel maliyetinin ve zorluklarının geçmişe nazaran artmış olmasının etkisi vardır. L.Brentano (Coontz, 1957:67-68) bu durumu şöyle açıklamaktadır:“ İnsanoğlu zevk düşkününü bir yaratıktır. Zevklerin ise maddi bir temeli vardır. Yoksul sınıfların alternatif zevkleri, oldukça sınırlıdır. Örneğin, maden işçilerinde görülen yüksek doğurganlığın nedeni, günlük yaşamlarından kaynaklanır. Maddi ve psikolojik olarak zor şartlar altında yaşayan, günlerini yeraltında geçiren maden işçileri kitaplar, seyahat, entellektüel merak ve estetik tatmin kaynakları olmaktan uzaktır. Güneşi görmeden eve geç saatlerde dönen bu insanlar için, yıpratıcı yaşamlarının telafisini aşırı cinsellik karşılar. Zenginlerde ise durum tamamen farklıdır. Ayrıca, zenginler arasında, çocuklara mükemmelleştirilecek yeni bir karakter olarak bakılmaktadır çünkü, miktar değil, kalite önemlidir. Eğitim ve kariyer için hazırlama gerekliliği, çocukların aile üzerindeki yükünü arttırmaktadır”(Güllüpınar, 2011:143). Bu bağlamda ailede çocuk sahibi olma ekonomik bakımdan zengin ve yoksul kesimlerde farklılık gösterir. Zenginlerde çocuk aile harcamalarının artması olarak görülür ve herseyi bu denli maliyet ile değerlendirilmesi sonucunda çocuk sahibi olmak bireyler için “artan maliyetler” olarak düşünülmektedir. Yoksul kesimlerde ise çocuk daha çok aileye katkı sağlayan bir durumdur.

Güllüpınar çocuğun ailedeki yaratacağı ekonomik maliyetine göre durumunu Fetter’in (Coontz, 1957:61-64) gönüllülük yaklaşımı kuramına göre şöyle açıklamaktadır: “Üretim birimi olarak, ailede çocuğun ekonomik değeri zengin ve yoksul sınıflarda farklıdır. Üst sınıflarda çocuk aile harcamalarının artmasına neden olur. Yoksul sınıflarda ise aile bütçesine katkıda bulunur. Ayrıca miras, aile

büyüklüğü üzerinde de belirleyicidir. Zengin sınıflarda babalar, miras çok sayıda çocuk arasında bölündüğünde, çocukların gelecekte sosyal konumlarını sürdüremeyeceklerini düşünür. Yoksul sınıflarda ise devredilecek miras bulunmamaktadır. Fetter, hane gelirinde hızlı bir artışın, nüfus büyümesine yol açacağını kabul etmez, çünkü, ailenin yeni yaşam standartlarını sürdürebilmek için aile büyüklüğünü sınırlı tutacağını söyler”(Güllüpınar, 2011:142).

Ailede çocuk sahibi olmak ekonomik maliyetinin yanında nitelik ve nicelik yönünden önem kazanır. Becker ve Lewis'in (1976) bu konudaki çalışmasında “ailelerin çocuğa olan talebini normal bir tüketim malına olan talep gibi ele almakta ve nitelik ve nicelik konusundaki kararlar açısından ailelerin optimum seçimi yapacaklarını belirtmektedirler. Çünkü aileler, kaynak dağılımı sürecinde az sayıda fakat iyi yetiştirilmiş çocukların çok sayıda fakat iyi yetiştirilmemiş çocuklara kıyasla aileye daha çok tatmin sağladığını gördüklerinde nitelikle niceliği ikame edeceklerdir. Çocuk sahibi olmanın fırsat maliyetindeki değişiklikler ise aileler için bir nevi yol haritası oluşturacaktır” (akt. Güneş, 2005:127).

“Modernleşme, sanayileşme ve kentleşme süreçlerinin yapılandığı ekonomik, sosyal ve kültürel değişim, insan hayatının çok farklı yönlerinde bir yenilik ve farklılığı beraberinde getirmektedir. Çocuk yapmama, erteleme veya belirli bir sayıda sınırlama bahsedilen yeni ve farklı durumlardan sadece bir tanesidir. Nedenlerine değinilen bu durum, toplumun geleceğini etkilemektedir. Toplumun geleceği olarak değerlendirilen çocuğun bilinçli bir tercihle dünyaya getirilmemesi, özelde ait olunan toplumun genelde ise dünya nüfusunun yaşlanması anlamını taşımaktadır. Yaşlanan nüfus, hızlı değişim ve dönüşüm, esneklik, sürekli öğrenim, gelişme, ilerleme ve büyüme parametreleriyle işleyen modern ekonomi için büyük tehdit oluşturmaktadır. Dolayısıyla, çocuk bağlamındaki bu eğilim, ekonominin daha çok belirleyici olduğu toplumu, onun içinde varlık bulan aileyi ve onun fonksiyonlarını olumsuz etkileyecektir” (Şentürk, 2008:21).

Neticede, bugün kolektif değerler sisteminden giderek uzaklaşan ve bireyselliği önceleyen birey profilinin yansımalarını aile ve evlilik kurumu üzerinden okumaya çalışmak bugünün ve geleceğin potansiyel toplumsal yapısına dair değerlendirmeler açısından son derece önemli görünmektedir. Ayrıca, son olarak ifade edilebilir ki, ailenin sosyalleşme işlevine aşırı vurgu yaparak onu kutsallaştıran

yaklaşım kadar aileyi ve dolayısıyla evlilik kurumunu bireyin özgürleşmesi ve bağımsızlaşması önünde engel olarak gören ve bu yönüyle eleştirel yaklaşan görüşün her ikisinin de bugün sınırlı ve ideolojik kaldığı ileri sürülebilir. 21. Yüzyılın toplumsal ve yapısal gerçekliği karşısındaki bugün sadece bu iki yaklaşımdan birini tercih ederek durumu anlamaya ve yorumlamaya çalışmak eski bilişsel kodlarla yeniyi kavramaya çalışmak anlamına gelmektedir. Bu anlamda, çalışmada evlilik ve aile kurumuna yönelik var olan görüşlere bağlı kalınmaksızın bu olgu ve kurumların mevcut durumu ve olası gidişatı somut ampirik veriler aracılığıyla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

3. BÖLÜM

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

3.1. Araştırmaya Katılanların Genel Özelliklerine İlişkin Bilgiler

Çalışmanın birinci bölümünde ayrıntılı olarak ele alındığı üzere, bilimsel nitelikteki bir araştırmada veritoplama aşamasında tek bir yöntem benimsenebileceği gibi birden fazla yöntem tercih edilebilir. Bu çalışmada, genelleme bilirliliği daha yüksek bilginin üretilmesinde kullanılan nicel yöntem ve sosyal olguları bağlı buldukları bağlam içinde keşfetmeye çalışan yorumlayıcı anlayışa dayanan nitel yöntemin birlikte kullanılması benimsenmiştir. Araştırmanın tasarımı hem bazı sosyal olguları tamamen anlamaya dönük olması hem de genellenebilir veriler elde etmeye dönük olması nedeniyle bu iki yöntemin bir arada kullanılması uygun görülmüştür.

Öncelikle nicel araştırma kapsamında örnekleme dahil olan katılımcıların temel demografik özelliklerine ilişkin bilgilerin verileceği bu kısım daha sonraki bölümlerde yapılan analiz ve değerlendirmeler için bir temel oluşturacaktır. Bu kısım iki alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci alt kısmı oluşturan temel demografik özellikler başlığı altında örnekleme yer alan kişilerin yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, mesleki durum, aylık kazanç ve sosyo-ekonomik gelir algısı ve ikamet edilen kente ilişkin bilgiler yer almaktadır. İkinci alt kısımda, etnik, dinsel, mezhepsel ve yurttaşlık temelinde bireylerin kendilerine uygun gördükleri öncelikli kimlik tanımlamaları, siyasal parti konusundaki tercihleri ve inanç konusunda kendilerine uygun gördükleri tanımlamalara ilişkin bilgiler verilmektedir. Nitel araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yapılan kişilerin temel bazı demografik özellikleri ise ekler kısmında liste halinde sunulmuştur.

3.1.1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri

Bu kısımda, nicel araştırma kapsamında araştırmaya katılanların ikamet ettikleri kent, yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim düzeyi, mesleki durum, aylık kazanç ve sosyo-ekonomik gelir algısı gibi temel demografik özelliklerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.1. Katılımcıların Cinsiyet Dağılımı

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Erkek	279	50,6	50,6	50,6
Kadın	272	49,4	49,4	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Nicel araştırma kapsamında katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde, toplam örneklem kümesinin %50.6'sının erkeklerden %49.4'nün ise kadınlardan oluştuğu görülmektedir(Tablo.3.1).Örneklemede kadın nüfus oranı ile erkek nüfus oranı dengeli bir dağılıma sahiptir.

Tablo 3.2. Katılımcıların Yaş Dağılımları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
18-24	138	25,0	25,0	25,0
25-34	95	17,2	17,2	42,3
35-44	120	21,8	21,8	64,1
45-54	71	12,9	12,9	77,0
55-64	70	12,7	12,7	89,7
65 ve üstü	57	10,3	10,3	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Örneklemede yer alan katılımcıların %25'i 18-24 yaş, %17,2'si 25-34 yaş, %21,8'i 35-44 yaş, %12,9'u 45-54 yaş, %12,'si 55-64 yaş ve %10,3'ü 65 ve üstü yaş arasındadır (Tablo 3.2).

Tablo 3.3. Katılımcıların Medeni Durumları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Bekar	222	40,3	40,3	40,3
Evli	247	44,8	44,8	85,1
Dul veya boşanmış	82	14,9	14,9	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Örneklemede yer alan katılımcıların medeni durumları incelendiğinde bekar katılımcıların oranının %40,3, evli katılımcıların oranının %44,8, dul veya boşanmış olan katılımcıların oranının %14,0 olduğu görülmektedir(Tablo 3.3).

Tablo 3.4. Katılımcıların Eğitim Durumları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Okur-yazar değil	4	,7	,7	,7
Okur-yazar	29	5,3	5,3	6,0
İlköğretim mezunu	107	19,4	19,4	25,4
Üniversite öğrenci	123	22,3	22,3	47,7
Lise ve Dengi okul mezunu	164	29,8	29,8	77,5
Üniversite veya yüksekokul mezunu	98	17,8	17,8	95,3
Lisansüstü mezunu	26	4,7	4,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.4'te araştırmaya dahil edilen katılımcıların eğitim durumlarına ilişkin veriler yer almaktadır. Genel olarak veriler incelendiğinde katılımcıların %0,7'sinin okur-yazar olmadığı, %5,3'ünün okur-yazar olduğu, %19,4'ünün ilköğretim mezunu, %22,3'ünün üniversite öğrencisi, %29,8'inin lise ve dengi bir okuldan mezun olduğu, %17,8'inin üniversite veya yüksekokul mezunu ve %4,7'sinin lisansüstü mezunu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim seviyelerinde farklılıkların olması örneklemin çeşitliliği bakımından önemli olmaktadır.

Tablo 3.5. Katılımcıların Meslek Durumları

	Sayı	Yüzde%	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İşçi	55	10,0	10,0	10,0
Memur	63	11,4	11,4	21,4
Küçük esnaf	35	6,4	6,4	27,8
Öğrenci	130	23,6	23,6	51,4
Serbest meslek	32	5,8	5,8	57,2
Ev hanımı	57	10,3	10,3	67,5
Sanayici-tüccar	6	1,1	1,1	68,6
İşsiz	18	3,3	3,3	71,9
Emekli	89	16,2	16,2	88,0
Özel sektör çalışanı	56	10,2	10,2	98,2
Başka	10	1,8	1,8	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.5'te araştırmada yer alan katılımcıların meslek durumlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %23,6'sı öğrenci, %16,2'si emekli, %11,4'ü memur, %10,3'ü ev hanımı, %10,2'si özel sektör çalışanı, %10'u işçi,

%6,4'ü küçük esnaf, %5,8'i serbest meslek sahibi,%3,3'ü işsiz, %1,1'i sanayici-tüccar ve %1,8'i başka bir meslek grubunda yer almaktadır.

Tablo 3.6. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelir Durumları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
1850TL ve altı	65	11,8	11,8	11,8
1851-3000TL	136	24,7	24,7	36,5
3001-4000TL	125	22,7	22,7	59,2
4001-5000TL	81	14,7	14,7	73,9
5001-6000TL	65	11,8	11,8	85,7
6001-7000TL	37	6,7	6,7	92,4
7001-8000TL	20	3,6	3,6	96,0
8001-9000TL	10	1,8	1,8	97,8
9001-10000TL	3	,5	,5	98,4
10001 ve üzeri	9	1,6	1,6	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Katılımcıların aylık ortalama geliri ile ilgili olarak sorulan soruya katılımcıların verdiği cevaplara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların %11,4'ü 1850TL ve altı, %24,7'si 1851-3000TL, %22,7'si 3001-4000TL, %14,7'si 4001-5000TL, %11,8'i 5001-6000TL, %6,7'si 6001-7000TL, %3,6'sı 7001-8000TL, %1,8'i 8001-9000TL, %0,5'i 9001-10000TL ve %1,6'sı 10001TL ve üzeri gelire sahiptir (Tablo 3.6).

Tablo 3.7. Katılımcıların Kendilerini Ait Gördükleri Sosyo-Ekonomik Gelir Grubu

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Alt	45	8,2	8,2	8,2
Orta-alt	120	21,8	21,8	29,9
Orta	293	3,2	53,2	83,1
Orta-üst	72	13,1	13,1	96,2
Üst	21	3,8	3,8	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.7'deörnekleme yer alan katılımcıların kendilerini ait gördükleri sosyo-ekonomik gelir grubu bilgileri incelendiğinde katılımcıların yarısından fazlası (%53,2) kendisini orta sınıfa ait olarak görmekte ve tanımlamaktadır. Katılımcıların

%21,8'i kendisini orta-alt sınıf, %13,1'i orta-üst sınıf, %8,2'si alt sınıf ve %3,8'i üst sınıf üyesi olarak görmektedir.

Araştırmada yer alan katılımcılar arasında aktif çalışma hayatında olanların %25,6'sı ücretli işçi, %23,9'u maaşlı devlet çalışanı, %21,8'i özel sektör çalışanı, %17,9'u diğer türden işlerde çalışan ve %10,9'u işveren konumundadır (Tablo 3.8).

Tablo 3.8. Katılımcıların Bölgelere Göre Doğum Yerleri

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Ege	281	51,0	51,0	51,0
Marmara	45	8,2	8,2	59,2
İç Anadolu	64	11,6	11,6	70,8
Doğu Anadolu	58	10,5	10,5	81,3
Akdeniz				
Karadeniz	43	7,8	7,8	89,1
Güneydoğu	23	4,2	4,2	93,3
Toplam	37	6,7	6,7	100,0

Araştırmada yer alan katılımcıların bölgelere göre doğum yerlerinin dağılımı incelendiğinde katılımcıların %51'inin doğum yerinin EgeBölgesi olduğu görülmektedir. Daha sonra sırasıyla İç Anadolu (%11,7), Doğu Anadolu (%10,5), Marmara B (%8,2), Akdeniz(%7,8), Güneydoğu (%6,7) ve Karadeniz (%4,2) bölgeleri gelmektedir (Tablo 3.8).

Tablo 3.9. Katılımcıların İkamet Ettikleri Kent

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
İzmir	255	46,3	46,3	46,3
Aydın	296	53,7	53,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Nicel araştırma bağlamında oluşturulan örneklem kümesi toplam 551 kişiden oluşmaktadır. Örneklem kümesini oluşturanların %46,3'ü İzmir kenti sınırları içinde ikamet ederken %53,7'si Aydın kenti sınırları içinde ikamet etmektedir (Tablo 3.9).

Tablo 3.10. Katılımcıların Yaşadıkları Yerin Niteliği

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kent merkezi	213	38,7	38,7	38,7
İlçe merkezi	266	48,3	48,3	86,9
Belde/Kasaba	35	6,4	6,4	93,3
Köy	37	6,7	6,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.10'deki veriler incelendiğinde katılımcıların%38,7'sinin kent merkezi, %48,3'ünün ilçe merkezi, %6,4'ünün Belde ve %6,7'si köyde yaşamaktadır.

3.1.2. Katılımcıların Siyasal, Kültürel, Dinsel Kimlik ve Aidiyetleri

Araştırmanın temel hedefleri açısından katılımcıların siyasal parti aidiyetleri, sosyal, kültürel ve dinsel temeldeki kimlik tanımlamaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Katılımcıların özellikle siyasal parti aidiyetleri veya siyasal tutumlarının tespit edilmesi çalışmanın temel amaçlarından biri olan siyasal tutumların nüfus, aile, evlilik ve çocuk konularındaki tutumlarla olan ilişkisini ortaya koyabilmek adına önem taşımaktadır.

Tablo: 3.11. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
AKP	102	18,5	18,5	18,5
CHP	185	33,6	33,6	52,1
MHP	65	11,8	11,8	63,9
HDP	48	8,7	8,7	72,6
Diğer (Belirtiniz)	86	15,6	15,6	88,2
CY	65	11,8	11,8	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.11'de araştırmada yer alan katılımcıların siyasi parti aidiyetleri veya kendilerini yakın hissettikleri siyasal partiler gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların %33,6'sı CHP'ye, %18,5'i AKP'ye, %11,8'i MHP'ye, %8,7'si HDP'ye yakın hissederken %15,6'sı diğer partilere yakın hissetmektedir.

Tablo: 3.12. Katılımcıların Kesinlikle Oy Vermem Dedikleri Siyasal Partiler

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
AKP	76	13,8	13,8	13,8
CHP	68	12,3	12,3	26,1
MHP	34	6,2	6,2	32,3
HDP	227	41,2	41,2	73,5
SP	8	1,5	1,5	75,0
Diğer (Belirtiniz)	20	3,6	3,6	78,6
CY	118	21,4	21,4	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.12’de araştırmada yer alan katılımcıların kesinlikle oy vermem dedikleri siyasal partiler gösterilmektedir. Buna göre, katılımcıların %41,2’si HDP’ye, %13,8’i AKP’ye, %12,3’ü CHP’ye, %6,2’si MHP’ye, %1,5’i SP’ye ve %3,6’sı diğerlerine kesinlikle oy vermeyeceklerini belirmiştir.

Bireylerin kimliklerine göre oluşan siyasi davranışlar bireylerin siyasi tercihlerini de oluştururlar. Bu tercihlerin devamlılığının sağlanması siyasi otoritelerin bireyleri ikna sũreçleriyle de yakından ilgilidir. Siyasi kimliği oluşan bireyler toplumsal, kültürel, dini toplumsal birçoğ alanda bu kimliklere uygun davranırlar.

Tablo 3.13. Katılımcıların Kimlik Tanımlamaları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Laik-Atatürkçü	211	38,3	38,3	38,3
Alevi	42	7,6	7,6	45,9
Milliyetçi-Ülkücü	62	11,3	11,3	57,2
Kemalist	17	3,1	3,1	60,3
Muhafazakar-Demokrat	18	3,3	3,3	63,5
Dindar	30	5,4	5,4	69,0
Kürt	41	7,4	7,4	76,4
Türk	76	13,8	13,8	90,2
Demokrat	20	3,6	3,6	93,8
Diğer(Belirtiniz)	34	6,2	6,2	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.13’de araştırmada yer alan katılımcıların kendilerini hangi kimliğe daha yakın görüldüklerine dair bilgiler yer almaktadır. Verilere göre, katılımcıların %38,3’ü ilk sırada Laik-Atatürkçü olarak kendini tanımlarken, %13,8’i Türk, %11,3’ü Milliyetçi-Ülkücü, %7,6’sı Alevi, %7,4’ü Kürt, %5,4’ü dindar, %3,6’sı demokrat, %3,3’ü muhafazakar-demokrat, %3,1’i Kemalist ve %6,2’si diğer olarak tanımlamıştır

Bireylerin dinsel temeldeki kimlikleri ve tutumları, siyasal ve kültürel kimlik ve tutumların inşa edilmesinde en önemli öğelerden birisi durumundadır. Din elbette hiç bir zaman tek başına kimliklerin ve tutumların oluşturulmasında etkili değildir. Bireyin yetiştiği aileye, içinde yaşadığı toplumun gelişmişlik seviyesine göre etki derecesini belirler. Çalışmada katılımcıların dini tutumlarının belirlenmesinin, siyasal parti aidiyetleri ve tutumlarının anlaşılmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

Tablo 3.14. Katılımcıların İnanç Eksenli Tanımlamaları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri	47	8,5	8,5	8,5
Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri	264	47,9	47,9	56,4
İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri	167	30,3	30,3	86,8
İnançlı ama dinin gereklerine pek inanmayan biri	36	6,5	6,5	93,3
Dini inancı olmayan biri	22	4,0	4,0	97,3
Diğer (Lütfen belirtiniz)	15	2,7	2,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.14’de araştırmada yer alan katılımcıların inanç eksenli kendilerini tanımlama biçimlerine dair bilgiler yer almaktadır. Buna göre, katılımcıların %47,9’u kendisini ‘dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri’, %30,3’ü ‘inançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri’, %8,5’i ‘dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri’, %6,5’i ‘inançlı ama dinin gereklerine pek inanmayan biri’, %4’ü ‘dini inancı olmayan biri’ ve %2,7’si ‘diğer’ olarak tanımlamıştır.

KONDA araştırma şirketinin 2007 yılında yapmış olduğu “Gündelik Hayatta Din Laiklik Türban” araştırmasında; “kendi dindarlık tanımlarıyla veya din ile ilişkisi

tanımları üzerinden, kendilerini nasıl konumlandıkları sorulduğunda, kendini “dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri (dindar)” olarak tanımlayanlar %52,8, “inançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri (İnançlı) olarak tanımlayanlar %34,3, “dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri (Sofu)” olarak tanımlayanlar %9,7, “dinin gereklerine pek inanmayan biri (İnançsız)” olarak tanımlayanlar %2,3, “dini inancı olmayan biri (Ateist)” olarak tanımlayanlar %0,9 oranında olmuşlardır” (KONDA, Gündelik Hayatta Din Laiklik Türban, 2007).Konda araştırmasına göre; toplumun %86,1’i kendini inançlı ve dindar olarak tanımlamıştır.

Dini eğilimlerin ve bunların gündelik hayattaki yansımalarının belirlenmesi amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığınca 2014 yılında yapılan “Türkiye’de Dini Hayat Araştırmasında”;ülke genelinde oldukça dindarım diyenlerin oranı %19,4, dindarım diyenlerin oranı %68,1, ne dindarım ne değilim diyenlerin oranı %10,2’dir. Dindar olmadığını belirtenlerin oranı %1 iken hiç dindar olmadığını belirtenlerin oranı ise %0,3’tür. Yaş arttıkça oldukça dindar olduğunu belirtenlerin oranında arttığı görülmektedir. Oldukça dindar olduğunu belirtenlerin oranı 18-24 yaş grubunda %14,5 iken bu oran 65 ve üstü yaşlarda %28,3’tür. 18-24 yaş grubunda dindarlık hisleri ile ilgili “Ne dindarım ne değilim” cevabını verenlerin oranı %13,7, 65 ve üstü yaş grubunda ise %5,9’dur. Dindar olmadığını söyleyenlerin oranı ise 18-24 yaş grubunda %1,1, 65 ve üstü yaşlarda %0,5’tir. Kişilerin dindarlık hisleri eğitim seviyelerine göre değerlendirildiğinde dindar olduğunu belirtenlerin oranının eğitimi seviyesine göre önemli ölçüde değişmediği görülmektedir. Bununla birlikte kendisini oldukça dindar olarak tanımlayanların oranı eğitim seviyesi yükseldikçe genel olarak azalmaktadır. Okur-yazar olmayanlarda oldukça dindar olduğunu belirtenlerin oranı %24,7 iken bu oran lisans ve üstü mezunlarda %12,7’dir (Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 2014).

Bölüm Özeti; Nicel araştırma kapsamında örneklem grubunu oluşturan toplam 551 kişinin %50,6’sını (279) erkek %49,4’ünü (272) kadın oluşturmaktadır. Örnekleme yer alan katılımcıların %25’i 18-24 yaş, %17,2’si 25-34 yaş, %21,8’i 35-44 yaş, %12,9’u 45-54 yaş, %12,’si 55-64 yaş ve %10,3’ü 65 ve üstü yaş arasındadır. Bekar katılımcıların oranı %40,3 evli katılımcıların oranı %44,8 dul veya boşanmış olan katılımcıların oranı %14’tür. Katılımcıların %0,7’si okur-yazar değil, %5,3’ünün okur-yazar, %19,4’ü ilköğretim mezunu, %22,3’ü üniversite öğrencisi, %29,8’i lise ve

dengi bir okuldan mezun, %17,8'i üniversite veya yüksekokul mezunu ve %4,7'si lisansüstü mezunudur.

Yine katılımcıların %23,6'sı öğrenci, %16,2'si emekli, %11,4'ü memur, %10,3'ü ev hanımı, %10,2'si özel sektör çalışanı, %10'u işçi, %6,4'ü küçük esnaf, %5,8'i serbest meslek sahibi, %3,3'ü işsiz, %1,1'i sanayici-tüccar ve %1,8'i başka bir meslek grubunda yer almaktadır. Katılımcıların %11,4'ü 1850TL ve altı, %24,7'si 1851-3000TL, %22,7'si 3001-4000TL, %14,7'si 4001-5000TL, %11,8'i 5001-6000TL, %6,7'si 6001-7000TL, %3,6'sı 7001-8000TL, %1,8'i 8001-9000TL, %0,5'i 9001-10000TL ve %1,6'sı 10001TL ve üzeri aylık toplam gelire sahiptir. Araştırmada yer alan katılımcılar arasında aktif çalışma hayatında olanların %25,6'sı ücretli işçi, %23,9'u maaşlı devlet çalışanı, %21,8'i özel sektör çalışanı, %17,9'u diğer türden işlerde çalışan ve %10,9'u işveren konumundadır. Katılımcıların yarısından fazlası (%53,2) kendisini orta sınıfa ait olarak görürken ve %21,8'i kendisini orta-alt sınıf, %13,1'i orta-üst sınıf, %8,2'si alt sınıf ve %3,8'i üst sınıf üyesi olarak görmektedir. Nitel araştırma kapsamında da örneklem grubunu oluşturan toplam 26 kişinin 12'si erkek ve 14'ü kadındır. Katılımcıların diğer demografik özellikleri de maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılması suretiyle yaş, evli olma, bekar olma, boşanmış olma, çocuk sahibi olma/olmama kotaları çerçevesinde çeşitlilik arz etmektedir.

3.2. Aile ve Evliliğe Dair Yaklaşımlar

Türkiye' de son dönemlerde bireylerin aileye ve evliliğe yönelik tercih ve tutumlarındaki değişimler, evlenme, aile kurma, çocuk sahibi olma gibi olgularda da değişimler meydana getirmiştir. Özellikle günümüzde ortaya çıkan bireylerdeki genel eğilimlere baktığımızda bireylerin önceki yıllara oranla evlenme ve aile kurma yaşlarının yükseldiği, evlilik kararlarını daha çok kendilerinin aldığı, önceliği eğitim ve iş hayatına verdikleri ve boşanma konularında daha olumlu bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bu değişimlerin ülkemizin yaşadığı modernleşme süreci ile birlikte yaşanan toplumsal değişimler sonucunda etkisini gösterdiğini ve gelecek yıllarda da süreceğini söylemek mümkündür. Bu bakımdan aileye ve evliliğe yönelik bu değişimlerin tespit edilebilmesi, önlemler alınabilmesi ve ilerleyen dönemler için hem ülkelerin nüfus yapılarındaki değişimlerin kontrol altında tutulabilmesi hem de sosyo-ekonomik ve toplumsal alanda oluşturulacak politikalar ve söylemler açısından siyasi bakımdan da önemli olmaktadır.

Türk aile yapısı değerlendirmelerinde 2010-2014 yılları arasında 5 yıllık bir zaman diliminde toplanan ver setlerine dayalı olarak açıklanan son ve “6. Dalga” olarak adlandırılan Dünya Değerler Araştırması raporunda, Türk toplumunda aileye verilen değer %95,4 ile yüksek bir orana sahip olmuştur. Yine aynı araştırmaya göre Türk toplumu %68,4 oranıyla evliliği diğer medeni hallere ve durumlara tercih etmiştir. Ailenin bu denli önemli görüldüğü bir toplumda evlilik konusunda bakış açısı oranlarının aileye verilen öneme göre daha düşük olması değerlendirilmesi gereken bir durum olmaktadır. (VWS, World Value Survey 2010-2014, <http://www.worldvaluessurvey.org>).

Bu konuyla ilgili olarak TÜİK’in yıllara göre yayınlamış olduğu evlenme ve boşanma istatistikleri verilerine bakıldığında evlenen çiftlerin sayısı; 2016 yılında 594 bin 493, kaba evlenme hızı binde 7,50 iken 2017 yılında %4,2 azalarak 569 bin 459 olurken kaba evlenme hızı binde 7,09 ve 2018 yılında da 553 bin 202 evlenme sayısına gerileyerek kaba evlenme hızı 6,80 olmuştur (TÜİK, Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2018). İstatistiki göstergelere bakıldığında evlenme sayısında ve kaba evlenme hızında gittikçe azalan bir oran olmuştur.

Yine TÜİK’in yıllara göre yayınlamış olduğu evlenme ve boşanma istatistikleri 2016 yılı verilerine göre; “İlk evlilik yaşı cinsiyete göre incelendiğinde; kadınların ve erkeklerin ilk evliliklerini en fazla 20-24 yaş aralığında yaptığı görülmüştür. İlk evliliğini 20-24 yaş aralığında yapan kadınların oranı %34,3 iken, bu oran erkeklerde %41,3 olmuştur.” (TÜİK, Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2016).

Çalışmada hem nicel hem de nitel veri türü üzerinden katılımcıların evlilik kurumu ve evliliğe dair tutumları bir dizi soru çerçevesinde irdelenmeye çalışılmıştır.

3.2.1. Evli Olmayan Katılımcıların Evliliğe İlişkin Düşünceleri

Tablo 3.15. Evli Olmayan Katılımcıların Evliliğe İlişkin Düşünceleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Evet, istiyorum	107	19,4	35,8	35,8
Hayır, istemiyorum	135	24,5	45,2	80,9
Kararsızım	57	10,3	19,1	100,0
Toplam	299	54,3	100,0	
Missing Sistem	252	45,7		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.15’da araştırmada yer alan katılımcılar arasında evli olmayanların evlenmeye yönelik isteklerine dair bilgiler yer almaktadır. Buna göre, evli olmayan katılımcıların %35,8’i evlenmek isterken %45,2’si evlenmek istememektedir. Evli olmayan katılımcıların %19,1’i ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu anlamda, örnekleme yer alan evli olmayan katılımcıların yaklaşık yarısına yakını yüksek bir oranla evlilik yapma arzusu içinde değildir.

Nitel yöntem kapsamında görüşülen katılımcılar arasında evliliğe ilişkin olumlu düşüncelere sahip olanların bazı söylemleri şöyledir:

“...kendi adıma belli bir yaştan sonra düzenli bir hayat ve eş isteyeceğimi düşünüyorum harbiden bri yerden sonra flört vs çekemem diye düşünüyorum sonuçta doğanında kanunu insan çocuk sahibi olmak istiyor. Evde bir eş istiyor...” (G.7, K-29, Chp).

“...biraz zor geliyor şuan için. Birikimim yok. Kız tarafı sonuçta birşeyler bekliyor bizim de durumumuz yok. Ne ailemin ne benim. Yani önce çalışıp para biriktirmem gerekiyor. Ya nasip denecek birşey değil ki evlilik. Bir de artık bu zamanda bana göre kadında erkekte çalışmalı yoksa geçinemezsin ki. Ama düşünüyorum tabi ki evlenmeyi evlenmeden olur mu insan aile kurmak çocuk sahibi olmak istiyor yanında bir arkadaş arıyor....” (G.13, E-24, Hdp).

Görüşülen kişilerin söylemlerinden anlaşıldığı üzere evliliğe ilişkin olumlu düşüncelere sahip veya evlenme isteğinde olan kişilerde dahi ekonomik temelli bir kaygının var olduğu görülmektedir.

Evlilik konusunda daha karamsar olan bazı katılımcıların söylemlerinde ise daha çok güven temelli bir kaygının ön plana çıktığı görülmektedir:

“...henüz düşünmüyorum. Aslında kurulu bir düzenim var ama evlenmeye cesaretim yok. Kariyerim açısından yapmam gereken şeyler var daha. Bankada çalışmak gerçekten çok yorucu zihnen de yıpratıcı benim için. Sınavlarımız oluyor üstelik sık sık. O yüzden ne kendimi ne karşımdakini riske atmak istemiyorum en azından daha birkaç sene...” (G.12, E-32, Diğer).

“...evlenmek istiyorum ama güvenilecek insanı bulmak zor gibi geliyor bu zamanda bana. Namuslu, ailesine evine bağlı, iyi eş olabilecek birini bulmak hiç kolay değil. Ailem falan da bakıyor ama ben kendim bulup seçmek istiyorum. Maddi yönden bir sıkıntı yok ama ortada evlenebilirim dediğim kız yok ya da daha düzgün söylemeliyim sanırım benim karşıma çıkmıyor. Güven sorunu yani kısacası...” (G.26, E-31, Mhp).

“...hem istiyorum hem de istemiyorum. İstememin en büyük sebebi de sanki zorunlu birşeymiş gibi görülmesi. Kimbilir belki aşık olmadığım için kimseye böyle düşünüyorum bilemiyorum. Ailemin ya da çevrenin baskısı olmasa aşık oluncaya kadar beklemek daha mantıklı geliyor bana. Ama işte artık kimse güvenilir değil. İnsan korkmuyor değil...” (G.19, K-26, Chp).

“...ben zaten bir evlilik yaptım o evlilikten de bir kız çocuğum var. Şuan tek başıma ayaklarımın üstünde durmaya çalışıyorum. Kendi evimi tuttum ailem hiç destek olmadı bu süreçte. Tekrar evlenmeyi şu an için düşünmüyorum açıkçası, çünkü çok sıkıntılı psikolojik bakımdan kötü bir dönemden geçtim. Bir kızım da var güvebebilir miyim bir erkeğe hiç bilemiyorum ama büyük konuşmak da istemem. Olursa o zaman düşünürüm sanırım. Zaten kaderin önüne de geçilmiyor...” (G.24, K-37, Chp).

Evliliğe dair olumsuz düşünceleri olan katılımcıların ifade ettiklerine göre, evliliğe dair duyulan en önemli kaygı güven olarak gözükmektedir. Kişilerin gerek kendi ilişki deneyimleri gerekse de genel olarak ilişkilere dair anlatılardan hareketle belirgin bir güvensizlik içinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu çağın en belirgin özelliklerinden biri olan risk algısının yüksek olması, yabancılaşma, endişelilik hali gibi genel toplumsal kültür şüphesiz bireyler arasındaki güven temelli ilişkilerin

kurulmasını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla evlilik bireyler için oldukça riskli bir eylem veya girişim olarak algılanmaktadır. Söylemlerde dikkat çeken bir diğer husus kişilerin yoğun çalışma hayatı içinde evliliğe zaman ayırmakta güçlük çekmeleri ve daha çok kariyer temelli kaygılarını gidermeye yönelik arzularıdır. Bu durumda evlilik kariyer sorunlarından sonra gelen ikincil bir etkinlik olarak çoğunlukla kabul görmektedir.

3.2.2. İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceler

Türkiye’ de evlilik pratiklerine ilişkin değişimlerin incelenebilmesi için evliliklerdeki yaş örüntülerinin belirlenmesi önemlidir. Araştırmada yer alan katılımcılar cinsiyet farklılıkları temelinde kadın ve erkek için uygun gördükleri evlenme yaşına ilişkin cevapları nicel ve nitel düzeyde sorgulanmaya çalışılmıştır. 1970’ li yılların başında yapılan Türkiye’de Aile Yapısı araştırmasında kadınlar için ilk evlenme yaşı 17,1 olarak saptanmıştır (Timur, 1972:98). 2000’li yıllara gelindiğinde, 2006 yılında ASAGEM tarafından yapılan araştırmada Türkiye’de kadınlar için uygun bulunan ideal evlilik yaşı kentte %60,3 ve kırdada %64,2 oranıyla en yüksek oranda 20-24 yaş aralığı olarak saptanmıştır (ASAGEM, 2006: 26-28). 2011 yılında ASPB tarafından yapılan bir araştırmada kadınlar için ilk evlenme yaşı kentlerde %61,2 ve kırdada %78,9 ile 18-24 yaş aralığı olarak belirlenmiştir (ASPB, 2011:183). 2018 yılına gelindiğinde Ege bölgesinde yaşayan katılımcılarla yapılan araştırmamızda katılımcıların bu konu ile ilgili verdikleri cevaplara göre, kadınlar için ideal ilk evlenme yaşı “25-30 yaş” olarak tespit edilmiştir.

Türkiye’de kadınlar için evlilik yaşı, hem evliliğin ülke genelinde yaygın olması hem de doğumların neredeyse tamamının evlilik içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle demografik açıdan oldukça önemlidir. Bu bakımdan toplum içinde kadının ideal evlenme yaşına dair olan düşünce, kadının gebelik riski altına girmesini ifade etmesi nedeniyle önemli bir demografik göstergedir.

Tablo 3.16. Katılımcıların Kadının İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
18-24 yaş	139	25,2	25,2	25,2
25-30 yaş	331	60,1	60,1	85,3
31-35 yaş	73	13,2	13,2	98,5
36-40 yaş	4	,7	,7	99,3
40 yaş ve üstü	4	,7	,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.16’de araştırmada yer alan katılımcıların kadının ideal evlilik yaşına ilişkin düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların%25,2’si kadının ideal evlenme yaşını ‘18-24 yaş’, %60,1’i‘25-30 yaş’, %13,2’si ‘31-35 yaş’ olarak çoğunlukla görmektedir. Bu anlamda, katılımcıların neredeyse üçte ikisi kadın için 25-30 yaş arasını ideal evlilik yaşı olarak görmektedir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Kadının İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri

		18-24 yaş	25-30 yaş	31-35 yaş	36-40 yaş	40 yaş ve üstü	
AKP	Sayı	39	59	2	1	1	102
	% within Soru31	38,2%	57,8%	2,0%	1,0%	1,0%	100,0%
CHP	Sayı	26	129	29	1	0	185
	% within Soru31	14,1%	69,7%	15,7%	,5%	,0%	100,0%
MHP	Sayı	25	35	5	0	0	65
	% within Soru31	38,5%	53,8%	7,7%	,0%	,0%	100,0%
HDP	Sayı	13	33	2	0	0	48
	% within Soru31	27,1%	68,8%	4,2%	,0%	,0%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	21	52	11	0	2	86
	% within Soru31	24,4%	60,5%	12,8%	,0%	2,3%	100,0%
CY	Sayı	15	23	24	2	1	65
	% within Soru31	23,1%	35,4%	36,9%	3,1%	1,5%	100,0%
Toplam	Sayı	139	331	73	4	4	551
	% within Soru31	25,2%	60,1%	13,2%	,7%	,7%	100,0%

Tablo 3.17’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*kadının ideal evlenme yaşına*”dair dūřünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Katılımcıların kendilerini yakın hissettikleri partiler temelinde kadının ideal evlenme yaşına dair dūřünceleri incelendiğinde 25-30 yař aralığı bütün kategorilerde yer alan katılımcılar arasında en yaygın olarak ifade edilen ideal evlenme yaşıdır. Ancak 18-24 yař aralığını ideal evlenme yaşı olarak ikinci sırada görenler arasında AKP ve sonrasında sırasıyla MHP, HDP ve Dięerleri gelmektedir. CHP’ye aidiyet duyanlar arasında ise 18-14 yař aralığı diğer parti aidiyetine sahip olanlara göre en az düzeydedir. Buna paralel olarak 31-35 yař aralığı kendisini CHP’ye yakın hissedenler arasında diğerlerine göre ideal evlenme yaşı olarak daha fazla kabul gören yař aralığıdır. Dolayısıyla, bu hususta siyasal parti aidiyetlerine göre CHP ve diğerleri arasında belirgin bir farklılaşmanın olduğunu söylemek mümkündür.

Benzer şekilde katılımcıların erkeğin ideal evlenme yaşına ilişkin dūřünceleri de sorgulanmaya çalışılmıştır.

Tablo 3.18. Katılımcıların Erkeęin İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Dūřünceleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde%	Birikimli Yüzde %
18-24 yaş	54	9,8	9,8	9,8
25-30 yaş	285	51,7	51,7	61,5
31-35 yaş	191	34,7	34,7	96,2
36-40 yaş	12	2,2	2,2	98,4
40 yaş ve üstü	9	1,6	1,6	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.18’da araştırmada yer alan katılımcıların “*erkeğin ideal evlilik yaşına*” ilişkin dūřünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların %9,8’i erkeğin ideal evlenme yaşını ‘18-24 yař’, %51,7’si ‘25-30 yař’, %34,7’si ‘31-35 yař’ olarak çoğunlukla görmektedir. Bu anlamda, katılımcıların yarısı erkek için 25-30 yař arasını ideal evlilik yaşı olarak görürken üçte biri ise 31-35 yař arasını görmektedir.

2006 yılında yapılan ASAGEM tarafından yapılan araştırmaya göre Türkiye’de erkekler için uygun bulunan ideal evlenme yaşı kentte %54,1’lik oranla 25-29 yaş aralığında, kırdada %52,6’lık oranla 20-24 yaş olmaktadır (ASAGEM, 2006: 26-28). Yine aynı konuda 2011 yılında ASPB tarafından yapılan araştırmada erkekler

için ideal evlenme yaşı kentte %51,2, kentte %44,8 en yüksek oranlarla 25-29 yaş aralığı olarak belirlenmiştir (ASPB, 2011: 185-188).

Özetle, kadının ideal evlenme yaşı ile erkeğin ideal evlenme yaşı oranlarına bakıldığında 25-30 yaş arasının her iki grupta da en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Buna göre her iki yaş grubunda da 18-24 yaş arasının daha az oranla tercih edildiği görülmektedir. Erkeklerin ideal evlenme yaşlarında kadınlarınkinden farklı olarak bir üst yaş aralığı olan 31-35 yaş arasının da yine yüksek bir oran aldığı görülür. Buna göre katılımcıların %34,7'si erkeğin kadına göre daha geç evlenmesini ideal yaş olarak düşünmektedir. Kadınlarda bu oran %13,2 ile daha düşük sayıda tercih edilmiştir.

Tablo 3.19. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Erkeğin İdeal Evlenme Yaşına İlişkin Düşünceleri

		18-24 yaş	25-30 yaş	31-35 yaş	36-40 yaş	40 yaş ve üstü	
AKP	Sayı	14	66	18	1	3	102
	% within Soru31	13,7%	64,7%	17,6%	1,0%	2,9%	100,0%
CHP	Sayı	7	89	83	5	1	185
	% within Soru31	3,8%	48,1%	44,9%	2,7%	,5%	100,0%
MHP	Sayı	7	38	20	0	0	65
	% within Soru31	10,8%	58,5%	30,8%	,0%	,0%	100,0%
HDP	Sayı	9	23	13	2	1	48
	% within Soru31	18,8%	47,9%	27,1%	4,2%	2,1%	100,0%
Diğer	Sayı	10	41	31	2	2	86
	(Belirtiniz)% within Soru31	11,6%	47,7%	36,0%	2,3%	2,3%	100,0%
CY	Sayı	7	28	26	2	2	65
	% within Soru31	10,8%	43,1%	40,0%	3,1%	3,1%	100,0%
Toplam	Sayı	54	285	191	12	9	551
	% within Soru31	9,8%	51,7%	34,7%	2,2%	1,6%	100,0%

Tablo 3.19'de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*erkeğin ideal evlenme yaşına*”dair düşünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Katılımcıların kendilerini yakın hissettikleri partiler temelinde erkeğin ideal evlenme yaşına dair düşünceleri incelendiğinde 25-30 yaş aralığı bütün kategorilerde yer alan katılımcılar arasında en yaygın olarak ifade edilen ideal evlenme yaşıdır. Ancak 18-24 yaş aralığını ideal evlenme yaşı olarak ikinci sırada görenler arasında AKP ve

sonrasında sırasıyla HDP, Diğerleri ve MHP, gelmektedir. CHP'ye aidiyet duyanlar arasında ise 18-14 yaş aralığı diğer parti aidiyetine sahip olanlara göre en az düzeydedir. Buna paralel olarak 31-35 yaş aralığı kendisini CHP'ye yakın hissedenler arasında diğerlerine göre ideal evlenme yaşı olarak daha fazla kabul gören yaş aralığıdır. Dolayısıyla, bu hususta siyasi parti aidiyetlerine göre CHP ve diğerleri arasında belirgin bir farklılaşmanın olduğunu söylemek mümkündür.

TÜİK'in 2016 yılında yapmış olduğu Aile Yapısı Araştırması verilerinde, "bireylerin kadın ve erkek için uygun gördükleri ilk evlenme yaşının kaç olduğu incelendiğinde; kadınlar için en uygun ilk evlenme yaşı %46,9 ile 20-24 yaş arası, erkekler için ise %53,9 ile 25-29 yaş arası olarak belirtildi." (TÜİK, Aile Yapmış Araştırması, 2016). TÜİK verileri ile araştırmamız verileri karşılaştırıldığında her iki araştırma verilerinde de ideal evlenme yaşının yükselmekte olduğu görülür.

Nitel araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde bazı katılımcıların kadın ve erkek için uygun görülen evlenme yaşına dair söylemleri şu şekilde olmuştur:

"...bizim zamanımız için düşünüyorum kendim 22 yaşında evlendim eşim 26 yaşındaydı o zaman. Bizim yaşlarımız için uygun bir dönemdi. Eşimin işi ve maaşı vardı. Ancak günümüzde bu yaşlarda gençlere bakıyorum biraz zor gibi geliyor. Üniversite okuyorlar iş bulmak para biriktirmek erkekler için askerlik yapmak derken bu yaş sanki artık biraz daha yukarılara çıktı. O yüzden kızlar ve erkekler için 25-30 diyebilirim..." (G.1, K-38, Chp).

"...öyle bir yaş olduğuna aslında inanmıyorum. Yani herkesin evlenmek için maddi manevi hazır olduğu dahaötesi kendini hazır hissettiği yaş farklıdır. 18 yaş yasal sınırını geçtikten sonra bence her yaş uygundur. Çok da beklemenin zaten doğru olduğunu düşünmüyorum. Bir süre sonra git gide daha seçici olmaya ince eleyip sık dokumaya başlıyorsun..."(G.25, E-44, Chp).

"...bana göre sorarsanız kadın için en geç 26-27 erkek için en geç 30. Ama daha önceki yaşları da tavsiye etmem. Sonuçta artık okuma oranı yükseldi herkes iyi kötü liseden sonra iki yıllık ya da dört yıllık bir yerler okuyor.O yüzden evlenme yaşıda git gide artıyor..."(G.22, E-33, Akp).

“...aslında bu herkes için bence değişen birşey Öncelikle kişi buna zihnen kalben hazır hissetmelidir. Sonrasında tabii en önemli şeye geliyoruz para. Paran olmalıdır. Yoksa istediğin kadar iste hani. Ama illa bir yaş istersen kadın için en az 28 ve erkek için 30-32 iyidir...” (G.19, K-26, Chp).

Evliliklerin geciktirilmesinin sebepleri bireylerin fiziksel ve psikolojik süreçleri olduğu kadar toplumsal nedenlere de dayanmaktadır. Genel olarak katılımcıların eğitim ve iş benzeri süreçlerden dolayı ideal evlilik yaşının çok düşük olmaması gerektiği yönünde bir mutabakat sergiledikleri görülmektedir. Özellikle daha çok günümüzde artık toplum gençlerin önüne öncelikli olarak eğitim almayı ve iş sahibi olmayı koymaktadır. Eğitimin tamamlamadan ya da iş sahibi olmadan evlenmeye ne kız tarafı ne erkek tarafı sıcak bakmamaktadır. Bu nedenle, hem kadın hem de erkek için ideal evlenme yaşı daha yüksek yaş aralıkları olarak kabul edilmeye başlanmaktadır. Evliliği ister istemez geciktiren bu durum esasında bireylerin eğitim almasının ve iş sahibi olmasının evlilikten daha önemli olduğuna dair gizli bir anlayışı da içinde saklıyor.

Evlilik yaşının git gide yükselmesiyle ilgili Canatan (2018:123)şu ifadeleri kullanmıştır: “Evlilik yaşındaki bu hukuksal, fiili ve tutumsal değişme, Batılılaşma ve Modernleşme süreçleriyle ilgili olup, tıp ve sağlık alanındaki iyileşmeler bebek ölümlerini azaltmış, bebek ölümlerinin azalmasıyla da ortalama ömür yükselmiştir. Şimdi insanlar ölüm riski az olduğundan çok çocuk yapmaktan da kaçınmaktadırlar. Evlilik yaşını yükselten bir başka faktör de eğitim süresinin uzaması, iş bulma zorlukları ve kariyer yapmak için evliliklerin geciktirilmesidir. Tüm bu faktörler bir araya geldiğinde evlilikler daha geç yaşlarda yapılmaktadır”.

Özetle kadınlarda erkeklerden daha düşük olmakla birlikte, hem kadınlar için hem de erkekler için ilk evlenme yaşının tüm katılımcılar arasında ve siyasi parti farklılıkları bulunan katılımcılar arasında yükseldiği ifade edilebilir.

3.2.3. Evli Olan Katılımcıların Evliliklerinden Memnuniyeti

Tablo 3.20. Katılımcıların Evliliklerinden Memnuniyeti

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çok memnunum	46	8,3	15,4	15,4
Memnunum	181	32,8	60,7	76,2
Kararsızım	14	2,5	4,7	80,9
Memnun değilim	46	8,3	15,4	96,3
Hiç memnun değilim	11	2,0	3,7	100,0
Toplam	298	54,1	100,0	
Missing Sistem	253	45,9		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.20’de araştırmada yer alan evli katılımcıların evliliklerinden ne derece memnuniyet duyduklarına ilişkin düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların %15,4’ü çok memnun, %60,7’si memnun, %15,4’ü memnun değil, %3,7’si hiç memnun değil iken %4,7’si ise kararsızdır.

Aynı araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen bazı katılımcıların evliliklerinden duydukları memnuniyetleriyle ilgili daha detaylı söylemleri şu şekilde olmuştur:

“...her evlilikte zaman zaman bazı sorunlar olabiliyor. Sonuçta bambaşka kültürler, aile yapıları, yetişme koşulları, gelenek ve görenekler vs vs... ama eşler arasında saygı sevgi olduktan sonra her şeyin bir çaresi bulunuyor. O yüzden genel anlamda memnunum ve hayatıma yeniden başlayabilsem evet yine aynı adamla evlenirdim...”(G.22, E-33, Akp).

“...biz severek evlendik zaten isteyerek yani. Ailelerimizde Allahtan uyum sağladı. Bizi üzmediler. Anlayışlı bir eşim var. İşimden ayrılmamı da istemedi. Şimdilik devam ediyorum. Belki ilerde ikinci çocukta bırakır mıyım ya da çalıştığım yer beni çıkarır mı bilemiyorum. Evliliklerde anlayış çok önemli. O yüzden eşimden memnunum. Tabi bir kez daha dünyaya gelsem onunla evlenirdim...”(G.3, K-28, Akp).

“...memnunum. Ev işlerinde olmasa da çocuklar konusunda oldukça yardımcı. Yine elinden geleni yapıyor sağolsun. Eşimi seviyorum yine olsa yine evlenirdim...” (G.18, K-40, Chp).

Evli olan katılımcılar ile yapılan yüz yüze görüşmelerde bireylerin çoğunluğu evliliklerinden yana memnun olduklarını dile getirmişler, zaman zaman sorunlar yaşadıklarını, zor zamanlar geçirdiklerini ancak süreç içerisinde bu durumu aşabildiklerini belirtmişlerdir. Genel olarak, katılımcıların önemli bir kısmının evliliklerinden, eşlerinden ve çocuk sahibi olmaktan yana memnun oldukları anlaşılmaktadır.

Çalışmamızdan edindiğimiz verilere paralel olarak bu konuda TÜİK’in 2018 yılında yaptığı “Yaşam Memnuniyeti Araştırması”nda evli bireylerin, evli olmayanlara göre daha mutlu olduğu tespit edilmiştir. Evlilerin %56,3’ü mutlu olduğunu belirtirken, evli olmayanlarda bu oran %46,7 olmuştur. Cinsiyete göre bakıldığında ise evli kadınların %60,7’sinin erkeklerin ise %51,6’sının mutlu olduğu gözlenmiştir(TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2018).

Yine, araştırmada evli olan katılımcıların hiç evlenmemiş olmak isteyip istemedikleri konusu irdelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.21. Katılımcıların Evlenmemiş Olma İsteği

	Sayı	Yüzde	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Sık sık	56	10,2	17,1	17,1
Arada sırada	59	10,7	18,0	35,2
Çok seyrek	38	6,9	11,6	46,8
Hiçbir zaman	174	31,6	53,2	100,0
Toplam	327	59,3	100,0	
Missing Sistem	224	40,7		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.21’de araştırmada yer alan evli katılımcıların hiç evlenmemiş olmak isteyip istemediklerine ilişkin düşünceleri saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre katılımcıların yarısından fazlası (%53,2) “hiçbir zaman” bunu düşünmediğini ifade etmiştir. Ancak, katılımcıların %17,1’i ‘sık sık’, %18’i ‘arada sırada’ ve 11,6’sı ‘çok

seyrek' cevabını vermiştir. Dolayısıyla, katılımcıların dikkate değer bir kısmı da az veya çok bu tür istek içinde zaman zaman olduğunu belirtmiştir.

Aynı araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen hiç evlenmemiş olmayı hiçbir zaman düşünmediklerini belirtenler bazı katılımcıların söylemleri şu şekilde olmuştur:

“...hiç evlenmemiş olmayı düşünmedim hiçbir zaman çünkü basta iki çocuğum en büyük mutluluk kaynağım onun dışında eşimde iyi bir insan geçinip gidiyoruz işte...”(G.1, K-38, Chp).

“...açıkçası hiç düşünmedim evliliği evimi eşimi çocuklarımı onlara baba olabilmeyi seviyorum. Hayatın doğanın kanunu zaten bu biraz da. Ama eş insanın en büyük şansı ya da şanssızlığı oluyor. Ben çok şükür şanslıyım.Tabi birbirini belirli yerlerde tolere edebilmekte gerekiyor. Anlayış gerekiyor. Karşıdaki kötü bir insan değilse zaten siz ona nasılsanız o da size öyle oluyor. Benim eşim ilk zamanlar yemek yapamazdı mesela ama kimseye yansıtmadık beraber öğrendik bende yardımcı oldum şimdi gayet güzel yemekler yapar. Düşünmedim yani o yüzden...”(G.22, E-33, Akp).

“...tabi ki düşünmedim. Düşünsenize birleşiminizden meydana gelen bir bebeğe ebeveynlik edebilmek. Birlikte bir insan dünyaya getirmek ve onu sevgiyle büyütmek. Bir insan değil midir her zaman dünyayı değiştirebilecek olan. Bence dünyanın en güzel duygusu...”(G.4, K-27, Akp).

“...hiç evlenmemiş olmayı yok hiç düşünmedim neden düşüneyim hayatın kanunu bu sonuçta insanoğlu yalnız olur mu hiç herkesin bir eşi vardır hayatta...”(G.25, E-44, Chp).

Araştırmada yüz yüze görüşülen evli olan katılımcılardan hiç evlenmemiş olmayı hiçbir zaman düşünmediklerini belirtenler evlenmenin, aile kurmanın ve çocuk sahibi olmanın kendileri için ne kadar önemli olduğunu bu durumdan mutlu olduklarını dile getirmişlerdir.

Yine aynı konudaki araştırmada evliliğinden yana mutlu olmayan ve evlenmemiş olmayı sıklıkla düşünenlerin söylemleri şu şekilde olmuştur.

“...sıklıkla oluyor. Henüz yaşımın tam oturmamış olduğu dönemlerde çok fazla ilerisini gerisini düşünmeden sorunlu da bir ailede büyüdüğüm için mutlu bir evlilik yapabilirim düşüncesi ile bir evlilik yapmıştım. Ancak çok yanlış bir çevreden düşüncelerimizin hiç uymadığı bir kişiyle yapmış olduğum bu mutsuz evlilikten dolayı keşke hiç evlenmeseydim tek başıma yaşasaydım bence daha iyidi bunu tabi anca yaş geçince anlıyor insan...”(G.11, K-55, Chp).

“...bugünkü yaşım ve aklım olsa o kadar erken yaşta evlenmek istemezdim. Hele çocuk sahibi olmayı hiç istemezdim. Bugün gençleri gördüğümde ilk tavsiyem kız erkek yaşınız 30 olmadan evlenmeyin demek oluyor. Devir çok değişti artık. Eski zamanlar kalmadı. İnsan vakti varken önce işini gücünü ekonomik yapısını güvene almalı sonrasında bir aile kurmayı düşünmeli...”(G.17, E-42, Akp).

“...olmaz mı. Hiç düşünmediğiniz birgün var mı diye sormalısınız. Evlilik kale gibidir derlerdi dışardakiler içeri girmek için çabalar içindekilerde dışarı çıkmak için. Velhasıl yalnız ölmeyim mantığıyla da hiç istemediğin bir insana bir ömür katlanır gidersin işte...”(G.23, E-60, Diğer).

Hiç evlenmemiş olmayı istediklerini belirten bazı katılımcıların söylemlerinde bazı önemli noktalar dikkat çekmektedir. Bazı katılımcılar evlilik konusunda zamanında gençliklerinden kaynaklı olarak aceleci davrandıklarını ve dolayısıyla hata yaptıklarını vurgulamışlardır. Evlilik konusunun çok ayrıntılı bir biçimde düşünülmesi gerektiğinin ve yanlış bir kararın bütün bir hayatı olumsuz yönde etkilediğinin altını çizilmiştir. Dolayısıyla, bu katılımcılar için evlilik kararı acele edilmemesi ve belli bir yaşa kadar olgunlaşmayı beklemeyi gerektirmektedir.

Çalışmamız verilerinde katılımcıların yarısından fazlasının evlenmemeyi düşünmediğini belirtmesine örnek olarak gösterebileceğimiz bir sonuçta TÜİK’in 2018 yılında yaptığı “Yaşam Memnuniyeti Araştırmasında” görülmektedir. TÜİK’in yapmış olduğu araştırmada bireylere kendilerini en çok neyin mutlu ettiği sorulmuştur. Bireylerin %74,2’si bu soruya kendilerini en çok ailelerinin mutlu ettiği cevabını vermiştir. Görülmektedir ki aile yapısı ve aileye yönelik tercihler ne kadar

değişmekte olsa da toplumda aile ve evlilik kurumuna ilişkin tercih ve tutumlarda hala geleneksel yapı önemli olmaktadır.

3.2.4. Katılımcıların Aile ve Evlilik Kurumuna Yönelik Tutumları

Tablo 3.22. Katılımcılara Göre Evliliğin Öncelikli Amacı

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Çevrenin evlenme baskısını üzerimden atmak	37	6,7	6,7	6,7
İktisadi dayanışmayı sağlamak	34	6,2	6,2	12,9
Yalnızlıktan kurtulmak	66	12,0	12,0	24,9
Cinsel ihtiyacı tatmin etmek	15	2,7	2,7	27,6
Çocuk sahibi olmak	152	27,6	27,6	55,2
Yakın bir arkadaş edinmek	163	29,6	29,6	84,8
Fikrim yok	84	15,2	15,2	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.22’de araştırmada yer alan evli ve evli olmayan katılımcıların evlilik kurumunun öncelikli amacının ne olduğuna ilişkin görüşleri yer almaktadır. Verilere göre, katılımcıların%29,6’sı ‘yakın bir arkadaş edinmek’, %27,6’sı‘çocuk sahibi olmak’, %12’si ‘yalnızlıktan kurtulmak’, 6,7’si‘çevre baskısından kurtulmak’, %6,2’si ‘iktisadi dayanışmak sağlamak’, %2,7’si ‘cinsel ihtiyacı tatmin etmek’ olarak görmektedir. Buna göre elde edilen verilen araştırmaya katılan katılımcıların evliliğe yönelik önceliklerinin en çok yakın bir arkadaş edinmek ve sonrasında çocuk sahibi olmak olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.23. Katılımcıların Aile ve Evlilik Kurumuna Yönelik Tutumları

	Kesinlikle Katılıyorum %	Katılıyorum %	Kararsızım %	Katılmıyorum %	Kesinlikle Katılmıyorum %	Toplam %
Güçlü aile güçlü toplumdur.	37,9	53,5	3,6	4,0	0,9	100,0
Evlilik kurumu kutsal bir müessesedir.	31,6	54,3	6,0	6,4	1,8	100,0
Evlilik Allah'ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir	13,2	31,0	11,3	30,1	14,3	100,0
Nikâhsız birliktelikler aile kurumuna tehdit oluşturur.	22,1	44,5	10,7	14,5	8,2	100,0
Aile kurumu bir bunalım geçirmekte ve toplumdaki saygın yerini yitirmektedir.	12,3	59,2	14,2	10,5	3,8	100,0
Çiftler, evlilik dışı çocuk sahibi olabilir.	5,3	9,3	12,0	41,0	32,5	100,0
Toplumun devamlılığı için evlilik kurumu gereklidir.	22,0	um	12,0	8,0	3,4	100,0
Çiftler nikahsız olarak birlikte yaşayabilir	8,5	22,1	11,1	34,1	24,1	100,0
Kadının ekonomik bağımsızlığı boşanmaları tetikler.	5,3	29,4	12,7	40,1	12,5	100,0
Boşanmanın kolaylaştırılması, insanın özgürleşmesinin bir parçasıdır	14,7	53,9	12,5	16,5	2,4	100,0

Tablo 3.23'de araştırma yer alan katılımcıların aile ve evlilik kurumunun varlığına ve bunların geleceğine ilişkin bazı yargılara ne derece katıldıkları saptanmaya çalışılmıştır. Buna göre, katılımcıların çoğunluğu 'güçlü aile güçlü toplumdur' ve 'toplumun devamlılığı için evlilik kurumu gereklidir' şeklinde düşünürken, yine yüksek oranda 'aile kurumu bir bunalım geçirmekte olduğunu ve toplumdaki saygın yerini yitirdiğini' düşünmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı bir yanda aile kurumunun toplum için hala ne kadar önemli olduğuna katılırken bir yandan da yine aile kurumunun günümüzdeki varlığıyla ilgili endişelidirler ve aile kurumunun toplumdaki eski yerini koruyamadığını düşünmektedirler.

Yine katılımcıların yarısından fazlası gibi yüksek bir oranı 'nikahsız birliktelikler ve evlilik dışı çocuk sahibi olma' konularına olumlu bakmamaktadırlar. Katılımcıların dikkate değer bir kısmı aile, evlilik kurumu gibi toplumsal değerlerin önemi ve korunması konularına verdikleri önem kadar boşanmanın kolaylaştırılmasını

da insanın özgürleşmesinin bir parçasın olarak görmektedir. Bunun yanı sıra katılımcıların yine çoğunluğu kadının ekonomik özgürlüğünün boşanmaları tetikleyeceği görüşüne katılmamaktadırlar.

Araştırmamızda yer alan ve katılımcılardan düşüncelerini belirtmelerini istediğimiz bazı ifadeler ile ilgili yapılmış benzer araştırma örnekleri şu şekildedir:

Araştırmamızda katılımcılar “Toplumun devamlılığı için evlilik kurumu gereklidir” ifadesiyle ilgili %76,6 “katılıyorum”, %11,4 “katılmıyorum” yanıtını vermiştir. Bu konuyla ilgili olarak Keskin (2016) tarafından yapılmış benzer bir araştırmada kır ve kent ayrımı yapılmış katılımcılara “Sizce herkes evlenmeli midir” sorusu sorulmuştur. Kırdaki yaşayan katılımcıların %96,9’sı, kentte yaşayan katılımcıların %76,8’i “evet” cevabını vermiştir. Keskin araştırma verilerinde şu duruma da dikkat çekerek kırdaki yaşayanların %3,1’inin, kentte yaşayanların ise %21,1’inin “hayır” cevabını verdiğini belirlemiştir. Keskin (2016:190-191) çalışmasında bu durumla ilgili şu ifadeler yer vermiştir: “Köylerde evlilik konusunda geleneksel anlayış devam ettirenler, kentte ise bir uçta evliliği gerekli görmeyenler diğer uçta ise evliliği kutsal görenler bulunmaktadır. Evliliği gerekli görmeme anlayışı, tarihte “bekar yaşama”yı alternatif olarak görmekteydi. Günümüzde ise evliliğe pek çok alternatif çıkmıştır”.

Yine, katılımcıların “çiftler evlilik dışı çocuk sahibi olabilir” ifadesine ne derece katıldıkları sorgulanmıştır. Buna göre, katılımcıların %73,5’i “katılmıyorum”, %14,6’sı “katılıyorum” cevabını vermiştir. Bu konuyla ilgili yapılmış bazı örnek araştırmalar bulunmaktadır. ASAGEM’İN (2006) yapmış olduğu bir araştırmada bireylere “yaşadığınız çevredeki kişilerin evlilik dışı çocuk sahibi olmaları sizi rahatsız eder mi?” sorusu sorulmuş, bireylerin %71,5’i “evet rahatsız eder”, %16,1’i “hayır rahatsız etmez” cevabını vermiştir (ASAGEM, 2006). Yine benzer bir araştırma 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yapılmış Türkiye genelinde bireylere “çiftlerin evlilik dışı çocuk sahibi olmaları” konusundaki düşünceleri sorulmuştur. Buna göre, bireylerin %91,7’si “katılmıyorum”, %5,3’ü de “katılıyorum” cevabını verdikleri görülmüştür (ASPB, 2011). Farklı araştırmaların verilerinin de sonuçları değerlendirildiğinde Türkiye’de hala bu konu ile ilgili bireyler yüksek oranlarda olumsuz bir tutum sergilemekte ve evlilik dışı çocuk sahibi olmayı kabul etmemektedir.

Araştırmada katılımcılara sorulan “Çiftler nikahsız olarak birlikte yaşayabilir” ifadesi hakkında düşüncelerinde katılımcıların %58,2’si “katılmıyorum”, %30,6’sı “katılıyorum” cevabını vermiştir. Aynı konuyla ilgili yapılmış benzer bazı araştırma verileri de incelendiğinde; ASAGEM’in 2006 yılında ülke genelinde yapmış olduğu bir araştırmada “çevrenizde nikahsız olarak birlikte yaşayan çiftlerin bulunması sizi rahatsız eder mi?” sorusuna bireylerin %68,1’i “evet rahatsız eder”, %18,7’si “hayır rahatsız etmez” olarak cevap vermiştir (ASAGEM, 2006). İki araştırmanın da bu konuda ki sonuçlarına bakıldığında ülkemizde ki bireylerin daha yüksek orandaki bir kesimi nikahsız birlikte yaşamaya olumlu bakmazken, belli oranda bir kesiminde ise modern yaşamın etkisi ile bu tür nikahsız birlikteliklere olumlu bir yaklaşım olduğu görülmektedir.

Araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen katılımcıların aile ve evlilik kurumunun önemine dair söylemleri şöyledir:

“...güçlü ailelerin güçlü toplumlar yaratacağını düşünmüyorum önemli olan annenin de babanında ayrı dahi olsalar evlatlarını en iyi şekilde yetiştirebilmeleri. Aile tabi ki önemli. İşe de yarıyor bu da doğru. Ama öncelikli olan çocuğun nasıl eğitildiği bana kalırsa...”(G.18, K-40, Chp).

“...tabi ki öyle. Örflerimizin geleneklerimizin öğrenildiği ilk yer neresi aile. Aile olmadan çocuk bunları nasıl öğrenecek. Okulda öğrense bile aile gibi olmaz. Bir anne bir baba gibi öğretemez kimse. gerçi işte artık yeteri kadar aileler de çocuklara bunları öğretmiyor heralde. Çocuklar gençler çok saygısız sevgisiz. O yüzden ailenin tekrar güçlendirilmesi gerekiyor. Eğitim vermeleri lazım ailelere. Annelere babalara özellikle de...”(G.22, E-33, Akp).

“...kesinlikle katılıyorum. Aile yapısı zayıflarsa toplum çöker. Toplumu ayakta tutan asıl aile değerleri. Geleneklerimiz göreneklerimiz. Eskiden çocuklar aile içinde büyüdü. Anane babanne dede amca hala. Ama zamanla herkes geçim derdine düştü. İnsanlar artık farklı farklı yerlerde yaşıyor. Çocuk bu değerleri görmeden büyüyor. Ee sende iş güç koştururken çocuğu göremiyorsun ki. akşam gördüğün birkaç saatle nasıl herseyi öğretebilesin. Zayıfladı git gide aile değerleri. Toplumdaki bu bozulmanın da asıl kaynağı zaten budur...”(G.23, E-60, Diğer).

“...ailenin toplumdaki önemi çok önemlidir. Aileye önem vermeyen batı toplumlarından çok yanlış faaliyetler oluşmuştur. Bunun farkına varan batı toplumlari son yıllarda tekrar aile kurumlarına sarılmışlardır. Türk toplumu sahip olduğu güçlü aile yapısıyla şu anda güven vermektedir. Aile kavramı her zaman türk toplumu için önemli bir yerde tutulmaktadır. Bunu gerek dış topluluklar gerek iç topluluklar bilmektedirler. Aile kavramımızın toplumdaki yeri ve önemi böyledir...”(G.2, K-36, CHP).

Nitel araştırma kapsamında görüşülen katılımcılardan edinilen verilere göre katılımcıların tümünde ortak görüşün güçlü ailelerin güçlü toplumlar yaratacağına dair inanç olduğu görülmektedir. Bireyler Türk aile yapısının güçlü bir yapıya sahip olduğunu ancak günümüzde aile yapısında bazı bozulmaların olduğunu bunun da toplumsal yapıyı etkilediğini düşünmektedirler.

Bir başka boyuttan değerlendirildiğinde, evlilik kurumunun güçlenmesi toplumun nüfus niceliği ve kültürel anlamdaki değer yargılarının akıbeti bakımından önem taşımaktadır. Bu bakımdan evlilik kurumuna kutsal temelde yüklenen anlamlar çoğu zaman kişilerin evliliğe yönelik tutumlarını şekillendirmektedir. Bu anlamda, politika yapıcılar da zaman zaman nüfusla ilgili politikalarını evlilik ve kutsallık bağlamında değerlendirebilecek söylemlere dönüştürebilmektedirler.

Tablo 3.24. Katılımcıların Yaşlarına Göre Evlilik Allah'ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Toplam
18-24	Sayı	7	21	23	41	46	138
	% within Soru2	5,1%	15,2%	16,7%	29,7%	33,3%	100,0%
25-34	Sayı	17	27	16	26	9	95
	% within Soru2	17,9%	28,4%	16,8%	27,4%	9,5%	100,0%
35-44	Sayı	21	32	11	43	13	120
	% within Soru2	17,5%	26,7%	9,2%	35,8%	10,8%	100,0%
45-54	Sayı	14	37	5	14	1	71
	% within Soru2	19,7%	52,1%	7,0%	19,7%	1,4%	100,0%
55-64	Sayı	8	21	4	29	8	70
	% within Soru2	11,4%	30,0%	5,7%	41,4%	11,4%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	6	33	3	13	2	57
	% within Soru2	10,5%	57,9%	5,3%	22,8%	3,5%	100,0%
Toplam	Sayı	73	171	62	166	79	551
	% within Soru2	13,2%	31,0%	11,3%	30,1%	14,3%	100,0%

Tablo 3.24’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “evlilik Allah’ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısına yönelik görüşleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. *Evlilik Allah’ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir yargısını* tüm katılımcıların %44,2’si onaylarken %44,4’lük bir kısmı onaylamamıştır. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde evlilik olgusunu daha çok dinsel bir bakış açısından değerlendirenlerin üst yaş gruplarında yer alanlar arasında yaygın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, daha genç yaş gruplarında özellikle 18-24 yaş grubunda bu yargıyı onaylama veya kabul etme oranı oldukça düşük düzeyde kalmaktadır.

Araştırma verileri incelendiğinde Diyanet İşleri Başkanlığınca, TÜİK’in katkılarıyla 2014 yılında yapmış olduğu araştırmadaki sonuca benzer bir durum ortaya çıkmaktadır. Dini eğilimlerin ve bunların gündelik hayattaki yansımalarının belirlenmesi amacıyla Diyanet İşleri Başkanlığınca 2014 yılında TÜİK’e yaptırılan “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması”na göre yaş gruplarına göre sonuçlar değerlendirildiğinde yaş arttıkça hayatını hemen her zaman dinin emirlerine göre

şekillendirdiğini belirten kişi oranının da arttığı görülmektedir. 18-24 yaş grubunda söz konusu oran %57,4 iken 65 yaş ve üstünde aynı oran %81,3'tür (Diyanet İşleri Başkanlığı, Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 2014). Dolayısıyla, evlilik olgusunun dinin emirlerine göre şekillendirilmesi genç yaş grubunda daha az görülürken yaş ilerledikçe bu oran artmaktadır.

Tablo 3.25. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Evlilik Allah’ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
Alt	Sayı	4	25	7	4	5	45
	% within Soru7	8,9%	55,6%	15,6%	8,9%	11,1%	100,0%
orta-alt	Sayı	13	45	15	29	18	120
	% within Soru7	10,8%	37,5%	12,5%	24,2%	15,0%	100,0%
Orta	Sayı	44	77	31	94	47	293
	% within Soru7	15,0%	26,3%	10,6%	32,1%	16,0%	100,0%
orta-üst	Sayı	9	17	7	33	6	72
	% within Soru7	12,5%	23,6%	9,7%	45,8%	8,3%	100,0%
Üst	Sayı	3	7	2	6	3	21
	% within Soru7	14,3%	33,3%	9,5%	28,6%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	73	171	62	166	79	551
	% within Soru7	13,2%	31,0%	11,3%	30,1%	14,3%	100,0%

Tablo 3.25’de araştırmada yer alan katılımcıların “*sınıfsal konumları*” ile “*evlilik Allah’ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir*” yargısına yönelik görüşleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, kendilerini alt ve orta-alt sosyo-ekonomik gelir grubuna yakın hisseden katılımcılar arasında “evlilik Allah’ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısını onaylayanların daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Bu anlamda veriler göstermektedir ki genel olarak alt ve orta-alt sınıflarda yer alan katılımcılar arasında diğer gelir gruplarında yer alanlara göre evliliğe daha fazla kutsal bir anlam yüklenmekte, evliliğin Allah’ın bir emri olduğunu düşünülmemekte ve bireylerin de erken yaşlarda evlenmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Araştırmada yer alan katılımcıların kendilerini yakın hissettikleri parti ile partinin ideolojilerine paralel olarak evliliğe yükledikleri algının anlaşılması ve uyum sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi bakımından soru önem arz etmektedir.

Tablo 3.26. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Evlilik Allah'ın Emridir Herkes Genç Yaşta Evlenmelidir Yargısına Yönelik Görüşler

		Kesinlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	
AKP	Sayı	21	61	4	10	6	102
	% within Soru31	20,6%	59,8%	3,9%	9,8%	5,9%	100,0%
CHP	Sayı	11	32	23	83	36	185
	% within Soru31	5,9%	17,3%	12,4%	44,9%	19,5%	100,0%
MHP	Sayı	13	24	8	10	10	65
	% within Soru31	20,0%	36,9%	12,3%	15,4%	15,4%	100,0%
HDP	Sayı	4	20	9	12	3	48
	% within Soru31	8,3%	41,7%	18,8%	25,0%	6,3%	100,0%
Diğer	Sayı	8	16	8	36	18	86
(Belirtiniz)	% within Soru31	9,3%	18,6%	9,3%	41,9%	20,9%	100,0%
CY	Sayı	16	18	10	15	6	65
	% within Soru31	24,6%	27,7%	15,4%	23,1%	9,2%	100,0%
Toplam	Sayı	73	171	62	166	79	551
	% within Soru31	13,2%	31,0%	11,3%	30,1%	14,3%	100,0%

Tablo 3.26’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*evlilik Allah’ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir*” yargısına yönelik görüşleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Bu yönde, kendisini AKP’ye yakın hisseden katılımcıların %80,4’ü bu yargıyı onaylarken iktidar partisinin aksine muhalefet partisi olan CHP’ye yakın hisseden katılımcılar arasında bu yargıyı onaylamayanların daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer iki parti olan MHP ve HDP’ye yakınlık hisseden katılımcıların da AKP’ye yakınlık hisseden katılımcılar kadar olmasa da yüksek oranda bu yargıyı onayladıkları görülmektedir. Dolayısıyla nu anlamda veriler göstermektedir ki genel olarak başta AKP’ye aidiyet duyan ve sonrasında MHP ve HDP’ye aidiyet duyan katılımcılar arasında CHP’ye aidiyet duyanlara göre evliliğe daha fazla kutsal bir anlam yüklenmekte, evliliğin Allah’ın bir emri olduğunu düşünülmemekte ve bireylerin de erken yaşlarda evlenmesi gerektiğine inanılmaktadır.

Bu konuda araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen “evlilik Allah’ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısını onaylamayan katılımcıların söylemleri şu şekilde olmuştur:

“...yani ben sanırım evliliği böyle görmüyorum. Allah’ın bir emri kutsal bir müessesesi. Tabi ki de toplumda bir denge de var. Bu inkar edilemez. Ama insan bunu Allah öyle emretti diye yapmamalı. Doğruyu düğününü yapabilmek için yapmalı. Ben şahsen öyle yapıcım...” (G.20, E-29, HDP).

“...evlilik tabi ki Allah’ın bir emridir. Buna inanıyorum. Ancak bu biraz da insanların kişisel tercihleridir bence. Yani herkes evlenmek zorunda hissetmemelidir kendini. Çünkü sırf bu mantıktan kaynaklı birçok kadın ve erkek sevmediği insanlarla evleniyor belki evlendiriliyor. Bu yüzden bunun bir zorunluluk gibi görülmesini istemem açıkçası. Benim için evlilik birbirini seven iki insanın bir yuva kurması ve kendilerinden parça olarak çocuklar dünyaya getirmesi olarak dünyanın en güzel şeyidir. Ama dediğim gibi bu zoraki olmadığı sürece güzeldir” (G.3, K-28, AKP).

“...bu çağda bu düşünce. İnananlara saygım sonsuz. Ama yani bilmiyorum benim aklım almıyor. İsteyen seven aşık olan inanan evlenir. İnanmayan evlenmez. Çocuk için olması gerektiği taraftarıyım o ayrı bir mesele mesela. Çünkü yarın birgün bizim ülkemizde yasal haklarını edinmesi diğer türlü çok zor olabilir. Toplumun bakış açısını hiç saymıyorum. Ama bunun dışında kim nasıl istiyorsa öyle yaşamalı. Buna Allah’ı Kuran’ı karıştırmak ne kadar yanlış bir düşünce. Sen iyi insan ol yalan söyleme adam dolandırma vicdanlı ol evlemen kalsın bi yani...” (G.10, K-62, CHP).

“Evlilik Allah’ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısını onaylamayan katılımcıların söylemlerinde evlilik meselesinin dinsel bir temelde değerlendirilmesinin yanlış olduğu kabulü ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda, katılımcılar evlilik olgusunun dini emirlerin dışında başka ölçütler temelinde ele alınması gerektiği düşüncesini vurgulamaktadırlar.

Bu konuda araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen “evlilik Allah’ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısını onaylayan katılımcıların söylemleri ise şu şekilde olmuştur:

“...tabi ki de evliliğin kutsal bir müessese olduğunu düşünüyorum. Evlenmek evlenmemek herkesin tercihine kalmış birşey ama biraz da doğanın kanunu gibi birşey bana kalırsa. Sonuçta herkes yanında iyi günde kötü günde bir eş arkadaş görmek ister. Neden yalnız kalmayı istesin ki” (G.1, K-38, CHP).

“...evet kesinlikle düşünüyorum. Evlilik Allah'ın bir emridir ve insanların her anlamda maddi manevi psikolojik ve fiziksel olarak ihtiyaçlarını giderebileceği tek yerdir bana göre” (G.2, K-36, Sol Taraftarı)

“...tabi ki düşünüyorum. Düşünsenize birleşiminizden meydana gelen bir bebeğe ebeveynlik edebilmek. Birlikte bir insan dünyaya getirmek ve onu sevgiyle büyütmek. Bir insan değil midir her zaman dünyayı değiştirebilecek olan. Bence dünyanın en güzel duygusu...” (G.12, E-32, Diğer).

“...benim bildiğim İslam evliliği teşvik eder. Bekar müslümanlardan evlenmeyenlerin evlenmesini ister.Eğer evlenmeyip zina edersen günaha girersin.Yoksa evlenmediysen zina vs. günaha düşecek şeyler yapmadıysan neden günah olsun...” (G.17, E-42, HDP).

“...İlla ki evlenin denmemiş hiçbir yerde ama evlenmemek de hoş olmayan birşey olarak görülmüş. Peygamberimizin evlenmeye ve çocuk yapmaya teşvik eden birsürü hadisini okumuştum zaten sonuçta peygamberimiz evlendiğine ve çocuk yaptığına göre ve islamiyette de peygamberimizin yaptığı ve söylediği şeylere sünnet denildiğine göre evlilik sünnettir bu durumda ben öyle düşünüyorum. Yaş konusunda da yani tabi eskide olduğu gibi 15 16 yaş denemez ama 18 yaşını geçince erkeklerde işini gücünü eline alınca evlendirilmelidir...” (G.17, E-42, Akp).

“...Allah Kur'an da "bekarları evlendirin..." buyurmuş, peygamberimizde evlilik benim sünnetimdir demiş. En basiti kız istemeye gidenler bile Allah'ın emri, Peygamberin kavli ile demezler mi. Genç yaşta kısmı herkesin kedine kalmış. Günümüzde gençler daha çok okuyor. Eskisi gibi liseden mezun olup bitmiyor. Üniversitesi var çalışması var erkeklerde askerliği var. O yuzden o kısma birşey diyemem. Ama çok da uzamaması iyidir. Sonrasında kimse kimseyi beğenmiyor çünkü...” (G.16, K-57, Mhp).

“Evlilik Allah’ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısını onaylayan katılımcıların söylemlerinde ise evlilik meselesinin dinsel bir temelde değerlendirilmesinin doğru olduğu kabulü ön plana çıkmaktadır. Bu anlamda, katılımcılar dinin evliliği teşvik ettiğini ve erken evlenmenin aslında bireysel ve toplumsal birçok sorunun giderilmesinde etkili olduğunu düşünmektedirler.

Genel olarak değerlendirildiğinde katılımcılardan kendilerini AKP’ye yakın hissedenler arasında “evlilik Allah’ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir” yargısı diğerlerine göre çok yüksek oranda onaylamaktadır. Bu tutum, AKP’ye dolayısıyla iktidar partisi olması bakımından devlete ve siyasilere de daha yakın hisseden katılımcıların, partinin ideolojilerine ve partideki siyasilerin söylemlerine uygun bir algı ve tutum geliştirdiğini göstermektedir. AKP Genel Başkanı ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın; *“Evlilik kurumunun kutsallığına önem veriyoruz. Biz muhafazakâr demokrat bir partiyiz. Bizim için aile önemli”* söyleminin kendilerini AKP’ye yakın hisseden katılımcılar üzerindeki etkisi soruya verdikleri yüksek orandaki “katılıyorum” cevabında görülmektedir.

3.2.5. Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Karşı Tutumlar

TÜİK’in boşanma istatistiklerine bakıldığında boşanma sayısı; 2016 yılında 126 bin 164, kaba boşanma hızı binde 1,59, 2017 yılında boşanma sayısı 128 bin 411, kaba boşanma hızı binde 1,60 iken 2018 yılında boşanma sayısının 148 bin 442’ye yükselirken kaba boşanma hızı da binde 1,75’e yükselmiştir.

Bu yönde, araştırmadayı alan katılımcıların “boşanmanın kolaylaştırılması” konusundaki görüş ve tutumları sorgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, katılımcıların “boşanmanın kolaylaştırılması” konusundaki görüş ve tutumları cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik gelir grubu ve siyasal parti aidiyeti temelinde irdelenmiştir.

Tablo 3.27. Katılımcıların Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Taraftarım	236	42,8	42,8	42,8
Karşıyım	202	36,7	36,7	79,5
Emin değilim	62	11,3	11,3	90,7
Fikrim yok	51	9,3	9,3	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.27’de araştırmada yer alan katılımcıların ‘boşanmanın kolaylaştırılmasına’ dair düşünceleri yer almaktadır. Buna göre, araştırmada yer alan katılımcıların %42,8’i boşanmanın kolaylaştırılmasına taraftar iken %36,7’si buna karşıdır. Katılımcıların %11,3’ü ise bu konu emin değildir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri

		Taraftarım	Karşıyım	Emin değilim	Fikrim yok	
Erkek	Sayı	103	121	27	28	279
	% within Soru1	36,9%	43,4%	9,7%	10,0%	100,0%
Kadın	Sayı	133	81	35	23	272
	% within Soru1	48,9%	29,8%	12,9%	8,5%	100,0%
Toplam	Sayı	236	202	62	51	551
	% within Soru1	42,8%	36,7%	11,3%	9,3%	100,0%

Tablo 3.28’de araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik düşünceleri” arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, erkek katılımcılar daha yüksek oranda boşanmanın kolaylaştırılmasına karşıyım görüşünü savunurken, kadın katılımcılar daha taraftar bir tutum sergilemiştir. Bu anlamda, boşanmanın kolaylaştırılması konusunda cinsiyet temelinde dikkat değer bir farklılaşmanın varlığı dikkat çekmektedir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Yaşlarına Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri

		Taraftarım	Karşıyım	Emin değilim	Fikrim yok	
18-24	Sayı	64	29	28	17	138
	% within Soru2	46,4%	21,0%	20,3%	12,3%	100,0%
25-34	Sayı	47	30	8	10	95
	% within Soru2	49,5%	31,6%	8,4%	10,5%	100,0%
35-44	Sayı	49	44	14	13	120
	% within Soru2	40,8%	36,7%	11,7%	10,8%	100,0%
45-54	Sayı	31	34	4	2	71
	% within Soru2	43,7%	47,9%	5,6%	2,8%	100,0%
55-64	Sayı	29	35	3	3	70
	% within Soru2	41,4%	50,0%	4,3%	4,3%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	16	30	5	6	57
	% within Soru2	28,1%	52,6%	8,8%	10,5%	100,0%
Toplam	Sayı	236	202	62	51	551
	% within Soru2	42,8%	36,7%	11,3%	9,3%	100,0%

Tablo 3.29’da araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik düşünceleri” arasındaki ilişki irdelenmiştir. Buna göre, yaş grupları temelinde incelendiğinde katılımcıların verdikleri cevapların anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir. Buna göre 18-24, 25-34 ve 35-44 yaş kategorilerinde yer alanlar arasında boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik tutumlar daha yaygın görünmektedir. 45-54 ve 55-64 yaş ve üstündeki daha ileri yaşlardaki katılımcılar arasında ise boşanmanın kolaylaştırılması fikrinin daha az benimsendiği görülmektedir.

Tablo 3.30. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri

		Taraftarım	Karşıyım	Emin değilim	Fikrim yok	
Alt	Sayı	9	21	5	10	45
	% within Soru7	20,0%	46,7%	11,1%	22,2%	100,0%
orta-alt	Sayı	48	44	12	16	120
	% within Soru7	40,0%	36,7%	10,0%	13,3%	100,0%
Orta	Sayı	134	102	37	20	293
	% within Soru7	45,7%	34,8%	12,6%	6,8%	100,0%
orta-üst	Sayı	38	26	5	3	72
	% within Soru7	52,8%	36,1%	6,9%	4,2%	100,0%
Üst	Sayı	7	9	3	2	21
	% within Soru7	33,3%	42,9%	14,3%	9,5%	100,0%
Toplam	Sayı	236	202	62	51	551
	% within Soru7	42,8%	36,7%	11,3%	9,3%	100,0%

Tablo 3.30’da araştırmada yer alan katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik düşünceleri” arasındaki ilişki irdelenmiştir. Kendilerini farklı sosyo-ekonomik gelir gruplarına yakın gören katılımcıların, boşanmanın kolaylaştırılmasına ne ölçüde taraftar olduklarının ve ne ölçüde karşı olduklarının tespit edilmesinde önemlidir. Verilere göre, kendilerini alt ve üst sosyo-ekonomik gelir grubuna yakın hisseden katılımcılar arasında boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik tutumlar bir miktar daha fazla görünmektedir. Veriler açısından özellikle iki farklı uç kategorideki sosyo-ekonomik gelir grubundan katılımcıların aynı görüşü savunmaları anlamlı olmaktadır.

Tablo 3.31. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Boşanmanın Kolaylaştırılmasına Yönelik Düşünceleri

		Taraftarım	Karşıyım	Emin değilim	Fikrim yok	
AKP	Sayı	28	59	7	8	102
	% within Soru31	27,5%	57,8%	6,9%	7,8%	100,0%
CHP	Sayı	97	48	23	17	185
	% within Soru31	52,4%	25,9%	12,4%	9,2%	100,0%
MHP	Sayı	19	33	11	2	65
	% within Soru31	29,2%	50,8%	16,9%	3,1%	100,0%
HDP	Sayı	10	26	9	3	48
	% within Soru31	20,8%	54,2%	18,8%	6,3%	100,0%
Diğer	Sayı	55	20	5	6	86
(Belirtiniz)	% within Soru31	64,0%	23,3%	5,8%	7,0%	100,0%
CY	Sayı	27	16	7	15	65
	% within Soru31	41,5%	24,6%	10,8%	23,1%	100,0%
Toplam	Sayı	236	202	62	51	551
	% within Soru31	42,8%	36,7%	11,3%	9,3%	100,0%

Tablo 3.31’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik düşünceleri*” arasındaki ilişki irdelenmiştir. Buna göre, kendisini iktidar partisi AKP’ye ve diğer partilerden MHP ve HDP’ye yakın hissedilen katılımcıların yarısından fazlası boşanmanın kolaylaştırılmasına karşı iken muhalefet partisi CHP’ye ve diğer farklı partilere yakın hissettiklerini belirten katılımcılar arasında boşanmanın kolaylaştırılması gerektiğine dair kanaatler daha fazladır. Dolayısıyla, kişilerin siyasal parti aidiyetleri temelinde boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik görüş ve tutumlar arasında dikkate değer bir farklılaşmanın olduğu görülmektedir.

Çalışmanın nitel verileri kapsamında elde edilen bazı söylemler de bu konuda daha detaylı bir bilgi edinmemizi mümkün kılmıştır. Bu konuda nitel araştırma kapsamında görüşülen boşanmanın kolaylaştırılmasını gerektiğini düşünen bazı katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...erkek için de kadın için de boşanmayı kabul edebilmiş olmak yani boşanabilmek bence medeniyetin en büyük göstergesidir. Sonuçta olmayan yürümeyen bir şeyi oldurmaya çalışmak daha sıkıntılı şeylere sebep olur. Ama tabi çocuk faktörü devreye girerse iş değişir. O zaman evlilik kurtarılmaya

çalışılmalıdır. En azından çaba gösterilmelidir. Yine de olmuyorsa o zaman da en sağlıklı biçimde boşanma sağlanmalıdır...”(G.23, E-60, Diğer).

“...şimdi kimileri çıkıp der eskiden boşanma mı vardı boşanmalar artınca aile yapısı bozuldu diyorlar. Alakası bile yok bana kalırsa. Boşanmaların artması birşeylerin bozulduğunu göstermez. Aksine düzelmeye başladığını gösterir. Eskiden mahalle baskısı vardı kadının ekonomik özgürlüğü yoktu, dönmek istese dönecek evi yoktu. Ama artık öyle değil. Kadınlar git gide özgürleşiyor. Devlet desteği de var artık. Destek verebildiği kadar işte. Ama asıl iş kadının kendisinde. Kadın artık okuyor çalışıyor araştırıyor kendini geliştiriyor. O yüzden boşanmalar artıyorsa mutlu olmak gerekir. Demek ki insanlar artık daha çok özgürleşiyor. Kadınlar dayak yiyip oturmuyor. Sevmediği adamlara tahammül etmiyor...”(G.17, E-42, HDP).

“...tarafarım taraftar olmasına da hadi boşandım nasıl geçinirim. Çalışırım desem bana bu yaşta kim iş verecek. Kazansam kazansam ne kazanıcam. Hep derler ya kadının bu ülkede adı var. Ne kendi ne değeri yok. Adama baksan o daha zor durumda. Nafaka ödeyecek parası yok ki. Üç çocuk ne yer ne içer nasıl eğitim alır. Boşanma kolaylaşsa ne olur hayat zorlaşıyor. Hayatın kolaylaşması gerekir. Asgari ücretle çalışan bir adam gecekonduda yaşıyoruz o nereye gider ya da biz nereye gideriz. Yani o biraz daha maddi durumu iyi olan kendi ayaklarının üstünde olan eğitim almış kadınlar için kolay. Bize hersey zor...”(G.5, K-42, İyi Parti).

“...mantiken düşünüldüğünde olumlu bir durum. Hem kadın hem erkek için mutsuz evlilikler bitirildiği için bireylerdeki huzur artıyor. Dolayısıyla toplumda da huzur artıyor. Mutsuz biten evliliklerden sonra bireyler daha dikkatli davranıyor. Mutlu evlilikler artıyor. Dolayısıyla toplumdaki huzur ve refah seviyesi de artmış oluyor...”(G.15, E-27, AKP).

Söylemlerde boşanmanın kolaylaştırılması ile ilgili olarak yapılan uygulamalar hem kadınlar hem de erkekler açısından olumlu karşılanmakta ve toplumsal gelişme yönünde önemli görülmektedir. Günümüzde özellikle kadınlar için boşanmanın ekonomik özgürlükleri ile daha kolay hale geldiğini dile getirilmektedir. Ancak hükümet her ne kadar boşanmaları kolaylaştırmasına rağmen özellikle kadınların

boşanma durumunda hala toplumsal baskıya maruz kaldıklarını erkeğin ve kadının aynı koşullarda değerlendirelemeyeceğini ifade edilmiştir. Boşanmanın kolaylaştırılması gerektiğini savununlar da bunun bir bireysel özgürlük ve medeniyet göstergesi olduğuna dair düşüncenin ön plana çıkartıldığı görülmektedir.

Çalışmanın nitel verileri kapsamında elde edilen bazı söylemler de bu konuda daha detaylı bir bilgi edinmemizi mümkün kılmıştır. Bu konuda nitel araştırma kapsamında görüşülen boşanmanın kolaylaştırılmasına karşı olan bazı katılımcıların söylemleri şöyledir:

“...benim daha önce okuduğum bir yerde boşanma Allah’ın helal kıldığı şeyler arasında hiç sevmediği bir durumdur yazıyordu. Yani o yüzden bana doğru gelmiyor. Özgürlük olarak da düşünüyorum açıkçası...” (G.22, E-33, Akp).

“...asla katılmıyorum. Çok yanlış bir tespit. Boşanmayı özgürlük görüyorsan neden evlendin de özgürlüğünü kısıtladın. Var mı öyle bir dünya. Evlenmek sanki insanın özgürlüğüne engel bir durum mu. Boşanmanın kolaylaştırılması değil boşanabilmek belki özgürlük olarak adlandırılabilir. İnsanların biraz da vicdanlı olması gerekiyor. Kimin ailesi harikaydı kimin ki çok çok iyiydi ki. Bekara boşanmak kolay derler. Yani kısacası ben boşanmaları destekleyen bir insan değilim. Ha sevgi biter aşk biter hiç katlanılmaz bir hal alır tamam. Ama ortada olan çocukları da düşünmek gerekir bu durumda da...” (G.20, E-29, HDP).

“...bu duruma en çok etki evlenmeden önceki gençlerin hayatları. Cinsel ilişki yaşıyor, birçok kişiyle flört ediliyor, tek eşlilik bitti gibi birşey. Son yüzyılda Türk halkının ahlaki yapısının çökmesinin nedeni de zaten hep bunlardan kaynaklanıyor. Özellikle gençlerin 18 yaşına girer girmez başka başka sehirlere saçma sapan bölümlere okumaya gitmeleri birden aileden kopup özgürleşmeleri. Cahillik var tabii istediği gibi yaşamaya başlıyor kendi kararlarını alıyor. Evlendiklerinde de sevgililerinden ayrılır gibi hissediyorlar kolay geliyor evlenmek boşanmak. Ama unutulmuş birşey var ki burası hala Türkiye burda boşanan kadına nasıl bakıldığı ortada. Yani şişirme bir medeniyet özgürlük. Ama içi boş hatta bomboş...” (G.18, K-40, Chp).

“...özellikle ailevi değerlerin yıkılması, aile yapısının git gide bozulması, dini tabuların yıkılması günümüzde daha da artan boşanmalara sebep bana kalırsa. Eskiden aileler kalabalıktı özellikle gençler evlendiğin de kayınvalideler kayınpederler başlarında olurdu bir sorun da aile içinde çözümler aranırdı. Şimdi öyle mi değil. İş güç geçim derken uzaklaşıldı insanlar yalnızlaştı. İnternet sosyal ortam şehir hayatı derken evlilikler zarar görmeye başladı. Sonucu da boşanmalar arttı. Devletin bu konuda bireylere daha fazla müdahale etmesi gerekiyor. Uzmanların evlilikleri kurtarmak adına daha çok aile içine girmesi gerekiyor...”(G.25, E-44, Chp).

“...boşanmaların kolaylaştırılmasına karşıyım. Çünkü bir evliliğin temellerini kurmak ve hayatımızı paylaşacağımız kişiyi bulmak yaşadığımız zaman diliminde çok zor. Çiftler evlenmek için gösterdiği çabayı hayatları boyunca evliliği yürütmek adına da göstermeli. Sorunun ne olduğunu düşündüğümüz kadar belki biraz da çözüm odaklı bakmalıyız çünkü kiminle evlenirsen evlen yaşayacağın sorunların adı aynı. Eğer ki çiftler birbirine bu süreçte ciddi zararlar vermiyorsa evlilikler her zaman kurtarılmak için uğraş verilmesi gereken bir kurumdur...”(G.15, E-27, AKP).

Boşanmanın kolaylaştırılmasına karşı olan katılımcıların söylemlerinde boşanmanın bireysel ve toplumsal anlamda büyük yıkımlara yol açacağına dair kanaatler ön plana çıkmaktadır. Boşanmaların artmasıyla birlikte toplumsal düzenin de bozulacağı, bireysel olarak daha fazla yalnızlaşılacağı düşünülmektedir. Ayrıca, boşanma durumu bir özgürlük meselesi olarak değil toplumsal bir çürüme olarak çoğunlukla değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, toplumda boşanmaların artması kaygı verici bir durum olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak ifade edilebilir kimodernleşme sürecinde toplumda yaşanan bazı değişimler geleneksel olan bağları çözmekte ve giderek artan bir parçalanmaya, yabancılaşmaya ve değerler üzerinde yozlaşmaya neden olmaktadır. Modernleşme süreciyle birlikte bu durumların toplumda yaygınlaşacağı düşünülmektedir. Toplumsal alanda yaşanan bu değişimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik birçok alanda etkisi olmaktadır. Bu değişimler en belirgin şekilde aile ve evlilik yapısında, bireysel yaşamda görülmektedir. Bu anlamda, yaşanan bu bozulmaların önüne geçebilmek

açısından aileye ve evliliğin gerekliliğine olan inancın azalıp azalmadığının belirlenmesi önemli olmaktadır.

Ülkemizde bu sürecin yansımalarını evlenme ve doğurganlık oranlarındaki azalma, boşanma oranlarında artış, ilk doğurganlık ve evlenme yaşının giderek ilerlemesi ve ertelenmesi, kadının özgürleşmesiyle işgücüne daha fazla katılması ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamasıyla daha az çocuk yapmalarına neden olan yaşam şekillerinin yaygınlaşmasında görmek mümkündür. Modernleşme, kentleşme, sanayileşme süreçleri geleneksel aile biçimlerini dönüştüren önemli demografik faktörlerdir. Aynı zamanda Lesthaeghe'nin de (1995) vurguladığı gibi, kadının eğitim seviyesi ve istihdama katılımının artması, etik otonominin (ethical autonomy) artması, kendi kendini gerçekleştirme isteği (self actualization), boşanma ve birlikte yaşama imkânlarının artması gibi nedenler doğurganlığın düşüşüne neden olan son döneme özgü gelişmelerdir (Lesthaeghe, 1995; akt. Aysan, 2015:164).

Bacci günümüzde bireylerin evlilik yaşının ilerlemesi konusundaki düşüncelerini Malthus'un nüfus ilkesi teorisinden yola çıkarak şu şekilde aktarmıştır: "Malthus evliliğin ertelenmesini, büyümeye karşı akıllı ve önleyici bir tedbir olarak düşünmüş ve "ya önemli sayıda evlenme çağındaki insan hiçbir zaman evlenmiyor ya da nispeten geç evleniyorlar ve bu yüzden, bu kişilerin evlilikleri daha erken evlenme seçeneğinden daha az verimlidir" gözlemini yapmıştır(Bacci, 2009:106). Malthus'un da teorisinde belirttiği üzere evlilik yapısında yaşanan bu değişimler hem bireylerin doğurganlık oranlarında hemde ülkenin nüfus yapısında önemli olmuştur. Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de eski Malthusçu düşünceler yerini yeni alternatif düşüncelere bırakmıştır. Buna göre kürtaj engellenmeye çalışılmakta, kentlere göç teşvik edilmemeye başlanmış ve aile bireyciliğinin etkisinden kurtarılarak güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bireyler aile soylarını sürdürebilmeleri, uzun vadede genç nüfus avantajının kaybedilmemesi için üç ve daha fazla çocuk yapmaya teşvik edilmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre, toplumda aile ve evlilik kurumuna ilişkin tercih ve tutumlarda geleneksel yapı hala önemli olmakla birlikte, modernleşme sürecinin etkisindeki bireylerde bu konuya ilişkin tercihler değişmekte, bireyselleşmenin artış gösterdiği gözlenmektedir. Bireylerin toplumsal dönüşüm ile birlikte sosyal, ekonomik ve toplumsal alanda yaşamları değişmekte ve yaşanan bu

dönüşüm aile ve evlilik pratikleri konusundaki tercih ve tutumlarını da etkilemektedir. Bireyler eğitim ile birlikte iş hayatında daha başarılı bir grafik izlerken, gelirlerindeki artış daha bireysel daha özgürlükçü hareket etme eğilimini arttırmaktadır.

Neticede, görüşülen katılımcılar için geleneksel yapı ve ailevi değerler hala önemli olsa da modernleşen yaşam içinde bireysel öncelikler giderek değişmektedir. Bu denli bireyselleşen yaşam içinde aile, evlilik, çocuk gibi meseleler bireyler tarafından bazen ya ileri zamanlara ertelenmekte ya da hiç üzerinde durulmamaktadır.

“Anthony Giddens’in mahremiyetin dönüşümü dediği olgu, küresel dönemde mahremiyet patlamasına dönüşmektedir” (Canatan ve Yıldırım, 2018:124). Bu durumu ailelerin git gide parçalanmakta olduğunu, mahremiyet algısının ortadan kalması ile mahrem alan kavramının önemini yitirmekte olduğunu ve bazı kesimlerce boşanmaların teşvik edildiğine değinen Erdoğan 7. Aile Şurası açılış konuşmasının devamında konuyla ilgili sözlerine şu şekilde devam etmiştir. *“Nikah akdinin değersizleştirildiği, evlilik dışı ilişkilerin normal sayıldığı, boşanmanın adeta teşvik edildiği sancılı bir süreçle karşı karşıyayız. Millet olarak çağın hastalıklarına karşı elimizdeki en büyük imkan, tüm saldırılara rağmen halen varlığını güçlü bir şekilde devam ettiren aile kurumumuzdur. Bu açıdan adına aile dediğimiz mukaddes ocağın yaşatılması, tehditler karşısında korunması son derece önemlidir. Ailede çözümlen olursa, millet olarak varlığımızın tehlikeye girmesi de kaçınılmazdır. Nesli muhafaza etmenin yolu da aile kurumuna sahip çıkmaktan geçiyor. Keza devleti korumak da ancak aileyi korumakla, kollamakla mümkündür”* (7. Aile Şurası Açılış Konuşması, 2019). Bu konuyla ilgili olarak araştırmamıza katılan katılımcıların aile, evlilik, boşanma konularında cevaplarına partiler bazında bakıldığında, Ak partili katılımcıların Cumhurbaşkanı ve Ak parti genel başkanı olan Recep Tayyip Erdoğan’ın bu konudaki düşüncelerine paralel bir tutum sergilemiş oldukları görülmektedir.

“Modernleşme ile birlikte toplumlarda aile kurumunun dönüşümüne neden olan çok sayıda süreç aynı anda yaşanmaktadır. Yaşam süresinin uzaması, küreselleşme, kentleşme, kadının işgücüne daha fazla katılması ve ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, artan sayıda eğitim ve iş seçenekleri arasında tercih yapabilme şansı gibi gelişmeler bireylerin kariyer hedeflerine yönelmelerine daha çok imkân sağlamaktadır” (Berger & Berger, 1979). Yaşanan bu dönüşüm hiç evlenmemiş

olan bireylerin evliliğe ilişkin düşüncelerinde, ilk evlenme yaşının yükselmesinde, boşanma oranlarının evlenme oranlarına kıyasla artış göstermesinde gözlemlenmektedir.

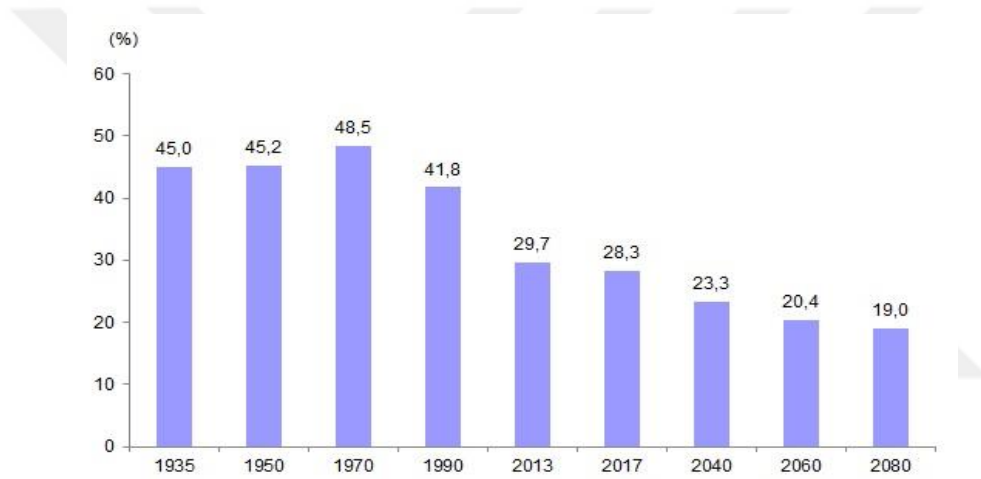
Modernleşme süreci ile birlikte toplum, aile yapısında bazı değerleri modernleştirerek değiştirirken bazı geleneksel değerleri korumaya da devam etmektedir. Bu nedenle günümüzde hem modern değerlerin hem de geleneksel değerlerin ailede bir arada görülebildiğini söylemek mümkündür. Araştırmamız kapsamında görüşülen katılımcıların bir kısmı evliliği dini bir görev, neslin devamı için gereklilik olarak görürken bir kısım katılımcı bireysel yaşamın getirdiği özgürlükleri ve alternatif yaşam tarzlarının oluşmasının evliliğe ve aile kurmaya olan bakış açılarını değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Özellikle Batı toplumlarında daha çok rastladığımız evliliğe alternatif yaşam biçimlerinin modernleşme sürecinin etkisi ile günümüzde kendi toplumumuzda da yansımaları olmaktadır.

3.3. Çocuk Sahibi Olmaya ve Bakımına Yönelik Yaklaşımlar

Cumhuriyet'in ilanından sonra demografik yapıyı yeniden inşa etme sürecinde uygulanan teşviklerle 1930'lu yılların ortalarına kadar toplam doğurganlık hızı kadın başına 7 doğuma kadar yükselmiştir. Daha sonraki süreçte 1950'li yıllara kadar bu seviyeyi koruyan toplam doğurganlık hızı, özellikle kırsal yerleşim yerlerinden kentsel yerleşim yerlerine iç göç hareketlerinin başladığı 1950'li yılların ortalarından itibaren hızlı bir azalma sürecine girmiştir. 1960'lı yılların başlarında 6'ya gerileyen toplam doğurganlık hızı; 1970'li yılların sonunda 5'e; 1980'lerin sonunda ise 3'e gerilemiştir. 2000'li yıllardan itibaren kadın başına 3 doğumun da altına inen doğurganlık seviyesi, TNSA 2008 sonuçlarına göre doğurganlık yenilenme düzeyinin hemen üzerindeki bir seviyeye (2,16) gerilemiştir. TÜİK'in yayınlamış olduğu doğum istatistikleri verilerine göre, toplam doğurganlık hızı -bir kadının doğurgan olduğu dönem olan 15-49 yaş grubunda doğurabileceği ortalama çocuk sayısını ifade etmektedir-, 2016 yılında 2,11 çocuk iken 2017 yılında 2,07 çocuk ve 2018 yılında 1,99 çocuk olarak gerçekleşmiştir. Bu durum, doğurganlığın nüfusun yenilenme düzeyi olan 2,10'nun altında kaldığını ve yıllar içinde devamlı düştüğünü göstermektedir (TÜİK, Doğum İstatistikleri, 2018).

Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) sonuçlarına göre, 2017 yıl sonu itibariyle Türkiye nüfusu 80 milyon 810 bin 525 iken, bunun 22 milyon 883 bin 288'ini çocuk nüfus oluşturdu (TÜİK, ADNKS, 2018). TÜİK, “İstatistiklerle Çocuk” raporuna göre 2018 yılı sonu itibariyle bu sayı 22 milyon 920 bin 422 çocuk olmuştur (TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2018). Birleşmiş Milletler tanımına göre; 0-17 yaş grubunu içeren çocuk nüfus, 1970 yılında toplam nüfusun %48,5'ini oluştururken, bu oran 1990 yılında %41,8 ve 2017 yılında %28,3 oldu. Nüfus projeksiyonlarına göre, çocuk nüfus oranının 2040 yılında %23,3, 2060 yılında %20,4 ve 2080 yılında %19 olacağı öngörüldü.

Grafik 3.1. Çocuk Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı, 1935-2080

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 1935-2080

Türkiye’de özellikle 1950’li yılların ortalarından itibaren doğurganlık seviyesinin hızlı bir biçimde azalmasının ardında, eğitim seviyesinin yükselmesi, kentleşme hızının artması, gelir artışı ve kadınların nakit gelir getiren işlerde çalışmaya başlamaları gibi makro düzeyde gerçekleşen sosyoekonomik gelişmeler aracılığıyla etkilenen gebeliği önleyici yöntem kullanımı, evlilik yaşı ve isteyerek düşük gibi demografik belirleyicilerde meydana gelen değişimler yatmaktadır (Koç, 2014b:174). Doğurganlık hızındaki ve çocuk nüfusundaki bu değişimlerin nedenlerine ilişkin ifade edilebilir ki özellikle alt ve orta sınıflardaki bireylerde iş hayatında başarılı olma, ekonomik olarak daha iyi bir duruma geçebilme, sınıf atlama, daha refah bir hayat hayali bireylerin doğurganlık seviyesini etkileyen önemli sebepler olmaktadır. Lakin, günümüz dünyasında düşük doğurganlığı oranlarını açıklamada hiç

şüphesiz ekonomi temelli yaklaşımlardan daha fazlasına ihtiyaç bulunduğunu dile getiren Erol'a (2018:884) göre, bugün doğurganlığın önemli düzeyde azalmış olduğu gerçeği, sanayileşme ve kentleşme gibi makro yapısal dönüşümlere ek olarak düşünsel temeldeki bir değişimi ifade eden mikro düzeyde bireysel seçimler bağlamında aileciliğin öneminin giderek azalması bunun yerine bireyciliğin yükselişiyle açıklanabilir.

Bireyciliğin yükselişiyle bağlantılı olarak L. Brentano'nun artan zenginlik kuramına göre, "toplumda doğurganlıktaki genel azalma, teknik, bilimsel, endüstriyel ve ticari ilerlemenin getirdiği yeni zevk kaynaklarına, daha çok sayıda insanın ulaşabilmesinin sonucudur. Zevk kaynaklarına ancak maddi imkanı olanlar ulaşabileceğinden, bireyler bir seçimle karşı karşıya kalır. Medeniyetin yeni zevk fırsatlarından yararlanabilmek için, ailenin büyüklüğünü sınırlamak zorunluluğu ortaya çıkar. Aileye yeni bir üye gelmesi, toplam tatminde azalmaya neden olacaksa, bireyler aile sayılarını sınırlı tutarlar. Yapmak zorunda oldukları seçim, ebeveynlikle alternatif zevkler arasındadır" (Coontz, 1957:67-68; akt: Güllüoınar, 2011:143).

Tüm bu veriler ışığında görülmektedir ki günümüzde doğurganlık hızı git gide düşmekte ve bireyler daha az sayıda çocuk sahibi olmaktadır. Bu durumun araştırmamızda yer alan katılımcılarda ne oranda olduğunun belirlenebilmesi için katılımcılara çocuk sahibi olmaya ve bakımına yönelik bazı sorular yöneltilmiştir.

3.3.1. Çocuk Sayısı ve Başka Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar

Tablo 3.32. Sahip Olunan Çocuk Sayısı

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
1	76	13,8	24,1	24,1
2	136	24,7	43,0	67,1
3	53	9,6	16,8	83,9
4	33	6,0	10,4	94,3
5	14	2,5	4,4	98,7
6 ve daha fazla	4	,7	1,3	100,0
Toplam	316	57,4	100,0	
Missing Sistem	235	42,6		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.32’de evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların toplam çocuk sayısı gösterilmektedir. Buna göre katılımcıların %43,0’ü 2, %24,1’i 1, %16,8’i 3, %10,4’ü 4, %4,4’ü 5 ve %1,3’ü 6 ve yukarı çocuk sahibidir. Tablodaki verilerden de görüleceği üzere evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların çoğunluğu 2 veya 1 çocuk sahibidir. TÜİK’in verilerinde de görüldüğü üzere ailelerdeki çocuk sayısı git gide düşüşte olan bir eğilim göstermektedir.

Ozankaya’ya (1976:244) göre “dış karışma olmadan, bağımsızlık içinde gerçekleştiren toplumlarda aynı etkenler bir süre sonra doğumları azaltarak çağdaş denge denilen sonuca yol açmışlardır. Ölümün özellikle bebek ölümlerinin azalması, insanları çocuksuz kalmak korkusundan kurtararak çok çocuk yapmaktan uzaklaştırmış; yaşam düzeyinin yükselmesi çocukların aileye gelir olarak görülmesini engellemiş; eğitim ve kültür düzeyindeki yükselmeler ve özellikle kadın nüfusun eşit yurttaş haklarından yararlanıp meslek, gelir, eğitim sahibi olmaları, insanları aile dışında bilim, meslek ve eğitimden, sanata, spora, geziye, eğlenceye değin çok değişik etkinliklerde bulunmaya itmiş, tüm bunların sonucu doğumlar azalmış, ortalama aile 4 kişilik olmuştur”.

Tablo 3.33. Başka Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Hemen istiyorum	9	1,6	2,9	2,9
Daha sonra istiyorum	68	12,3	21,8	24,7
Başka istemiyorum	208	37,7	66,7	91,3
Kararsızım	20	3,6	6,4	97,8
Diğer	7	1,3	2,2	100,0
Toplam	312	56,6	100,0	
Missing Sistem	239	43,4		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.33’de evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların başka çocuk sahibi olmaya yönelik arzuları sorgulanmıştır. Araştırmada yer alan evli ve çocuk sahibi olan katılımcıların başka çocuk sahibi olmayı düşünme oranlarına bakıldığında doğurganlık hızında ve çocuk sayısındaki düşüşe paralel bir sonuç ortaya çıkmaktadır. Buna göre, katılımcıların %66,7’si oldukça yüksek bir oranla “başka istemiyorum” şeklinde cevap verirken %21,8’i “daha sonra istiyorum” biçimde cevap vermiştir.

Benzer bir çalışmada Hacettepe Üniversitesi Nüfus ve Sağlık Araştırması tarafından yapılmıştır. Araştırmanın 2008 verilerine göre,“halen evli kadınların %67’si gelecekte başka doğum yapmak istemediklerini veya zaten doğum kontrolü amaçlı kısırlaştırıldıklarını söylemişlerdir. Buna ek olarak kadınların %14’ü bir sonraki doğum için en azından 2 yıl daha beklemek istediklerini belirtmişlerdir”(HÜNEE, 2008). Yine aynı araştırmanın 2013 yılı verilerine göre; “halen evli olan kadınların %57’si gelecekte başka doğum yapmak istemediklerini veya zaten doğum kontrolü amaçlı kısırlaştırıldıklarını söylemişlerdir. Buna ek olarak kadınların %18’i bir sonraki doğum için en azından 2 yıl daha beklemek istediklerini belirtmişlerdir”(HÜNEE, 2013). Buna göre, iki çalışmada da kadınların çoğunluğunun çocuk sahibi olmamak ya da ertelemek gibi bir düşünce içerisinde oldukları görülmektedir.

Bu konuda nitel çalışma kapsamında görüşülen bazı katılımcıların başka çocuk sahibi olma konusunda birtakım gerekçelere dayalı olumsuz söylemleri olmuştur:

“...ilerleyen zamanda bir çocuk sahibi daha olmayı istiyoruz. Şimdilik düşüncemiz o yönde ama tabii ilerleyen yıllarda durum ne olur bilemiyorum. Çünkü eşimin tayin durumları da olacak nereye gidicez bilemiyoruz. Çocuklar küçük olursa bizim için de zor olur...” (G.3, K-28, AKP).

“...kesinlikle böyle düşünüyorum. Önemli olan çocuğu dünyaya getirmek değil ki hem ona hem de kardeşlerine iyi bir gelecek sağlayabilmek iyi bir eğitim verebilmek. Ve ben ülkenin içinde bulunduğu ekonomik durumu bir çıkmaz olarak görüyorum. Gelecekte de durum daha da kötüleşebilir çocuklarımız iş bulamayabilir belki sağlık imkanlarından bile yeterince faydalanamayabilir. Üstelik her an iç ve dış savaşlar gündeme geliyor. Güvende olduğumuzu hissetmiyoruz artık. Mesela suan krediyle bir ev sahibi olduk. Hala ödüyoruz. İkimizde çalışıyor olmamıza rağmen ay sonunu zor getirdiğimiz zamanlar oluyor. Faturalar inanılmaz yükseldi birimizin maaşı krediye kesilirken diğerimizin ki faturaları çocukların eğitim masraflarını zor karşılıyor. İki çocukta durum böyleyken üçüncü de daha da kötü olacaktır. Hem zaten bir süre çalışamayacağım tek maaşla da asla geçinemeyiz. Geride ki iki çocuğa da yazık değil mi...” (G.1, K-38, Chp).

Başka çocuk sahibi olmaya yönelik bazı katılımcıların söylemlerinde özellikle ekonomik temelli kaygıların ön plana çıktığı görülmektedir. Katılımcılar daha fazla çocuk bakmanın mevcut kendi şartları açısından çok zor olduğu ve isteseler dahi bunu göze alabilmelerinin mümkün olmadığını çoğunlukla belirtmişlerdir.

Bu yönde, araştırmaya katılan ve evli olmayan katılımcıların evlendiklerinde çocuk sahibi olmayı düşünüp düşünmedikleri de sorgulanmıştır.

Tablo 3.34. Evlendiğinde Çocuk Sahibi Olmaya Yönelik Tutumlar

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Hemen istiyorum	28	5,1	9,9	9,9
Daha sonra istiyorum	131	23,8	46,5	56,4
İstemiyorum	75	13,6	26,6	83,0
Kararsızım	41	7,4	14,5	97,5
Diğer	7	1,3	2,5	100,0
Toplam	282	51,2	100,0	
Missing Sistem	269	48,8		
Toplam	551	100,0		

Tablo 3.34’de evli olmayan katılımcıların evlendikleri takdirde çocuk sahibi olmaya yönelik arzuları sorgulanmıştır. Buna göre, evli olmayan katılımcıların %26,6’sı evlendikleri takdirde çocuk sahibi olmayı istemediğini belirtirken %46,5’i daha sonra istediğini, %9,9’u hemen istediğini ve %14,5’i kararsız olduğunu ifade etmiştir. Buna göre katılımcıların önemli bir kısmının evlendikleri takdirde çocuk sahibi olma düşüncesini yüksek oranda erteledikleri veya çocuk sahibi olmayı düşünmedikleri görülmektedir.

Bu konuyla ilgili TÜİK (2016) Aile Yapısı Araştırması Raporu kapsamında bireylerin şartları uygun olsa kaç çocuk sahibi olmayı istedikleri medeni duruma göre incelenmiştir. Verilere göre, daha önce hiç evlenmemiş bireylerin şartları uygun olduğunda en fazla istedikleri ideal çocuk sayısı %46,7 ile 2 çocuk olmuştur (TÜİK, Aile Yapısı Araştırması, 2016).

3.3.2. İdeal Çocuk Sayısı

Araştırmada yer alan katılımcıların ideal çocuk sayısı konusundaki düşünceleri de tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu yönde, nicel araştırma kapsamında katılımcıların

ideal çocuk sayısına ilişkin düşünceleri cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik gelir grubu ve siyasal parti aidiyetleri temelinde irdelenmiştir.

Tablo 3.35. İdeal Çocuk Sayısı

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
0	25	4,5	4,5	4,5
1	66	12,0	12,0	16,5
2	296	53,7	53,7	70,2
3	142	25,8	25,8	96,0
4	13	2,4	2,4	98,4
5	5	,9	,9	99,3
6 ve daha fazla	4	,7	,7	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.35’de katılımcıların “*ideal çocuk sayısına*”dair düşünceleri sorgulanmıştır. Verilere göre, katılımcıların yarısından fazlası (%53,7) ideal çocuk sayısını 2 olarak vermiştir. Katılımcıların %25,8’i ideal çocuk sayısını 3 olarak belirtirken %12’si 1 olarak ifade etmiştir. Katılımcıların daha önce cevapladıkları sahip oldukları çocuk sayısı ile ilgili soruda %43’ünün 2 çocuk sahibi olması ideal çocuk sayısı sorusunda verdikleri cevapla ilgili paralel bir tutum olarak görülmektedir. Buna göre, toplam örneklem içinde 0, 1 ve 2’yi ideal çocuk sayısı olarak görenlerin toplam oranı %70,2’dir.

2006 Türkiye’de Aile Yapısı Araştırmasına katılan bireylere şartları uygun olsa kaç çocuğa sahip olmak istedikleri sorulmuştur. Bireyleri büyük çoğunluğu 2 (%48) ve 3 (%26) çocuğa sahip olmak istemektedir. Bunun yanında 4 çocuk sahibi olmak istediklerini belirtenlerin oranı %13’tür. %5 oranında 1 çocuk, %4 oranında 5 çocuğa sahip olmak isteyen bireyler bulunmaktadır. Kentsel alanlarda yaşayan bireyler, kırsal alanlarda yaşayanlara göre daha az çocuğa sahip olmak istemektedir. Kentte 2 çocuk isteyen bireylerin oranı %51 iken bu oran kırdaki %45’tir. Diğer taraftan 3 çocuk ve üzeri isteyen bireylerin oranı kentte %43 iken kırdaki bu oran %51’e yükselmektedir (TAYA, 2006:110). Aynı soruya 2011 Türkiye’de Aile Yapısı Araştırmasında verilen cevaplara göre, Türkiye genelinde bireylerin sahip olmak istedikleri çocuk sayısının ortalaması 3,2’dir. Katılımcıların %35,4’ü 2 çocuk isterken %32,5’i 3 çocuk sahibi olmak istediğini belirtmiştir. Tek çocuk sahibi olmak

isteyenlerin oranının (%3,5) oldukça düşük olduğu gözlemlenmektedir. 6 ve üstü çocuk sahibi olmak isteyenlerin oranı ise %6,4 olarak tespit edilmiştir (TAYA, 2011:262).

TÜİK Aile Yapısı Araştırması 2016 sonuçlarına göre bireylerin şartları uygun olsa kaç çocuk sahibi olmayı istedikleri incelendiğinde, en fazla istenen ideal çocuk sayısı %32 ile 2 çocuktur. Türkiye genelinde bireylerin %31,4'ü şartları uygun olduğunda 3 çocuk, %18'i 4 çocuk, %14,9'u 5 ve daha fazla çocuk isterken %3,4'ü tek çocuk istemekte, %0,3'ü ise hiç çocuk istememektedir (TUİK, 2016). Yine, Aile Yapısı Araştırması 2016 sonuçlarına göre, bireylerin şartları uygun olsa kaç çocuk sahibi olmayı istedikleri medeni duruma göre incelendiğinde, daha önce hiç evlenmemiş bireylerin şartları uygun olduğunda en fazla istedikleri ideal çocuk sayısı %46,7 ile 2 çocuktur. Bireylerin şartları uygun olduğunda en fazla istedikleri ideal çocuk sayısı, evli bireylerde %31,9 ile 3 çocuk, boşanmış bireylerde %44,2 ile 2 çocuk ve eşi ölmüş bireylerde %28,4 ile 3 çocuktur (TUİK, 2016). Bu yönde, araştırmada yer alan katılımcıların ideal çocuk sayısı konusundaki düşünceleri de tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu konudaki araştırmanın nitel verilerinden elde edilen bilgilerde de katılımcıların 2 çocuğu ideal olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Bu düşüncüyü savunan bazı katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

“...anneye bağlı olarak değişiyor. Annenin bir çocuğu iyi kötü bakabilmiş, kendisini ikinci bir çocuğa hazır hissettiği, ikinci çocuğu bakabilirim dediği durumda ikinci çocuğu yapması gerekir. Üstelik de anneler ikinci çocuklarında daha tecrübeli oldukları için daha az kaygılı oluyorlar...”
(G.2, K-36, CHP).

“...bu bence tamamen ailenin kendi ekonomik durumuyla ilgili biraz da. Yani nasıl demeli bilemiyorum ama ben ekonomik olarak kötü durumdaki ailelerin değil de daha iyi durumda ailelerin yapması taraftarıyım. Erdoğan'a bu konuda katılıyorum da aslında genel olarak ama dediğim gibi durumu daha iyi aileler yapmalı. Yoksa bakınca gerçekten inanılmaz bir yaşlı nüfus var çevrede. Ve genelde de emekli olup evde oturan insanlar bunlar. İkinci bir iş yapan çok az. Ekonomiye bir katkıları hiç olmayanlar var. O yüzden daha

fazla çocuk yapılması olayını destekliyorum. Durumum bozulmazsa ben de yapmayı isterim...” (G.9, E-23, AKP).

“...bu zamanda artık iki çocuk bence en ideal olanı diye düşünüyorum. Bir kız bir erkek olsa en güzeli tabi...” (G.6, E-57, TKP).

“...ülkedeki siyasetin siyasetçilerin her şeyi bırakıp ekonomik sıkıntıları görmezden gelip sorunları çözmez yatak odalarımıza girmesinden başka bir şey değildir. Daha da bir şey demicem bu konuda çok isteyen buyursun yapsın devlet bakarmış ya mani olan yok ama ben almayım alana da mani olmayayım...”(G.20, E-29, HDP).

Söylemlerde açığa çıktığı üzere katılımcıların mevcut şartlarda en fazla 2 çocuğun ideal olduğuna dair görüşleri bulunmaktadır. Daha önce de ifade edildiği üzere özellikle ekonomik temelli kaygılar bireyleri çocuk sayısı konusunda olabildiğince ihtiyatlı düşüncelerine ve davranmalarına neden olmaktadır.

Tablo 3.36. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İdeal Çocuk Sayısı

		0	1	2	3	4	5	6 ve daha fazla	
Erkek	Sayı	13	35	131	85	9	4	2	279
	% within Soru1	4,7%	12,5%	47,0%	30,5%	3,2%	1,4%	,7%	100,0%
	Sayı	12	31	165	57	4	1	2	272
Kadın	% within Soru1	4,4%	11,4%	60,7%	21,0%	1,5%	,4%	,7%	100,0%
	Sayı	25	66	296	142	13	5	4	551
	% within Soru1	4,5%	12,0%	53,7%	25,8%	2,4%	,9%	,7%	100,0%

Tablo 3.36’da araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “ideal çocuk sayısına” dair düşünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Araştırmada her iki cinsiyet grubunda da ortak görüşün 2 çocuk olması TÜİK’in araştırmalarıyla da örtüşmektedir. TÜİK’in verilerinden hareketle, bireylerin şartları uygun olduğunda istedikleri ideal çocuk sayısı cinsiyete göre incelendiğinde, kadınların en fazla istediği ideal çocuk sayısı %33,1 ile 2 çocuk iken erkeklerin en fazla istediği ideal çocuk sayısı %31,6 ile 3 çocuktur (TÜİK, 2016). Nitekim, daha fazla çocuk sahibi olma

konusunda kadınların erkeklere göre daha ihtiyatlı davrandıkları ya da daha tedirgin oldukları ifade edilebilir.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus ve Sağlık Araştırması'nın yapmış olduğu çalışmanın 2008 ve 2013 verileri dikkate alındığında, 2008 yılında halen evli olan kadınlar arasında ortalama ideal çocuk sayısı 2.5 olurken, 2013 yılında bu sayı 2.9 olmuştur. Araştırma sonuçlarında eğer tüm istenmeyen gebelikler önlenebilseydi ulusal düzeydeki toplam doğurganlık hızı 2008 yılında 1.6, 2013 yılında ise 1.9 olacağı belirtilmiştir. Bu durum HÜNEE, 2008 ve 2013 yılı araştırmalarına göre de günümüzde kadınların çoğunun daha küçük aileler istediğini göstermektedir(HÜNEE, 2008-2013).

Bu araştırmanın verilerine göre de cinsiyet farklılığı temelinde durum incelendiğinde, erkek katılımcılar arasında 2 ve daha üzeri çocuk sayısını ideal olarak görenlerin oranı kadınlara göre daha fazladır. Nitekim, daha fazla çocuk sahibi olma konusunda kadınların erkeklere göre daha ihtiyatlı davrandıkları ya da daha tedirgin oldukları ifade edilebilir. Bu durumun nedenleri üzerine yapılan nitel görüşmelerde çocuk sahibi olma konusunda bazı kadın katılımcıların endişeli halleri söylemlerine yansımıştır:

“...2 çocuk dünyaya getirdiğim halde korkuyorum ve doğurmalı mıyım bilmiyorum. Biri 14, diğeri 8,5 yaşında bir erkek bir kız çocuğum var. Bir bebek daha bakmak çok zor ve bunu yaparken diğer çocuklarımdan bir şeyleri esirgeyip onları ihmal etmekten korkuyorum. Eşim istiyor ama son kararı bana bıraktı. Doğurmak istediğim takdirde elinden geleni yapacağını ama son kararın benim olduğunu söyledi. Bu yüzden nüfus olayına katılıyorum dedim ama benim o üçüncü çocuğa bakabilecek gücüm durumum zamanım yok ne yazık ki...” (G.7,K-29, Chp).

“...siz ekonomik durumunuza bakmadan evlenin üç çocuk yapın, sonra onlara bakamayın. Biz de size doğum yardımı yaparız, kömür makarna dağıtırız. Sonra doğurduğunuz çocuklar bizim fabrikalarımızda bize çalışır tabi ki bize de oy verir. Hem bizim paramız artar hem oyumuz. İstenen bu sanırım tam olarak. Nüfus meselesi için bence çok çok minik bir kısmı.

Durumu olan buyursun yapsın. Nüfus artsın yaşlanmasın. Ama durumu olmayan denilecek söz değil...” (G.5, K-42, İyi Parti).

“...iyi de ben nüfus planlaması konusunda yönlendirmesini doğru buluyorum dedim yanlış yönlendirmesini değil ki. nüfus arttı. Çoğaldı diyelim. Ama gereken alt yapı sağlanmadı bu nüfusa ne olur. Çocuklar için aşırı kalabalık okullar, iş bulamayan milyonlarca insan ki bu daha bugün bile öyle zaten geleceği siz düşünün, trafik pert, hastaneler pert. Ama tabi burda da ne var okumayın o zaman deniyor, araba almayın, kadınlar çalışmasın, yani cinsiyet ötekileştirmesi bir süre sonra ne olacak. Hersey birbirine giricek. Sonuç olarak her doğan çocukta ona yeterli imkan sağlanamadıkça insanın değeri düşecek...” (G.4, K-27, Akp).

Bazı kadın katılımcıların söylemlerinde açığa çıktığı üzere, kadınların git gide yaşamın tüm alanlarında aktif rol almaları, eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması ve kadın istihdamının sağlanarak kadınların iş hayatına katılmaları önemli bir toplumsal dönüşümün temeli olmuştur. Kadının çalışma yaşamına girmesi ile eve giren gelir de artmakta buna bağlı olarak aile daha iyi yaşam standartlarına da kavuşmaktadır. Kadınların hem evde olan sorumluluklarını devam ettirebilmek hem de iş hayatlarında elde ettikleri bu pozisyonu korumak istemeleri adına sahip olmak istedikleri çocuk sayısı da zamanla düşmektedir. Ayrıca çalışan kadınlar özellikle sanayileşme ve kentleşmenin etkisiyle aileden uzak yerlerde yaşadıkları için çocuklarına bakabilecek birilerinin olmamasından ve devletin verdiği doğum yardımlarının yeterli olmadığından yakınmaktadırlar. Tüm bunların yanında katılımcıların daha fazla çocuk sahibi olma konusunda en büyük korkusu dünyaya getirecekleri çocuklarına yeterli imkan sağlayamama, iyi bir eğitim ve gelecek verememe düşüncesi olmaktadır.

Tablo 3.37 Katılımcıların Yaşlarına Göre İdeal Çocuk Sayısı

		0	1	2	3	4	5	6 ve daha fazla	
18-24	Sayı	7	21	78	26	3	2	1	138
	% within Soru2	5,1%	15,2%	56,5%	18,8%	2,2%	1,4%	,7%	100,0%
25-34	Sayı	6	12	49	19	5	2	2	95
	% within Soru2	6,3%	12,6%	51,6%	20,0%	5,3%	2,1%	2,1%	100,0%
35-44	Sayı	5	17	69	26	3	0	0	120
	% within Soru2	4,2%	14,2%	57,5%	21,7%	2,5%	,0%	,0%	100,0%
45-54	Sayı	2	3	34	30	0	1	1	71
	% within Soru2	2,8%	4,2%	47,9%	42,3%	,0%	1,4%	1,4%	100,0%
55-64	Sayı	5	10	39	16	0	0	0	70
	% within Soru2	7,1%	14,3%	55,7%	22,9%	,0%	,0%	,0%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	0	3	27	25	2	0	0	57
	% within Soru2	,0%	5,3%	47,4%	43,9%	3,5%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	25	66	296	142	13	5	4	551
	% within Soru2	4,5%	12,0%	53,7%	25,8%	2,4%	,9%	,7%	100,0%

Tablo 3.37’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “ideal çocuk sayısına” dair düşünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların yaşlarına göre ideal çocuk sayısına dair düşünceleri arasında çok belirgin bir farklılık görülmemektedir. Daha önceki verilere uygun olarak tüm yaş gruplarındaki katılımcılar arasında ağırlıklı olarak 2 çocuğun ideal olduğuna dair düşüncenin yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.38. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Grubuna Göre İdeal Çocuk Sayısı

		0	1	2	3	4	5	6 ve daha fazla	
Alt	Sayı	2	14	11	11	3	1	3	45
	% within Soru7	4,4%	31,1%	24,4%	24,4%	6,7%	2,2%	6,7%	100,0%
orta-alt	Sayı	5	12	63	34	4	1	1	120
	% within Soru7	4,2%	10,0%	52,5%	28,3%	3,3%	,8%	,8%	100,0%
Orta	Sayı	14	29	168	75	6	1	0	293
	% within Soru7	4,8%	9,9%	57,3%	25,6%	2,0%	,3%	,0%	100,0%
orta-üst	Sayı	4	6	42	18	0	2	0	72
	% within Soru7	5,6%	8,3%	58,3%	25,0%	,0%	2,8%	,0%	100,0%
Üst	Sayı	0	5	12	4	0	0	0	21
	% within Soru7	,0%	23,8%	57,1%	19,0%	,0%	,0%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	25	66	296	142	13	5	4	551
	% within Soru7	4,5%	12,0%	53,7%	25,8%	2,4%	,9%	,7%	100,0%

Tablo 3.38’de araştırmada yer alan katılımcıların “*sınıfsal konumları*” ile “*ideal çocuk sayısına*” dair düşünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların sınıfsal konumları göre ideal çocuk sayısına dair düşünceleri arasında çok belirgin bir farklılık görülmemektedir. Daha önceki verilere uygun olarak tüm sosyo-ekonomik gelir gruplarındaki katılımcılar arasında ağırlıklı olarak 2 çocuğun ideal olduğuna dair düşüncenin yaygın olduğu görülmektedir.

Yine, farklı sosyo-ekonomik gelir grupları temelinde tablo değerlendirildiğinde, alt sınıflardaki katılımcılar arasında ideal çocuk sayısı olarak 3 olarak görülmekteyken çocukta daha yüksek 4. ve 5. çocuğa da sıcak bakma düzeyi yaygındır. Üst gelir gruplarındaki katılımcılarda bu düşünceye olumlu bakılma oranının daha düşük olduğu görülmektedir. Bu durumu bazı nüfus kuramları kapsamında açıklamak mümkündür.

Güllüpnar (2011) sosyo-ekonomik gelir gruplarındaki nüfus dinamikleriyle ilgili konuyu Fetter’in “*Gönüllülük yaklaşımı kuramına*” göre şu şekilde açıklamaktadır: “İnsanın üreme davranışını incelemek için, toplumu sınıflara bölerek bu sınıflarda ailenin işlevini inceler. Üretim birimi olarak, ailede çocuğun ekonomik değeri zengin ve yoksul sınıflarda farklıdır. Üst sınıflarda çocuk aile harcamalarının artmasına neden olur. Yoksul sınıflarda ise aile bütçesine katkıda bulunur. Ayrıca

miras, aile büyüklüğü üzerinde belirleyicidir. Zengin sınıflarda babalar, miras çok sayıda çocuk arasında bölündüğünde, çocukların gelecekte sosyal konumlarını sürdüremeyeceklerini düşünür. Yoksul sınıflarda ise devredilecek bir miras bulunmamaktadır. Fetter hane gelirindeki hızlı bir artışın, nüfus büyümesine yol açacağını kabul etmez, çünkü, ailenin yeni yaşam standartlarını sürdürebilmek için aile büyüklüğünü sınırlı tutacağını söyler”(Güllüpinar 2011:142).

Aynı durumu L. Brentano (Coontz,1957:67-68; akt. Güllüpinar, 2011:143) “*Artan zenginlik kuramına*” göre şu şekilde açıklamaktadır. “İnsanoğlu zevk düşkün bir yaratıktır. Zevklerin ise maddi bir temeli vardır. Yoksul sınıfların alternatif zevkleri, oldukça sınırlıdır. Örneğin maden işçilerinde görülen yüksek doğurganlığın nedeni, günlük yaşamlarından kaynaklanır. Maddi ve psikolojik olarak zor şartlar altında yaşayan, günlerini yeraltında geçiren madem işçileri için kitaplar, seyahat, entelektüel merak ve estetik tatmin kaynakları olmaktan uzaktır. Güneşi görmeden eve geç saatlerde dönen bu insanlar için, yıpratıcı yaşamlarının telafisini aşırı cinsellik karşılar. Zenginlerde ise bu durum tamamen farklıdır. Evin dışında, ulaşabilecekleri çok sayıda zevk kaynağı bulunmaktadır”. Kuramdan da anlaşılacağı gibi toplumdaki bireylerin refah seviyeleri ve yaşam koşulları farklılaştıkça ideal çocuk sayısı ve çocuk sahibi olma konusundaki tutumları da farklılık göstermektedir.

Araştırmaya katılan tüm katılımcıların genel istatistiğine baktığımızda katılımcıların yarısından fazlası %53,7 2 çocuk, %25,8 3 çocuk diyerek ideal çocuk sayısı ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir (Tablo 3.4.).

Tablo 3.39. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre İdeal Çocuk Sayısı

		0	1	2	3	4	5	6 ve daha fazla	
AKP	Sayı	3	6	33	57	3	0	0	102
	% within Soru31	2,9%	5,9%	32,4%	55,9%	2,9%	,0%	,0%	100,0%
CHP	Sayı	9	24	119	32	1	0	0	185
	% within Soru31	4,9%	13,0%	64,3%	17,3%	,5%	,0%	,0%	100,0%
MHP	Sayı	3	6	36	15	3	1	1	65
	% within Soru31	4,6%	9,2%	55,4%	23,1%	4,6%	1,5%	1,5%	100,0%
HDP	Sayı	3	12	20	7	3	2	1	48
	% within Soru31	6,3%	25,0%	41,7%	14,6%	6,3%	4,2%	2,1%	100,0%
Diğer	Sayı	2	10	57	14	2	0	1	86
(Belirtiniz)	% within Soru31	2,3%	11,6%	66,3%	16,3%	2,3%	,0%	1,2%	100,0%
CY	Sayı	5	8	31	17	1	2	1	65
	% within Soru31	7,7%	12,3%	47,7%	26,2%	1,5%	3,1%	1,5%	100,0%
Toplam	Sayı	25	66	296	142	13	5	4	551
	% within Soru31	4,5%	12,0%	53,7%	25,8%	2,4%	,9%	,7%	100,0%

Tablo 3.40’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*ideal çocuk sayısına*” dair düşünceleri arasındaki ilişki irdelenmiştir. Araştırmada en fazla katılımcı oranına sahip iki partiden kendisini AKP’ye yakın hisseden katılımcıların %55,9’u yüksek oranda ve ilk sırada ideal çocuk sayısını 3 olarak belirtirken, kendisini CHP’ye yakın hisseden katılımcıların %64,3’ü en yüksek oranda ve ilk sırada 2 ideal çocuk sayısını 2 olarak görmektedir. Kendisini MHP’ye yakın hisseden katılımcıların yarısından fazlası (%55,4), HDP’ye yakın hisseden katılımcıların %41,7’si, farklı bir partiye yakınlık hisseden katılımcıların %66,3’si ideal çocuk sayısını 2 olarak görmektedir. Yine, herhangi bir partiye yakın hissetmediğini belirten katılımcıların %47,7’si ideal çocuk sayısını 2 olarak belirtmektedir.

Bireylerin dini aidiyetlerine göre Türkiye’de muhafazakar aileler genelinde yapılan bir araştırmada sahip olunan çocuk sayıları incelendiğinde %38,7 ile ilk sırada “3 çocuk”, %22,6 ile “2 çocuk” yer almıştır. Araştırmanın devamında %16,1 ile üçüncü sırada “4 çocuk” yer alırken, %12,9 ile beşinci sırada “5 çocuk”, %3,2 ile altıncı sırada “6 ve üstü çocuk” tespit edilmiştir. Aynı muhafazakar ailelerde yer alan tek çocuk oranı %6,5 olmuştur (Kılıç, 2010: 19-20).

Bu anlamda, kendisini AKP'ye yakın hisseden katılımcılar arasında diğer partilere aidiyet duyanlara göre ideal çocuk sayısını daha fazla olarak belirtenlerin oranı daha yüksek görünmektedir. Kendilerini AKP'ye yakın hisseden katılımcıların %55,9'u 3 çocuğu ideal çocuk sayısı olarak belirtmişlerdir. Özellikle 2002 yılında iktidara gelen AKP'yle daha yoğun olarak gündeme gelen nüfus meselesi günümüzde hala önemli konulardan biridir. Nüfus artış hızının nüfusun yenilenebilmesi için gereken oranın altına düşmesi nedeniyle nüfus politikalarında bir değişim olması gerektiği ön plana çıkmıştır. Özellikle dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın "üç çocuk" söylemi ile nüfusun arttırılabilmesi ve yenilenme hızı için gereken oranın sağlanabilmesi yönünde çalışmalar yapılmıştır ve hala yapılmaktadır. Araştırma verileri dikkate alındığında kendisini AKP'ye yakın hisseden katılımcıların bu söylem ve çalışmalardan ideal çocuk sayısı konusunda daha fazla etkilendikleri düşünülebilir.

3.3.3. Çocuk Sahipliğinin Kariyere Olumsuz Yansımasına Dair Yaklaşımları

Ailede çocuk sahibi olmak ekonomik maliyetinin yanında nitelik ve nicelik yönünden önem kazanır. Becker ve Lewis'in (1973) bu konudaki çalışmasında "ailelerin çocuğa olan talebini normal bir tüketim malına olan talep gibi ele almakta ve nitelik ve nicelik konusundaki kararlar açısından ailelerin optimum seçimi yapacaklarını belirtmektedirler. Çünkü aileler, kaynak dağılımı sürecinde az sayıda fakat iyi yetiştirilmiş çocukların çok sayıda fakat iyi yetiştirilmemiş çocuklara kıyasla aileye daha çok tatmin sağladığını gördüklerinde nitelikle niceliği ikame edeceklerdir. Çocuk sahibi olmanın fırsat maliyetindeki değişiklikler ise aileler için bir nevi yol haritası oluşturacaktır" (akt. Güneş, 2005:127).

Genel olarak bireylerin çocuk sahibi olma ve çocuk bakımı konusunda tedirgin oldukları ve ihtiyatlı davranma ihtiyacı duydukları düşünülebilir. Araştırmada bu yönde katılımcıların duydukları endişeyi anlamak bakımından bir dizi soru yöneltilmiş ve sonrasında çocuk sahibi olmanın kariyer inşasına olumsuz etki edip etmediğine dair görüşleri incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.40. Katılımcıların Çocuğa Dair Kaygıları

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesinlikle Katılıyor %	Katılıyor %	Kararsızım %	Katılmıyorum %	Kesinlikle Katılmıyorum %	Toplam %
Çocuk sahibi olmak gelir düzeyini olumsuz etkiler	7,3	53,0	14,3	18,9	6,5	100,0
Çocuk bakım yükü bireyler için ağır bir yüküdür	9,4	61,3	11,1	13,8	4,4	100,0
Çocuk sayısı ne kadar az olursa ebeveynlerin ilgi ve odağı daha fazla olur	10,3	60,6	12,5	12,0	4,5	100,0
Kişiler iş olarak iyi bir konuma gelene kadar çocuk yapmayı ertelemelilerdir	8,0	28,5	16,7	40,3	6,5	100,0

Tablo 3.40'e göre, katılımcıların %60,3'ü 'çocuk sahibi olmak gelir düzeyini olumsuz etkiler' ve %70,7'si de 'çocuk bakım yükü bireyler için ağır bir yüküdür' kanaatindedir. Yine, katılımcıların %70,9'u 'çocuk sayısı ne kadar az olursa ebeveynlerin ilgi ve odağı daha fazla olduğunu' düşünmektedirler. Ayrıca katılımcıların önemli bir kısmı (%36,5'i) 'iş olarak iyi bir konuma gelene kadar çocuk yapmanın ertelenmesi gerektiğine' inanmaktadır. Nitekim, genel olarak bakıldığında katılımcıların önemli bir kısmı için çocuk sahibi olma ve bakımı önemli bir endişe verici durum olarak algılanmaktadır. Bu kaygı veya endişe hali ise kişilerin özellikle toplumsal hiyerarşideki konumlarını yükseltme ve daha konforlu bir yaşam sürdürebilme arzularıyla ilişkili olabilir.

Bu yönde, araştırmada yer alan katılımcıların çocuk sahibi olmanın kariyerlerini olumsuz yönde etkileneceğine dair yargıya ne derecede katıldıkları sorgulanmıştır. Ayrıca bu yönde katılımcıların çocuk sahibi olmanın kariyerlerini olumsuz yönde etkileneceğine dair yargıya ne derecede katıldıkları meselesi cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik gelir grubu ve siyasi parti aidiyeti temelinde incelenmiştir.

Tablo 3.41. Katılımcıların Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerine Olumsuz Etki Etmesine Dair Yaklaşımları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	23	4,2	4,2	4,2
Katılıyorum	234	42,5	42,5	46,6
Kararsızım	102	18,5	18,5	65,2
Katılmıyorum	152	27,6	27,6	92,7
Kesinlikle katılmıyorum	40	7,3	7,3	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.41’de katılımcıların çocuk sahibi olmanın kariyerlerini olumsuz yönde etkileneceğine dair yargıya ne derecede katıldıkları sorgulanmıştır. Verilere göre, katılımcıların toplam %46,7’si çocuk yapmanın kariyerlerine olumsuz yönde etki edeceğine inanmaktadır. Katılımcıların %27,6’sı olumsuz yönde bir etkisi olmayacağı kanaatine sahipken %18,5’i bu konuda kararsızdır. Dolayısıyla, örnekleme alan katılımcıların neredeyse yarısı çocuk sahibi olmanın kariyer inşa etme anlamında engelleyici olduğu kanaatindedir.

Aynı konuda yapılan çalışmanın nitel verileri kapsamında görüşülen katılımcıların düşünceleri şu şekilde olmuştur:

“...tabi ki bir yerde engeldir. Ben geniş bir aileden geldim. Beş kardeşlik. Çok güzel bir çocukluk geçirdim. Babaannem dedem amcalarım. Hep bir aradaydık. Aile kavramı asıl oydu. Ama şimdi koştuk. İş hayatı geçim derdi derken. Mümkün mü beş çocuk yapmak istesen de yapamazsın. Bir kızımız var beş yaşında. Eşim doğumdan sonra bir yıl kadar izin aldı kendi baktı şimdi bakıcı bakıyor. Hem maddi hem manevi çok yıpratıcı bir süre. Tüm gün aklımız onda. Bu şehirde de hiçbir akrabamız yok arada gidip göz kulak olsun. Yani aslında hem çocuk kariyere engel hem kariyer çocuğa. Kızımız kardeş istiyor arada ama ne eşim ne ben yaşanamıyoruz bile henüz. Bir tane daha yapmak istiyoruz ama kendimize güvenemiyoruz açıkçası...” (G.22, E-33, AKP).

“...olması gereken aslında şu. Mesela aile bakanı olsam bende kesinlikle bu durumu desteklerim ama bir şartla. Alt tabakadan olan ve

eğitimsiz insanların daha az çocuk yapmasını daha orta ve üst tabakalardan eğitilmiş insanların da daha fazla çocuk sahibi olmalarını teşvik ederim. Hatta yasaya bile dökülebilirim. Çine benzer şekilde. Başka türlü bu ülkeyi kaosa sürükler. Nüfusu arttırmak gerekiyor mu gerekiyor bu konuda hem fikiriz ama nitelikli bir nüfusa ihtiyaç var. Yoksa diyorsunuz yaşlı nüfus çok ekonomik sıkıntı yaratıyorlar. Eee niteliksiz eğitimsiz bir alt tabaka ne olur ki. Ne farkı olabilir ki...” (G.14, K-37, CHP).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, katılımcıların önemli bir kısmı hem çocuk sahibi olmanın hem de kariyer inşa etmenin çok zor olduğunu ifade etmektedirler. Fazla çocuk sahibi olmanın ortaya çıkardığı maddi ve manevi yük bireyler açısından taşınabilir ve sürdürülebilir bir şey olarak çoğunlukla görülmemektedir. Dolayısıyla, birçok kişi çocuk sahibi olmayı toplumsal hiyerarşide yükselmeye ve ekonomik anlamda daha iyi yerlere gelebilmede engel olarak görmektedir.

Bu duruma Arsene Dumont 1890’da yazdığı *Depopulation et Civilisation* adlı kitapta, toplumsal hiyerarşide yükselme, sınıf atlama anlamına gelen “sosyal damarlar” teorisiyle cevap verir. “Dumont, doğurganlıktaki düşüşü *bireyselleşme* ve *kişilerin toplumsal konumlarını iyileştirme arzusu* ile açıklar. İnsanların daha iyi, daha müreffeh bir yaşam arayışı, çocukları bir engel olarak görmelerine yol açar. Dumont’a göre aileler daha az sayıda çocuk yaparak, onlara daha fazla kaynak ve zaman aktarmayı, böylece de onların sosyo-ekonomik anlamda daha yüksek bir mevki edinmesini arzuluyordu” (Güllüoğlu, 2011:141).

Tablo 3.42. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları

		Kesimlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesimlikle katılmıyorum	
Erkek	Sayı	8	124	47	80	20	279
	% within Soru1	2,9%	44,4%	16,8%	28,7%	7,2%	100,0%
Kadın	Sayı	15	110	55	72	20	272
	% within Soru1	5,5%	40,4%	20,2%	26,5%	7,4%	100,0%
Toplam	Sayı	23	234	102	152	40	551
	% within Soru1	4,2%	42,5%	18,5%	27,6%	7,3%	100,0%

Tablo 3.42’da araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça risklidir” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde belirgin bir farklılık görünmemektedir. Hem erkeklerin hem de kadınların yaklaşık yarısı çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça riskli olduğuna inanmaktadır.

Tüfekçioğlu ve Çağlayandereli’nin(2016:546)de çalışmalarında yer verdikleri Malthus’un teorisini de eleştirmiş olan gruplardan biri olan Antropolojistler; “insanın çoğalmasını yine kendisi etkilemektedir. Örneğin, gelişmiş ülkelerde doğum oranlarındaki düşüş insanların kendi sayısal gelişmesini kontrol etmedeki yeteneğinin açık delilidir” şeklinde bir görüş belirtmişlerdir. Son yıllarda eğitim imkanlarının daha da artmasıyla, meslek sahibi olma bireysel özgürleşmeyi sağlamada bireylerin önünü açmıştır. Özellikle kadının çalışma hayatına daha fazla katılması, kariyer yapma arzusu gündeme gelmiştir. Bu olanakların artması sadece kadın için değil hem kadın için hem de erkek için evlilik yaşının yükselmesine ve daha az çocuk sahibi olmaya yönelik bir eğilim doğurmuştur.

TÜİK, yıllara göre evlenme boşanma istatistiklerine bakıldığında, ortalama ilk evlenme yaşı 2016 yılında erkeklerde 27,1, kadınlarda 24, 2017 yılında erkeklerde 27,7 kadınlarda 24,6 ve 2018 yılında erkeklerde 27,8’e kadınlarda da 24,8’e yükselerek devamlı bir yükseliş göstermiştir. Şüphesiz, evlenme yaşının yükselmesinin altında yatan temel faktörlerden birisi kişilerin kariyer temelli yoğunlukları ve kaygıları yatmaktadır. Dolayısıyla, kariyer temelli bakış açısı evlenme yaşının giderek

yükselmesine doğal olarak çocuk sahibi olmaya yönelik daha az bir arzuyu beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan bireyselleşme ve kişilerin toplumsal konumlarını iyileştirme arzusu doğurganlıkta düşüşe neden olmaktadır. Bu durumda bireylerin çocuk sahibi olmayı kariyerleri için bir risk olarak algılamasına yol açmaktadır.

Uludağlı ve Akbaş'a (2019:186) göre, kadınların git gide yaşamın tüm alanlarında aktif rol almaları, eğitim olanaklarının yaygınlaştırılması ve kadın istihdamının sağlanarak kadınların iş hayatına katılmaları önemli bir toplumsal dönüşümün temeli olmuştur. Kadınlar için 1960'lı yıllardan itibaren toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin keskin ayrımlar esnemeye başlamış, kadınlar giderek artan oranlarda iş gücüne katılım göstermeye başlamışlardır (bkz. Cabrera vd., 2000). Türkiye'de kadınların işgücüne katılım oranları gelişmiş birçok ülkenin gerisinde olmakla birlikte son yıllarda giderek artmaktadır (TÜİK, 2018c).

Bu çerçevede, bugünün akışkan toplumsal yapısının temel özellikleri arasında evliliğe mesafeli davranma, evliliği erteleme, çocuk sahibi olmama ya da az çocuk yapma eğilimleri oldukça yaygın görünmektedir. Uludağlı ve Akbaş'ın (2019:186-187) da vurguladıkları gibi, evlenme ve çocuk sahibi olma yaşındaki artış özellikle kadınlar için geleneksel toplumsal cinsiyet rollerindeki değişikliklerle ilişkili gözükmektedir. Kadınların eğitim seviyelerinin ve iş gücüne katılımlarının artmasının bir sonucu olarak, dünyada birçok ülkede doğurganlık oranlarında düşüş, evlilik ve ilk doğum yaşında yükselme görülmeye başlamıştır (bkz. Amuedo-Dorantes ve Kimmel, 2005). Evlenme ve çocuk sahibi olma yaşındaki değişiklikler erkekler açısından değerlendirildiğinde de günümüz rekabetçi toplumlarında erkeklerinde de daha iyi bir yaşama sahip olabilmek, eğitim ve kariyerlerine daha çok zaman ayırabilmek amacıyla evlilik kararlarını erteledikleri görülmektedir (bkz. Mensch vd., 2005).

Tablo 3.43. Katılımcıların Yaşlarına Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
18-24	Sayı	8	43	44	32	11	138
	% within Soru2	5,8%	31,2%	31,9%	23,2%	8,0%	100,0%
25-34	Sayı	2	34	26	23	10	95
	% within Soru2	2,1%	35,8%	27,4%	24,2%	10,5%	100,0%
35-44	Sayı	6	55	15	35	9	120
	% within Soru2	5,0%	45,8%	12,5%	29,2%	7,5%	100,0%
45-54	Sayı	3	36	6	19	7	71
	% within Soru2	4,2%	50,7%	8,5%	26,8%	9,9%	100,0%
55-64	Sayı	2	35	3	30	0	70
	% within Soru2	2,9%	50,0%	4,3%	42,9%	,0%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	2	31	8	13	3	57
	% within Soru2	3,5%	54,4%	14,0%	22,8%	5,3%	100,0%
Toplam	Sayı	23	234	102	152	40	551
	% within Soru2	4,2%	42,5%	18,5%	27,6%	7,3%	100,0%

Tablo 3.43’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça risklidir” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, daha genç yaştaki bireyler arasında çocuk yapmanın kişilerin kariyerleri için oldukça riskli olduğuna dair görüşler daha az düzeydeyken özellikle 35-44 yaş aralığı ve sonraki yaş grupları arasında yer alanlarda bu inancın veya kanaatin daha yaygın ya da baskın olduğu anlaşılmaktadır. Şüphesiz, daha genç katılımcılar arasında daha yüksek yaş kategorisinde yer alanlara göre bu konuda daha az risk görenlerin oranının daha fazla olması genç yaş kategorisinde yer alan birçok katılımcının henüz iş piyasasına dahil olmamasından kaynaklı olduğu düşünülebilir.

Nitekim, 18-24 ve 25-34 yaş kategorisinde yer alanlar arasında daha ileri yaş gruplarındaki katılımcılara oranla daha yüksek sayıda kararsızın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, genç katılımcılar arasında çocuk yapmanın kariyerleri açısından risk olup olmadığı konusunda kararsız bir tutumda olanlar önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu kararsızlığın nedenlerinden biri olarak çağın bireysel temeldeki yaşam tarzının insanları yalnızlaştırmasının bir sonucu olarak hem yalnızlığı

gidermenin bir aracı olarak çocuk sahibi olmaya yönelik ihtiyaç hem de rekabete dayalı daha acımasız bir iş dünyasında ayakta kalmanın bir zorunluluğu olarak geç evlenme ve az çocuk sahibi olma durumunun ortaya çıkardığı bir çelişki biçiminde okumak mümkün olabilir.

Tablo 3.44. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Alt	Sayı	3	17	6	19	0	45
	% within Soru7	6,7%	37,8%	13,3%	42,2%	,0%	100,0%
orta-alt	Sayı	3	44	33	30	10	120
	% within Soru7	2,5%	36,7%	27,5%	25,0%	8,3%	100,0%
Orta	Sayı	13	121	50	83	26	293
	% within Soru7	4,4%	41,3%	17,1%	28,3%	8,9%	100,0%
orta-üst	Sayı	2	42	13	12	3	72
	% within Soru7	2,8%	58,3%	18,1%	16,7%	4,2%	100,0%
Üst	Sayı	2	10	0	8	1	21
	% within Soru7	9,5%	47,6%	,0%	38,1%	4,8%	100,0%
Toplam	Sayı	23	234	102	152	40	551
	% within Soru7	4,2%	42,5%	18,5%	27,6%	7,3%	100,0%

Tablo 3.44’de araştırmada yer alan katılımcıların “*sınıfsal konumları*” ile “*çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça risklidir*” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, kendilerini alt ve orta-alt sosyo-ekonomik gelir grubunda gören katılımcılar arasında çocuk yapmanın kişilerin kariyerleri için oldukça riskli olduğuna dair görüşler daha az düzeydeyken özellikle orta sınıf kategorilerinde yer alanlar arasında bu inanç veya kanaat daha yaygındır.

Bu durum akıllara Emile Zola’nın 1899’da yayınladığı “Doğurganlık” eserini getirmektedir. Araştırmanın teorik kısmında söz edilen konuya araştırma verileri temelinde değinilecek olursa, Zola doğumlardaki azalmanın özellikle ücretliler ve vasıflı işçiler arasında yaygınlaştığını, vasıfsız işçiler veya patronlar için ise bunun kesinlikle söz konusu olmadığını anlatıyordu (Zola, Doğurganlık, 1899:30; akt. Danış, 2018). Zira, ona göre alt sınıflar ve üst sınıftan bireylerin sınıf atlama ve dolayısıyla

kariyer kaygıları daha az olduğu için çocuk sahibi olmaya yönelik arzular da daha fazla olmaktadır. Nitekim, bu araştırmanın verilerinin de ortaya koyduğu üzere çocuk sahibi olmanın kariyerleri açısından risk oluşturmadığına dair düşüncelerin en yüksek oranlarda alt sınıflarda görülmesi bir tesadüf olmadığını düşündürmektedir.

Francesco S. Nitti, bireyselliğin nüfus büyüklüğü üzerindeki etkisini inceleyen, yeni bir nüfus kuramı ilkesi geliştirmiştir. Artan bireysellik kuramına göre; *“toplumsal örgütlenme türü, bireyselliğin en üst düzeye ulaşmasında çok önemli bir yere sahiptir. Mevcut toplum, üst sınıfların bireyselliğini bastırır ya da üyelerinin artışına sınır koyar. Yüksek doğurganlığın olduğu alt sınıfların durumları ise mevcut toplumsal kurumlardan kaynaklanır. Yoksulluk, yüksek doğurganlığa neden olur. Proleterya, Dumont’ta görüldüğü gibi eylemden dışlanır”* (Coontz, 1957:65-67; akt: Güllüınar, 2011:142).

Lakin, aynı konuda çalışmalar yapan Roderichvon Ungern-Sternberg’e göre ise sosyo-ekonomik gelir gruplarında küreselleşme düzeni içinde sanayileşme ve kentleşme gibi etkilerle değişen toplumsal yapı, çocuk sahibi olma konusunda alt sınıfları da etkilemektedir. Roderichvon Ungern-Sternberg; *“Yalnızca üst sınıflarda değil, proleterya arasında da doğurganlıktaki düşüşün nedenini, biyolojik değil, tamamen zihinsel olduğunu söyler. Avrupa medeniyeti sınırları içinde, doğurganlıkta gözlenen düşüş, tüm sınırları aynı biçimde etkileyen, kapitalist mentaliteden kaynaklanmaktadır. Burjuvazi arasında kapitalist mentalitenin gelişmesi, dürtülere uyan, anlık davranışlarda bulunan, zevk eğilimli mentaliteyi yok etmeye başlayarak, akılcı bir mentalitenin gelişmesini sağlamıştır. Böylece bireyler ebeveynlik de dahil olmak üzere, tüm davranışlarını dikkatle değerlendirmeye başlamışlardır. Eski tip burjuvazi, güç tutkusuyla hareket ederken, yeni burjuvazi, ideali kazanmak ve biriktirmek üzerine kurulmuştur. Ayrıca, kadınlar da kapitalist mentaliteden etkilenerek, eşitlik ve bağımsızlık arayışlarında erkekleşmeye başlamışlardır. Burjuvazi arasındaki, düşük doğurganlığın nedenleri bunlardır. Proleterya arasında da durum farklı değildir. Tarım toplumundan çıkarak kentlere göç eden çok sayıda insan, sosyal durumlarını yükseltmek peşindedir. Bu insanlar, aşırı duygusal olmayan, zihinleri uyanmış, geçmişleriyle bağlantılarını kolaylıkla kopararak kent yaşamına genellikle uyum sağlayan insanlardır”* (Coontz, 1957:69-71, akt: Güllüınar, 2011:143). Özellikle günümüzde modern dünyanın da etkisiyle alt sınıflardaki

bireylerde de iş hayatında başarılı olma, ekonomik olarak daha iyi bir duruma geçebilme, sınıf atlama, daha refah bir hayat hayali bireylerin doğurganlık seviyesini etkileyen önemli sebepler olmaktadır.

Tablo 3.45. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Çocuk Sahibi Olmanın Kariyerlerini Olumsuz Yönde Etkileneceğine Dair Yargıları

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum	
AKP	Sayı	4	46	14	31	7	102
	% within Soru31	3,9%	45,1%	13,7%	30,4%	6,9%	100,0%
CHP	Sayı	9	93	34	41	8	185
	% within Soru31	4,9%	50,3%	18,4%	22,2%	4,3%	100,0%
MHP	Sayı	2	21	11	23	8	65
	% within Soru31	3,1%	32,3%	16,9%	35,4%	12,3%	100,0%
HDP	Sayı	1	21	11	13	2	48
	% within Soru31	2,1%	43,8%	22,9%	27,1%	4,2%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	6	35	13	22	10	86
	% within Soru31	7,0%	40,7%	15,1%	25,6%	11,6%	100,0%
CY	Sayı	1	18	19	22	5	65
	% within Soru31	1,5%	27,7%	29,2%	33,8%	7,7%	100,0%
Toplam	Sayı	23	234	102	152	40	551
	% within Soru31	4,2%	42,5%	18,5%	27,6%	7,3%	100,0%

Tablo 3.45’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça risklidir*” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, çocuk yapmanın kişilerin kariyerleri için oldukça riskli olduğuna dair görüşler en az MHP aidiyetine sahip olanlar arasında görülürken kendisini diğer partilere ait görenler arasında belirgin bir fark görülmemektedir.

Erol’a (2018:883-884) göre, “doğurganlık düşüşü bağlamında kadının cinsiyet temelli eşitsizliklerden özgürleşerek kariyer hedefleri doğrultusunda çalışma yaşamında etkin bir aktör olmayı hedeflemesi nedeniyle daha az sayıda çocuk sahibi olmayı tercih etmesini mümkün kılan koşullar, özgürleşmeci politika çerçevesinde değerlendirilebilir”. Bu anlamda, kadının çalışma yaşamına girmesi ile eve giren gelir

de artmakta buna baęlı olarak aile daha iyi yařam standartlarına da kavuřmaktadır. Kadınların hem evde olan sorumluluklarını devam ettirebilmek hem de iř hayatlarında elde ettikleri bu pozisyonu korumak istemeleri adına sahip olmak istedikleri çocuk sayısı da zamanla dūřmektedir. Lakin, özellikle kadınlar hem kendi kariyerlerini inřa etmek hem de kendilerinden beklenen toplumsal rolleri birarada yūrtmeyi arzulasalar da daha fazla çocuk sahibi olma konusunda en būyūk korkuları dūnyaya getirecekleri çocuklarına yeterli imkan saęlayamama, iyi bir eęitim ve gelecek verememe dūřūncesi olmaktadır.

Sonuc olarak ifade edilebilir kimodernleřme gūnūmūzde toplumsal ve sosyal yařamın her alanında hayatımıza girmiř ve girmeye de devam eden bir olgu olarak karřımıza çıkmaktadır. Bu bakımda sūrecin bireylerden ve bireyler ūzerindeki etkisinden baęımsız dūřūnūlmesi mūmkūn deęildir. Geçmiř yıllara oranla bakıldıęında doęurganlıktaki dūřūř gūze çarpmaktadır. Bu durum modernleřme sūrecinin getirmiř olduęu refah toplumu algısı, artan bireysellik, hazcılık gibi kavramlar insanlar hayatlarına yūn verirken vazgeçmek istemedięi olgular olmaya bařlamıřtır. Daniř doęurganlık oranlarında ki bu dūřūřūn modernleřme ve bireyselleřme kaynaklı yanlarını Dumont'un dūřūncelerine gūre řu řekilde açıklamaktadır: "Dumont, doęurganlıktaki dūřūřū bireyselleřme ve kiřilerin toplumsal konumlarını iyileřtirme arzusu ile açıklar. İnsanların daha iyi, daha mūreffeh bir yařam arayıřı, çocukları bir engel olarak gūrmelerine yol açar. Dumont'a gūre aileler daha az sayıda çocuk yaparak, onlara daha fazla kaynak ve zaman aktarmayı, būylece de onların sosyo-ekonomik anlamda daha yūksek bir mevki edinmesini arzuluyordu" (Daniř, 2018).

Arařtırmanın nitel ve nicel verileri ile birlikte deęerlendirildięinde, modernleřme sūreci içinde deęiřen toplumsal kořulların etkisiyle Tūrkiye'deki doęurganlık oranı dūřmekte ve bireylerin sahip olduęu çocuk sayılarının giderek azalmakta olduęu ve ailelerdeki çocuk sayısının daha çok tek çocuk ve 2 çocuk, sonrasında ise 3 çocukta yoęunlařtıęı gūrūlmektedir.

Őzellikle kadınların iř hayatında daha fazla yer almaya başlamasıyla kadınlar doğum yaptıklarında çocuklarıyla geçirecekleri zamanı iř hayatında uğrayacakları kariyer ve gelir kaybı olarak gūrmeye başlamışlardır. Bu nedenle de bireyler kariyer ve iř hayatında daha başarılı olabilmek adına ya çocuk sahibi olmayı ertelemekte ya da

daha az sayıda çocuk sahibi olmaktadır. Bireylerin herşeyi bu denli maliyet ile değerlendirmesi sonucunda modern yaşamda çocuk sahibi olmak bireyler için “artan maliyetler” olarak düşünülmektedir. Bu kapsamda bireyler daha başarılı olmalarına engel, gelir kaybı yaşayacakları ve daha refah yaşamalarına engel olabilecek herşeyden vazgeçmekte ya da ertelemektedirler. Bunun sonucunda toplumdan git gide kendini soyutlayarak içine kapanan, bencilleşen ve bireyselleşen birey daha fazla bireysel haz elde etmek uğruna toplumdan da giderek uzaklaşmaktadır.

Günümüz modern dünyasında insanları mutlu edebilecek her şeyin ekonomik bir değer ile ölçülmesi sonucunda insanların onları bu rahat hayattan alıkoyabilecek her şeyden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Tüm bu açıklamalar bize göstermektedir ki modernleşme en çok ailenin mahremiyetini dönüştürmektedir. Mahremiyetini yitiren aile git gide kamusal bir özellik kazanmaktadır. Ailenin bu şekilde kurumsal bir özellik kazanması konusuna değinen Canatan ve Yıldırım’a (2018:127) göre, evrimci modernliğin sosyolojik bakışıyla, kurumların mükemmelleşmesiyle beraber aile kurumuna gerek kalmayacağı yönünde bir kehanette bulunuldu. Burada ailenin sonu mu geldi? sorusu akla gelmektedir.

Cezayirli (2004:33), aile yapısında meydana gelen bu değişimi şöyle dile getirmektedir; “Sanayi toplumunun tipik aile biçimi olan çekirdek aile yapısı artık değişmektedir. Toplumsal, ekonomik, politik, kültürel alanlardaki değişimler ailenin yapısındaki ve işlevlerindeki değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Günümüzde bireyin toplumsal alanda daha merkezi bir konuma yerleşmesi ve toplumsal rollerde ortaya çıkan değişikliklerle birlikte, aile tiplerinde de çeşitlenmeler oluşmaktadır”.

Canatan (2018), modernleşme ve toplumsal değişim konusunda ailenin gidişatı ve konumu hakkında üç temel görüşün olduğundan söz etmiştir. Buna göre ilk temel görüşü şu şekilde açıklamaktadır; “*Liberal ve sosyalist çevreler ailedeki değişimleri genel toplumsal değişimin bir parçası olarak görmekte ve değişime direnmenin anlamlı olmadığına inanmaktadırlar. Bu kesimlere göre aile toplumsal değişim ve gelişime bağlı olarak ilerlemektedir. Bu ilerlemeler kaçınılmaz ve evrensel bir süreçtir.*” Diğer bir ikinci görüş sosyalistlere göre daha etkili olan liberallere göre; “*Ailenin gidişatı konusunda karamsar olmaya gerek yoktur. Yapılması gereken aile için asgari geçim ücreti, evrensel sağlık bakımı, geleneksel olmayan aile formlarının kabulü, eşcinseller için evlatlık hakkı tanımak ve sosyal-mali programlarla aileye destek verilmesidir*”, muhafazakar kesime göre; “*Toplumsal değişim aileyi olumsuz etkilemekte ve çözmektedir*” (Canatan, 2011:204). Canatan’ın söz ettiği liberaller,

sosyalistler ve muhafazakarlar arasında aile ve ailenin geleceği konusunda en karamsar ve endişeli olanların muhafazakar gruplar oldukları görülmektedir.

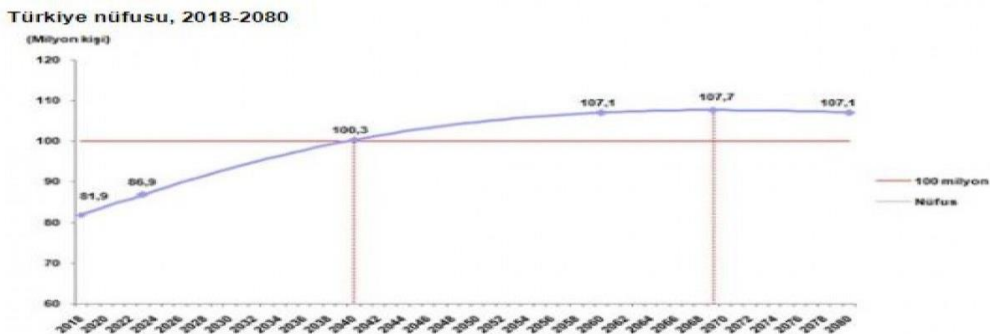
3.4. Nüfusun Niceliğine Dair Yaklaşımlar

TÜİK'ten elde edilen nüfus verileri ve gelecek projeksiyonları incelendiğinde; 2017 yılında nüfus 79 278 artış hızı %13,5, 2017 yılında nüfus 80 313 artış hızı %13, 2018 yılında nüfus 81 339 olurken artış hızı %12,7 ve 2019 yılında ise nüfusun 82 377 artış hızının %12,7 ile durağanlaşacağı belirlenmiştir.

TÜİK'in 2016 yılında yayınladığı geleceğe yönelik nüfus projeleri verileri incelendiğinde;“2020 yılında nüfus 83 393 artış hızı %12’3, 2021 yılında nüfus 84 405 artış hızı %12,1, 2022 yılında nüfus 85 410 artış hızı %11,8, 2023 yılında nüfus 86 409 artış hızı %11,6, 2024 yılında nüfus 87 396 artış hızı %11,4, 2025 yılında ise nüfusun 88 365 olacağı artış hızının ise gerilemeye devam ederek %11 olacağı projeksiyonlarda öngörülmüştür” (TÜİK, Nüfus Projeleri, 2016).

Aynı konuda 2018 yılında TÜİK tarafından yapılan 2018-2080 Nüfus Projeksiyonlarında, “2017 yılı ADNKS sonuçlarına göre 80 milyon 810 bin 525 kişi olan Türkiye nüfusunun, 2023 yılında 86 milyon 907 bin 367 kişiye, 2040 yılında ise 100 milyon 331 bin 233 kişiye ulaşması beklenmektedir. Nüfusumuz 2069 yılına kadar artarak 107 milyon 664 bin 79 kişiyle en yüksek değerine ulaşacaktır. Bu yıldan itibaren azalışa geçmesi öngörülen ülke nüfusu 2080 yılında 107 milyon 100 bin 904 kişi olacaktır” ifadelerine yer verilmiştir”(TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080). 2018-2080 Nüfus projeksiyonuna ait grafik aşağıda yer almaktadır.

Grafik 3.2. TÜİK, 2018-2080 Türkiye Nüfusu Grafiği

Kaynak: TÜİK, Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080

Bu bakımdan Tük verileri ve gelecek projeksiyonları nüfus artış hızının gittikçe düşeceğini göstermektedir.

TÜİK'in verilerinde yaş oranları incelendiğinde, bu verilere göre; "0-14 yaş grubunun" 2019 yılında 23,2 iken 2015 yılında 22,2, "15-64 yaş grubunun" 2019 yılında 67,6 iken 2025 yılında 66,8 olacağı belirtilirken "65 yaş ve üstü yaş grubunun" oranı 2019 yılında 9,1 iken 2025 yılında 11'e yükselecektir. Veriler göstermektedir ki toplam nüfus içinde genç nüfusun oranı yıllara göre giderek azalırken yaşlı nüfus oranı gittikçe artacaktır. Ayrıca yine TÜİK verilerine göre; yaşlı bağımlılık oranları incelendiğinde 2019 yılında 13,4 olan yaşlı bağımlı oranının 2025 yılında 16,4'e yükseleceği projeksiyonda belirlenmiştir. Bu da demek olur ki nüfus gün geçtikçe ilerleyen yıllarda yaşlanma riski ile karşı karşıya kalacaktır. Nüfus artış hızının fazla olmasının ülkeler açısından büyük bir sorun olduğu bilinirken, nüfus artış hızının yenilenme düzeyinden aşağı düşmesinin de daha büyük bir sorun olacağı düşünülmektedir.

3.4.1. Daha Az mı Daha çok mu Nüfus?

Nüfus bir yanda ülkeler için önemli bir güç unsuru iken; bir yanda önemli sorunlara yol açabilecek bir konudur. Nüfusun ülkelerin ekonomik kalkınmasında önemli bir üretim faktörü olmasının yanında, artan nüfusun kaynak tüketimi ve çevreye olan olumsuz etkileri de üzerinde durulması gereken konulardandır. Bu çerçevede, araştırmaya katılanların nüfusun niceliğine dair yani nüfusun daha az ya da çok olmasına yönelik tutumlarının ne yönde olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca katılımcıların bu konudaki görüş ve tutumlarının arkasındaki temel gerekçeler de anlaşılmalı ve açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu yönde, katılımcılara bir dizi soru yöneltilmiştir.

Tablo 3.46. Katılımcıların Nüfusun Niceliğine Dair Tutumları

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesinlikle Katılıyor %	Katılıyor %	Kararsız %	Katılmıyor %	Kesinlikle Katılmıyor %	Toplam %
Nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır	11,6	49,7	18,3	17,1	3,3	100,0
Refah içinde bir hayat yaşamak için nüfus artış hızını düşürmek gerekir.	10,7	55,5	18,1	12,9	2,7	100,0
Gelişmemiş ülkelerde artan nüfus, ekonomik kalkınmayı sınırlayıp durumu kötüleştirmektedir	14,3	64,8	12,9	5,6	2,4	100,0
Nüfusun fazla olan ülkelerin üretim kapasitesi, milli geliri ve ekonomik gücü daha üstün olur.	10,5	17,8	18,7	48,6	4,4	100,0
Nüfusun az olması ve yaşlanması ülkeler için bir tehdittir.	17,4	64,6	11,6	5,3	1,1	100,0
Genç ve dinamik bir nüfusa ihtiyacımız vardır.	25,8	62,6	8,0	2,5	1,1	100,0
Nüfus askeri, ekonomik, siyasi bir güçtür	20,9	61,2	9,4	7,8	0,7	100,0

Tablo 3.46, araştırmada yer alan “katılımcıların nüfusun niceliğine dair tutumları” ile ilgili bilgi edinebilmek amacıyla bazı yargılar hakkında ne düşündüklerini göstermektedir. Buna göre araştırmada yer alan katılımcıların *genel olarak nüfusun az olması ya da yaşlanmasını bir problem ya da tehdit olarak gördükleri ve aynı zamanda nüfusun genç ve dinamik bir yapıya sahip olması gerektiğine dair inançları* olduğu görülmektedir. Lakin bu düşünceye rağmen nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına ve refah artışının ancak nüfus artış hızının azaltılmasıyla mümkün olabileceğine dair de yaygın bir kanaatin bulunduğu görülmektedir.

Nitekim, verilerden anlaşıldığı üzere katılımcılar nüfusun daha az veya daha çok olması konusunda belirgin bir anlayışa ya da fikre sahip değildir. Şüphesiz, bu durum nüfusun az olması veya çok olmasının yarattığı ve yaratabileceği handikaplardan kaynaklanmaktadır. Her iki durumda da toplumsal ve ekonomik

anlamda olumlu ve olumsuz birçok sonuç ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların önemli bir kısmı için nüfusun niceliğine dair tutumlar tutarsız bir görünüm arz edebilmekte ve birbiriyle çelişebilen argümanlar ortaya çıkabilmektedir.

Araştırmada yer alan katılımcıların nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olup olmayacağına dair tutumları cinsiyete, yaşa, sosyo-ekonomik gelir grubuna ve siyasal parti aidiyetine göre ölçülmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.47: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Erkek	Sayı	31	152	45	40	11	279
	% dahil Soru1	11,1%	54,5%	16,1%	14,3%	3,9%	100,0%
Kadın	Sayı	33	122	56	54	7	272
	% dahil Soru1	12,1%	44,9%	20,6%	19,9%	2,6%	100,0%
Toplam	Sayı	64	274	101	94	18	551
	% dahil Soru1	11,6%	49,7%	18,3%	17,1%	3,3%	100,0%

Tablo 3.47’de araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, erkek katılımcıların %65,6’sı, kadın katılımcıların ise %57’sinin nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağını düşünmektedir. Bu konuda cinsiyet temelinde çok belirgin bir farklılık görülmesine de erkek katılımcılar arasında bu tutumun kadın katılımcılara göre çok az bir miktar daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.48: Katılımcıların Yaşlarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
18-24	Sayı	14	44	42	36	2	138
	% dahil Soru2	10,1%	31,9%	30,4%	26,1%	1,4%	100,0%
25-34	Sayı	7	43	18	19	8	95
	% dahil Soru2	7,4%	45,3%	18,9%	20,0%	8,4%	100,0%
35-44	Sayı	19	63	17	15	6	120
	% dahil Soru2	15,8%	52,5%	14,2%	12,5%	5,0%	100,0%
45-54	Sayı	8	47	5	11	0	71
	% dahil Soru2	11,3%	66,2%	7,0%	15,5%	,0%	100,0%
55-64	Sayı	8	44	9	8	1	70
	% dahil Soru2	11,4%	62,9%	12,9%	11,4%	1,4%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	8	33	10	5	1	57
	% dahil Soru2	14,0%	57,9%	17,5%	8,8%	1,8%	100,0%
Toplam	Sayı	64	274	101	94	18	551
	% dahil Soru2	11,6%	49,7%	18,3%	17,1%	3,3%	100,0%

Tablo 3.48’da araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre katılımcıların yaş grupları ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Yaş grupları bazında tablo incelendiğinde 18-24 ve 25-34 yaş gruplarındaki daha genç katılımcılar arasında *nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına dair kanaatler daha az iken* daha üst yaş gruplarındaki katılımcılar arasında bu türden inançların daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3.49: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Alt	Sayı	3	16	11	14	1	45
	% dahil Soru7	6,7%	35,6%	24,4%	31,1%	2,2%	100,0%
orta-alt	Sayı	13	60	21	22	4	120
	% dahil Soru7	10,8%	50,0%	17,5%	18,3%	3,3%	100,0%
Orta	Sayı	37	137	59	52	8	293
	% dahil Soru7	12,6%	46,8%	20,1%	17,7%	2,7%	100,0%
orta-üst	Sayı	6	49	9	5	3	72
	% dahil Soru7	8,3%	68,1%	12,5%	6,9%	4,2%	100,0%
Üst	Sayı	5	12	1	1	2	21
	% dahil Soru7	23,8%	57,1%	4,8%	4,8%	9,5%	100,0%
Toplam	Sayı	64	274	101	94	18	551
	% dahil Soru7	11,6%	49,7%	18,3%	17,1%	3,3%	100,0%

Tablo 3.49’de araştırmada yer alan katılımcıların “*sınıfsal konumları*” ile “*nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır*” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına dair tutumlar en çok üst ve orta-üst sınıflarda görülürken en az alt sınıflarda rastlanmaktadır.

Tablo 3.50. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfusun Olabildiğince Az Olmasının Herkesin Yararına Olup Olmayacağına Dair Tutumları

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
AKP	Sayı	9	53	21	15	4	102
	% dahil Soru31	8,8%	52,0%	20,6%	14,7%	3,9%	100,0%
CHP	Sayı	22	105	34	23	1	185
	% dahil Soru31	11,9%	56,8%	18,4%	12,4%	,5%	100,0%
MHP	Sayı	4	28	11	17	5	65
	% dahil Soru31	6,2%	43,1%	16,9%	26,2%	7,7%	100,0%
HDP	Sayı	2	19	10	16	1	48
	% dahil Soru31	4,2%	39,6%	20,8%	33,3%	2,1%	100,0%
Diğer	Sayı	14	43	14	13	2	86
(Belirtiniz)	% dahil Soru31	16,3%	50,0%	16,3%	15,1%	2,3%	100,0%
CY	Sayı	13	26	11	10	5	65
	% dahil Soru31	20,0%	40,0%	16,9%	15,4%	7,7%	100,0%
Toplam	Sayı	64	274	101	94	18	551
	% dahil Soru31	11,6%	49,7%	18,3%	17,1%	3,3%	100,0%

Tablo 3.50’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır*” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına dair tutumlar en fazla CHP’ye aidiyet duyanlar arasında görülürken daha sonrası sırasıyla AKP, MHP ve HDP’ye aidiyet duyanlar arasında gözlenmektedir.

3.4.2. Nüfusun Azalması Herkesin Yararınadır

Daha önce ifade edildiği üzere nüfusun az olması veya çok olmasının yarattığı ve yaratabileceği handikaplardan bulunmaktadır. Her iki durumda da toplumsal ve ekonomik anlamda olumlu ve olumsuz birçok sonuç ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların önemli bir kısmı için nüfusun niceliğine dair tutumlar tutarsız bir görünüm arz edebilmekte ve birbiriyle çelişebilen argümanlar ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle, araştırmada nitel görüşmeler aracılığıyla katılımcıların

nüfusun niceliğine dair fikir ve tutumlarını nasıl şekillendirdikleri daha derinlemesine irdelenmeye çalışmıştır.

Bu yönde nitel araştırma kapsamında nüfusun azalmasının herkesin yararına olacağını vurgulayan bazı katılımcıların düşüncelerini temsil eden söylemler şöyledir:

“...en az 3 çocuğun devlete hibe edilmesini talep eden iktidarların icadi. Çalışan annelere evden çalışma imkanları sağlamaktan doğum iznine kadar bir dolu "ev, eş, çocuk kölesi" olma imkanı sunuluyor. Kadınlar ekonomide erkeklerin istediği kadar yer alsın, evden çıkmasın, elini eteğini toplumsal işlerden çeksin politikası senelerdir süren manipülasyonlarla hukuki geçerlilik kazanıyor. Hayvansal ürün endüstrisindeki damızlık sömürüsünün beşerlere uyarlanması modern devlette viücut buldu nasıl olsa. Şimdi bu endüstrinin kolları da yeni kapitalistlerine kollarını açıyor. Nefes al nefes ver başka da birşey değil...” (G.5, K-42, İYİ PARTİ).

“...son zamanlarda nüfus konusuyla ilgili bizde özellikle basında çok şey duyuyoruz. Çin'in nüfusunun azaldığı, Almanya' nın yaşlandığı tarzında. Ülkemizin de gelecekte nüfusunun yaşlanacağı söyleniyor. Ben bu konuyu biraz ideolojik görüyorum aslında. Yani mesela Almanya'nın bir süre sonra çalışacak genç iş gücü bulamayacağını ve göç alma yoluna gideceğini şimdiden düşünüp umutlanan insanlar var. Bu açıdan ülkemizde de aslında nüfusun yaşlanmasından çok asıl sorun bence iş gücünün azalacak olması bu biraz da zengin kesimin emrinde çalışacak insanın azalması belki de demek oluyor. O zaman ne olacak insan azalacak maaşlar artacak. Bu tabii ki belli bir kesimin işine gelmez...” (G.20, E-29, AKP).

“...bu tarz söylemler bana birşey ifade etmiyor sosyolojik açıdan en azından. Nüfus artış hızının kentleşmeyle beraber ne yaparsa yapılsın düşmesi engellenemez. Çok çocuk yapalım nüfusumuz artsın üretim olsun ekonomik kalkınalım vs vs diye birşey yok bence. Bakarsanız insanlar kırsalda durmak istemiyor kentlere göç ediyor. Kente göçen ailede çocuk artık tarlada takkada çalışmıyor. Para getirisi yok. Aksine götürüsü var. Kadın işe giriyor. Doğal olarak daha çok çocuk yapmak istemiyor. Doğum oranı düşüyor. Doğum olmayınca yaşlı nüfus tabii ki çok görünüyor göze. Bir bakarsanız sadece bizim

ülkemizde değil tüm dünyada bu böyle. Ama mesela hem şehirde üretmeden yaşayan ama sürekli üreyen bir nüfus düşünün. Üretmeden diyorum çünkü iş yok. Çalışmıyor insanlar. Sonuç olarak ne oluyor. bir süre sonra kaynak yetmiyor. Üretimde yok. Malthus'un dediği oluyor işte sonuç kriz. Bunu illa kuramlarla açıklamaya gerek yok aslında sokaktadır biraz düşünebilen bir insana sorsan bunu bilir...”(G.22, E-33, AKP).

“...nüfus artışı ile devletin o vatandaşına sunduğu imkanların da aynı oranda artabilmesi gerekiyor. Eğer bu olmazsa nüfusun fazla olmuş bu sana bir yarar sağlamaz. O yüzden nüfus artış hızının düşük olması her zaman için bana kalırsa o ülke için daha hayırlı olacaktır. Önemli olan nitelikli iş gücüne sahip olabilmek boş boş gezip etrafa zarar veren senin benim sırtımdan geçinen fazla nüfusu kim ne yapsın. Daha çok ekonomiye yük bu insanlar...”(G.14, K-37, CHP).

“...kesinlikle katılıyorum. Bu hızda çoğalmaya devam edersek zaten çok yakında kendi kendimizin sonunu getirmeye başlayacağız. Nüfus iyidir hoştur ama bu o nüfusa gerekli nitelikleri verebilecek ülkeler için bu böyledir. Sen genç nüfusuna çalışabilecekleri yeni iş kolları sağlamazsan ülkede huzur mu kalır...”(G.6,E-57 ,TKP).

Nüfusun azalmasının herkesin yararına olacağını vurgulayan bazı katılımcılar nüfus artış hızının arttırılmasının ülkenin sürdürülebilir kalkınması açısından olumlu bir katkısı olmayacağını, nüfus artış hızı arttırılsa bile nitelikli bireyler yetiştirilmedikçe ülkenin sosyo-ekonomik olarak kalkınabilmesinin sağlanmasının mümkün olmadığını belirtmektedirler. Dolayısıyla, bu katılımcılar devletin yeterli iş veya istihdam olanakları yaratmadan nüfusun arttırılmasına yönelik veya azalmamasına yönelik politikalarına eleştirel yaklaşmaktadırlar. Nitekim, nüfusun mutlak kontrol altına alınması ve azaltılmasına yönelik adımların gerekliliği vurgulanmaktadır.

Nüfusun mutlak kontrol altına alınması ve azaltılması gerektiğiyle ilgili ünlü teorisyen Malthus'un 1798 yılında yazdığı “Nüfus İlkesi Üzerine Deneme” adlı kitabı yaşadığı yüzyılda büyük yankı uyandırmıştır. “Malthus, “Nüfus İlkelere Üzerine Bir Deneme” adlı eserinde “halkın sefaletini ekonomik ve sosyal düzene bağlamak doğru

değildir” görüşünü ileri sürer. Malthus halk kitlelerinin yoksullaşmasını doğal gelişmenin bir sonucu sayarak, bu durumun nüfus artış hızı ile beslenme olanakları arasındaki orantısızlıktan ileri geldiğini savunmuştur. Ona göre bütün canlılar gibi insanlar da mevcut beslenme olanakları üzerinde çoğalma eğilimi gösterirler. Eğer bu eğilim sınırlandırılmazsa nüfustaki artış sonsuzdur” (Giddens, 2012:468). Malthus nüfus artış hızının insanın beslenmesi için gerekli besin kaynaklarından çok daha yüksek olduğunu durumun böyle gitmesi halinde krizin kaçınılmaz olduğunu belirtmiştir. Malthus’a göre bu durumun tek bir şekilde önüne geçilebilirdi o da doğurganlığın kontrol altına alınmasıydı.

3.4.3. Nüfusun Azalması Bir Tehlikedir

Nitel araştırma kapsamında nüfusun daha fazla olması ve azalmaması gerektiğini vurgulayan bazı katılımcıların düşüncelerini temsil eden söylemler şöyledir:

“...genç nüfus gerçekten baktığımda azalıyor. Haberlerde de dinliyoruz. Emekliler o kadar fazla ki artık. Emeklilerin maaşlarını ödeyebilmek için ne olması gerekiyor çalışan kesimin daha fazla. Ama bizde bu git gide azalıyor. Yani düşününce devlet böyle bir durum olmasa neden çoğalın da ben başıma dert alayım daha da der ki. Sonuçta nüfus az olsa daha iyi gibi düşünüyoruz ama bu sefer de sanayi biter tarım tamamen biter. Buralarda çalışacak insan kalmaz. Bakın Almanya yakında çalıştırmak için işçi alacak diyorlar neden? Çünkü çalışacak genç dinamik insanları kalmadı. Türkiye de ilerde böyle giderse aynı olacak...”(G.9, E-23, AKP).

“...Osmanlı’da da Cumhuriyet döneminde de. Askeri, ekonomik her konuda devlete insan lazım. Savaşan, çalışan, üreten. Bugün 3 çocuk 5 çocuk muhabbetleri de bundan dönüyor. Yoksa kime ne sizin yaptığınız çocuktan. Devlet kendini düşünür. Üretim azaldı. Üretimde çalışan insan azaldı. Olan da zaten iş beğenmiyor. Bakın mesela biz bayramlarda gidiyoruz köyde genç kalmamış doğru düzgün iş tutan. Hepsi şehirlerde. Ne demek bu köyde tarlayı eken yok hayvan besleyen yok. Ekonomiye girdi olmadan devlet kalkınabilir mi. O açıdan tabi ki siyasidir. Ve hani gerçekten bakıldığında partici olarak düşünmezsek yaşlı nüfus çok arttı. Herkes emekli bakıyorum çevreme kahvede

okey atıyor. İkinci işi yapan da yok denecek kadar az. O bakımdan burada hükümeti haklı buluyorum...” (G.1, K-38, CHP).

“...daha önce de söylediğim gibi her dönemde oluyor bu söylemler. Sadece şekli değişiyor. Ve ben bunu siyasilere sadece kendi partileri için yaptıklarını düşünmüyorum. Mesela bunu başbakan söylüyor diye sırf kabul etmeyen ters gören bir kesim var. İyi de bu insan zaten belli bir zaman sonra hayatta olmayacak. Kendini düşünse neden bunu söyleyip tepki çöksin. Ayrıca zaten bu sadece bizim ülkemizle ilgili bir durumda değil. Tüm dünya ve gelişmiş ülkeler bugün bu durumla karşı karşıya...” (G.3, K-28, AKP).

“...refah toplumları az çocuk yapmayı tercih ediyor. Ama bu seferde ne oluyor genç nüfus yaşlı nüfus dengesizliği ortaya çıkıyor. Bu sefer ekonomik sistemde sıkıntılar başlıyor. Yani aslında refah içinde yaşasız gibi görünüyor ama öyle olmuyor. Keşke öyle olsa. Bunca zaman öyle olacak sandık ama şimdi de ne oldu kendi kendimize yetemez hale geldik...”(G.16, K-57, MHP)

Söylemlere göre, nüfusun azalmasını problem olarak değerlendiren katılımcıların büyük bir çoğunluğu genç nüfusun önemli olduğunu düşünmektedir. Özellikle genç nüfusun azalmasının ülkenin üretim kapasitesini düşüreceği ve ekonominin giderek zayıflayacağına dair kaygılar bu konuda ön plana çıkmaktadır. Söylemler nüfusun askeri, ekonomik, siyasi bir güç olduğuna dair düşünceleri temsil etmektedir. Bu durum merkantalizmdeki devletin gücünün asker sayısı ile ölçülmesi düşüncesine yakın bir düşünce olarak düşünülebilir. Avrupa’da 18. Yy başlarına kadar egemen olan düşünce akımı merkantalizmde de yakın bir düşünce olmuştur. Kaya ve Yalçinkaya’nın (2014:170)belirttikleri üzere “merkantilist düşünürler, nüfus artışını savunmuşlar ve devletin güçlü olabilmesi için daha fazla nüfusa sahip olması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Onlara göre devletin gücü, asker sayısı ile birlikte hazinedeki altın ve gümüş miktarına bağlı olduğundan, nüfus ne kadar artarsa askere alınacakların sayısı da o ölçüde artacaktır. Öte yandan ülkeye gelecek altın miktarını ihracat hacmi belirlediğine göre, ülkede artan nüfusun bir bölümü üretimde işçi olarak çalıştırılacak ve böylece, üretim faktörü olarak çalışanların sayısının artması ise, ülkenin servetini artıracığı vurgulanmıştır”.

Kuramsal temelde Malthus'un düşüncelerine karşı olan Anti-Malthusçuluk nüfustaki azalmayı bir tehlike olarak gören ülkelerde benimsenen, doğurganlığı teşvik eden bir görüş olmuştur. Anti-Malthusçu ülkelerin başında Fransa gelmektedir. Fransa'da nüfus artış hızının azalmaya başlamasıyla bu azalmaya karşı Ulusal Birlik diye bir oluşum ortaya çıkmıştır. Daniş'ın (2018)da belirttiği üzere, "Nüfus Azalmasına Karşı Ulusal Birlik kurucusu Jacques Bertillon Fransa'nın Almanya karşısında güç kaybetmesini nüfus farkına bağlar ve Fransa' da doğurganlığın düşmesini bir milli felaket olarak değerlendirir".

3.4.4. Nüfusun Hem Niceliği Hem de Niteliği Önemlidir

Yine, nitel araştırma kapsamında görüşülen katılımcılar arasında nüfusun hem niceliğine hem de niteliğine vurgu yapan söylemler oldukça yaygın olduğu görülmüştür:

"...yani toplumsal da çok önemli bir konu. Fazla nüfus nasıl ki sıkıntı az nüfusta aslında öyle. Ama işte bence burada önemli olan nitelikli nüfus olması. O nüfusun iyi eğitilebilmesi. Meslekler bağlamında. Eskiden kendi kendimize yetebilen bir ülkeydik ama şimdi bakıyoruz her şey ithal. Saman bile. Çünkü tarım yok, sanayi azaldı, tekstil yok. Bunlar hep insan isteyen işler. Parti olarak düşünmezsek her dönemde bu tarz yönlendirmeler olmuştur. Okuyoruz yani. Cumhuriyetin ilk dönemlerinde de savaşımlardan dolayı mesela nüfus azmış Atatürk çıkmış çoğalmamız lazım demiş yine teşvikler olmuş. Şimdi Tayyip Erdoğan diyor. Aslında değişen birşey yok. Mantık aynı. O zamanda bugünde..." (G.25, E-44, CHP)

"...valla duyduğumuz kadarıyla genç nüfus azalıyor diyorlar yani gelecekte daha da azalacakmış. Kadınların doğurganlık seviyesi varmış anladığım kadarıyla o düşüyormuş. Ee düşününce doğru tabi aslında. Ben bile bugün iki çocuk anca diyorum. Bakamayız çünkü. Tamam destek diyorsunuz ama nereye kadar. Doğum yardımıyla olacak iş mi yetmez yani. İlerisini düşünmeyen sadece çocuk sahibi olayım diyen aileler için belki bir nebze etkili olur ama bizde olmaz en azından öyle diyim. O yüzden Tayyip Erdoğanın bu söylediğine pek uyamayacağız..." (G.3, K-28,AKP).

“...önemli olan az ya da çok nüfusa sahip olmak değil ki. bugün geldiğimiz noktada görüldüğü üzere dengeli bir nüfusa sahip olmak. Nüfus yaşlandı diyorlar nüfus yaşlanmadı aslında çocuk sayısı azaldı doğal olarak o çocuklar büyümedi genç nüfus yeterli olmadı. Ama bakarsan bu ülkenin en önemli sorunu üretimin yok denecek kadar azalmış olması. Çok nüfus hiçbir zaman daha iyi olmak demek değildir. Öyle olsa bugün hindistan dünya devi olurdu. Önemli olan çalışan, üreten insanların olması. Ama yine şunu da yine yine diyorum nüfusun az olması da bir avantaj değildir önemli olan yaşayan insanlar ...”(G.6, E-57, TKP).

“...yanlış bir ifade. Nüfus artış hızını düşürmek gerekir ifadesi. Çünkü asıl sorun nüfusun artması değil. Artan bu nüfusun nitelikli bir şekilde kullanılabilmesi. Bakıldığında aslında ülkenin yüzölçümüne göre fazla gelen bir nüfus yok. Bizim sorununuz nüfusun belli bölgelerde yoğun olması. Oysa tarımsal gelişme sağlansa, kırsala açılım sağlansa, ülkenin her bölgesine sağlık hizmeti gitse nüfus az bile deriz. İstihdamın diğer bölgelere şehirlere de yayılması gerekiyor. Yoksa ne kadar nüfus artışı azalırsa azalsın refah içinde yaşamak mümkün olmaz...”(G.24, K-37, CHP).

Söylemlerden açığa çıktığı üzere katılımcıların önemli bir kısmı genç ve dinamik bir nüfus yapısının olması gerektiğine inandıklarını belirtirken hem varolan nüfus için hem de gelecek nesiller için şartların daha da iyileştirilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Genç nüfus arttırılırken nitelikli nesiller yetiştirilmenin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, tek başına nüfusun niceliğinin artırılması ya da azaltılmasının sorunları çözmeyeceğine dair güçlü bir düşüncenin varlığı dikkat çekmektedir. Bu katılımcılar bir yandan mevcut hükümetin nüfusun niceliğinin korunmasına yönelik politikalarını olumlu bulurlarken veya bu politikalara karşı çıkmazken bir yandan da mevcut nüfusun ihtiyaçlarının yeterince giderilemediğinden, ekonomik sıkıntılardan ve nüfusun niteliğinin yeterince geliştirilemediğinden şikayetçi olmaktadır. Bu anlamda, katılımcıların önemli bir kısmı için nüfusun hem niceliğine hem de niteliğine yönelik geleceğe projeksiyonlar temelinde bir kaygının varlığı ön plana çıkmaktadır.

Sonuç olarak ifade edilebilir ki, nüfus ile ilgilenen ülkelerin tümü varlıklarının devamlılığı, ekonomik kalkınmaları için nüfus dinamiklerine ihtiyaç duyarlar.

Nüfusun artmaması veya azalması ülkeler için önemli bir sorun olduğu gibi, aşırı artan nüfus da önemli sorunlara neden olabilmektedir. Bu açıdan ülkelerin nüfus dinamiklerinin belirlenebilmesi için yapılan çalışmalar ve elde edilen nüfus verileri yapılacak çalışmalar ve gelecek dönem için oluşturulacak politikalar açısından önem kazanmaktadır. Ayrıca ülkedeki nüfusun ne oranda artacağı veya azalacağı konusunda yapılacak çalışmalar ve gelecek projeksiyonları sosyo-ekonomik ve siyasal yapının belirlenebilmesinde önemlidir. “Ülkelerin geleceklerini teminat altına almaları ancak nüfus sayesinde mümkündür. İnsan olmadan üretimi gerçekleştirmek mümkün değildir. Bu yönüyle nüfus ekonomik ve siyasal bir güç unsurudur. Diğer yandan nüfus aşırı arttığında bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Aşırı artan nüfus ekonomik kalkınmayı yavaşlatan en önemli faktörlerden biridir. Bir yandan aşırı artan nüfusun taleplerini karşılamak diğer yandan da ekonomik kalkınmayı gerçekleştirerek sürekli kılmak kolay değildir. Bu nedenlerle nüfus her zaman dikkate alınması gereken bir konudur” (Şahin, 2018:186). Ülkelerin kalkınmasında ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasında nüfus bu derece önemli bir dinamikken ülke içindeki bireylerin de bu konuyla ilgili ne derece bilgili ve ilgili olduğu önemli bir husus olmaktadır.

Nüfus, yapısı bakımından çok yönlü dinamikleri içinde barındıran bir olgudur. Şahin, ülkeler için nüfusun arttığı durumlarda, artan bu nüfusun ülke için avantajları ve dezavantajlarıyla birlikte, en doğru ve verimli bir şekilde değerlendirilebilmesiyle ilgili şunları söylemektedir: “Toplumların en temel amaçlarından biri ekonomik kalkınmayı sağlamaktır. Ancak bunu yapabilmek için en başta üretim yapacak yeterli sayıda iş gücüne (nüfusa) ihtiyaç vardır. Daha çok nüfus daha çok üretimi zorunlu kılar. Burada önemli olan husus nüfus aşırı arttığında kalkınmayı sağlamak bir yana; nüfusun temel ihtiyaçlarını bile karşılamak imkansız hale gelir. Bu nedenle ülkelerin günümüzde ve özellikle son yıllarda en çok üzerinde durdukları temel konu bir yandan ülkelerin devamlılığı için gerekli olan nüfusun sağlanmasıdır, kalkınma, nüfus ve çevre arasında dengenin kurulması diğer önemli bir hedeftir” (Şahin, 2018:181).

Bu çerçevede, araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların düşünce ve söylemleri bu konuda iki farklı yaklaşımı açığa çıkarmıştır. Buna göre bir grup katılımcı nüfus artışının ülkeler için sosyal ve siyasal bir güç kaynağı olmasının yanı

sıra ekonomik kalkınmayı da güçlendirerek ülkelerdeki refah seviyesini arttıracığını düşünürken, bir diğer grup nüfus artışının ülkenin kaynaklarını azaltıp refah seviyesini düşüreceği kanısındadır. Araştırmada, nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına dair tutumlar en fazla CHP'ye aidiyet duyanlar arasında görülürken daha sonrası sırasıyla AKP, MHP ve HDP'ye aidiyet duyanlar arasında gözlenmektedir. Nitekim, nüfusun niceliğine dair konuda bireylerin aidiyet duydukları siyasal partilerin söylem ve politikalarına uygun bir pozisyonda durduklarını söylemek mümkündür. Bu anlamda, iktidar partisi olan AKP'nin genel nüfusu artırmaya dönük politikalarına uygun olarak AKP seçmeni olan bireylerin de nüfusun niceliğine dair düşüncelerinin de benzer şekilde olduğunu söylemek mümkündür. Aynı şekilde, muhalefet konumundaki CHP seçmeninin de nüfus konusundaki yaklaşımının daha çok eleştirel bir zeminde nüfusun kontrol altında tutulması yönünde olduğu görülmüştür.

Thomas R. Malthus, 1789 yılında yazdığı “Nüfus İlkesi Üzerine Bir Çalışma” adlı kitabındaki bu durumu kuramında şu şekilde açıklamaktadır: “nüfusun kontrol edilmediğinde geometrik oranla artarken; yiyecek üretiminin aritmetik oranla arttığını, bu nedenle, insan toplumlarında nüfus artışını engelleyecek mekanizmalar geliştirilmelidir” (Malthus, 1926:16). Bu bakımdan insanlar nüfusun bir güç olduğunu kabul etseler de kaynakların bölünmesinin refah düzeylerini etkileyeceğini düşünmektedirler. Malthus'un bu tezinden yola çıkıldığında, Malthus insan nüfusunun artış hızıyla gıda ürünlerinin artış hızı arasındaki farklılığın insanlık için açlık ve sefalet neden olacağını ileri sürmektedir. Nüfus artışıyla ilgili tüm bu olumsuz görüşlere rağmen Eğilmez (2018:172), Malthus'un tezinin geçerliliğini yitirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Aradan geçen zaman Malthus'un tezinin doğru olmadığını, hatta tam tersinin ortaya çıktığını gösterdi. Ekonomiler hızla büyüdü, yeni alanlar tarıma açıldı, gıda üretiminde bambaşka teknolojiler kullanılır oldu. Tarımda, sanayide yapılan buluşlarla, teknolojik ilerlemeyle gıda ürünleri miktarında sağlanan artış insan nüfusu artışını geçti”.

Nüfus konusunun bir diğer önemli boyutu da genç nüfusla birlikte artan yaşlı nüfus olmuştur. Ülkelerin bir yanda genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olması her ne kadar arzu edilen bir durumsa da diğer tarafta ülke içinde yaşlanan bir nüfusun varlığı da göz ardı edilemez bir gerçektir. Ülke içinde ki nüfusun dengeli bir şekilde

dağılımı ve verimli kullanımını nüfus politikaları için önemli olmaktadır. “Her ne kadar halen birçok kimse nüfus sorunu denildiğinde aşırı nüfus artışının ortaya çıkardığı sorunları anlasa bile; günümüzde toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranının fazla olması da nüfus sorunu olarak kabul edilmektedir. Çünkü ülke içinde yaşlı nüfus artışının birçok olumsuz sonuçları vardır. Yaşlı nüfus fazlalığının üretim eksikliğinden, güvenlik kaygısına, yaş grubunun farklı istek ve ihtiyaçlarından, ekonomiye daha az katkı sağlamamasına kadar pek çok sorun yaşayabilmektedir” (Şahin, 2018:147).

3.5. Siyaset, İdeoloji ve Nüfus

Dünya genelinde demografik sistem değişmektedir. Çıkış noktası Avrupa olan nüfusta yaşlanma sorunu bugün ülkemizin de karşı karşıya kaldığı önemli bir sorun olarak görünmektedir. Bu sorunla karşılaşan tüm ülkeler hükümet politikalarını buna göre yeniden şekillendirmektedir. Doğurganlığın yenilenme düzeyinin altına inmesi sonucu çocuk nüfusun git gide azalması, toplam nüfus içinde genç nüfusun payının giderek azalmasına neden olmaktadır.

TÜİK’in İstatistiklerle Çocuk 2013 verilerinden hareketle ortaya koyduğu argümanlara göre, “kentleşme, kadının eğitim düzeyinin artması, kadının çalışma hayatına aktif katılımı vb. gelişmeler doğurganlığın azalmasına, doğumların ileri yaşlara ertelenmesine, kadın başına düşen ortalama çocuk sayısının düşmesine neden oldu. Bu değişimler, çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki oranının azalmasına etki etti. Çocuk nüfus oranının 2023 yılında %25,7’ye, 2050 yılında %19,1’e ve 2075 yılında %17,6’ya düşeceği tahmin edilmektedir”(TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2013). Çocuk nüfusun azalması sonucu genç nüfusun azalması çalışma hayatına atılan gençlerin sayısının düşmesi bunun sonucunda da üretimin düşmesi tüketimin artması demektir. Buna bağlı olarak emeklilik sistemini besleyen gençlerin sayısı git gide azalmaktaydı. Bu bakımdan nüfusun yaşlanması sorunu gelişmiş ülkeler için olduğu kadar gelişmekte olan ülkeler için de ekonomik, siyasi ve sosyal birçok alanda sonuçları olan önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye’nin karşı karşıya olduğu bu konuyla ilgili hükümet ve siyasetçiler çalışmalar yapmaktadır. Başkan Recep Tayyip Erdoğan bu konuda 2008 yılında Beşinci Aile Şurasında 3 çocuk söylemini gündeme getirmiştir. 2013 yılında

“Uluslararası Aile ve Sosyal Politikalar Zirvesi”nin açılış konuşmasını yapan Başkan Recep Tayyip Erdoğan;

“Bir çocuk iflas, iki çocuk iflas, üç çocuk ise yerinde saymaktır. Bizim artış hızımızı ikinin üzerinde üçlere ulaşması lazım. Bunu başarmamız gerekiyor. Şu anda batı sıkıntı içerisinde ama biz Türkiye’yi bu sıkıntının içerisinde sokmak istemiyoruz. Annelerin şahsında ülkeme sesleniyorum; bu hassasiyetimizi hafife almayın, bunu dalga dalga yaygınlaştırmamız lazım” şeklinde konuşmuştur.

Yine,2013 yılında dönemin Kalkınma Bakanı Cevdet Yılmaz TÜİK verileri sonuçlarına göre nüfus artış hızının azalmasıyla ilgili açıklamalarında;

“Nüfus artış hızı 1.35’ten 1.2’ye düştü. Nüfus artış hızında azalma var. 0-14 yaş grubunun payı toplam nüfusta payı yüzde 25’in altına düştü. 65 yaş üstünün de payı artıyor, 7.5’a çıktı. Ortalama yaşımız ilk defa 29.7’den 30.1’e çıktı. Bu illere göre değişiyor. Batıda daha yüksek, Doğu’da daha düşük. Türkiye nüfusu yaşıyor. Ancak, uzunca bir süre daha çalışma çağındaki nüfusumuzun toplam nüfustaki payı yüksek olacak. Bu yavaşlama, Türkiye’nin giderek genç nüfus avantajını yitireceğini gösteriyor. Bunu çok iyi değerlendirmek ve olabildiğince ertelemek zorundayız. Bu nedenle başbakanın ‘3 çocuk talibi’ haklı bir söylem.” ifadelerini kullanmıştır.

Özellikle çocuk sayısı üzerinden bazı muhalefet partilerinin nüfus konusundaki karşıt söylemleri de önemli bir gündem yaratmıştır.

Şüphesiz, nüfus konusu hem siyasi hem de toplumsal ve ekonomik boyutları olan bir meseledir. Bu boyutların birbirinden ayıramayacağını ve hepsinin birbirini etkileyen yapılar olduğunu belirtmek gerekmektedir. Neticede, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de nüfus konusu siyasilerin devamlı gündeminde olan en önemli maddelerden biri olmuştur. Bu bakımdan Türkiye nüfusundaki değişimlerin ve bunun yansımalarının iyi çözümlenebilmesi son derece önemlidir.

Siyasetçilerin bu konuyla ilgili söylem ve yönlendirmelerinin bireylerin tercih ve kararlarındaki etkisinin ne yönde olduğunu, konunun tamamen *demografik planlama temelinde teknik bir mesele mi yoksa siyasal ya da ideolojik bir mesele olarak mı görüldüğünün tespit edilmesi* bu bakımdan önemlidir. Bu çerçevede, çalışmada hem nicel hem de nitel düzeyde katılımcıların nüfus meselesini hangi

eksende nasıl gördükleri ve değerlendirdikleri kapsamlı bir şekilde irdelenmeye çalışılmıştır.

3.5.1. Nüfus Meselesi Siyasi ve İdeolojik Bir Mesele Mi?

Tablo 3.51. “Nüfus Meselesi Tamamen Siyasi ve İdeolojik Bir Meseledir” Yargısına Yönelik Tutumlar

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	54	9,8	9,8	9,8
Katılıyorum	283	51,4	51,4	61,2
Kararsızım	122	22,1	22,1	83,3
Katılmıyorum	78	14,2	14,2	97,5
Kesinlikle katılmıyorum	14	2,5	2,5	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.51’de katılımcıların “*bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir*” yargısına ne derecede katıldıkları sorgulanmıştır. Buna göre, araştırmada yer alan katılımcıların neredeyse üçte ikisi (%61,2) nüfus meselesini daha çok siyasi ve ideolojik bir mesele olarak görmektedir. Katılımcıların %22’1’i bu konuda kararsız olduğunu ifade ederken sadece %16,7’si nüfus konusunun siyasi ve ideolojik bir mesele olduğunu düşünmemektedir.

Tablo 3.52. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Nüfus Meselesinin Siyasal Ve İdeolojik Bir Konu Olduğuna Dair Yargıları

		Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
Erkek	Count	22	167	48	35	7	279
	% within Soru1	7,9%	59,9%	17,2%	12,5%	2,5%	100,0%
Kadın	Count	32	116	74	43	7	272
	% within Soru1	11,8%	42,6%	27,2%	15,8%	2,6%	100,0%
Total	Count	54	283	122	78	14	551
	% within Soru1	9,8%	51,4%	22,1%	14,2%	2,5%	100,0%

Tablo 3.52’de araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, erkeklerin %67,8’i, kadınların %54,4’ünün nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inanca sahiptir. Dolayısıyla, nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançlar kadınlar da daha az düzeydeyken erkekler arasında yer alanlarda bu inancın veya kanaatin daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.53. Katılımcıların Yaşlarına Göre Nüfus Meselesinin Siyasal Ve İdeolojik Bir Konu Olduğuna Dair Yargıları

		Kesimlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesimlikle katılmıyorum	
18-24	Sayı	10	40	50	35	3	138
	% dahil Soru2	7,2%	29,0%	36,2%	25,4%	2,2%	100,0%
25-34	Sayı	10	41	27	14	3	95
	% dahil Soru2	10,5%	43,2%	28,4%	14,7%	3,2%	100,0%
35-44	Sayı	15	65	21	15	4	120
	% dahil Soru2	12,5%	54,2%	17,5%	12,5%	3,3%	100,0%
45-54	Sayı	8	49	6	6	2	71
	% dahil Soru2	11,3%	69,0%	8,5%	8,5%	2,8%	100,0%
55-64	Sayı	5	49	8	7	1	70
	% dahil Soru2	7,1%	70,0%	11,4%	10,0%	1,4%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	6	39	10	1	1	57
	% dahil Soru2	10,5%	68,4%	17,5%	1,8%	1,8%	100,0%
Toplam	Sayı	54	283	122	78	14	551
	% dahil Soru2	9,8%	51,4%	22,1%	14,2%	2,5%	100,0%

Tablo 3.53’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların yaşları arttıkça nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair kanaatlerin de arttığı görülmektedir. Dolayısıyla, daha genç yaştaki bireyler arasında nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançlar daha az düzeydeyken özellikle

35-44 yaş aralığı ve sonraki yaş grupları arasında yer alanlarda bu inancın veya kanaatin daha yaygın ya da baskın olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 3.54: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Nüfus Meselesinin Tamamen Siyasi Ve İdeolojik Bir Mesele Olduğuna Dair Yargıları

		Kesinlikle katılıyor	Katılıyor	Kararsız	Katılmıyor	Kesinlikle katılmıyor	
Alt	Sayı	0	26	11	7	1	45
	% dahil Soru7	,0%	57,8%	24,4%	15,6%	2,2%	100,0%
orta-alt	Sayı	10	69	27	12	2	120
	% dahil Soru7	8,3%	57,5%	22,5%	10,0%	1,7%	100,0%
Orta	Sayı	35	131	68	51	8	293
	% dahil Soru7	11,9%	44,7%	23,2%	17,4%	2,7%	100,0%
orta-üst	Sayı	7	44	13	5	3	72
	% dahil Soru7	9,7%	61,1%	18,1%	6,9%	4,2%	100,0%
Üst	Sayı	2	13	3	3	0	21
	% dahil Soru7	9,5%	61,9%	14,3%	14,3%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	54	283	122	78	14	551
	% dahil Soru7	9,8%	51,4%	22,1%	14,2%	2,5%	100,0%

Tablo 3.54’da araştırmada yer alan katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların sınıfsal konumları ile nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair kanaatleri arasında belirgin bir ilişkinin varlığı gözlenmemektedir. Buna göre, hemen hem tüm sınıflarda nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançların daha yaygın veya baskın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.55: Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Nüfus Meselesinin Tamamen Siyasi ve İdeolojik Bir Mesele Olduğuna Dair Yargıları

		Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	
AKP	Sayı	12	54	22	11	3	102
	% dahil Soru31	11,8%	52,9%	21,6%	10,8%	2,9%	100,0%
CHP	Sayı	12	103	38	25	7	185
	% dahil Soru31	6,5%	55,7%	20,5%	13,5%	3,8%	100,0%
MHP	Sayı	4	31	15	14	1	65
	% dahil Soru31	6,2%	47,7%	23,1%	21,5%	1,5%	100,0%
HDP	Sayı	4	31	2	10	1	48
	% dahil Soru31	8,3%	64,6%	4,2%	20,8%	2,1%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	13	37	23	12	1	86
	% dahil Soru31	15,1%	43,0%	26,7%	14,0%	1,2%	100,0%
CY	Sayı	9	27	22	6	1	65
	% dahil Soru31	13,8%	41,5%	33,8%	9,2%	1,5%	100,0%
Toplam	Sayı	54	283	122	78	14	551
	% dahil Soru31	9,8%	51,4%	22,1%	14,2%	2,5%	100,0%

Tablo 3.55’da araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir*” yargısına ne derece katıldıkları arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların *siyasal parti aidiyetleri* ile nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair kanaatleri arasında HDP aidiyetine sahip olanlar dışında çok belirgin bir ilişkinin varlığı gözlenmemektedir. HDP’ye aidiyeti olanlar arasında nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançların daha yaygın veya baskın olduğu görülmektedir. Ancak diğer partilere aidiyeti olanlar arasında da nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançların yaygın olduğu görülmektedir. Buna göre görülmektedir ki bireyler her ne kadar farklı siyasal parti aidiyetlerine sahip olsalar da nüfus meselesinin siyasi ve ideolojik bir mesele olduğuna dair inançların oldukça güçlü olduğu anlaşılmaktadır.

3.5.2. Siyasal Aktörlerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemleri

Tablo 3.56. Siyasal Partilerin Veya Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Olarak Görüşlerini Açıklaması ve Tavsiyelerde Bulunmasına İlişkin Tutumlar

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Siyasetçiler bu konularda bireylere karışmamalıdır.	152	27,6	27,6	27,6
Siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir.	282	51,2	51,2	78,8
Bazı Siyasetçiler kendi parti taraftarlarını arttırabilmek için bu politikayı izliyor.	45	8,2	8,2	86,9
Siyasetçilerin görüşüne katılıyorum.	27	4,9	4,9	91,8
Herhangi bir fikrim yok.	45	8,2	8,2	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Araştırmada yer alan katılımcılara “*zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması gerekli midir?*” sorusu yöneltmiştir. Verilere göre, katılımcıların %51,2’si siyasetçilerin ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmeleri gerektiği fikrini savunmaktadır. Katılımcıların %27,6’sı ise siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmaması gerektiği şeklinde görüş bildirmişlerdir(Tablo 3.56). Neticede, katılımcıların yarısından fazlası siyasetçilerin bu konuda görüş bildirmesinin ve yönlendirmede bulunmasının gerekliliğine inandığı görülmektedir.

Tablo 3.57. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları

		Bazı Siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireylere karışmamalıdır.					
		Siyasetçiler bu ülke çıkarları doğrultusunda bireylere karışmamalıdır.			Siyasetçiler kendi parti taraftarlarını arttırmak için bu politikayı izliyor.		
		Siyasetçilerin görüşüne katılıyorum.		Herhangi bir fikrim yok.			
Erkek	Sayı	73	157	20	15	14	279
	% dahil Soru1	26,2%	56,3%	7,2%	5,4%	5,0%	100,0%
Kadın	Sayı	79	125	25	12	31	272
	% dahil Soru1	29,0%	46,0%	9,2%	4,4%	11,4%	100,0%
Toplam	Sayı	152	282	45	27	45	551
	% dahil Soru1	27,6%	51,2%	8,2%	4,9%	8,2%	100,0%

Tablo 3.57’de araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması gerekli midir?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, erkeklerin %56,3’ü, kadınların %46’sı “siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireylere yönlendirmelidir” şeklinde görüş belirterek cinsiyet fark etmeksizin siyasetçilerin görüşlerini açıklamasını ve tavsiyelerde bulunmasını gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla, bu konuda cinsiyet temelinde belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir.

Tablo 3.58. Katılımcıların Yaşlarına Göre Siyasetlerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları

		Siyasetçiler konularda bireylere karışmamalıdır	Siyasetçiler bu konuda çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir.	Bazı Siyasetçiler bukendi ülketaftarlarını arttırabilmek için politikayı izliyor.	parti buSiyasetçilerin görüşüne katılıyorum.	Herhan gi bir fikrim yok.	
18-24	Sayı	59	43	23	3	10	138
	% dahil Soru2	42,8%	31,2%	16,7%	2,2%	7,2%	100,0%
25-34	Sayı	36	34	5	2	18	95
	% dahil Soru2	37,9%	35,8%	5,3%	2,1%	18,9%	100,0%
35-44	Sayı	29	69	7	8	7	120
	% dahil Soru2	24,2%	57,5%	5,8%	6,7%	5,8%	100,0%
45-54	Sayı	9	45	2	11	4	71
	% dahil Soru2	12,7%	63,4%	2,8%	15,5%	5,6%	100,0%
55-64	Sayı	13	51	5	1	0	70
	% dahil Soru2	18,6%	72,9%	7,1%	1,4%	,0%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	6	40	3	2	6	57
	% dahil Soru2	10,5%	70,2%	5,3%	3,5%	10,5%	100,0%
Toplam	Sayı	152	282	45	27	45	551
	% dahil Soru2	27,6%	51,2%	8,2%	4,9%	8,2%	100,0%

Tablo 3.58’da araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “zaman zaman siyasal partilerin veya siyasetlerin, aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması gerekli midir?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre katılımcıların yaş grupları ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Yaş grupları bazında tablo incelendiğinde 18-24 ve 25-34 yaş gruplarındaki daha genç katılımcılar ağırlıklı olarak siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmaması gerektiğini düşünürken daha üst yaş gruplarındaki katılımcılar arasında siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir düşüncesinin daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.59. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları

		Bazı Siyasetçiler b) Siyasetçiler					
		Siyasetçiler konularında bireylere karışmamalıdır.	doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir.	ülke çıkarları için izliyor.	ülke çıkarları için izliyor.	ülke çıkarları için izliyor.	ülke çıkarları için izliyor.
Alt	Sayı	15	20	2	2	6	45
	% dahil Soru7	33,3%	44,4%	4,4%	4,4%	13,3%	100,0%
Orta-alt	Sayı	30	62	10	4	14	120
	% dahil Soru7	25,0%	51,7%	8,3%	3,3%	11,7%	100,0%
Orta	Sayı	87	145	24	16	21	293
	% dahil Soru7	29,7%	49,5%	8,2%	5,5%	7,2%	100,0%
orta-üst	Sayı	16	43	7	4	2	72
	% dahil Soru7	22,2%	59,7%	9,7%	5,6%	2,8%	100,0%
Üst	Sayı	4	12	2	1	2	21
	% dahil Soru7	19,0%	57,1%	9,5%	4,8%	9,5%	100,0%
Toplam	Sayı	152	282	45	27	45	551
	% dahil Soru7	27,6%	51,2%	8,2%	4,9%	8,2%	100,0%

Tablo 3.59’da araştırmada yer alan katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilerin, aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili olarak görüşlerini açıklamaları ve tavsiyelerde bulunmaları gerekli midir?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların yarısından fazlası “siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir” şeklinde görüş belirtirken, bu görüş en yüksek oranda orta-üst ve üst gelir gruplarında en az oranla da alt gelir gruplarında görülmektedir.

Tablo 3.60. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Görüşlerine Karşı Tutumları

		Siyasetçiler bu konularda bireylere karışmamalıdır.r.	Siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir.	Bazı Siyasetçiler kendi parti taraftarlarını arttırabilmek için bu politikayı izliyor.	Siyasetçilerin görüşüne katılıyorum.	Herhangi bir fikrim yok.	
AKP	Sayı	7	76	3	9	7	102
	% dahil Soru31	6,9%	74,5%	2,9%	8,8%	6,9%	100,0%
CHP	Sayı	63	79	21	1	21	185
	% dahil Soru31	34,1%	42,7%	11,4%	,5%	11,4%	100,0%
MHP	Sayı	13	35	6	7	4	65
	% dahil Soru31	20,0%	53,8%	9,2%	10,8%	6,2%	100,0%
HDP	Sayı	15	27	3	0	3	48
	% dahil Soru31	31,3%	56,3%	6,3%	,0%	6,3%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	29	43	3	4	7	86
	% dahil Soru31	33,7%	50,0%	3,5%	4,7%	8,1%	100,0%
CY	Sayı	25	22	9	6	3	65
	% dahil Soru31	38,5%	33,8%	13,8%	9,2%	4,6%	100,0%
Toplam	Sayı	152	282	45	27	45	551
	% dahil Soru31	27,6%	51,2%	8,2%	4,9%	8,2%	100,0%

Tablo 3.60’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması gerekli midir?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların *siyasal parti aidiyetleri* ile siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi gerekip gerekmediğine dair kanaatleri arasında dikkate değer bir farklılaşmanın olduğu gözlenmektedir. Genel olarak, farklı siyasal parti aidiyetine sahip bireyler arasında siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmesi gerektiğine dair inanca sahip olanlar daha fazla olsa da bu eğilimin AKP aidiyetine sahip olanlar arasında çok daha yüksek oranda olduğu gözlenmektedir. Siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmaması gerektiğine dair inancın en yaygın olduğu gruplar ise CHP ve HDP olarak görünmektedir. Dolayısıyla, ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi

gerekip gerekmediğine dair kanaatlerin siyasal parti aidiyetlerine göre belirgin bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

3.5.3. Siyasal Aktörlerin Söylemlerine Yönelik Bireylerin Tutumları

Tablo 3.61: Devletin e Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Devletin bu konuda yönlendirme yapması tamamen özel hayata bir müdahaledir.	163	29,6	29,6	29,6
Bu mesele tamamen nüfus planlaması ile ilgilidir ve devletin bu konuda yönlendirme yapması uygundur.	311	56,4	56,4	86,0
Fikrim yok.	77	14,0	14,0	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.61’de katılımcılara sorulan “sizce devletin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili yönlendirmede bulunması ne anlama geliyor?” sorusu çalışmada bir önceki soru olan “Zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması gerekli midir?” sorunun devamı niteliğindedir. Verilere göre, katılımcıların %56,4’ü yani yarısından fazlasının aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili devletin ve siyasetçilerin söylemler aracılığıyla yönlendirmede bulunmasına olumlu baktığı belirlenmiştir. Katılımcıların %29,6’sının ise bu yönlendirmeyi tamamen özel hayata müdahale olarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Tablo 3.62. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları

		Devletin bu konuda yönlendirme yapması tamamen özel hayata bir müdahaledir.	Bu mesele tamamen nüfus planlaması ile ilgilidir ve devletin bu konuda yönlendirme yapması uygundur.	Fikrim yok.	
Erkek	Sayı	77	174	28	279
	% dahil Soru1	27,6%	62,4%	10,0%	100,0%
Kadın	Sayı	86	137	49	272
	% dahil Soru1	31,6%	50,4%	18,0%	100,0%
Toplam	Sayı	163	311	77	551
	% dahil Soru1	29,6%	56,4%	14,0%	100,0%

Tablo 3.62’de araştırmada yer alan katılımcıların “*cinsiyetleri*” ile “*sizce devletin ve siyasetçilerin bu meseleye karışması ve yönlendirmeye çalışması ne anlama geliyor?*” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir.

Tablo 3.63. Katılımcıların Yaşlarına Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerine Tutumları

		Devletin bu konuda yönlendirme yapması tamamen özel hayata bir müdahaledir.	Bu mesele tamamen nüfus planlaması ile ilgilidir ve devletin bu konuda yönlendirme yapması uygundur.	Fikrim yok.	
18-24	Sayı	62	49	27	138
	% dahil Soru2	44,9%	35,5%	19,6%	100,0%
25-34	Sayı	39	40	16	95
	% dahil Soru2	41,1%	42,1%	16,8%	100,0%
35-44	Sayı	35	73	12	120
	% dahil Soru2	29,2%	60,8%	10,0%	100,0%
45-54	Sayı	9	52	10	71
	% dahil Soru2	12,7%	73,2%	14,1%	100,0%

Tablo 3.63. Katılımcıların Yaşlarına Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerine Tutumları (Devamı)

55-64	Sayı	14	49	7	70
	% dahil Soru2	20,0%	70,0%	10,0%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	4	48	5	57
	% dahil Soru2	7,0%	84,2%	8,8%	100,0%
Toplam	Sayı	163	311	77	551
	% dahil Soru2	29,6%	56,4%	14,0%	100,0%

Tablo 3.63’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “sizce devletin ve siyasetçilerin bu meseleye karışması ve yönlendirmeye çalışması ne anlama geliyor?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre katılımcıların yaş grupları ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Yaş grupları bazında tablo incelendiğinde 18-24 ve 25-34 yaş gruplarındaki daha genç katılımcılar arasında ağırlıklı olarak siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmamasının özel hayata müdahale olarak algılanması daha yaygın bir düşünceyken daha üst yaş gruplarındaki katılımcılar arasında siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir düşüncesinin daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 3.64. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları

		Devletin bu konuda	Bu mesele tamamen		
		önlendirme	nüfus planlaması ile		
		yapması	tamamenilgilidir ve devletin bu		
		özel hayata	bir kouda	önlendirme	
		müdahaledir.	yapması uygundur.	Fikrim yok.	
Alt	Sayı	16	20	9	45
	% dahil Soru7	35,6%	44,4%	20,0%	100,0%
orta-alt	Sayı	32	67	21	120
	% dahil Soru7	26,7%	55,8%	17,5%	100,0%
Orta	Sayı	93	162	38	293
	% dahil Soru7	31,7%	55,3%	13,0%	100,0%
orta-üst	Sayı	16	50	6	72
	% dahil Soru7	22,2%	69,4%	8,3%	100,0%
Üst	Sayı	6	12	3	21
	% dahil Soru7	28,6%	57,1%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	163	311	77	551
	% dahil Soru7	29,6%	56,4%	14,0%	100,0%

Tablo 3.64’de araştırmada yer alan katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “sizce devletin ve siyasetçilerin bu meseleye karışması ve yönlendirmeye çalışması ne anlama geliyor?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda sınıfsal konum temelinde belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir.

Tablo 3.65. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre, Devletin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı İle İlgili Yönlendirmede Bulunmasına Yönelik Bireylerin Tutumları

		Devletin bu konuda yönlendirme yapması özel müdahaledir.	Bu mesele tamamen nüfus planlaması ile ilgilidir ve devlet bu konuda yönlendirme yapması uygundur.	Fikrim yok.	
AKP	Sayı	6	88	8	102
	% dahil Soru31	5,9%	86,3%	7,8%	100,0%
CHP	Sayı	74	86	25	185
	% dahil Soru31	40,0%	46,5%	13,5%	100,0%
MHP	Sayı	16	42	7	65
	% dahil Soru31	24,6%	64,6%	10,8%	100,0%
HDP	Sayı	15	27	6	48
	% dahil Soru31	31,3%	56,3%	12,5%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	26	40	20	86
	% dahil Soru31	30,2%	46,5%	23,3%	100,0%
CY	Sayı	26	28	11	65
	% dahil Soru31	40,0%	43,1%	16,9%	100,0%
Toplam	Sayı	163	311	77	551
	% dahil Soru31	29,6%	56,4%	14,0%	100,0%

Tablo 3.65’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*sizce devletin ve siyasetçilerin bu meseleye karışması ve yönlendirmeye çalışması ne anlama geliyor?*” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Farklı siyasi partilerden tüm katılımcılar arasında bu meselenin tamamen nüfus planlaması ile ilgili olduğuna ve devletin bu konuda yönlendirme yapmasının uygunluğuna dair kanaatlerin daha yaygın olduğu tespit edilmiştir. Lakin, kendilerini AKP’ye yakın hisseden katılımcıların sadece %5,9’u bunun tamamen özel hayata bir müdahale olduğunu düşünürken, kendilerini CHP’ye yakın hisseden katılımcıların %40’ı bunun özel hayata müdahale olduğuna inanmaktadır. Buna göre özellikle AKP seçmeni içindeki çok düşük oranda bir katılımcı grubu bu durumu özel hayata müdahale olarak görürken CHP seçmeni içindeki bu oran diğer partilere oranla da en yüksek seviyede olmuştur.

3.5.4. Siyasal Aktörlerin Söylemleri Ve özel Hayata Müdahale

Çalışmada, hükümetin veya siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerinin bireyler tarafından ne düzeyde özel hayata bir müdahale olarak görüldüğü meselesi başka bir soruyla daha ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.66’de katılımcıların “hükümetin veya siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Verilere göre, katılımcıların %39,2’si bunu tamamen bir özel hayata müdahale olarak değerlendirirken %45,2’si özel hayata müdahale olarak görmemektedir. Katılımcıların %11,4’ü ise bu konuda emin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.66: Hükümetin Veya Siyasetçilerin Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Görürmüsünüz?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Evet görüyorum	216	39,2	39,2	39,2
Hayır görmüyorum	249	45,2	45,2	84,4
Emin değilim	63	11,4	11,4	95,8
Fikrim yok	23	4,2	4,2	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.66’de katılımcıların “hükümetin veya siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar yer almaktadır. Verilere göre, katılımcıların %39,2’si bunu tamamen bir özel hayata müdahale olarak değerlendirirken %45,2’si özel hayata müdahale olarak görmemektedir. Katılımcıların %11,4’ü ise bu konuda emin olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3.67: Katılımcıların Cinsiyetine Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu

		Evet görüyorum	Hayır görmüyorum	Emin değilim	Fikrim yok	
cErkek	Sayı	98	143	28	10	279
u	% dahil Soru1	35,1%	51,3%	10,0%	3,6%	100,0%
IKadın	Sayı	118	106	35	13	272
	% dahil Soru1	43,4%	39,0%	12,9%	4,8%	100,0%
Toplam	Sayı	216	249	63	23	551
	% dahil Soru1	39,2%	45,2%	11,4%	4,2%	100,0%

Tablo 3.67’de araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?” sonulaar asındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde çok belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir.

Tablo 3.68: Katılımcıların Yaşlarına Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu

		Evet görüyorum	Hayır görmüyorum	Emin değilim	Fikrim yok	
18-24	Sayı	78	27	24	9	138
	% dahil Soru2	56,5%	19,6%	17,4%	6,5%	100,0%
25-34	Sayı	47	34	10	4	95
	% dahil Soru2	49,5%	35,8%	10,5%	4,2%	100,0%
35-44	Sayı	48	56	14	2	120
	% dahil Soru2	40,0%	46,7%	11,7%	1,7%	100,0%
45-54	Sayı	17	47	6	1	71
	% dahil Soru2	23,9%	66,2%	8,5%	1,4%	100,0%
55-64	Sayı	19	43	5	3	70
	% dahil Soru2	27,1%	61,4%	7,1%	4,3%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	7	42	4	4	57
	% dahil Soru2	12,3%	73,7%	7,0%	7,0%	100,0%
Toplam	Sayı	216	249	63	23	551
	% dahil Soru2	39,2%	45,2%	11,4%	4,2%	100,0%

Tablo 3.68’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?” sorularındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde çok belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir. Verilere göre katılımcıların yaş grupları ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Yaş grupları bazında tablo incelendiğinde özellikle 18-24 ve 25-34 yaş gruplarındaki daha genç katılımcılar arasında ağırlıklı olarak siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmamasının özel hayata müdahale olarak algılanması daha yaygın bir düşünceyken daha üst yaş gruplarındaki katılımcılar arasında hükümetin veya siyasetçilerin bu tarz söylemlerini özel hayata müdahale olarak görme oranı düşmektedir.

Tablo 3.69. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Hükümetin ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu

		Hayır				
		Evet görüyorum	görmüyorum	Emin değilim	Fikrim yok	
Alt	Sayı	17	20	3	5	45
	% dahil Soru7	37,8%	44,4%	6,7%	11,1%	100,0%
orta-alt	Sayı	40	62	13	5	120
	% dahil Soru7	33,3%	51,7%	10,8%	4,2%	100,0%
Orta	Sayı	119	127	35	12	293
	% dahil Soru7	40,6%	43,3%	11,9%	4,1%	100,0%
orta-üst	Sayı	28	33	10	1	72
	% dahil Soru7	38,9%	45,8%	13,9%	1,4%	100,0%
Üst	Sayı	12	7	2	0	21
	% dahil Soru7	57,1%	33,3%	9,5%	,0%	100,0%
Toplam	Sayı	216	249	63	23	551
	% dahil Soru7	39,2%	45,2%	11,4%	4,2%	100,0%

Tablo 3.69’de araştırmada yer alan katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?” sorularındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, katılımcıların sınıfsal konumları yükseldikçe hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görme düzeyi de artmaktadır. Dolayısıyla, bu türden söylemleri özel hayata

müdahale olarak görme durumu alt ve orta-alt sınıflar arasında daha azken daha üst sınıflara doğru gidildikçe bu özele hayata müdahale olarak görme durumu yaygınlaşmaktadır.

Tablo 3.70. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Hükümetin Ve Siyasetçilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısıyla İlgili Söylemlerini Özel Hayata Müdahale Olarak Algılama Durumu

		Evet	Hayır	Emin	Fikrim	
		görüyorum	görmüyorum	değilim	yok	
AKP	Sayı	10	84	5	3	102
	% dahil Soru	31 9,8%	82,4%	4,9%	2,9%	100,0%
CHP	Sayı	98	62	19	6	185
	% dahil Soru	31 53,0%	33,5%	10,3%	3,2%	100,0%
MHP	Sayı	16	37	8	4	65
	% dahil Soru	31 24,6%	56,9%	12,3%	6,2%	100,0%
HDP	Sayı	20	24	3	1	48
	% dahil Soru	31 41,7%	50,0%	6,3%	2,1%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	38	24	18	6	86
	% dahil Soru	31 44,2%	27,9%	20,9%	7,0%	100,0%
CY	Sayı	34	18	10	3	65
	% dahil Soru	31 52,3%	27,7%	15,4%	4,6%	100,0%
Toplam	Sayı	216	249	63	23	551
	% dahil Soru	31 39,2%	45,2%	11,4%	4,2%	100,0%

Tablo 3.70’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısıyla ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?*” sorusuarasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre katılımcıların siyasal parti aidiyetleri ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır. Kendilerini AKP’ye yakın hisseden katılımcıların çok büyük bir kısmı(%82,4’ü)bunu bir özel hayata müdahale olarak görmediğini belirtirken, kendisini CHP’ye yakın gören katılımcıların %53’übunu özel hayata müdahale olarak görmektedir. Yine bu tarz söylemleri özel hayata müdahale olarak gören en yüksek orandaki cevapların HDP partisine yakın hisseden katılımcılar arasında olduğu da görülmektedir. Tablonun genelinde farklı siyasi partilerden katılımcıların ağırlıklı olarak verdikleri en yüksek orandaki cevapları incelendiğinde muhafazakar ve sağ partilere yakın olarak kendilerini tanımlayan katılımcıların, sosyal demokrat ve sol partilere yakın gören katılımcılara

kıyasla hükümetin ve siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görmedikleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın bu yöndeki nitel verileri de bireylerin siyasal parti aidiyetlerine göre değişen farklı tutumlarına işaret etmektedir.

Araştırmanın nitel verileri kapsamında görüşülen ve aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerin özel hayata müdahale olduğunu düşünen daha çok muhalefet partilerine yakınlığı ya da aidiyetleri olan katılımcıların bu konudaki bazı söylemleri şöyledir:

“...elbette karışılıyor. Yaptırım yok sorun yok diyenler nasıl yaptırım yok. Sen evlisin çocuk sahibisin diye bir sürü kolaylığa sahipken ben evlenmiyorsam daha çok çocuk yapmıyorsam yardım bile zor alıyorum. hadi bırak çoluğu çucuğu. Ben aleviyim. İbadetime ibadethaneme karışılın istemiyorum. Mitinglerde hiç dikkat ettiniz mi kılıçdaroğluna laf söylerken alevidir diyip halkı yuhalatıyor. Bu nedir. Müdahale değil midir. Halkı ayırıştırmak değil midir. Bölmek değil midir. sorarım size. Sonra da kime ne demişiz ne müdahale etmişiz diyor. Evet kendi müdahale etmiyor belki ama halkı birbirine kışkırtıyor. Evleneni evlenene. Çocuk yapan kadını çocuk yapmayana. Kadın doğrumazsa yarım kadındır diyor. Ülkenin koca cumhurbaşkanı diyor bunu. Dalga geçiyorlar bizle işte kısacası...” (G.25, E-44, CHP).

“...müdahale var mı diyorsunuz evet var. Bence tabi ki. 4+4+4 sistemi niçin getirildi. 6 saat seçmeli zorunlu din dersi. Neden çocuklar bu kadar erken yaşlarda okula çekiliyor. Sırf istedikleri gibi eğitebilsinler diye. Dine saygı adı altında çok fazla baskı var. En basiti içki içiyor diye kendi vatandaşını ayyaş gibi göstermek nedir. Yok kürtaja karışırılar yok evlilik dışı ilişkiye zina gözüyle bakarlar. Şu kadar çocuk yap sonra o çocukları şöyle büyüt. Gerektiğinde askere yolla şehit et. Kızları zaten fazla okutma hemen kocaya yolla. Söyler misiniz bana neye müdahale yok. Nüfus konusu diyorsunuz yaşılanıyoruz doğrudur bakın inanırım mantıklı da geliyor ama eğitim yok sağlık hizmeti yok iş yok iş. Ne yapacak bu çocuklar

büyüdüklerinde. Ne iş yapacaklar nasıl eğitim alacaklar bunun çözümü yok...” (G.1, K-38, CHP).

“...İlk olarak şunu söyleyim. Hiç bir zaman yoktur ki devlet vatandaşının yaşamına müdahale etmesin. Sadece kimisi bunu açık açık gözüne soka soka yapar kimisi de alttan alta. Önceki dönemlerde türban konusu vardı. Okullarda sorun iş yerlerinde sorun. Kadınlar için gerçekten bence de kötü incitici bir durumdu. Hiç bir zaman doğru bulmadım. Ben eşitlikten yanayım. Başu açıkta bende bir kapalıda. Göbeği açıkta gezsın bir bayan tesettürlü de. Ama günümüz için soruyorsanız elbette yine var. Devlet dindar gençlik istiyor. Bilimdir sanattır ilgilensin pek istenmiyor. Erkenden evlensin gençler devletin belirlediği tokilerde kıt kanaat geçinerek otursun alkol kullanmasın kullanıcaksa da ondan sonra kullanmasın 3 4 hatta 5 çocuk yapsın. Kızları imam hatipe erkekleri meslek liselerine yollasın. Kürtaj haşa günah asla yaklaşmasın. Bu liste uzarda uzar ama kısaca böyle işte. Müdahale var mı yok mu siz karar verin...” (G.20, E-29, HDP).

“...bir yerde okumuştum. Bir devletin vatandaşısın fazla baş kaldırmıcağsın. Genellikle sorgu sual yapmayacağsın. Tamam diyeceğsın. Yani siyaset dediğiniz şeyin yönlendirici olmaması zaten mümkün değil devletinde doğal olarak totaliter olması. Gelmiş geçmiş tüm devletler bütün siyasiler böyleydi. Hala böyle. İşte bizim ki de 3 çocuk yapalım, evlenelim barklanalım, fazla konuşmayalım, fazla parada biriktirmeyelim, mümkünse fabrikalarda asgari ücrete çalışalım. Zengin daha zengin olsun fakirde yerinde saysın orta sınıf zaten yok olsun ne gerek var sorun çıkarıyorlar sonuçta. Özel hayata müdahale var tabi arkadaşım. Yok mu yani bunca şeyi konuşuyoruz bak. Ama dediğim gibi şu an güç onlarda ve onlar konuşacak tabi ki. Konuşmasalar tuhaf olmaz mı...” (G.20, E-29, HDP).

Bu konuyu daha çok bir özel alana müdahale olarak gören muhalefet partilerine yakınlığı ya da aidiyetleri olan katılımcıların söylemlerinde nüfus ve çocuk konusunun yanlış hükümet politikalarının bir sonucu olduğuna dair vurguların ön plana çıktığı görülmektedir.

Nitel araştırma kapsamında iktidar partisine yakınlığı ya da aidiyeti olan katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen bazı söylemler ise devletin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini ve yönlendirmelerini bir özel hayata müdahale olarak görmediklerini göstermektedir:

“...ben şahsen görmüyorum. Yani şahsıma görülmüyorum. Üstüne alınmak isteyen alınır. Tayyip Erdoğan en az 3 çocuk demiş. Diyemez mi der. Kimseye bir zorlama var mı, zorla mı hamile bırakıyor devlet sizi. Adam nüfus ile ilgili bazı istatistiklere bakıyor çalışacak nüfus gelecek yıllarda azalacak bakın dikkat diyor. Yoksa emeklilere bakacak parası kalmıyacak ülkenin. Ama kimsenin de kafasına silah dayamıyor yap hadi diye. Ki bakarsanız bugün benim çevremde üç ya da daha fazla çocuğu olan çok insan vardır...”(G.15, E-27, AKP).

“...aile, evlilik, çocuk, kürtaj, alkol, işte nikahsız yaşama diyorsunuz. Hükümet bunlarla ilgili yönlendirme yapıyor. Müdahale mi diyorsunuz. Şimdi tayyipçi ocu bucu olmayı bir kenara bırak. Aile bizim toplumda en önemli kavram mı. Evet. Evlilik zaten dinin gereği. Müslüman değil miyiz sonuçta. Çocuk desen hayatın anlamı. Kürtaj dersin orda dur cehennemlik bir olay. Alkolden hayır geldiğini daha hiç görmedim. Kullanır mıyım evet kullanırım ama bana bir faydası var mı yok. Evinde barkında içene karışan var mı yok. 3 çocuk konusu var gündemde toplum yaşlanıyor diyor doğru mu doğru. hükümet söylüyor bunu ama bunu tayyip erdoğan söyleyince batıyor millete. Bu bir siyaset meselesi değil arkadaşım bu bir nüfus sorunu nasıl zamanında artıyoruz fazla refah seviyemiz düşecek durun dediler millet çocuk yapmayı kesti şimdi de yapın tekrar diyorlar. O size dokunmadı da bu niye dokundu allah aşkına...” (G.4, K-27, AKP).

“...şimdi şöyle bakmak gerekir bu duruma. Ben a partisi b partisi demiyorum. Ya da o bu siyasetçi değil. En basiti düşünelim evdeki çocuğun hangi takımı tutsun istersin. Ben fenerliyim elbette çocuğumda fenerli olsun isterim. Bu en basit örnek. Bu sadece ErdoğanlıkAKP'lik bir durum değil yani. Bugün CHP'de gelse MHP'de gelse aynı şey olacak. Her devlet kendi ideolojisini benimseyen istediği gibi yönetebileceği vatandaş ister. İşte vergisini versin üretsın çalışsın devlete yük olmasın aynı zamanda da sorun

çıkarmasın. Doğru demiyorum bakın ama kim gelse bunu yapacak. O yüzden özel hayata müdahale mi diye sorarsan evet bu bir müdahaledir. Ama şahsen ben rahatsız olmuyorum. Kimseye zorla çocuk yaptırmıyorlar sonuçta. Onlar söyler teşvik eder işine gelirse yaparsın gelmezse yapmazsın. Sonuçta tutup seni niye çocuk yapmadın ya da neden alkol için ya da nikahsız yasadın diye hapse atmıyor...” (G.22, E-33, AKP).

“...özel hayata müdahale olarak tam görmüyorum. Ama dediğim gibi insanlara maddi manevi devletin daha çok destek olması gerekiyor. Ancak o zaman olur. Devletinde halkın halinden pek anladığını düşünmüyorum. Çocuk yapalım iyi tamam güzel de yine bakacak olan biziz. O yüzden benim kararlarımda bir etkisi yok...”(G.4, K-27, AKP).

İktidar partisine yakınlığı ya da aidiyeti olan katılımcılar siyasetçilerin bu konularda görüş bildirdiklerini ancak yine herkesin istediği şekilde yaşadığını bu bakımdan bu söylemleri özel hayata müdahale olarak görmediklerini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar ben yine istediğim gibi yaşıyorum derken, bazı katılımcılar bu yönlendirmelerin toplumdaki huzurun sağlanabilmesi için gerekli olduğunu, bazı katılımcılar da daha da arttırılması gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Çalışmanın bu yöndeki nitel verileri genel olarak değerlendirildiğinde, bireylerin siyasal parti aidiyetlerinin hükümetin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görme durumunu etkilediğine dair göstergeler bulunmaktadır.

3.5.5. Özel Alan ve Devlet Müdahalesinin Gerekliliği

Tablo 3.71. Kürtaj, Evlilik Dışı İlişki, Alkol Gibi Meselelere Devlet Ne Kadar Müdahil Olmalıdır?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Daha fazla	94	17,1	17,1	17,1
Mevcut durum yeterli	236	42,8	42,8	59,9
Daha az	152	27,6	27,6	87,5
Hiç müdahil olmamalı	69	12,5	12,5	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.71, araştırmada yer alan katılımcıların, “Size göre kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere devlet ne kadar müdahil olmalıdır?” sorusuna verdikleri cevapları göstermektedir. Buna göre katılımcıların, %17,1’i daha fazla müdahale olması gerektiği, %42,8’si mevcut durumun yeterli olduğu, %27,6’sı daha az olması gerektiği ve %12,5’i hiç müdahil olmaması gerektiği kanaatinde dir.

Dicle Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Merkezi tarafından 2012 yılında yapılan araştırmada, toplumda kürtaj, kürtaj algısı, karşı ve taraf oranlarını belirlemek amacıyla bin 100 kişiyle yüz yüze görüşerek yaptığı ankete göre, toplumun genel anlamda kürtaja karşı olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yüzde 72,4’ bir çocuğun hayatına kürtajla son vermenin doğru olmadığı görüşünü desteklerken, kürtajın yasaklanmasına taraftar mısınız? şeklindeki soruya 'Evet' diyen yüzde 62,5'lik oran arasında yüzde 10'luk bir fark ortaya çıkmıştır. Buna göre bazı insanların temelde kürtaja karşı olmalarına rağmen, çeşitli nedenlerle bütünüyle yasaklanması konusunda da çekinceleri olduğunu göstermiştir. “Soruları cevaplayanlar, kürtajın yasaklanma sebepleri arasında, insan hakları ve dini inançları ilk sıralara yerleştiriyor”(www.trt.com, 09.07.2012).

Tablo 3.72: Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Kürtaj, Evlilik Dışı İlişki, Alkol Gibi Meselelere Devletin Müdahil Olma Derecesine İlişkin Tutumları

		Mevcut durum		Hiç müdahil olmamalı		
		Daha fazla yeterli	Daha az			
AKP	Sayı	32	63	5	2	102
	% dahil Soru31	31,4%	61,8%	4,9%	2,0%	100,0%
CHP	Sayı	13	71	66	35	185
	% dahil Soru31	7,0%	38,4%	35,7%	18,9%	100,0%
MHP	Sayı	16	28	17	4	65
	% dahil Soru31	24,6%	43,1%	26,2%	6,2%	100,0%
HDP	Sayı	6	26	12	4	48
	% dahil Soru31	12,5%	54,2%	25,0%	8,3%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	13	27	33	13	86
	% dahil Soru31	15,1%	31,4%	38,4%	15,1%	100,0%
CY	Sayı	14	21	19	11	65
	% dahil Soru31	21,5%	32,3%	29,2%	16,9%	100,0%
Toplam	Sayı	94	236	152	69	551
	% dahil Soru31	17,1%	42,8%	27,6%	12,5%	100,0%

Tablo 3.72’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*sizce kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere devlet ne kadar müdahil olmalıdır?*” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre katılımcıların siyasal parti aidiyetleri ile konuyla ilgili düşünceleri arasında belirgin bazı farklılıklar göze çarpmaktadır.

Tablonun genel görünümünde farklı siyasi partilerden katılımcıların verdiği cevaplara bakıldığında katılımcıların en yüksek oranda ilk sırada mevcut durum yeterli cevabını verdikleri görülmektedir. Tablonun detaylı incelemesinde devlet bu tarz konulara daha fazla müdahil olmalıdır cevabını en yüksek oranda AKP’ye yakın hisseden katılımcılar verirken, daha az müdahil olmalıdır cevabını en yüksek oranda CHP’ye yakın hisseden katılımcılar vermiştir.

Araştırmanın bu yöndeki nitel verileri de bireylerin siyasal parti aidiyetlerine göre değişen farklı tutumlarına işaret etmektedir.

Nitel araştırma kapsamında görüşülen ve devletin *kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere müdahil olması gerektiğini* düşünen katılımcıların bu konudaki bazı söylemleri şöyledir:

“...şimdi o konu biraz karışık. Bana sorsan günah derim. Ama geçen bir yerde okudum adam diyor bu şekilde de merdiven altı yerlerde kaçak doktorlar türeyecek kızlar da mecburen bunlara gidicek. Bazen istenmedik durumlar oluyor misal eskiden tecavüzcüsüyle evlendirilen kızları biliyoruz nitekim. O yüzden belirli durumları aslında gözeterek konuşulsa kanun çıkarılsa daha doğru. Alkol mevzusunda zaten içen içiyor. Ben çok AKPli biliyorum her akşam evinde içiyor. İçme desende içecekler. Bende içiyorum. Ama tabi ki kimseye zarar vermiyoruz içiyoruz diye trafiğe çıkmıyoruz. Orda tabi ki polis müdahale edecek. Etmezse sorun. Evlilik dışı ilişki konusunda ben bir erkek olarak düşünüyorum. Kadın olsam yapmazdım. Burası Türkiye be kardeşim burda kadının adı var başka da bir hakkı yok. Devletin öğrencilere falan o konuda yaptığı müdahaleyi doğru buluyorum o yüzden...”(G.18, E-40, AKP).

“...katılıyorum. Yani iktidara geldiğinden itibaren hükümet baya bir etkili düzenlemeler yapıldı ama Bu bazı sehirlerde hala çok geçerli sayılamaz. Mesela İzmire hafta sonu Kordona bir gidin bakın herkes yerlerde oturmuş içiyor. Çoluk çocuk gitmek istesen mümkün mü. Güzelim yerlerde yazık yani bilemiyorum. O yüzden bence bazı yerlere daha da karışmalı. Ben şahsen İzmire Ak partinin gelmesini çok isterdim...”(G.9, E-23, AKP).

“...bunlar aslında biraz da kişilerin kendi tercihleri bana kalırsa ama bazı durumlarda hiç müdahale olmadan da olmuyor ne yazık ki. Yani bilmiyorum alkol olayına getirilen kısıtlılıktan aslında memnunum. Özellikle gençler için daha da arttırılabilse keşke. Çünkü bazen görüyoruz aileler bile engel olamıyor gençlere ne yazık ki. Evlilik dışı ilişkide de aslında en dezavantajlı yine kadın oluyor. Hiçbir yasal hakkı olmuyor. Çocuklar için daha başka bir boyutu tabi. O yüzden evlenip yasal haklara sahip bir ilişki yürütmek varken neden evlenilmesin ki...”(G.2, K-36, CHP).

“...daha fazla. Hatta çok daha fazla. Mesela bakın geçen pazar Hasanağa parkına çıktık gezmeye. Hava güzel insanlar çocuklarını ailelerini almış gelmiş eğleniyor. Bir tarafta kuytuda 3 5 adam toplanmış içiyor. Ya çocuklarda önlerinde oynuyor park tarafında. Nasıl güvenebilirim ki arkamı bile dönemem benim çocuğum orda oynuyor olsa ki benim olmayanlar için bile endişelendim. O yüzden çok çok daha fazla bana kalırsa karışmalı. Topluma açık alanlarda bu kadar rahat alkol alınmasını asla tasvip etmiyorum. Nikahsız birlikteliklere de karşıyım. Şimdi burda bizim tarafta mesela çok üniversite öğrencisi var. Çoğu kızlı erkekli birlikte yaşıyor. Hiç sanmıyorum ki ailelerin haberleri var. Gördükçe acıyoruz üzülüyoruz kızların haline...”(G.3, K-28, AKP).

Devletin kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere müdahil olması gerektiğini savunan katılımcıların çoğunlukla kendisini AKP’ye yakın hisseden bireylerden oluşmaktadır. AKP’li katılımcıların konuyu daha çok toplumsal düzenin bozulması, ahlaki yapının çözülmesi ekseninde ele aldıkları ve dolayısıyla devletin bu türden meselelere daha fazla müdahil olmasını destekledikleri anlaşılmaktadır.

Nitel araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmelerde elde edilen bazı söylemler ise devletin kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere neden müdahil olmaması gerektiğini dair göstergeler içermektedir:

“...kürtaj konusunda aslında bunun öncelikle kadınların kendi içlerinde ve sonrasında eşlerin arasında özel bir karar olduğunu düşünüyorum. Kürtaşı destekliyor muyum bir kadın ve sonrasında anne olarak asla desteklemiyorum ancak sorumluluğunun alınamayacağı ona güzel bir bakım sağlanamayacağı durumlarda o çocuğun dünyaya getirilmesinin daha da kötü sonuçlar doğuracağını düşünüyorum. Yani çok keskin bir nokta. Evlilik dışı ilişki meselesinde düşüncem kendini bilen bireylerde aslında kimsenin karışamayacağı bir durumken belli kişilerde özellikle eşler arasında aldatmalara, kadınların evlilik birliğinin sağladığı güvencelerden yararlanamamasına ve doğacak çocukların kimliği noktasında sorunlara neden olacağı için karşıyım. Alkol mevzusu bana kalırsa tamamen kişilerin kendi sağlıklarını düşünerek karar verecekleri özel bir durum. Herkes dozunda ve kimseye zarar vermediği alkollü trafiğe çıkmadığı sürece

beni çok ilgilendirmiyor. Ama bazı kısıtlılıklar getirilmesini de olumsuz karşılamıyorum. Sonuçta yine içmek isteyen istediği gibi içiyor benim gördüğüm...” (G.1, K-38, CHP).

“...evlilik dışı ilişki ilişkideki taraflar birbirlerinin haklarını gözetmediği sürece topluma zararı dokunmayacak ilişki bana kalırsa. Kime ne yani. Sana ne bana ne. Alkol dersen içmeyelim de ne yapalım nasıl katlanalım. Varsa bile söylesin. Sadece kürtaj olayında karşı değilim ancak nötrüm. Arkadaşım bunun önleyicisi var herşeyi var. Sene olmuş 2019. Hala bilmiyorsan git öğren dimi. Yok ama böylesi tabi daha kolay...”(G.5, K-42).

Devletin kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere müdahil olmaması gerektiğini düşünen kendisini CHP’ye yakın hisseden katılımcıların meseleyi çoğunlukla özgürlük alanlarının kısıtlanması ekseninde değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Bu katılımcıların söylemlerinde kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi hususlar bireysel bir tercih olarak daha çok vurgulanmakta ve kişilerin kendi kararlarını her koşulda kendilerinin verebilmesi gerektiği savunulmaktadır. Çalışmanın bu yöndeki nitel verileri genel olarak değerlendirildiğinde, bireylerin siyasal parti aidiyetlerinin devletin kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere müdahil olup olmaması veya ne derece olması gerektiğine dair görüşlerini etkilediğine dair göstergeler bulunmaktadır.

3.5.6. İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesi

Tablo 3.73. Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Arttığını Düşünüyor Musunuz?

	Sayı	Yüzde %	Geçerli %	YüzdeBirikimli %	Yüzde
Valid					
Kesinlikle düşünüyorum	133	24,1	24,1	24,1	
Düşünüyorum	156	28,3	28,3	52,5	
Kararsızım	51	9,3	9,3	61,7	
Düşünmüyorum	185	33,6	33,6	95,3	
Kesinlikle düşünmüyorum	26	4,7	4,7	100,0	
Toplam	551	100,0	100,0		

Tablo 3.73 araştırmada yer alan katılımcıların, “insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri cevapları göstermektedir. Katılımcıların verdikleri cevapların oranlarına bakıldığında devletin müdahalesinin arttığını düşünenlerin oranları düşünmeyenlerin oranına göre daha fazla görünmektedir.

Tablo 3.74. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler

		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Kararsızım	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	
Erkek	Sayı	58	75	18	117	11	279
	% dahil Soru1	20,8%	26,9%	6,5%	41,9%	3,9%	100,0%
Kadın	Sayı	75	81	33	68	15	272
	% dahil Soru1	27,6%	29,8%	12,1%	25,0%	5,5%	100,0%
Toplam	Sayı	133	156	51	185	26	551
	% dahil Soru1	24,1%	28,3%	9,3%	33,6%	4,7%	100,0%

Tablo 3.74’da araştırmada yer alan katılımcıların “cinsiyetleri” ile “insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde az da olsa bir tutum farklılığı görülmektedir. Verilere göre, erkek katılımcıların toplam %47,7’si devletin müdahalesinin arttığını düşünürken %45,8’i düşünmediğini belirtmiştir. Kadın katılımcıların ise %57,4’ devletin müdahalesinin arttığını düşündüklerini belirtirken daha az bir oranla %30,5’i düşünmediğini belirtmiştir. Bu konuda kadın ve erkek katılımcılar arasında cinsiyet farkının yanı sıra düşünce farklılıkları göze çarpmaktadır. Buna göre insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devlet müdahalesinin arttığını düşünen kadın katılımcıların oranı erkek katılımcılardan daha fazla olurken, yaşam biçimlerine ve tercihlerine devlet müdahalesinin arttığını düşünmeyen erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla bir orana sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3.75. Katılımcıların Yaşlarına Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine Ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler

		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Kararsızım	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	
	Sayı	56	42	21	17	2	138
	% dahil Soru2	40,6%	30,4%	15,2%	12,3%	1,4%	100,0%
25-34	Sayı	35	20	9	30	1	95
	% dahil Soru2	36,8%	21,1%	9,5%	31,6%	1,1%	100,0%
35-44	Sayı	21	47	8	37	7	120
	% dahil Soru2	17,5%	39,2%	6,7%	30,8%	5,8%	100,0%
45-54	Sayı	7	22	4	32	6	71
	% dahil Soru2	9,9%	31,0%	5,6%	45,1%	8,5%	100,0%
55-64	Sayı	13	12	4	38	3	70
	% dahil Soru2	18,6%	17,1%	5,7%	54,3%	4,3%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	1	13	5	31	7	57
	% dahil Soru2	1,8%	22,8%	8,8%	54,4%	12,3%	100,0%
Toplam	Sayı	133	156	51	185	26	551
	% dahil Soru2	24,1	28,3%	9,3%	33,6%	4,7%	100,0%

Tablo 3.75’de araştırmada yer alan katılımcıların “yaşları” ile “insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda cinsiyet temelinde çok belirgin bir tutum farklılığı görülmemektedir. Verilere göre, 18-24 yaş kategorisinde bulunanlar arasında insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünenlerin oranının diğer yaş gruplarına göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Daha yüksek yaş gruplarına doğru gidildikçe insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünenlerin oranı azalmaktadır. Buna göre cevapların ağırlıklı oranları incelendiğinde yaş gruplarındaki artışla katılımcıların konuyla ilgili görüşlerinde farklılıklar olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, müdahalenin arttığına yönelik duygu ve düşünceler daha genç yaş gruplarında daha fazla görülmektedir.

Tablo 3.76.. Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler

		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Kararsızım	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	
Alt	Sayı	12	11	4	17	1	45
	% dahil Soru7	26,7%	24,4%	8,9%	37,8%	2,2%	100,0%
orta-alt	Sayı	29	30	7	49	5	120
	% dahil Soru7	24,2%	25,0%	5,8%	40,8%	4,2%	100,0%
Orta	Sayı	72	85	33	88	15	293
	% dahil Soru7	24,6%	29,0%	11,3%	30,0%	5,1%	100,0%
orta-üst	Sayı	15	23	6	24	4	72
	% dahil Soru7	20,8%	31,9%	8,3%	33,3%	5,6%	100,0%
Üst	Sayı	5	7	1	7	1	21
	% dahil Soru7	23,8%	33,3%	4,8%	33,3%	4,8%	100,0%
Toplam	Sayı	133	156	51	185	26	551
	% dahil Soru7	24,1%	28,3%	9,3%	33,6%	4,7%	100,0%

Tablo 3.76’de araştırmada yer alan katılımcıların “*sınıfsal konumları*” ile “*insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?*” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, bu konuda katılımcıların sınıfsal konumları temelinde çok belirgin bir tutum farklılığı gözlenirse de farklı sosyo ekonomik gelir grupları içerisinde insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesi olduğunu düşünenlerin en yoğun olduğu kategori olarak üst sosyo-ekonomik gelir grubu dikkat çekmektedir.

Tablo 3.77. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre İnsanların Yaşam Biçimlerine ve Tercihlerine Devletin Müdahalesinin Artıp Artmadığına Dair Düşünceler

		Kesinlikle düşünüyorum	Düşünüyorum	Kararsızım	Düşünmüyorum	Kesinlikle düşünmüyorum	
AKP	Sayı	5	14	7	62	14	102
	% dahil Soru31	4,9%	13,7%	6,9%	60,8%	13,7%	100,0%
CHP	Sayı	69	54	7	53	2	185
	% dahil Soru31	37,3%	29,2%	3,8%	28,6%	1,1%	100,0%
MHP	Sayı	11	19	9	23	3	65
	% dahil Soru31	16,9%	29,2%	13,8%	35,4%	4,6%	100,0%
HDP	Sayı	8	13	5	22	0	48
	% dahil Soru31	16,7%	27,1%	10,4%	45,8%	,0%	100,0%
Diğer (Belirtiniz)	Sayı	18	36	15	14	3	86
	% dahil Soru31	20,9%	41,9%	17,4%	16,3%	3,5%	100,0%
CY	Sayı	22	20	8	11	4	65
	% dahil Soru31	33,8%	30,8%	12,3%	16,9%	6,2%	100,0%
Toplam	Sayı	133	156	51	185	26	551
	% dahil Soru31	24,1%	28,3%	9,3%	33,6%	4,7%	100,0%

Tablo 3.77’de araştırmada yer alan katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*insanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?*” sorusu arasındaki ilişki irdelenmiştir. Verilere göre, kendisini iktidar partisi AKP’ye yakın olarak tanımlayan katılımcılar arasında yaşam biçimlerine ve tercihlerine devlet müdahalesinin arttığını düşünmeyenlerin oranı oldukça yüksektir. Muhalefet partisi CHP’ye yakın hissettiğin belirten katılımcılar arasında ise yaşam biçimlerine ve tercihlerine devlet müdahalesinin arttığını düşünenler oldukça baskın durumdadır. Yine kendisini diğer muhalefet partilerine yakın hisseden katılımcılar arasında da yaşam biçimlerine ve tercihlerine devlet müdahalesinin arttığını düşünenler daha yoğun görünmektedir.

3.5.7. Siyasetçilerin Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi

Araştırmada siyasal aktörlerin söylemlerinin bireylerin düşünceleri üzerindeki etkisi anlamak ve tespit etmek önemli bir yer teşkil etmektedir.

Tablo 3.78: Siyasetçilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi

	Sayı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %	Birikimli Yüzde %
Evet etkili oluyor nüfus politikası bakımından faydalı olduğunu düşünüyorum.	261	47,4	47,4	47,4
Hayır etkili olmuyor, doğru olduğunu da düşünmüyorum.	196	35,6	35,6	82,9
Fikrim yok	94	17,1	17,1	100,0
Toplam	551	100,0	100,0	

Tablo 3.78, araştırmada yer alan katılımcıların “siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konudaki tercih ve kararlarınızda etkili midir? sorusu hakkındaki kanaatlerini göstermektedir. Buna göre katılımcıların %47,4’ü bu türden söylemlerin kendi tercih ve kararlarında etkili olduğunu ifade ederken %35,6’sı etkili olmadığını ve doğru bulmadığını belirtmiştir.

Nitel çalışma kapsamında görüşülen katılımcılardan bazıları siyasetçilerin bu konuyla ilgili söylemlerinin kendi tercih ve kararlarında etkili olduğunu ve faydalı bulduklarını belirtmişlerdir:

“...etkiliyor tabi ki. Etkilememesi mümkün değil. Çevreye baktığımda gerçekten aslında genç nüfus azalıyor emeklilerin yaşlıların çoğaldığı görülebiliyor. Devlet gerekli imkanları sağlayabilirse bilinçli insanları da bilinçlendirebilirse bir aile için çocuk sayısının fazlalaştırılması bence de mantıklı geliyor...” (G.11, K-55, CHP).

“...ben henüz evlenmediğim için bu konuda tam bir şey diyemiyorum ama hükümetimizin bu konudaki yönlendirmelerini doğru buluyorum. Kalkınmayı sürdürülebilir kılmak için çalışan üreten genç bir nüfusa ihtiyaç olduğunu düşünüyorum ben de. Evlendiğim de kararlarımda etkili olacağını düşünüyorum. Tabi maddi durumumuz ne olur nasıl olur şu an bilemiyorum ama zaten kalabalık bir aileden geliyorum kendimin de kalabalık bir ailem olsun isterim...” (G.9, E-23, AKP).

“...yani çocuk sahibi olmak isteyen aileler için ya da belki istemeden de olsa olanlar için yararlı buluyorum. Özellikle çalışan annelerin iş olanaklarını kaybetmemesi ve tekrar sağlanması önemli. Hamile diye işten çıkarılan iş yerinde psikolojik baskıya maruz kalabiliyorlar. Ancak bunların dışında doğum yardımları kadar bu doğan çocukların ilerleyen yıllarda da eğitilmeleri sosyal ve ekonomik koşullarının en iyi şekilde sağlanabilmesi de çok önemli diye düşünüyorum. O yüzden doğum yardımları kadar sonraki dönemlerde de bu doğan çocukların ülkeye yararlı birer birey olabilmesi sağlanmalıdır...”(G.2, K-36, AKP).

Söylemlerden anlaşıldığı üzere, siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemlerinin kendi tercih ve kararları üzerinde etkili olduğunu düşünen katılımcılar çoğunlukla nüfus meselesinin toplumsal temeldeki önemine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla, bu konuya ilişkin siyasetçilerin yönlendirmelerini ve politikalarını gerekli görmektedir.

Aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki devletin ve siyasetçilerin söylemlerinin kendi tercih ve kararlarında etkili olduğunu belirten katılımcıların düşünceleri yukarıdaki gibi olurken etkili olmadığını ve doğru bulmadıklarını belirten katılımcıların ise konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir:

“...şahsen benim kendi tercihlerimde etkisi oluyor diyemem biz kendi aile bütçemize ve eşimle kararımıza göre bunu belirliyoruz. Çünkü sonuçta çocuğa bakacak olan biziz geleceğini hazırlayacak olan biziz yani devletin verdiği üç beş lirayla çocuk büyümüyor. Buna göre de kimse teşvik var bir çocuk daha yapayım diye düşünmez bence...” (G.1, K-38, CHP).

“...aslında çok doğru bulmuyorum. Çünkü insanlar çok bilinçsiz şekilde çocuk sahibi oluyorlar üstelik çok genç yaşta. Nüfus diyorsunuz ancak zaten Suriyeden aldığımız göç ortada her yer insan kaynıyor üstelik çok fazla çocuk sayısında var gibi geliyor bana ancak sürekli bir genç nüfus azalıyor söylemi de var. Bazen bunların siyasetin bir oyunu olduğunu düşünmeden edemiyorum. Ucuz iş gücü diyorlar hani siz daha iyi biliyorsunuz bu kadar alt sınıfı arttırarak sanki üst sınıfa hizmet edecek eleman yetişiyor. Benim düşüncem bu yönde. O yüzden açığı özellikle bu

yoksul sınıfın yanlış yönlendirilmemesi gerektiğini düşünüyorum...” (G.26, E-31, MHP).

“...benim kararlarımda etkili oluyor diyemem. Herkes kendi bütçesine göre hareket edecek nihayetinde. Biz de doğal olarak. Bunun ötesinde doğurmakla bitmiyor ki ömür boyu sürecek bir savaşa giriyorsunuz. O çocuğa en iyi eğitimi verebilmek en iyi yaşam koşullarını sağlayabilmek kolay değil tüm bunlar o yüzden hangi siyasetçi ya da kim ne demiş beni çok ilgilendirmiyor. Evet bugün belki çalışıyor olmasam ve yeterli bütçemiz olsa 3 ya da 4 çocuk yapabilirdim ancak çalışan bir anne için bu çok zor. Üstelik teşvikler de bu kadar bahsedilen kadar büyütülecek kadar çok değil ki devamlı bir yardım olacak ki o teşvik işe yarasın. Haksız mıyım...” (G.14, K-37, CHP).

“...valla duyduğumuz kadarıyla genç nüfus azalıyor diyorlar yani gelecekte daha da azalacakmış. Kadınların doğurganlık seviyesi varmış anladığım kadarıyla o düşüyormuş. Ee düşününce doğru tabi aslında. Ben bile bugün iki çocuk anca diyorum. Bakamayız çünkü. Tamam destek diyorsunuz ama nereye kadar. Doğum yardımıyla olacak iş mi yetmez yani. İlerisini düşünmeyen sadece çocuk sahibi olayım diyen aileler için belki bir nebze etkili olur ama bizde olmaz en azından öyle diyim. O yüzden Tayyip Erdoğanın bu söylediğine pek uyamıcaz...”(G.3, K-28, AKP).

Çalışmada yapılan nitel görüşmelerde siyasilerin bu konudaki söylemlerinin katılımcıların tercih ve kararlarında etkili olmadığını belirtmelerinin ana nedeni olarak ekonomik temeldeki gerekçeler ön plana çıkmaktadır. Katılımcılar çoğunlukla daha fazla çocuk sahibi olabilecekleri yeterli bütçelerinin ve bakım konusunda da yardım alabilecekleri kimsenin olmadığını belirtmişlerdir. Hükümetin çocuk konusunda verdiği teşviklerin de yetersiz olduğu, bu konudaki yardımların hem arttırılması hem de sürekli hale getirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Tablo 3.79: Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Siyasetçilerin Siyasilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi

		Evet etkili oluyor			
		nüfus politikası	Hayır etkili		
		bakımından faydalı	olmuyor, doğru		
		olduğunu	olduğunu da		
		düşünüyorum.	düşünmüyorum.	Fikrim yok	
Erkek	Sayı	164	82	33	279
	% dahil Soru1	58,8%	29,4%	11,8%	100,0%
Kadın	Sayı	97	114	61	272
	% dahil Soru1	35,7%	41,9%	22,4%	100,0%
Toplam	Sayı	261	196	94	551
	% dahil Soru1	47,4%	35,6%	17,1%	100,0%

Tablo 3.79, araştırmada yer katılımcıların “cinsiyetleri” ile “siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili midir?” sorusu arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Verilere göre, erkek katılımcıların neredeyse üçte ikisinin siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemlerinin kendi tercih ve kararlarını etkilediğini göstermektedir. Kadınların ise sadece %35’si bu türden söylemlerin kendi tercih ve kararlarında etkili olduğunu belirtmiştir. Nitekim, erkek katılımcılar arasında siyasetçilerin bu meselelere karışmalarını nüfus politikası bakımından etkili ve faydalı bulanların oranı kadın katılımcılara göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.80. Katılımcıların Yaşlarına Göre Siyasetçilerin Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi

		Evet etkili oluyor	Hayır etkili		
		nüfus politikası olmuyor, doğru bakımından olduğunu da faydalı olduğunu düşünmüyorum.	.	Fikrim yok	
18-24	Sayı	26	80	32	138
	% dahil Soru2	18,8%	58,0%	23,2%	100,0%
25-34	Sayı	36	42	17	95
	% dahil Soru2	37,9%	44,2%	17,9%	100,0%
35-44	Sayı	62	39	19	120
	% dahil Soru2	51,7%	32,5%	15,8%	100,0%
45-54	Sayı	49	11	11	71
	% dahil Soru2	69,0%	15,5%	15,5%	100,0%
55-64	Sayı	45	16	9	70
	% dahil Soru2	64,3%	22,9%	12,9%	100,0%
65 ve üstü	Sayı	43	8	6	57
	% dahil Soru2	75,4%	14,0%	10,5%	100,0%
Toplam	Sayı	261	196	94	551
	% dahil Soru2	47,4%	35,6%	17,1%	100,0%

Tablo 3.80, araştırmada yer katılımcıların “yaşları” ile “siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili midir?” sorusu arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Verilere göre, katılımcıların yaşları yükseldikçe katılımcılar nüfus meselesi bakımından bu söylemlerin kendi tercih ve kararlarında etkili olduğunu ve gerekli de gördüklerini düşünenlerin oranı artmaktadır. Nitekim, daha yaşlı katılımcılar arasında siyasetçilerin bu meselelere karışmalarını nüfus politikası bakımından etkili ve faydalı bulanların oranı genç katılımcılara göre çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.81: Katılımcıların Sosyo-Ekonomik Gelir Gruplarına Göre Siyasetçilerin Aile, Evlilik ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih ve Kararlarına Etkisi

		Evet etkili oluyor			
		nüfus politikası	Hayır	etkili	
		bakımından	olmuyor,	doğru	
		faydalı olduğunu	olduğunu	da	
		düşünüyorum.	düşünmüyorum.	Fikrim yok	
Alt	Sayı	19	15	11	45
	% dahil Soru7	42,2%	33,3%	24,4%	100,0%
orta-alt	Sayı	58	41	21	120
	% dahil Soru7	48,3%	34,2%	17,5%	100,0%
Orta	Sayı	134	113	46	293
	% dahil Soru7	45,7%	38,6%	15,7%	100,0%
orta-üst	Sayı	40	19	13	72
	% dahil Soru7	55,6%	26,4%	18,1%	100,0%
Üst	Sayı	10	8	3	21
	% dahil Soru7	47,6%	38,1%	14,3%	100,0%
Toplam	Sayı	261	196	94	551
	% dahil Soru7	47,4%	35,6%	17,1%	100,0%

Tablo 3.81, araştırmada yer katılımcıların “sınıfsal konumları” ile “siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili midir?” sorusu arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Verilere göre, katılımcıların sınıfsal konumları ile siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemlerinin bu konuda tercih ve kararlarında etkili olup olmaması konusundaki düşünceleri arasında belirgin bir farklılaşma görülmemektedir.

Tablo 3.82. Katılımcıların Siyasal Parti Aidiyetlerine Göre Siyasilerin Aile, Evlilik Ve Çocuk Sayısı Konusundaki Söylemlerinin Bireylerin Tercih Ve Kararlarına Etkisi

		Evet etkili oluyor	Hayır etkili		
		nüfus bakımından olduğunu düşünüyorum.	politika olmuyor, fayda holdüğünü düşünmüyorum.	doğru da fikrim yok	
AKP	Sayı	84	8	10	102
	% dahil Soru31	82,4%	7,8%	9,8%	100,0%
CHP	Sayı	69	83	33	185
	% dahil Soru31	37,3%	44,9%	17,8%	100,0%
MHP	Sayı	33	19	13	65
	% dahil Soru31	50,8%	29,2%	20,0%	100,0%
HDP	Sayı	24	21	3	48
	% dahil Soru31	50,0%	43,8%	6,3%	100,0%
Diğer	Sayı	27	38	21	86
(Belirtiniz)	% dahil Soru31	31,4%	44,2%	24,4%	100,0%
CY	Sayı	24	27	14	65
	% dahil Soru31	36,9%	41,5%	21,5%	100,0%
Toplam	Sayı	261	196	94	551
	% dahil Soru31	47,4%	35,6%	17,1%	100,0%

Tablo 3.82, araştırmada yer katılımcıların “*siyasal parti aidiyetleri*” ile “*siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili midir?*” sorusu arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Farklı siyasi partilerden katılımcıların konuyla ilgili cevapları incelendiğinde kendilerini AKP’ye yakın hisseden katılımcıların %82,4’lük neredeyse tamamına yakın bir kısmı tercih ve kararlarında bu söylemlerin etkili olduğunu ve faydalı bulduklarını belirtirken, CHP’ye yakın hissedenlerde bu oran %37,3’e düşmüştür. Yine CHP’ye yakın hisseden katılımcılar içerisinde de yakın oranlarda görüş farklılıkları görülmektedir. Buna göre CHP’ye yakın hisseden diğer %44,9’luk bir kesim katılımcı da bu söylemlerin kendi tercih ve kararlarında etkili olmadığını, doğru olduğunu da düşünmediklerini belirtmişlerdir. Tablonun geneline bakıldığında da yine farklı siyasi partilerden katılımcılardan tümünün %47,9’u bu söylemlerin etkili olduğunu ve faydalı bulduklarını belirtirken, yine bu görüşe karşı yakın bir oranla %35,6’sı bu söylemlerin kendi tercih ve kararlarında etkili olmadığını, doğru olduğunu da

düşünmediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca yine bu konuyla ilgili herhangi bir düşüncesi olmadığını belirten katılımcıların da oranının az olmadığı tabloda görülmektedir. Buna göre farklı siyasi partilere yakın hisseden tüm katılımcılar içerisindeki bireylerin de %17'si bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak ifade edilebilir ki, bir ülkenin nüfus yapısı, yaş gruplarının ülke içerisindeki dağılımı ülkenin ekonomik, siyasi, toplumsal politikalarını belirleyen en önemli etkidir. Geçmişten günümüze bakıldığında her dönemde karar alıcıların ve siyasilerin gündeminde olan bu konu özellikle son dönemlerde daha önemli hale gelmiştir. Nüfus dinamiklerinin ülkenin kalkınmasında ve kalkınmanın sürdürülebilir olmasında önemini kavrayan siyasetçiler nüfus konusu üzerinde çok daha fazla durmaya başlamışlardır. Ülkelerin kalkınmasında ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasındaki en önemli etken olan genç nüfus ülkeler için kimi zaman avantaj kimi zaman da dezavantaj olabilmektedir. Genç nüfus doğru ve etkili yönetildiğinde ülke ekonomisine katkı sağlayan en önemli etken olurken, aynı genç nüfus eğitilmediğinde ve istihdam sağlanamadığında ülke içinde her daim tehlike olabilecek dezavantajlı gruplara dönüşebilmektedir. Aynı şekilde genç kuşakla ilgili yaşanan bu durumu ülkedeki yaşlı nüfus içinde düşünmek gerekmektedir. Bu bakımdan siyasiler hem etkili ve doğru kullanılabilir bir genç nüfus için çabalarken hem de ülkede sayıca artmakta olan yaşlı nüfusun ülke ekonomisine en az zarar verecek şekilde planlamasını yapmaya çalışmaktadır. Siyasi iktidarlar ve siyasi partiler elbetteki toplumda uygulanan politikaların tek etkileyicisi ve belirleyicisi değildir. Ancak toplumsal, ekonomik ve sosyal sorunların belirlenerek onlara uygun politikalar geliştirilmesinde ve toplum içinde bu politikaların benimsenmesinde ne kadar önemli oldukları aşikardır.

Şahin (2018:70), ülkelerin sosyo-ekonomik, toplumsal konulardaki politikalara olduğu kadar, nüfus politikalarına verdikleri önemle ilgili şunları ifade etmektedir: “Bütün ülkelerin en önemli hedeflerinden birisi varlığını devam ettirmek ve gelecekte daha yaşanabilir bir toplum oluşturabilmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için ülkeler politikalar belirleyerek bunları uygulamaktadır. Belirlenen politikalar sadece savunma ve eğitim politikaları değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik açıdan kalkınmayı sağlamak için her türlü politikalarıdır. Bu nedenle her ülkenin kendine özgü ve farklı dönemlerine ait nüfus politikaları bulunmaktadır. Nüfus politikalarının

belirlenmesinde sosyal, ekonomik ve diğer birçok etken göz önünde bulundurulmaktadır”.

Nitekim Ak parti genel başkanı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan 7. Aile Şurası açılış konuşmasında ülkemiz için aile, evlilik ve çocuk konusunun önemine değinerek şu sözleri söylemiştir: "Güçlü milletler, güçlü ailelerden oluşur. Onun için yıllarca bu ülkede kısırlaştırma adına her şeyi yaptılar. 'Doğum kontrolü' dediler, 'aile planlaması' dediler, değişik isimlerle bize nüfuz etmeye çalıştılar ve ilginç olan şey şu, tabii ki atılan bu adımlarla da nüfusumuz azaltıldı. Ben bir kardeşiniz olarak, bu milletin bir evladı olarak bu gidişi doğru bulmadım, bulmuyorum. Değerli arkadaşlar bu toplumun kahir ekseriyeti Müslüman, şunu unutmayalım, her doğan rızkıyla doğar, rızkıyla gelir. 4 çocuğum da rızkıyla geldi. Hepsi bereketlendirdi. Şimdi 7 torunum var. Hele hele nitelikli aileler, güçlü aileler olarak nitelikli bir nesli biz yetiştirirsek bu milletin önünde kimse duramaz” (ASPB, Yedinci. Aile Şurası, 2019).

Ferhunde Özbay (2017:286) nüfus konusunda Türkiye’de ki iktidar ve iktidarın bu konuda ki söylemleri arasındaki ilişkiyle ilgili düşüncelerini şu şekilde aktarmaktadır: “1980’lerin baskıcı rejimi sona erdikten sonra Türkiye, genellikle muhafazakar partilerin iktidarını yaşadı. Adalet ve Kalkınma Partisi gibi dini ön planda tutan iktidarlar, 21. yüzyılda doğum kontrolünü ya da kürtajı öven bir söyleme itibar etmediler. Aksine Başbakan Erdoğan, ortalama iki çocuğa inmiş olan doğurganlığın yeniden üç çocuğa çıkarılması gereğini çeşitli vesilelerle tekrarlamaya başladı. Erdoğan’ın kendi gerekçesi Türkiye’nin yakınında Avrupa ülkeleri gibi yaşlı bir nüfusa sahip bir ülke olması endişesi. Böyle bir eğilim var gerçekten”.

Hükümetlerin bir yandan yaşlanan nüfus tehlikesiyle karşı karşıya olmalarının verdiği endişe içinde olduğunu dile getiren Özbay (2017:286) bir yandan da geleneksel değerlerin korunabilmesi konusunda özellikle muhafazakar partilerin söylemleriyle ilgili eleştirilerini ve düşüncelerini şöyle ifade etmektedir: “Çocuk sayısının arttırılması, özellikle kadınlar açısından onları emek piyasasından uzak tutacak bir politika olarak da görülebilir. Ya da doğurganlığın azalmasıyla önemini kaybetmeye başlayan ataerkil değerler mi başbakanda endişe uyandırmakta? Sosyal devlet görevlerinden hızla elini çekmeye çalışan iktidar, aileyi güçlendirerek bütün sorumluluğu aile, akrabalık, komşuluk gibi dayanışma gruplarına mı yüklemeye çalışıyor? Başbakanın önerisi genç nüfusu oransal olarak değilse bile mutlak olarak

arttıracaktır. İktidar sayıları artan gençlere ihtiyaçları olan eğitim, barınma, istihdamda nasıl ve hangi yöntemlerle artış planlanmaktadır?

Bu çerçevede, araştırmadan elde edilen nitel ve nicel veriler doğrultusunda katılımcıların bu konuda farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Verilere göre, katılımcıların *siyasal parti aidiyetleri* ile siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi gerekip gerekmediğine dair kanaatleri arasında dikkate değer bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Genel olarak, farklı siyasal parti aidiyetine sahip bireyler arasında siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmesi gerektiğine dair inanca sahip olanlar daha fazla olsa da bu eğilimin AKP aidiyetine sahip olanlar arasında çok daha yüksek oranda olduğu gözlenmiştir. Siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmaması gerektiğine dair inancın en yaygın olduğu gruplar ise CHP ve HDP olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi gerekip gerekmediğine dair kanaatlerin siyasal parti aidiyetlerine göre belirgin bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Buna göre araştırmada yer alan bir grup katılımcı, siyasi partilerin ve iktidarın bu konudaki müdahalelerini ve yönlendirmelerini toplumun refahı ve uygulanacak nüfus politikaları bakımından doğru bulup, memnun olurken; diğer bir grup katılımcı ise siyasilerin aile, evlilik, çocuk gibi meselelere karışmalarını “hükümet yatak odamıza karışıyor!”, “bireysel özgürlüklerimize müdahale var” ve “mahrem alana müdahale” şeklinde düşünmekte ve bu konudaki söylemlerin, yönlendirmelerin ve müdahalelerin toplumdaki özgürleşmeye engel olacağını ve bunun paralelinde muhafazakarlaşmayı arttıracığını düşünmektedir. Bu iki gruptan bağımsız olarak bu konularla ilgili fikri olmadığını ya da tarafsız olduğunu belirten bir katılımcı grubunda yer almıştır. Bireylerin bu konuda düşünceleri ile yakınlık kurdukları siyasi partiler ve liderler arasındaki ilişki incelendiğinde hükümetin ve siyasilerin bu konuda yönlendirme yapmasını doğru bulan katılımcıların daha çok muhafazakar sağ partiler ve liderleri ile yakın oldukları görülmüştür. Buna karşılık bu konuya “mahrem alan ve özgürlük alanı” açısından yaklaşan katılımcıların ise sosyal demokrat, liberal, sol partilere ve liderlerine yakın oldukları saptanmıştır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Bugün modern dünyanın getirdiği bir özellik olarak bireyselleşmenin hakim olduğu birçok gelişmiş Batı ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de evlenme ve yeniden evlenme oranlarının düşüklüğü ve yüksek boşanma oranlarına dair yakın dönem istatistikler evlilik ve ailenin geleceğine ilişkin duyulan derin kaygının temellerini oluşturmaktadır. Bazıları, bu verileri modern toplumlarda ailenin öldüğünün kanıtı veya kolektiviteden bireyciliğe geçişin yarattığı sancılar ya da tahribatlar olarak göstermektedir. Bazıları ise, bu tür değişimleri normal ve toplumsal değişime kaçınılmaz bir uyarlanma olarak değerlendirmektedir. Tahminler ne olursa olsun, günümüzde evlilik kurumunun önceki kuşaklardakinden daha az sağlam olduğuna ve ona ilişkin bireylerin tutumlarında farklılaşmaların bulunduğu dair iddialar güçlenmektedir.

Bowman (1955:195), birincil grup ilişkilerin parçalanması, aile hareketliliğinin artması ve sosyal hareketlilikte meydana gelen genel artışın modern toplumlarda bireyi yalnızlığa götüren temel süreçler olduğunu ileri sürer. Hakikat şu ki daha önce hiç olmadığı kadar yalnız ve kendimizleyiz. Aynı zamanda kolektifin de çok yakın bir parçasıyız. Hayatımızın her vechesi izleniyor, tarihsel olarak kaydediliyor, arşivleniyor ve beğeniler, ihtiyaçlar, alışkanlıklarla arzular bağlamında muazzam bir bilgi yığınına ve bin yıllık Homo sapiens faaliyetine dönüşüyor (Niedzviecki, 2011:165). Bu koşullar altında, kolektivitenin bir göstergesi olarak evliliğin kalıcılığı, erkekler ve kadınların evlenme oranlarıyla ölçüldüğünde, onun geleceği konusunda belirli bir karamsarlığa düşmemek mümkün değildir. Nitekim, günümüzde evlilik oranları, çocuk sahibi olma arzusu ve çocuk sayısı daha düşük düzeydeyken, ilk evlenme yaşı ve çocuk sahibi olma yaşı yükselmekte ve boşanma oranları da daha bir artış eğilimindedir.

Hiç şüphesiz, aile ve evlilik kurumundaki değişim ve dönüşümler toplumların nüfus dengesi sağlama ve buna yönelik politikalar geliştirme ihtiyaçlarını yakından ilgilendirmektedir. Dolayısıyla, aile, evlilik ve nüfus olguları birbirine bağlı ve her birindeki değişim ve dönüşüm bir diğerkindeki değişim ve dönüşümün neden ve sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda, günümüzde üzerinde en çok durulan konulardan biri toplumda aile ve evlilik kurumundaki değişim ve

dönüşümlerin bir sonucu olarak nüfus yapısında ortaya çıkan değişimler ve bu temeldeki gelecek projeksiyonlarıdır.

Nitekim, modernleşme sürecinde toplumda yaşanan bazı değişimler geleneksel olan bağları çözmekte ve giderek artan bir parçalanmaya, yabancılaşmaya ve değerler üzerinde yozlaşmaya neden olmaktadır. Modernleşme süreciyle birlikte bu durumların toplumda yaygınlaşacağı düşünülmektedir. Toplumsal alanda yaşanan bu değişimlerin sosyal, kültürel ve ekonomik birçok alanda etkisi olmaktadır. Bu değişimler en belirgin şekilde aile ve evlilik yapısında, bireysel yaşamda görülmektedir. Bu anlamda, yaşanan bu bozulmaların önüne geçebilmek açısından aileye ve evliliğin gerekliliğine olan inancın azalıp azalmadığının belirlenmesi önemli olmaktadır.

Ülkemizde bu sürecin yansımalarını evlenme ve doğurganlık oranlarındaki azalma, boşanma oranlarında artış, ilk doğurganlık ve evlenme yaşının giderek ilerlemesi ve ertelenmesi, kadının özgürleşmesiyle işgücüne daha fazla katılması ve kadınların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamasıyla daha az çocuk yapmalarına neden olan yaşam şekillerinin yaygınlaşmasında görmek mümkündür. Modernleşme, kentleşme, sanayileşme süreçleri geleneksel aile biçimlerini dönüştüren önemli demografik faktörlerdir. Aynı zamanda Lesthaeghe'nin de (1995) vurguladığı gibi, kadının eğitim seviyesi ve istihdama katılımının artması, etik otonominin (ethical autonomy) artması, kendi kendini gerçekleştirme isteği (self actualization), boşanma ve birlikte yaşama imkânlarının artması gibi nedenler doğurganlığın düşüşüne neden olan son döneme özgü gelişmelerdir (Lesthaeghe, 1995; akt. Aysan, 2015:164).

Bacci günümüzde bireylerin evlilik yaşının ilerlemesi konusundaki düşüncelerini Malthus'un nüfus ilkesi teorisinden yola çıkarak şu şekilde aktarmıştır: "Malthus evliliğin ertelenmesini, büyümeye karşı akıllı ve önleyici bir tedbir olarak düşünmüş ve "ya önemli sayıda evlenme çağındaki insan hiçbir zaman evlenmiyor ya da nispeten geç evleniyorlar ve bu yüzden, bu kişilerin evlilikleri daha erken evlenme seçeneğinden daha az verimlidir" gözlemini yapmıştır (Bacci, 2009:106). Malthus'un da teorisinde belirttiği üzere evlilik yapısında yaşanan bu değişimler hem bireylerin doğurganlık oranlarında hem de ülkenin nüfus yapısında önemli olmuştur. Günümüzde birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de eski Malthusçu düşünceler yerini yeni alternatif düşüncelere bırakmıştır. Buna göre kürtaj engellenmeye çalışılmakta, kentlere göç teşvik edilmemeye başlanmış ve aile

bireyciliğin etkisinden kurtararak güçlendirilmeye çalışılmaktadır. Bireyler aile soylarını sürdürebilmeleri, uzun vadede genç nüfus avantajının kaybedilmemesi için üç ve daha fazla çocuk yapmaya teşvik edilmektedir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre, toplumda aile ve evlilik kurumuna ilişkin tercih ve tutumlarda geleneksel yapı hala önemli olmakla birlikte, modernleşme sürecinin etkisindeki bireylerde bu konuya ilişkin tercihler değişmekte, bireyselleşmenin artış gösterdiği gözlenmektedir. Bireylerin toplumsal dönüşüm ile birlikte sosyal, ekonomik ve toplumsal alanda yaşamları değişmekte ve yaşanan bu dönüşüm aile ve evlilik pratikleri konusundaki tercih ve tutumlarını da etkilemektedir. Bireyler eğitim ile birlikte iş hayatında daha başarılı bir grafik izlerken, gelirlerindeki artış daha bireysel daha özgürlükçü hareket etme eğilimini arttırmaktadır.

Neticede, görüşülen katılımcılar için geleneksel yapı ve ailevi değerler hala önemli olsa da modernleşen yaşam içinde bireysel öncelikler giderek değişmektedir. Bu denli bireyselleşen yaşam içinde aile, evlilik, çocuk gibi meseleler bireyler tarafından bazen ya ileri zamanlara ertelenmekte ya da hiç üzerinde durulmamaktadır.

“Modernleşme ile birlikte toplumlarda aile kurumunun dönüşümüne neden olan çok sayıda süreç aynı anda yaşanmaktadır. Yaşam süresinin uzaması, küreselleşme, kentleşme, kadının işgücüne daha fazla katılması ve ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, artan sayıda eğitim ve iş seçenekleri arasında tercih yapabilme şansı gibi gelişmeler bireylerin kariyer hedeflerine yönelmelerine daha çok imkân sağlamaktadır” (Berger & Berger, 1979). Yaşanan bu dönüşüm hiç evlenmemiş olan bireylerin evliliğe ilişkin düşüncelerinde, ilk evlenme yaşının yükselmesinde, boşanma oranlarının evlenme oranlarına kıyasla artış göstermesinde gözlenebilmektedir.

Modernleşme süreci ile birlikte toplum, aile yapısında bazı değerleri modernleştirerek değiştirirken bazı geleneksel değerleri korumaya da devam etmektedir. Bu nedenle günümüzde hem modern değerlerin hem de geleneksel değerlerin ailede bir arada görülebildiğini söylemek mümkündür. Araştırmamız kapsamında görüşülen katılımcıların bir kısmı evliliği dini bir görev, neslin devamı için gereklilik olarak görürken bir kısım katılımcı bireysel yaşamın getirdiği özgürlükleri ve alternatif yaşam tarzlarının oluşmasının evliliğe ve aile kurmaya olan

bakış açılarını değiştirdiğini ifade etmişlerdir. Özellikle Batı toplumlarında daha çok rastladığımız evliliğe alternatif yaşam biçimlerinin modernleşme sürecinin etkisi ile günümüzde kendi toplumumuzda da yansımaları olmaktadır.

Aslına bakılırsa modernleşme günümüzde toplumsal ve sosyal yaşamın her alanında hayatımıza girmiş ve girmeye de devam eden bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bakımda sürecin bireylerden ve bireyler üzerindeki etkisinden bağımsız düşünülmesi mümkün değildir. Geçmiş yıllara oranla bakıldığında doğurganlıktaki düşüş göze çarpmaktadır. Bu durum modernleşme sürecinin getirmiş olduğu refah toplumu algısı, artan bireysellik, hazcılık gibi kavramlar insanlar hayatlarına yön verirken vazgeçmek istemediği olgular olmaya başlamıştır. Danış doğurganlık oranlarında ki bu düşüşün modernleşme ve bireyselleşme kaynaklı yanlarını Dumont'un düşüncelerine göre şu şekilde açıklamaktadır: “Dumont, doğurganlıktaki düşüşü bireyselleşme ve kişilerin toplumsal konumlarını iyileştirme arzusu ile açıklar. İnsanların daha iyi, daha müreffeh bir yaşam arayışı, çocukları bir engel olarak görmelerine yol açar. Dumont'a göre aileler daha az sayıda çocuk yaparak, onlara daha fazla kaynak ve zaman aktarmayı, böylece de onların sosyo-ekonomik anlamda daha yüksek bir mevki edinmesini arzuluyordu” (Danış, 2018).

Araştırmanın nitel ve nicel verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, modernleşme süreci içinde değişen toplumsal koşulların etkisiyle Türkiye'deki doğurganlık oranı düşmekte ve bireylerin sahip olduğu çocuk sayılarının giderek azalmakta olduğu ve ailelerdeki çocuk sayısının daha çok tek çocuk ve 2 çocuk, sonrasında ise 3 çocukta yoğunlaştığı görülmektedir.

Özellikle kadınların iş hayatında daha fazla yer almaya başlamasıyla kadınlar doğum yaptıklarında çocuklarıyla geçirecekleri zamanı iş hayatında uğrayacakları kariyer ve gelir kaybı olarak görmeye başlamışlardır. Bu nedenle de bireyler kariyer ve iş hayatında daha başarılı olabilmek adına ya çocuk sahibi olmayı ertelemekte ya da daha az sayıda çocuk sahibi olmaktadır. Bireylerin her şeyi bu denli maliyet ile değerlendirmesi sonucunda modern yaşamda çocuk sahibi olmak bireyler için “artan maliyetler” olarak düşünülmektedir. Bu kapsamda bireyler daha başarılı olmalarına engel, gelir kaybı yaşayacakları ve daha refah yaşamalarına engel olabilecek her şeyden vazgeçmekte ya da ertelemektedirler. Bunun sonucunda toplumdan git gide

kendini soyutlayarak içine kapanan, bencilleşen ve bireyselleşen birey daha fazla bireysel haz elde etmek uğruna toplumdan da giderek uzaklaşmaktadır.

Günümüz modern dünyasında insanları mutlu edebilecek her şeyin ekonomik bir değer ile ölçülmesi sonucunda insanların onları bu rahat hayattan alıkoyabilecek her şeyden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Tüm bu açıklamalar bize göstermektedir ki modernleşme en çok ailenin mahremiyetini dönüştürmektedir. Mahremiyetini yitiren aile git gide kamusal bir özellik kazanmaktadır. Ailenin bu şekilde kurumsal bir özellik kazanması konusuna değinen Canatan ve Yıldırım'a (2018:127) göre, evrimci modernliğin sosyolojik bakışıyla, kurumların mükemmelleşmesiyle beraber aile kurumuna gerek kalmayacağı yönünde bir kehanette bulunuldu. Burada ailenin sonu mu geldi? sorusu akla gelmektedir.

Cezayirli (2004:33), aile yapısında meydana gelen bu değişimi şöyle dile getirmektedir; “Sanayi toplumunun tipik aile biçimi olan çekirdek aile yapısı artık değişmektedir. Toplumsal, ekonomik, politik, kültürel alanlardaki değişimler ailenin yapısındaki ve işlevlerindeki değişiklikleri de beraberinde getirmektedir. Günümüzde bireyin toplumsal alanda daha merkezi bir konuma yerleşmesi ve toplumsal rollerde ortaya çıkan değişikliklerle birlikte, aile tiplerinde de çeşitlenmeler oluşmaktadır”.

Nitekim, postmodern kapitalist toplumun koşulları insanlara belli bir hayat biçimi sunmaktadır. Mevcut ekonomik, sosyal ve siyasal sistemin koşullarının yarattığı bireysellik ve popüler söylem olarak yüceltilen ya da kutsanan özgürlük modeli, insanları çok sınırlı bir çevreye hapsedmekte ve yalnızca bireysel başarı odaklı bir hayatı benimsemeye ve ona bağlı kalmaya zorunlu kılmaktadır. Bugün, kendimiz dışındaki herşeye karşı kayıtsız olma halimiz ve yalnızlığımız giderek yaygınlaşıyor. Bugünün nesilleri için kendi ihtiyaçlarını ve arzularını karşılama her daim önceliklidir. Nitekim, bireyselliğe dayalı yaşam biçimleri bireylere her geçen gün daha kariyer odaklı, başarı odaklı, acımasız ve pragmatik davranmalarını zorunlu hissettirmektedir. Yaygınlaşan bu davranış kalıpları aynı zamanda bireylerin kolektif bağlar veya aidiyetler inşa etmesini zorunlu kılan aile ve evlilik kurumuna yönelik bakışını daşekillendirmekte ve bu kurumlara karşı mesafeli durmasına yol açabilmektedir. Bu tutum da evlilik, çocuk sayısı ve boşanmaya dair istatistiklere yansımaktadır.

Bu çerçevede, boşanma oranındaki hızlı artış, tek ebeveynli ailelerdeki artış, evliliğe karşı çıkış ve/veya evliliği erteleme, nikahsız birlikteliklerdeki artış, çocuk yapmama eğilimindeki artış, aile-içi şiddet, eşcinsel evlilikler, evlilik dışı dünyaya gelen çocuk sayısının artması gibi (bkz. Şentürk, 2008) modern yaşam deneyimleri dünyada olduğu gibi Türkiye’de de ailenin yeni dönemde karşılaştığı çok da yabancı olmadığı riskler olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda, uzunca bir süredir modern kapitalist toplum ilkelerinin dayattığı bireysel yaşam tarzları, toplumsal değerler, haz ve özgürlük eksenli kurgulanan insani varoluş ailelerin direncini kırmakta, hızla önemini azaltmaktadır. Ailelerin kurulması ve sürdürülmesi, bireysel özgürlük alanlarının daraltılması olarak algılanmakta, kendini merkeze alan yaşam felsefesiyle birey kendini ailenin dışında tanımlamaktadır (ASGM, 2010:32). Bu açıdan modernleşme genel anlamda aile ve evlilik kurumuna ilişkin bazı değerleri dönüştürüp bireysel yaşam tarzını idealleştirmek suretiyle dayatırken bazı geleneksel değerlerin tamamen ortadan kalkmasına da mani olamamaktadır.

Lakin, aile küçülerek varlığını devam ettirse de bireysel yaşam tarzının yarattığı kriz ve bunalımlar evlilikleri veya aile birlikteliğini bir o kadar kırılgan ve zayıf hale getirmektedir. Belki de modern çağın evliliklerine ya da aile yapısına ilişkin ilişkin beklentiler ve talepler göz önünde bulundurulduğunda evlenmenin, çocuk sahibi olmanın ötelenmesi ve boşanma oranlarının yüksek olması ve dolayısıyla da ailenin giderek küçülerek ve daha kırılgan bir halde ayakta kalmaya devam etmesi bu anlamda çok şaşırtıcı değildir.

Çalışmanın bir başka odaklandığı nokta olarak, nüfus ile ilgilenen ülkelerin tümü varlıklarının devamlılığı, ekonomik kalkınmaları için nüfus dinamiklerine ihtiyaç duyarlar. Nüfusun artmaması veya azalması ülkeler için önemli bir sorun olduğu gibi, aşırı artan nüfus da önemli sorunlara neden olabilmektedir. Bu açıdan ülkelerin nüfus dinamiklerinin belirlenebilmesi için yapılan çalışmalar ve elde edilen nüfus verileri yapılacak çalışmalar ve gelecek dönem için oluşturulacak politikalar açısından önem kazanmaktadır. Ayrıca ülkedeki nüfusun ne oranda artacağı veya azalacağı konusunda yapılacak çalışmalar ve gelecek projeksiyonları sosyo ekonomik ve siyasal yapının belirlenebilmesinde önemlidir. “Ülkelerin geleceklerini teminat altına almaları ancak nüfus sayesinde mümkündür. İnsan olmadan üretimi gerçekleştirmek mümkün değildir. Bu yönüyle nüfus ekonomik ve siyasi bir güç

unsurudur. Diğer yandan nüfus aşırı arttığında bazı sorunları beraberinde getirmektedir. Aşırı artan nüfus ekonomik kalkınmayı yavaşlatan en önemli faktörlerden biridir. Bir yandan aşırı artan nüfusun taleplerini karşılamak diğer yandan da ekonomik kalkınmayı gerçekleştirerek sürekli kılmak kolay değildir. Bu nedenlerle nüfus her zaman dikkate alınması gereken bir konudur” (Şahin, 2018:186). Ülkelerin kalkınmasında ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasında nüfus bu derece önemli bir dinamikken ülke içindeki bireylerin de bu konuyla ilgili ne derece bilgili ve ilgili olduğu önemli bir husus olmaktadır.

Nüfus, yapısı bakımından çok yönlü dinamikleri içinde barındıran bir olgudur. Şahin, ülkeler için nüfusun arttığı durumlarda, artan bu nüfusun ülke için avantajları ve dezavantajlarıyla birlikte, en doğru ve verimli bir şekilde değerlendirilebilmesiyle ilgili şunları söylemektedir: “Toplumların en temel amaçlarından biri ekonomik kalkınmayı sağlamaktadır. Ancak bunu yapabilmek için en başta üretim yapacak yeterli sayıda iş gücüne (nüfusa) ihtiyaç vardır. Daha çok nüfus daha çok üretimi zorunlu kılar. Burada önemli olan husus nüfus aşırı arttığında kalkınmayı sağlamak bir yana; nüfusun temel ihtiyaçlarını bile karşılamak imkansız hale gelir. Bu nedenle ülkelerin günümüzde ve özellikle son yıllarda en çok üzerinde durdukları temel konu bir yandan ülkelerin devamlılığı için gerekli olan nüfusun sağlanmasıdır, kalkınma, nüfus ve çevre arasında dengenin kurulması diğer önemli bir hedeftir” (Şahin, 2018:181).

Bu çerçevede, araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların düşünce ve söylemleri bu konuda iki farklı yaklaşımı açığa çıkarmıştır. Buna göre bir grup katılımcı nüfus artışının ülkeler için sosyal ve siyasal bir güç kaynağı olmasının yanı sıra ekonomik kalkınmayı da güçlendirerek ülkelerdeki refah seviyesini arttıracığını düşünürken, bir diğer grup nüfus artışının ülkenin kaynaklarını azaltıp refah seviyesini düşüreceği kanısındadır. Araştırmada, nüfusun olabildiğince az olmasının herkesin yararına olacağına dair tutumlar en fazla CHP’ye aidiyet duyanlar arasında görülürken daha sonrası sırasıyla AKP, MHP ve HDP’ye aidiyet duyanlar arasında gözlenmektedir. Nitekim, nüfusun niceliğine dair konuda bireylerin aidiyet duydukları siyasal partilerin söylem ve politikalarına uygun bir pozisyonda durduklarını söylemek mümkündür. Bu anlamda, iktidar partisi olan AKP’nin genel nüfusu arttırmaya dönük politikalarına uygun olarak AKP seçmeni olan bireylerin de nüfusun

niceliğine dair düşüncelerinin de benzer şekilde olduğunu söylemek mümkündür. Aynı şekilde, muhalefet konumundaki CHP seçmeninin de nüfus konusundaki yaklaşımının daha çok eleştirel bir zeminde nüfusun kontrol altında tutulması yönünde olduğu görülmüştür.

Thomas R. Malthus, 1789 yılında yazdığı “Nüfus İlkesi Üzerine Bir Çalışma” adlı kitabındaki bu durumu kuramında şu şekilde açıklamaktadır: “nüfusun kontrol edilmediğinde geometrik oranla artarken; yiyecek üretiminin aritmetik oranla arttığını, bu nedenle, insan toplumlarında nüfus artışını engelleyecek mekanizmalar geliştirilmelidir” (Malthus, 1926:16). Bu bakımdan insanlar nüfusun bir güç olduğunu kabul etseler de kaynakların bölünmesinin refah düzeylerini etkileyeceğini düşünmektedirler. Malthus’un bu tezinden yola çıkıldığında, Malthus insan nüfusunun artış hızıyla gıda ürünlerinin artış hızı arasındaki farklılığın insanlık için açlık ve sefalete neden olacağını ileri sürmektedir. Nüfus artışıyla ilgili tüm bu olumsuz görüşlere rağmen Eğilmez (2018:172), Malthus’un tezinin geçerliliğini yitirdiğini şu sözlerle ifade etmiştir: “Aradan geçen zaman Malthus’un tezinin doğru olmadığını, hatta tam tersinin ortaya çıktığını gösterdi. Ekonomiler hızla büyüdü, yeni alanlar tarıma açıldı, gıda üretiminde bambaşka teknolojiler kullanılır oldu. Tarımda, sanayide yapılan buluşlarla, teknolojik ilerlemeyle gıda ürünleri miktarında sağlanan artış insan nüfusu artışını geçti”.

Nüfus konusunun bir diğer önemli boyutu da genç nüfusla birlikte artan yaşlı nüfus olmuştur. Ülkelerin bir yanda genç ve dinamik bir nüfus yapısına sahip olması her ne kadar arzu edilen bir durumsa da diğer tarafta ülke içinde yaşlanan bir nüfusun varlığı da göz ardı edilemez bir gerçektir. Ülke içinde ki nüfusun dengeli bir şekilde dağılımı ve verimli kullanımı nüfus politikaları için önemli olmaktadır. “Her ne kadar halen birçok kimse nüfus sorunu denildiğinde aşırı nüfus artışının ortaya çıkardığı sorunları anlasa bile; günümüzde toplam nüfus içinde yaşlı nüfus oranının fazla olması da nüfus sorunu olarak kabul edilmektedir. Çünkü ülke içinde yaşlı nüfus artışının birçok olumsuz sonuçları vardır. Yaşlı nüfus fazlalığının üretim eksikliğinden, güvenlik kaygısına, yaş grubunun farklı istek ve ihtiyaçlarından, ekonomiye daha az katkı sağlamamasına kadar pek çok sorun yaşayabilmektedir” (Şahin, 2018:147).

Son olarak değinilmesi gereken nokta şu ki bir ülkenin nüfus yapısı, yaş gruplarının ülke içerisindeki dağılımı ülkenin ekonomik, siyasi, toplumsal

politikalarını belirleyen en önemli etkidir. Geçmişten günümüze bakıldığında her dönemde karar alıcıların ve siyasilerin gündeminde olan bu konu özellikle son dönemlerde daha önemli hale gelmiştir. Nüfus dinamiklerinin ülkenin kalkınmasında ve kalkınmanın sürdürülebilir olmasında önemini kavrayan siyasetçiler nüfus konusu üzerinde çok daha fazla durmaya başlamışlardır. Ülkelerin kalkınmasında ve bu kalkınmanın sürdürülebilir olmasındaki en önemli etken olan genç nüfus ülkeler için kimi zaman avantaj kimi zaman da dezavantaj olabilmektedir. Genç nüfus doğru ve etkili yönetildiğinde ülke ekonomisine katkı sağlayan en önemli etken olurken, aynı genç nüfusediğilmediğinde ve istihdam sağlanamadığında ülke içinde her daim tehlike olabilecek dezavantajlı gruplara dönüşebilmektedir. Aynı şekilde genç kuşakla ilgili yaşanan bu durumu ülkedeki yaşlı nüfus için de düşünmek gerekmektedir. Bu bakımdan siyasiler hem etkili ve doğru kullanılabilir bir genç nüfus için çabalarken hem de ülkede sayıca artmakta olan yaşlı nüfusun ülke ekonomisine en az zarar verecek şekilde planlamasını yapmaya çalışmaktadır. Siyasi iktidarlar ve siyasi partiler elbetteki toplumda uygulanan politikaların tek etkileyicisi ve belirleyicisi değildir. Ancak toplumsal, ekonomik ve sosyal sorunların belirlenerek onlara uygun politikalar geliştirilmesinde ve toplum içinde bu politikaların benimsenmesinde ne kadar önemli oldukları aşikardır.

Şahin (2018:70), ülkelerin sosyo-ekonomik, toplumsal konulardaki politikalara olduğu kadar, nüfus politikalarına verdikleri önemle ilgili şunları ifade etmektedir: “Bütün ülkelerin en önemli hedeflerinden birisi varlığını devam ettirmek ve gelecekte daha yaşanabilir bir toplum oluşturabilmektir. Bu amacı gerçekleştirebilmek için ülkeler politikalar belirleyerek bunları uygulamaktadır. Belirlenen politikalar sadece savunma ve eğitim politikaları değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik açıdan kalkınmayı sağlamak için her türlü politikalarıdır. Bu nedenle her ülkenin kendine özgü ve farklı dönemlerine ait nüfus politikaları bulunmaktadır. Nüfus politikalarının belirlenmesinde sosyal, ekonomik ve diğer birçok etken göz önünde bulundurulmaktadır”.

Hükümetlerin bir yandan yaşanan nüfus tehlikesiyle karşı karşıya olmalarının verdiği endişe içinde olduğunu dile getiren Özbay (2017:286) bir yandan da geleneksel değerlerin korunabilmesi konusunda özellikle muhafazakar partilerin söylemleriyle ilgili eleştirilerde bulunmaktadır. Bu çerçevede, araştırmadan elde

edilen nitel ve nicel veriler doğrultusunda katılımcıların bu konuda farklı görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Verilere göre, katılımcıların siyasal parti aidiyetleri ile siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi gerekip gerekmediğine dair kanaatleri arasında dikkate değer bir farklılaşmanın olduğu gözlenmiştir. Genel olarak, farklı siyasal parti aidiyetine sahip bireyler arasında siyasetçilerin bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmesi gerektiğine dair inanca sahip olanlar daha fazla olsa da bu eğilimin AKP aidiyetine sahip olanlar arasında çok daha yüksek oranda olduğu gözlenmiştir. Siyasetçilerin bu konularda bireylere karışmaması gerektiğine dair inancın en yaygın olduğu gruplar ise CHP ve HDP olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla, ülke çıkarları doğrultusunda siyasal partilerin ve siyasilerin bireyleri yönlendirmesi gerekip gerekmediğine dair kanaatlerin siyasal parti aidiyetlerine göre belirgin bir şekilde farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Buna göre araştırmada yer alan bir grup katılımcı, siyasi partilerin ve iktidarın bu konudaki müdahalelerini ve yönlendirmelerini toplumun refahı ve uygulanacak nüfus politikaları bakımından doğru bulup, memnun olurken; diğer bir grup katılımcı ise siyasilerin aile, evlilik, çocuk gibi meselelere karışmalarını “hükümet yatak odamıza karışıyor!”, “bireysel özgürlüklerimize müdahale var” ve “mahrem alana müdahale” şeklinde düşünmekte ve bu konudaki söylemlerin, yönlendirmelerin ve müdahalelerin toplumdaki özgürleşmeye engel olacağını ve bunun paralelinde muhafazakarlaşmayı arttıracacağını düşünmektedir. Bu iki gruptan bağımsız olarak bu konularla ilgili fikri olmadığını ya da tarafsız olduğunu belirten bir katılımcı grubu da yer almıştır. Bireylerin bu konuda düşünceleri ile yakınlık kurdukları siyasi partiler ve liderler arasındaki ilişki incelendiğinde hükümetin ve siyasilerin bu konuda yönlendirme yapmasını doğru bulan katılımcıların daha çok muhafazakar sağ partiler ve liderleri ile yakın oldukları görülmüştür. Buna karşılık bu konuya “mahrem alan ve özgürlük alanı” açısından yaklaşan katılımcıların ise sosyal demokrat, liberal, sol partilere ve liderlerine yakın oldukları saptanmıştır.

5. KAYNAKLAR

- A, Ruth. (2017). “Bulgaristan Neden Nüfusu En Hızlı Azalan Ülke Oldu?”. (08 Eylül 2017). <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41180640> adresinden alınmıştır.
- ABD’de Doğum Oranları Düştü. (17.05.2018). <https://www.sabah.com.tr/avrupa/2018/05/17/abdde-dogum-oranlari-dustu> adresinden alınmıştır.
- Adıyaman H., Aksoy M. S., (2018), Küresel Ahlaksızlık Aile Üzerinde Yıkımlara Sebep Olmuştur, <https://dogruhaber.com.tr/haber/315948-aileyi-yikiyor-nikahsiz-birlikteligi-ozendiriyor/> adresinden alınmıştır.
- ADNKS (2018). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. <https://adres.nvi.gov.tr/Home>
- Akça, H. ve Ela, M. (2012). “Türkiye’de Eğitim, Doğurganlık ve İşsizlik Analizi”, Maliye Dergisi, Sayı: 163, ss. 223-242.
- AKP (2015), “*Yeni Türkiye Yolunda Daima Adalet Daima Kalkınma, 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Seçim Beyannamesi*”.16 Ekim 2018 tarihinde <https://www.akparti.org.tr/media/272154/daima-adalet-daima-kalkinma.pdf> adresinden alınmıştır.
- AKP (2018). “*Güçlü Meclis Güçlü Hükümet Güçlü Türkiye, Cumhurbaşkanlığı Seçimleri ve Genel Seçimler Beyannamesi*”. 16 Ekim 2018 tarihinde <https://www.akparti.org.tr/media/271931/secim-beyannamesi-2018.pdf> adresinden alınmıştır.
- AKP (2018). “*Güçlü Aile Güçlü Toplum – Aile, Kadın ve Çocuklarımız İçin Sosyal Politikalar*”, AK Parti Seçim Kitapçığı. <https://www.akparti.org.tr/media/272119/guclu-aile-guclu-toplum.pdf> adresinden alınmıştır.
- AKP (2019). “*AK Parti Yerel Seçim Manifestosu, 28 Ocak 2019*”. Erişim Tarihi: 15 Şubat 2019 tarihinde https://www.akparti.org.tr/media/279203/manifesto_28ocak2019_17-29.pdf adresinden alınmıştır.

- Aksu, L. (2011). “*Dünya’da ve Türkiye’de Nüfus Analizleri*”, İstanbul Journal of Sociological Studies, Cilt:0 Sayı:25, ss. 219-311. İstanbul.
- Allik, J. ve Anu R. (2004). Individualism-collectivism and Social Capital. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 35(1), 29-49.
- Alp, D. (2019). “*Dünya Nüfus Sıralaması 2019*”. (11 Temmuz 2019).<https://egezegegen.com/yasam/dunya-nufus-siralaması/> adresinden alınmıştır.
- Altı çocuğa madalya, (2013), <https://www.medyaradar.com/ataturkten-6-cocuk-yapan-annelere-madalya-haberi-95455>, adresinden alınmıştır.
- Amuedo-Dorantes, C. ve Kimmel, J. (2005). The Motherhood Wage Gap for Women in the United States: The Importance of College and Fertility Delay. *Review of Economics of the Household*, 3(1), 17-48.
- ASAGEM (Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü), (2010). “*Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması*”. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü yayınları.
- ASGM (2010). Türkiye’de Aile Değerleri Araştırması. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı), “*Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*”, (2014). “*Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2006 (TAYA 2006)*”, (İkinci Basım). Ankara: Araştırma ve Sosyal Politika Dergisi.
- ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı), Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2019). “*Yedinci Aile Şurası Açılış Konuşması*”.Ankar a.
- Aydın, O., Baran, G. (2010). “*Toplumsal Değişme Sürecinde Evlenme Boşanma*”, Hacettepe Üniversitesi Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt:21, Sayı.2, ss.117-126, Ankara.
- Bacci, M. L. (2009). Avrupa’da Nüfus Hareketleri. Çev. Binder, M. T., 1.Basım, Literatür Yayıncılık, İstanbul.

- Baş, M. (2012). “Türkiye’de Yaşlı İş Gücünün Genel Görünümü”, Güvence Dergisi, Cilt:1, Sayı:2, Yıl:1, ss:28. Ankara: Polmat Basımevi.
- Başar, E. (2013). *Demografiye Giriş*. (İkinci Basım). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bauman, Z. (2001). *Bireyselleşmiş Toplum*. (Çev. Alogan, Y.). (Dördüncü Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2018). *Akışkan Hayat*. Çev. A. E. Pilgir, Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Beck, U. ve Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization*. Londra: Sage.
- Becker, G. S. (1993). *A Treatise on the Family*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Becker, G. S. ve Lewis, H.G. (1973). On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *Journal of Political Economy*, (81)2, 279-288.
- Behar, C. (1995). The Fertility Transition in Turkey: Reforms, Policies and Household Structure, Carla Mahklouf Obermeyer (der.). *Family, Gender, and Population in the Middle East: Policies and Context*. Cairo: American University icinde (35-36). Cairo Press.
- Berger ve Berger (1991). The Family and Modern Society. in *The Family Experience / A Reader in Cultural Diversity*. Ed. Mark Hutter. NewYork : Macmillan Publishing Company.
- Berting, J. (2013). *Mağra Duvarından Yansımalar -İçinde Yaşadığımız Dünyaya Dair Sosyal Anlayışımızı Nasıl Düzeltiriz?* Çev. H. İnaç, Bilge Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Berting, J. (2018). *Kimlik Siyaseti -Krizler, İnşalar, Aktörler-*. Çev. H. İnaç, Bilge Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Beşpınar, F. U. (2014). Türkiye’de Evlilik. İçinde Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.

- Beşpınar, F. U. ve Beşpınar, L. Z. (2017). Türkiye’de Hane Halkı Yapıları ve Evlilik Pratiklerinde İkili Resim: Geleneklerin Yanı Sıra Değişimin Yansımaları. *Nüfusbilim Dergisi*, (39), 109-149.
- Birleşmiş Milletler (2019). “*Dünya Nüfus Panosu Göstergeleri*”. <https://www.unfpa.org/data/world-population-dashboard>
- Birleşmiş Milletler (2019). “*Dünya Nüfusu Beklentileri 2019: Öne Çıkanlar*”. <https://www.un.org/development/desa/publications/world-population-prospects-2019-highlights.html>
- Bowman, C. (1955). Loneliness and social change. *The American Journal of Psychiatry*, 112(3), 194-198.
- Cabrera, N., Tamis-LeMonda, C. S. Brandley, R. H., Hofferth, S. ve Lamb, M. E. (2000). Fatherhood in the Twenty-first Century. *Child Development*, 71(1), 127-136.
- Canatan, K. (2011). Türk Ailesinin Tarihsel Gelişimi. *Aile Sosyolojisi içinde, Genişletilmiş*, 2.
- Canatan, K. (2018). Muhafazakar Endişe: Aile, Kuramsal, Tarihsel ve Çağdaş Bir Yorum. 1. Basım, Mana Yayınları, İstanbul.
- Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2018). *Aile Sosyolojisi*. 7. Basım, Açılım Kitap, İstanbul.
- Cezayirli, G. (2004). Küreselleşme, Bireyselleşme ve Toplumsallaşma. *Erdem*, 14(41), 29-58.
- CHP (2018). “*Millet İçin Geliyoruz, CHP 2018 Seçim Bildirgesi*”. <http://secim2018.chp.org.tr/files/CHP-SecimBildirgesi-2018-icerik.pdf?v=3> adresinden alınmıştır.
- Cohen, J E., (1996). *How Many People Should Can the Earth Support?*, W.W. Norton & Company, New York, http://aslo.org/lo/toc/vol_41/issue_3/0578.pdf

- Congar, K. (2019). “*Dünyanın en kalabalık ülkesi Çin’de nüfus artış hızı düşüyor*”. (22.03.2019). <https://tr.euronews.com/2019/03/22/2-cocuk-politikasi-da-ise-yaramadi-cin-de-nufus-artis-hizi-dusuyor-en-kalabalik-ulkeler> adresinden alınmıştır.
- Contz, S. H. (1957). *Population Theories and the Economic Interpretation*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Çağlayandereli, M., Tüfekçioğlu H., (2016). “*Nüfus ve Toplum*”, Sosyoloji, Günlük Yaşamı Anlama. ss. 521-567. İstanbul: Paradigma Akademi.
- Çavlin, A. (2014). Türkiye’de Boşanma. İçinde Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Çaycı, A. ve Çaycı, B. (2017). Sosyalleşme Yanılsaması: Dijital Kalabalıklar İçinde Yalnızlaşan Bireyler. İletişim Çalışmaları (ed. A.Z. Özgür ve A. İşman), Sakarya Üniversitesi Yayın No:186, ss.44-61.
- Çuhadar, S. G. ve Lordoğlu, K. (2016). Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye’de Yaşlanma ve Sorunlar. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, (54), 63-80.
- Damış, D. (2014). Demografi: Nüfus Meselelerine Sosyolojik Bakış (Ders Notları). <http://www.acikders.org.tr/mod/resource/view.php?id=3054> adresinden Erişim tarihi: 20.11.2018.
- Davis, K. (1949). *Human Society*. New York: Macmillan.
- Demeny, P., (2003). *Population Policy: A Concise Summary*, Population Council, Policy Research Division, No:173, New York, USA.
- Demir, O. (2016). Nüfus Politikaları ve Çin, Fransa ve Türkiye Örneklerinin Değerlendirilmesi. *Social Sciences*, 11(1), 41-61.
- Dicle Üniversitesi “*Kürtaj*” Anketi Yaptı”. (09.07.2012). 10 Haziran 2019 tarihinde <https://www.trthaber.-com/haber/yasam/dicle-universitesi-kurtaj-anketi-yapti-47744.html> adresinden alınmıştır.

- Doğan, M. Türkiye’de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 293-307.
- Dođurđanlık hızı düşüyor, (2018), [https:// www .trthaber .com /haber/turkiye /tuik-2017-dogum-istatistiklerini-acikladi-365960.html](https://www.trthaber.com/haber/turkiye/tuik-2017-dogum-istatistiklerini-acikladi-365960.html) adresinden alınmıştır.
- Dönmezer, S. (1978). Sosyoloji. (Yedinci Basım). İstanbul: MET/ER Matbaası.
- DPT (1962). Türkiye Nüfus Projeksiyonları. Ankara: DPT. SPD, 1962.
- DPT (1971) Türkiye Nüfusu Üzerine İstatistik Çalışmalar. Ankara:DPT. SPD, 1971.
- DPT (1983) Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Nüfus Tahminleri. Ankara: DPT. SPD, 1983.
- DPT (1983) Türkiye’de Planlı Dönemde Nüfus ve Aile Planlaması Çalışmaları. Ankara: DPT. SPD, 1983.
- Duben, A. ve Behar, C. (1998). İstanbul Haneleri Evlilik, Aile ve Doğurđanlık. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Dumont, A. (1890). Depopulation Et Civilisation, Paris.
- Dumont, A. (2011). Dépopulation et civilisation: Etüde Demographie 1890 (Nüfus Azalması ve Uygarlık, Demografi İncelemesi). ss. 548. Paris: Nabu Press
- Durkheim, E. (1897). Le Suicide. Paris: F. Alcan.
- Dündar, Ö. Z. (2018). Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri, İşlevleri. Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar, 3. Basım, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Dünya nüfusu yaşlanıyor en az 3 çocuk yapın, (2014), <https://www.iha.com.tr/haber-oznur-calik-dunya-nufusu-yaslaniyor-370973/> adresinden alınmıştır.
- Eğilmez, M. (2018). *Değişim Sürecinde Türkiye*. (Onüçüncü Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eğitim arttıkça kadınların doğurđanlık hızı azalıyor, (2013), <https://www.cnnturk.com/2013/turkiye/10/10/egitim-arttikca-kadinlarin-dogurganlik-hizi-azaliyor/726687.0/index.html> adresinden alınmıştır.

- El öpecek çocuk bulamayacağız, (2012), <https://www.timeturk.com/tr/2012/09/11/el-pecek-cocuk-bulamayacagiz.html> adresinden alınmıştır.
- Elliot, M. (1996). Impact of Work, Family, and Welfare Receipt on Women's Self-esteem in Young Adulthood. *Social Psychology Quarterly*, 59(1), 8-95.
- Elmen, M., (2018), *Türkiye Nüfusu Yaşlanıyor*, <https://www.ensonhaber.com/turkiye-nufusu-yaslaniyor.html> adresinden alınmıştır.
- Epik, M. T., Çiçek, Ö. ve Altay, S. (2017). Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Tarihsel Süreçte Ailenin Değişen/Değişmeyen Roller. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(38), 35-58.
- Erol, Ö. P. (2018). Toplumsal Değerler Sistemleri Olarak Ailecilik ve Bireyciliğin Doğurganlık Üzerine Yansımaları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(35), 871-893. <http://www.10.21550/sosbilder.405705>
- Ersoy, A. (2008), İktisadi Teoriler ve Düşünceler Tarihi, 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Eryurt, M. A., Canpolat, Ş. B. ve Koç, İ., (2013). "Türkiye'de Nüfus Politikaları: Öngörüler ve Öneriler", *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 46:4, 129-156, Aralık 2013.
- Fransa'da Çalışma Yasası Reformu Yürürlüğe Girdi. (26 Eylül 2017). <https://www.dunya.com/dunya/fransada-calisma-yasasi-reformu-yururluge-girdi-haberi-383274> adresinden alınmıştır.
- Fransa'da Emeklilik Yaşı Yükseliyor. (26.09.2016). <https://www.cnnturk.com/2010/dunya/10/08/-fransada.emeklilik.yasi.yukseliyor/592373.0/index.html> adresinden alınmıştır.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love and Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.

- Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*. (Çev: K. Özel, O. Turhan ve B. Bayar). Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Giddens, Anthony (1996). *Introduction to Sociology*. New York: W.W. Norton ve Company, Inc.
- Glenn, N. D. (1987). Tentatively Concerned View of American Marriage. *Journal of Family Issues* (8), 350–354.
- Glick, P. C. (1989). ‘The Family Life Cycle and Social Change.’ *Family Relations* (38), 123–129.
- Goode, W. J. (1956). *After Divorce*. New York: Free Press. Gottman, John Mordechai 1994 *What Predicts Divorce? The Relationship between Marital Processes and Marital Outcomes*. Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum.
- Güllüoğınar, F. (2011). *Demografi ve Nüfus*. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi- İnsan ve Toplum, ss. 128-151. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Günaydın D. Ve Çetin, M. (2015). Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Amprik Bir Analiz, Sayı:22, ss.17-34.
- Güneş, H. H. (2009). İktisat Tarihi Açısından Nüfus Teorileri ve Politikaları. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 8(28), 126-138.
- Güneş, Ş. (2005). Türkiye'de Nüfus Artışının Ekonomik Büyümeyle İlişkisi Üzerine Ekonometrik Bir Analiz. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 60(3), 123-126.
- Güzel, H. C., (2012), *Nüfus artışını teşvik etmeliyiz*, *Sabah Gazetesi*, .<https://www.sabah.com.tr/yazarlar/guzel/2012/11/15/nufus-artisini-tesvik-etmeliyiz> adresinden alınmıştır.
- Habertürk. (2018). *Türkiye nüfusu yaşılanıyor, artış hızı yavaşlıyor*. <https://www.Haberturk.com/yaslandik-yavasladik-1821321-ekonomi> adresinden alınmıştır.

- HDP (2018). “HDP 2018 Seçim Bildirgesi”.<https://drive.google.com/file/d/1E8L6KtBHbuc-tB4TxNM3YURSWdZ34Zj7/view> adresinden alınmıştır.
- Hindistan’da ‘Daha Çok Çocuk Yapın’ Çağrısı. (11.10.2011).
<https://www.trthaber.com/haber/dunya/hindistanda-daha-cok-cocuk-yapin-cagrisi-12391.html> adresinden alınmıştır.
- HUNEE (1999, 2004, 2009). 1998, 2003, 2008 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Sağlık Bakanlığı ACSAP Genel Müdürlüğü ve Macro International Inc., Ankara.
- Hürriyet. (2002). Dünyada insan soyunun tükenme olasılığı var mı?. .tarihinde
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dunyada-insan-soyunun-tukenme-olasiligi-var-mi-38434633> adresinden alınmıştır.
- Ihinger-Tallman, M. (2000). Marriage. (ed.) Edgar F. Borgatta & Rhonda J. V. Montgomery, Encyclopedia of Sociology, Volume 3, Second Edition, pp.1733-1740, Macmillan Reference USA.
- İtalya’da 3 çocuk doğurana tarım arazisi, (2018),
<https://www.ntv.com.tr/dunya/italyada-3-cocuk-dogurana-tarim-arazisi,eyLGNmcLX0mvrFbKRxjgvw> adresinden alınmıştır.
- İTO (2006). “Dünden Bugüne İstanbul’un Nüfus ve Demografik Yapısı”, (Haz: Sedat Murat), Yayın No:2006-49, İstanbul. <https://docplayer.biz.tr/1977901-Istanbul-ticaret-odasi-dunden-bugune-istanbul-un-nufus-ve-demografik-yapisi-hazirlayan-prof-dr-sedat-murat.html> adresinden alınmıştır.
- İYİ Parti (2019). “2019 Yerel Seçim Manifestosu”.<https://iyiparti.org.tr/Assets/KurumsalKimlik/-YerelSecim/iyiparti2019manifesto.pdf> adresinden alınmıştır.
- İYİ Parti (2018). “Milletimizle Sözleşme, Toplumda Birlik Ekonomide Güven Yönetimde Liyakat”.https://iyiparti.org.tr/assets/pdf/secim_beyani.pdf adresinden alınmıştır.

- Johnson, M. P., John , P. C. ve Ted, L. H. (1999). ‘The Tripartite Nature of Marital Commitment: Personal, Moral, and Structural Reasons to Stay Married. *Journal of Marriage and the Family*, (61), 160–177.
- Kahveci, H., ve Sever, M. (2016). Genç Bireylerde Bireycilik ve Kolektivizm Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 73-90.
- Kapız, S. (2002). Sosyal Değişim Sürecinde İşve Yaşam Etkileşimi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kavas, S. (2014). Türkiye’de Değişen Doğurganlık Oranları Üzerine Durum Tespit Çalışması, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı:29, Cilt:7, ss.537-546.
- Kaya, V., Yalçınkaya, Ö. (2014). *Nüfus Ekonomik Büyüme Kaynağı Olabilir Mi?: “En Az Üç Çocuk” Politikasına Tarihsel Bir Bakış*, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Dergisi, Cilt: 28, Sayı:1, ss.165-198, Erzurum.
- Kendig, H., Dykstra, P. A., Van Gaalen, R. I. ve Melkas, T. (2007). Health of Aging Parents and Childless Individuals. *Journal of Family Issues*, 28(11), 1457-1486.
- Keskin, E. B. (2016). *Kentleşme ve Ailenin Değişimi*. Bursa: Uludağ Yayınları.
- Ki- Moon, B., (2011), Üç çocuk söylemi ilkel bir reflex, <http://www.gaziantepsabah.com/uc-cocuk-soylemi-ilkel-bir-reflex.html> adresinden alınmıştır.
- Kilbourne, B. S., Frank , H., and Paula E. (1990). Measurement Model for Subjective Marital Solidarity: Invariance across Time, Gender and Life Cycle Stage. *Social Science Research*, (19), 62–81.
- Ki-Moon, B., (2011), Ucuz işgücü büyümenin en ilkel biçimi, <http://www.gaziantepsabah.com/uc-cocuk-soylemi-ilkel-bir-reflex.html> adresinden alınmıştır.
- Kitson, G. C. (1992). *Portrait of Divorce: Adjustment to Marital Breakdown*. New York: Guilford Press.

- Kitson, G.C. ve Marvin B.S. (1982). Marital Complaints, Demographic Characteristics and Symptoms of Mental Distress in Divorce. *Journal of Marriage and the Family*, (44), 87-102.
- Koç, İ. (2014a). Türkiye’de Aile Yapısının Değişimi: 1968-2011. İçinde Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Koç, İ. (2014b). Türkiye’de Doğurganlık Seviyesi ve Örüntüsünün Değişimi: 1968-2011. İçinde Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- KONDA. (2007). “2007 Genel Seçimleri Öncesi Eğilim Araştırması”. 20 Mayıs 2019) tarihinde <https://konda.com.tr/tr/rapor/2007-genel-secimleri-oncesi-egilim-arastirmalari-siyasal-egilimler-arastirmalari-ozet-raporu/> adresinden alınmıştır.
- Larson, J. H. (1988). The Marriage Quiz: College Students’ Beliefs in Selected Myths about Marriage. *Family Relations*, (37), 3–11.
- Lee, G. (1982). *Family Structure and Interaction: A Comparative Analysis*, 2nd ed., rev. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Levinger, G. (1996). Sources of Marital Dissatisfaction among Applicants for Divorce. *American Journal of Orthopsychiatry*, (36), 803–807.
- Malthus, T. R. (1798). *First Essay on Population*. London: Macmillan, 1798.
- Malthus, T. R. (2018). *Nüfus İlkesi Üzerine Bir Deneme*. Çev. Zengin, S., 1. Basım, Gece Kitaplığı, Ankara.
- Martin, T. C. ve Larry L. B. (1989). Recent Trends in Marital Disruption. *Demography*, (26), 37–51.
- Mensh, B. S., Singh, S. ve Casterline, J. B. (2005). Trends in the Timing of First Marriage Among Men and Women in the Developing World. In C. B. Lloyd, J. R. Behrman, N. P. Stromquist ve B. Cohen (Eds.), *The Changing Transitions to Adulthood in Developing Countries: Selected Studies* (pp. 118-71). New York: Population Council.

- Milliyet. (2012). Erdoğan: Kürtaj cinayettir. <http://www.milliyet.com.tr/siyaset/erdogan-kurtaj-bir-cinayettir-1545254> adresinden alınmıştır.
- Milliyet. (2013). Doğurganlık “hız” kazanacak. <http://www.milliyet.com.tr/ekonomi/dogurganlik-hiz-kazanacak-1725436> adresinden alınmıştır.
- Milliyet. (2018). *Doğurganlık arttırılacak*. <http://www.milliyet.com.tr/siyaset/dogurganlik-artirilacak-2676615> adresinden alınmıştır.
- Mumcu, O. ve Çağlar, E. (2006). Türkiye'nin nüfusu zenginlik kaynağı olabilir mi. *Ekonomi Politikaları Araştırma Enstitüsü Politika Notu*, 24, 2011.
- Myers, D. ve Diener G. E. (1995). Who is Happy? *Psychological Science*, 6(1), 10-19.
- Niedhammer, I., Kerrad, S., Schütte, S., Chastang, J. F. ve Kelleher, C. C. (2013). Material, Psychosocial and Behavioural Factors Associated with Self-reported Health in the Republic of Ireland. *Cross-sectional Results from the SLAN Survey*. *BMJ Open*, 3(5), 1-11.
- Niedzviecki, H. (2011). *Ben Özelim – Bireylik Nasıl Yeni Konformizm Haline Geldi*. Çev. S. Erduman, Ayrıntı Yayınları, 1. Basım, İstanbul.
- Nijerya lideri: Az çocuk yapın. (27.06.2012). <https://www.internethaber.com/nijerya-lideri-az-cocuk-yapin-438369h.htm> adresinden alınmıştır.
- Norveç Başbakanı'nın 'Daha fazla çocuk yapın' çağrısına kadınlardan külotlu protesto. (13.01.2019). <https://tr.sputniknews.com/avrupa/201901131037069365-norvec-basbakan-cocuk-kulot-protesto/adresinden> alınmıştır.
- Nüfusta Hindistan Liderliğe Koşuyor. (2002). <http://arsiv.ntv.com.tr/news/207378.asp> adresinden alınmıştır.
- Oktay, E. Y. (2014). Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 31-53.

- Oral, D. (2015). “Nüfus Politikaları ve Çin, Fransa ve Türkiye Örneklerinin Değerlendirmesi”, Social Sciences (NWSASOS), Volume:11, Number:1, ss.41-66, Year:2016.
- Ozankaya Ö. (1976). *Toplumbilim*. 11. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Önder Erol, P. (2018). “Toplumsal Değerler Sistemleri Olarak Ailecilik ve Bireyciliğin Doğurganlık Üzerine Yansımaları”, Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 19, S. 35, s. 871-893. Bursa.
- Özbay, F. (2017). *Düünden Bugüne Aile, Kent ve Nüfus*. (İkinci Basım). İstanbul: İletişim Yayınları
- Özensel, E. (2007). Kültürün Popülerleşen Bir Alanı: Popüler Kültür. Kültür Sosyolojisi, (ed. K. Alver ve N. Doğan), Hece Yayınları, Ankara.
- Popenoe, D. (1993). American Family Decline, 1960-1990: A Review and Appraisal. *Journal of Marriage and Family*, 55(3), 527-542.
- Radikal. (2012). Başbakan: Her kürtaj bir Uluderedir. <http://www.radikal.com.tr/turkiye/basbakan-her-kurtaj-bir-uluderedir-1089235/> adresinden alınmıştır.
- Reiss, I. L. ve Gary, L. (1988). *Family Systems in America*. New York: Holt, Rinehart, and Winston.
- Ross, C. E., Mirowsky, J. Ve Goldsteen, K. (1990). The Impact of the Family on Health: The Decade in Review. *Journal of Marriage and the Family*, 52(4), 1059-1078.
- Ross, E. A. (1920). *The Principles of Sociology*. New York: Century.
- Rusya Yaşlanıyor. (06.07.2013). <https://www.haberler.com/rusya-yaslaniyor-4804907-haberi/> adresinden alınmıştır.
- Serim, T. (1972). *Türkiye’de Aile Yapısı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- SP (2018). “Saadet Partisi Türkiye Vizyonu Seçim Beyannamesi”. 24 Haiziran 2018 Genel Seçimleri. <https://saadet.org.tr/wp-content/uploads/2018/12/1528900020beianname.pdf> adresinden alınmıştır

- Stein, P. J. (1992). The Divorce World of Single Adults. Marriage and Family in A Changing Society, Fourt Edition, Edited By James M.Henslin, The Free Pres, U.S.A.
- Şahin, S. (2018). *Geçmiş, Günümüz ve Gelecekte Nüfus Gerçeği*. (Dördüncü Basım).Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Şentürk, Ü. (2008). Aile Kurumuna Yönelik Güncel Riskler. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14(14), 7-32.
- T.C. Başbakanlık DPT. Sosyal Planlama Müdürlüğü Araştırma Dairesi. DPT (1992). *“Türk Aile Yapısı Araştırması”*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayını.
- T.C. Başbakanlık Kalkınma Bakanlığı (2013). *“Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2013-2018)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1963). *“Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1968). *“İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1968-1972)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1973). *“Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1979). *“Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1979-1983)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1985). *“Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989),* Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT (1990). *“Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT. (1996). *“Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000)”*, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Başbakanlık, DPT. (2001). *“Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)”*, Ankara: DPT yayınları.

- T.C. Başbakanlık, DPT. (2007). “*Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007-2013)*”, Ankara: DPT yayınları.
- T.C. Diyanet İşleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2014). “*Türkiye’de Dini Hayat Araştırması*”. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- T.C. Resmi Gazete (11 Haziran 1938). “*Türk Ceza Kanunu*”. Sayı:3038. Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü.
- T.C. Resmi Gazete (6 Mayıs 1930). “*Umumi Hıfzıssıhha Kanunu*”. Madde 156. Sayı:1499. Ankara: Başbakanlık Mevzuatı Geliştirme ve Yayın Genel Müdürlüğü.
- TAYA (2006). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- TAYA (2011). Türkiye’de Aile Yapısı Araştırması. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Taylor, C. (1989). Sources of the self: The making of the modern identity. Harvard University Press.
- TBMM. (1923). “*Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin I. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları (1 Mart 1923)*”. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, D.1, C.28, S.2, Ankara.
- TBMM. (1923). “*Atatürk’ün Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin I. Dönem 4. Yasama Yılı Açılış Konuşmaları (1 Mart 1923)*”. Millet Meclisi Tutanak Dergisi, D.1, C.28, S.2, Ankara.
- Tezcan, S. ve Seçkiner, P. (2012). Türkiye’de Demografik Değişim; Yaşlılık Perspektifi. *Yaşlı Sağlığı*, (1), 1-8.
- Thompson, L. ve Alexis J. W. (1989). Gender in Families: Women and Men in Marriage, Work, and Parenthood. *Journal of Marriage and the Family*, (51), 845–871.
- Timur, S. (1972). Türkiye’de Aile Yapısı ve Nüfus Sorunları Araştırması. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.

- TÜİK (2001-2018). *Boşanma İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2001-2018). *Doğum İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2001-2018). *Evlenme İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2010). *Doğurganlık, Bebek ve Çocuk Olum Hızları, 1970-2000*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2010-2018). *Evlenme İstatistikleri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2013) Nüfus Projeksiyonları, 2013-2075. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2016). *Aile Yapısı Araştırması 2016*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018) Nüfus Projeksiyonları, 2018-2080. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018a). *Yaşam Memnuniyeti Araştırması 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018b). *İstatistiklerle Çocuk 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018c). *İstatistiklerle Kadın 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018d) *İstatistiklerle Aile 2018*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2018e). Nüfus Projeksiyonları 2018-2080. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK (2019). Dünya Nüfus Günü. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (2006). *“Hanehalkı Bütçe Araştırması”*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (2005). *Ekonomik Coğrafya Kalkınma ve Küreselleşme*. Çantay Kitabevi, İstanbul.
- Türkiye nüfusu yaşlanıyor, artış hızı yavaşlıyor, (2018), <https://www.haberturk.com/yaslandik-yavasladik-1821321-ekonomi> adresinden alınmıştır.
- TÜSEB (2018). *“Doğurganlık Oranları”*. Türkiye Anne , Çocuk ve Ergen Sağlığı Enstitüsü. Erişim Tarihi: <https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/dogurganlik> adresinden alınmıştır.

- TÜSİAD (1999). “*Türkiye’nin Fırsat Penceresi Demografik Geçiş ve İzdüşümleri*”. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği, Ocak 1999, Yayın No: TÜSİAD-T/99-1-251 İstanbul. <https://tusiad.org/tr/yayinlar/-raporlar/item/1851-turkiyenin-firsat-penceresi-demografik-donusumveizdusumleri> adresinden alınmıştır.
- Twenge, J. M. (2013). “*Ben” Nesli*. Çev. E. Öztürk, Kaknüs Yayınları, 4. Basım, İstanbul.
- Uludağlı, N. P. ve Akbaş, G. (2019) Evlilik İle Çocuk Sahibi Olmaya İlişkin Sosyal Saat Algısı ve Evlilik Doyumu. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(42), 183-219.
- UN, World Population Ageing 1950-2050, 20 Haziran 2019 tarihinde <http://www.un.org/esa/population/-publications/worldageing19502050/pdf/001world.pdf>. adresinden alınmıştır.
- Ünal, S. (2018). Nüfusa Dair Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Kaygılar: Türkiye’nin Gelecek Projeksiyonları. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu, USBS, Ekim 4-6, Ürgüp/Nevşehir-Türkiye. (Tam Metin, ss.274-284), Proceedings Book of USBS, ISBN: 978-605-81180-1-0
- Vatan. (2012). *Genç ve dinamik bir nüfusa ihtiyacımız var*. <http://www.gazetevatan.com/bu-milleti-silmek-icin-sinsice-bir-plan-453201-gundem/>, adresinden alınmıştır.
- Vatandaş, S. (2013). “*AB Nüfusunda Yaşlanma Sorunu ve Çözüm Seçenekleri*”, BİLGESAM. Erişim Tarihi: 20.06.2019, <http://www.bilgesam.org/incele/64-ab-nufusunda-yaslanma-sorunu-ve-cozum-secenekleri/> adresinden alınmıştır.
- Veevers, J. E. (1992). Life Style Diversity : Marriage Without Children Permanent Postponement. *Marriage And Family in A Changing Society*, Fourt Edition, Edited By James M. HENSLIN, The Free Pres, U.S.A.
- Veroff, J., Richard, K. ve Elizabeth D. (1981). Mental Health in America: Patterns of Help-Seeking from 1957 to 1976. New York: Basic.

- Waite, L. J. (1995) Does Marriage Matter? *Demography*, 32(4), 483-507.
- White, L. K. (1990). Determinants of Divorce: Review of Research in the Eighties. *Journal of Marriage and the Family*, (52), 904-912.
- Wicksell, K. (1958). Erik Lindahl Selected Papers on Economic Theory. Cambridge:Harvard University Press.
- Yıldırım, E. (2010), “*Yeni Çağda Dünya’da ve Türkiye’de Aile: Ailenin Sonu Mu?*”, Din Gelenek ve Modernite Bağlamında Bir Değer Olarak Aile Konferans Tebliğleri Kitabı, 26-27 Kasım- Antalya, ss.115-129.
- Yıldırım, E. (2013). Aile ve Evlilik Türleri. (Ed.) K. Canatan& E. Yıldırım, Aile Sosyolojisi, Açılım Kitap, 65-81, İstanbul.
- Yılmaz, C. (2013). “*Devletten Bebek Başına Teşvik Geliyor*” (30.01.2013). 10 Haziran 2019 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/turkiye/devletten-bebek-basina-tesvik-geliyor-1119204/> adresinden alınmıştır.
- Yılmaz, C. (2013). “*Devletten Bebek Başına Teşvik Geliyor*” (30.01.2013). 10 Haziran 2019 tarihinde <http://www.radikal.com.tr/turkiye/devletten-bebek-basina-tesvik-geliyor-1119204/> adresinden alınmıştır.

6. EKLER

Ek 1: Görüşmeci Listesi

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Medeni Durum	Çocuk Sayısı	Siyasi Parti Yakınlığı	Meslek	Şehir
G.1	Kadın	38	AÖF okuyor	Evli	2	Chp	Memur	Aydın
G.2	Kadın	36	Lise	Evli	3	Chp	Memur	Aydın
G.3	Kadın	28	Üniversite	Evli	1	Akp	İş arıyor	İzmir
G.4	Kadın	27	Yüksekokul	Evli	2	Akp	Hemşire	Aydın
G.5	Kadın	42	Lise	Evli	3	İyi Parti	Ev hanımı	İzmir
G.6	Erkek	57	Üniversite	Evli	2	Tkp	Emekli	Aydın
G.7	Kadın	29	Lise	Bekar	-	Chp	Esnaf	İzmir
G.8	Erkek	48	İlköğretim	Bekar	-	Mhp	Çiftçi	İzmir
G.9	Erkek	23	Üniversite	Bekar	-	Akp	Öğrenci	Aydın
G.10	Kadın	62	İlköğretim	Dul	2	Chp	Ev hanımı	Aydın
G.11	Kadın	55	Yüksekokul	Boşanmış	1	Chp	Emekli	İzmir
G.12	Erkek	32	Lise	Bekar	-	Diğer	Bankacı	Aydın
G.13	Erkek	24	Üniversite	Bekar	-	Akp	Öğrenci	Aydın
G.14	Kadın	37	Yüksekokul	Boşanmış	1	Chp	Muhasebeci	İzmir
G.15	Erkek	27	Üniversite	Evli	1	Akp	Öğretmen	Aydın
G.16	Kadın	57	Lise	Dul	4	Mhp	Emekli	İzmir
G.17	Erkek	42	Lise	Evli	2	Hdp	Öğretmen	Aydın
G.18	Kadın	40	Üniversite	Evli	3	Chp	Ev hanımı	Aydın
G.19	Kadın	26	Lise	Bekar	-	Chp		İzmir
G.20	Erkek	29	Yüksekokul	Bekar	-	Hdp	Sigortacı	İzmir
G.21	Kadın	44	Lise	Evli	2	Akp	Ev hanımı	Aydın
G.22	Erkek	33	Üniversite	Evli	1	Akp	Mimar	Aydın
G.23	Erkek	60	Ortaokul	Evli	3	Diğer	Emekli	İzmir
G.24	Kadın	37	Üniversite	Bekar	1	Chp	İnsan Kaynakları	Aydın
G.25	Erkek	44	Lise	Evli	4	Chp	İşçi	İzmir
G.26	Erkek	31	Ortaokul	Bekar	-	Mhp	Esnaf	İzmir

Ek 2: Bekar Veya Evli Olmayan Görüşmeciler İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bu çalışma, ülkelerin nüfus meselesine yönelik geliştirdikleri yaklaşımların toplumdaki bireyler tarafından nasıl algılandığını ve bu konudaki onların eğilimlerinin ne yönde olduğunu anlamaya yönelik bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan, sorularla ilgili gerçek düşüncelerinizi samimi içinizden geldiği gibi belirtmenizdir. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır.

Bu çalışmaya isteyerek katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilmesi için önemlidir. Bu araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm sorularınızı (.....adresine) e-posta yoluyla yöneltebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim.

1) Evlenmeyi düşünüyor musunuz, evlenmek istiyor musunuz ?

2) Günümüz koşullarında düşündüğünüzde kadının ve erkeğin ideal evlenme yaşı kaç olmalıdır?

3) Evlendiğinizde bu evliliğin öncelikli amacı ne olur? (Çocuk sahibi olmak, yakın bir arkadaş edinmek, yalnızlıktan kurtulmak, ekonomik dayanışmayı sağlamak, çevrenin evlenme baskısını üzerimden atmak, cinsel ihtiyacı tatmin etmek... vs).

4) Özellikle muhafazakar kesim tarafından dile getirilen evlilik Allah'ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir söylemiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

5) Günümüzde gelişen yaşam koşullarıyla ve hukuksal desteklerle birlikte boşanmaların arttığı düşünülmekte, siz boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik ne düşünüyorsunuz?

6) Kadınların ekonomik yönden bağımsız olması size göre evliliklerde boşanmaları tetikler mi?

7) Çocuk sahibi olma konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz? Mesela siz evlendiğinizde çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?

8) Peki size göre bir aile için ve ileri de kuracağınız kendi aileniz için ideal çocuk sayısı kaç olmalıdır?

9) Evlilik hayatının ve çocuk sahibi olmanın hayatınızı olumsuz yönde etkileyeceği ve geleceğe yönelik hayallerinizi gerçekleştiremeyeceğinizi düşündüğünüz hiç oluyor mu, bu durum sizin tercihlerinizi etkiliyor mu?

10) Çocuk sahibi olursam, bu durum benim toplumdaki konumumu ve statümümü yükseltmemi engel olur diye düşünüyor musunuz?

11) Nüfus özellikle hem ülkemiz hem de tüm dünya için çok önemli bir konu. Nüfus artış hızının düşmesiyle ilgili son dönemde siyasi alanda da önemli tedbirler ve teşvikler gündeme gelmekte. Siyasilerin ve devletin bu nüfusun azalması ile ilgili konuda bu kadar endişe içinde olduğunu düşündüğünüze size göre nüfusun az olması herkesin ülkedeki insanların yararına bir durum mudur? Yani nüfusun azalmasını bir tehlike olarak görebilir miyiz yoksa bu durum herşeyin aksine ülkemiz için faydalı mı olacaktır?

12) Siyasilerin ve devlet adamlarının da günümüzde yoğun bir biçimde içinde olduğu ve siyasilerin, devlet adamlarının söylemleriyle ve politikalarıyla insanları yönlendirmeye, bilinçlendirmeye çalıştığı nüfus meselesi size göre siyasi ve ideolojik bir meseledir olarak görülebilir mi?

13) Özellikle siyasiler tarafından azalan bir genç nüfus oranından söz ediliyor ve azalan bu genç nüfus oranının arttırılması hedefleniyor. Size göre bu konuda maddi ve manevi yönden devlet desteklerinin olması gerekli midir?

14) Siyasal partilerin, siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre siyasetçiler bu konularda yönlendirme yapmalı insanları bilinçlendirmeli midir, yoksa bu konular insanlara hiç müdahale

etmemeli midir?

15) Devletin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusunda söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili oluyor mu?

16) Hükümetin ve siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?

17) Size göre kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere devletin tutumu nasıl olmalıdır?

18) İnsanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?

Ek 3: Evli Görüşmeciler İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Bu çalışma, ülkelerin nüfus meselesine yönelik geliştirdikleri yaklaşımların toplumdaki bireyler tarafından nasıl algılandığını ve bu konudaki onların eğilimlerinin ne yönde olduğunu anlamaya yönelik bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan, sorularla ilgili gerçek düşüncelerinizi samimi içinizden geldiği gibi belirtmenizdir. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır.

Bu çalışmaya isteyerek katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilmesi için önemlidir. Bu araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm sorularınızı (.....adresine) e-posta yoluyla yöneltebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim.

1) Evliliğinizden yana memnun musunuz ya da düşündüğünüzde hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz oluyor mu ?

2) Evlendiğinizde siz ve eşiniz kaç yaşındaydınız, günümüz koşullarında düşündüğünüzde size göre kadının ve erkeğin ideal evlenme yaşı kaç olmalıdır?

3) Evlendiğinizde bu evliliğin öncelikli amacı ne olur? (Çocuk sahibi olmak, yakın bir arkadaş edinmek, yalnızlıktan kurtulmak, ekonomik dayanışmayı sağlamak, çevrenin evlenme baskısını üzerimden atmak, cinsel ihtiyacı tatmin etmek... vs).

4) Özellikle muhafazakar kesim tarafından dile getirilen evlilik Allah'ın emridir herkes genç yaşta evlenmelidir söylemiyle ilgili ne düşünüyorsunuz?

5) Günümüzde gelişen yaşam koşullarıyla ve hukuksal desteklerle birlikte boşanmaların arttığı düşünülmekte, siz boşanmanın kolaylaştırılmasına yönelik ne düşünüyorsunuz?

6) Kadınların ekonomik yönden bağımsız olması size göre evliliklerde boşanmaları tetikler mi?

7) Çocuk sahibi olma konusundaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz? Mesela siz evlendiğinizde çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?

8) Peki size göre bir aile için ve ileri de kuracağınız kendi aileniz için ideal çocuk sayısı kaç olmalıdır?

9) Evlilik hayatının ve çocuk sahibi olmanın hayatınızı olumsuz yönde etkileyeceği ve geleceğe yönelik hayallerinizi gerçekleştiremeyeceğinizi düşündüğünüz hiç oluyor mu, bu durum sizin tercihlerinizi etkiliyor mu?

10) Çocuk sahibi olursam, bu durum benim toplumdaki konumumu ve statümümü yükseltmemi engel olur diye düşünüyor musunuz?

11) Nüfus özellikle hem ülkemiz hem de tüm dünya için çok önemli bir konu. Nüfus artış hızının düşmesiyle ilgili son dönemde siyasi alanda da önemli tedbirler ve teşvikler gündeme gelmekte. Siyasilerin ve devletin bu nüfusun azalması ile ilgili konuda bu kadar endişe içinde olduğunu düşündüğünüze size göre nüfusun az olması herkesin ülkedeki insanların yararına bir durum mudur? Yani nüfusun azalmasını bir tehlike olarak görebilir miyiz yoksa bu durum herşeyin aksine ülkemiz için faydalı mı olacaktır?

12) Siyasilerin ve devlet adamlarının da günümüzde yoğun bir biçimde içinde olduğu ve siyasilerin, devlet adamlarının söylemleriyle ve politikalarıyla insanları yönlendirmeye, bilinçlendirmeye çalıştığı nüfus meselesi size göre siyasi ve ideolojik bir meseledir olarak görülebilir mi?

13) Özellikle siyasiler tarafından azalan bir genç nüfus oranından söz ediliyor ve azalan bu genç nüfus oranının artırılması hedefleniyor. Size göre bu konuda maddi ve manevi yönden devlet desteklerinin olması gerekli midir?

14) Siyasal partilerin, siyasilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili olarak görüşlerini açıklaması ve tavsiyelerde bulunması nasıl değerlendiriyorsunuz? Size göre siyasetçiler bu konularda yönlendirme yapmalı insanları bilinçlendirmeli midir, yoksa bu konular insanlara hiç müdahale etmemeli midir?

15) Devletin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusunda söylemleri bu konuda tercih ve kararlarınızda etkili oluyor mu?

16) Hükümetin ve siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?

17) Size göre kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere devletin tutumu nasıl olmalıdır?

18) İnsanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?

Ek 4: Anket Formu

Sayın katılımcı,

Bu çalışma, ülkelerin nüfus meselesine yönelik geliştirdikleri yaklaşımların toplumdaki bireyler tarafından nasıl algılandığını ve bu konudaki onların eğilimlerinin ne yönde olduğunu anlamaya yönelik bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Soruların doğru ya da yanlış cevabı yoktur. Önemli olan, soruları gerçek düşüncenize göre samimi içinizden geldiği gibi yanıtlamanızdır. Bu araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalıdır. Sorulara verdiğiniz yanıtlar tamamen gizli tutulacak olup, kişi veya kurumlarla kesinlikle paylaşılmayacaktır.

Bu çalışmaya isteyerek katılmanız, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların geliştirilmesi için önemlidir. Bu araştırma ile ilgili sormak istediğiniz tüm sorularınızı (.....adresine) e-posta yoluyla yöneltebilirsiniz. Katkınız için teşekkür ederim. **Lütfen (X) şeklinde işaretleme yapınız.**

1-Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın

2-Yaşınız: (.....)

3-Medeni durumunuz:

() Bekâr () Evli () Dul veya boşanmış () Hiç evlenmemiş

4-Eğitim durumunuz:

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlköğretim mezunu

() Üniversite Öğrencisi

() Lise ve dengi okul mezunu () Üniversite veya yüksek okul mezunu () Lisansüstü mezunu

5-Mesleğiniz:

() İşçi () Memur () Küçük esnaf () Öğrenci () Serbest meslek

() Ev hanımı () Sanayici-tüccar () İşsiz () Emekli () Özel Sektör

Çalışanı () Başka

6. Ailenizin varsa ek gelirle birlikte şu anda aylık toplam ortalama geliri nedir?

- 1850 TL ve altı 1851-3000TL 3001-4000TL 4001-5000TL
5001-6000TL
 6001-7000TL 7001-8000TL 8001-9000TL 9001-10.000TL
10.001 ve üzeri

7-Kendinizi aşağıdaki sosyo-ekonomik gelir gruplarından hangisine daha yakın görüyorsunuz?

- Alt Orta-alt Orta Orta-üst Üst

8--Doğum yeriniz?Şehir:.....Bölge:

9- Aileniz nerelidir? Şehir :.....Bölge:

10-Şuan ikamet ettiğiniz Şehir:.....İlçe:.....Mahalle:

11- Ailenizin yaşadığı yerleşim yerinin niteliği:

- Kent merkezi İlçe Merkezi Belde/Kasaba Köy

12- Hangi sektörde çalışıyorsunuz?

- Kamu sektörü Özel sektör Çalışmıyorum

13- Eğer çalışıyor iseniz işteki statünüz nedir?

- İşveren Ücretli işçi Maaşlı devlet memuru Özel sektör çalışan Diğer

14- Eğer çalışmıyorsanız veya işinizden ayrıldı iseniz nedeni nedir?

- Öğrenci Ev Kadını Emekli Hasta / Engelli Çocuk Bakımı İş
arıyor / İş arıyor
 Eşi/ Ailesi izin vermiyor Çalışmak istemiyor Hamile/ Yeni doğum yaptı
 Diğer

15- Evli iseniz, eşiniz çalışıyor mu?

- Çalışıyor Çalışmıyor

16- Evli değil iseniz evlenmek istiyor musunuz?

- Evet, istiyorum Hayır, istemiyorum Kararsızım

17- Size göre kadının ideal evlenme yaşı kaç olmalıdır?

18-24 25-30 31-35 36-40 40 yaş ve üstü

18- Size göre erkeğin ideal evlenme yaşı kaç olmalıdır?

18-24 25-30 31-35 36-40 40 yaş ve üstü

19- Çocuk sahibiyse kaç çocuğunuz var?

0 1 2 3 4 5 6 ve daha fazla

20- Başka çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?

Hemen istiyorum Daha sonra istiyorum Başka istemiyorum Kararsızım
 Diğer

21- Evli değilseniz, evlendiğinizde çocuk sahibi olmayı düşünüyor musunuz?

Hemen istiyorum Daha sonra istiyorum İstemiyorum Kararsızım (
) Diğer

23- Size göre ideal çocuk sayısı kaç olmalıdır?

0 1 2 3 4 5 6 ve daha fazla

24- Evliliğinizden yana memnun musunuz?

Çok memnunum Memnunum Kararsızım Memnun değilim Hiç memnun değilim

25- Hiç evlenmemiş olmayı istediğiniz olur mu?

Sık sık Arada sırada Çok seyrek Hiçbir zaman

26- Hayatınıza yeniden başlayabilseydiniz,

Aynı kişi ile evlenirdim Farklı bir kişi ile evlenirdim Hiç evlenmezdim

27- Size göre evliliğin öncelikli amacı nedir?

- Çevrenin evlenme baskısını üzerimden atmak
 İktisadi dayanışmayı sağlamak
 Yalnızlıktan kurtulmak
 Cinsel ihtiyacı tatmin etmek
 Çocuk sahibi olmak
 Yakın bir arkadaş edinmek
 Fikrim yok

28- Boşanmanın kolaylaştırılmasına taraftar mısınız, yoksa karşı mısınız?

- Taraftarım Karşıyım Emin değilim Fikrim yok

29- Genel olarak yaşadığınız hayattan mutlu musunuz?

- Çok mutluyum Mutluyum Ne mutluyum ne mutsuzum
Mutsuzum Çok mutsuzum

30- Gelecektekine yana umutlu musunuz?

- Çok umutluyum Umutluyum Ne umutluyum ne umutsuzum
Umutsuzum Çok umutsuzum

31-Aşağıdaki kimliklerden hangisini kendinize daha yakın görüyorsunuz? (Birden fazla seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- Laik-Atatürkçü Alevi Milliyetçi-Ülkücü Kemalist
Muhafazakar-Demokrat Dindar Kürt Türk
Demokrat Diğer(belirtiniz.....)

32- Kendinizi hangi siyasi partiye daha yakın hissediyorsunuz?

- AKP CHP MHP HDP SP
Diğer.....(belirtiniz)

33-Kesinlikle oy vermem dediğiniz bir siyasi parti var mı?

- AKP CHP MHP HDP SP
Diğer.....(belirtiniz)
 Hayır, her partiye oy verebilirim

34-Dindarlık açısından kendinizi aşağıdakilerden hangisiyle tarif edersiniz?

- () Dinin Tüm Gereklerni Tam Yerine Getiren Dindar Biri
() Dinin Gereklerni Yerine Getirmeye çalışın Dindar Biri
() İnançlı Ama Dinin Gereklerni Pek Yerine Getiremeyen Biri
() İnançlı Ama Dinin Gereklernine Pek İnanmayan Biri
() Dini İnanıcı Olmayan Biri
() Diğer (Lütfen belirtiniz.....)

35-Lütfen aşağıda yer alan ifadeleri okuyarak her bir ifade hakkında ne düşündüğünüzü belirtiniz.

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesimlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesimlikle Katılmıyorum
Ahlaki değerlerimiz o kadar zayıfladı ki herkesten her an her şey beklenir oldu.	()	()	()	()	()
Dünya çok daha tehlikeli bir yer haline geldi	()	()	()	()	()
Geleceğim hakkında kaygılıyım/endişeliyim	()	()	()	()	()
Etrafımızdaki şeyler giderek daha belirsiz, riskli ve daha karmaşık bir hal alıyor	()	()	()	()	()
Bugünlerde güvenecek hiçbir şey kalmadı	()	()	()	()	()
Ekonomik olarak geleceğe dair güvensiz hissediyorum	()	()	()	()	()
Bu dünyada herkes kendinden sorumludur, tek başınıza her sorunu halletmelisiniz	()	()	()	()	()
Özgürlüğüm söz konusuysa her şeyden vazgeçebilirim	()	()	()	()	()
Hayatta kalmak için her ne pahasına olursa olsun başarılı olmak zorundasınız	()	()	()	()	()

36-Lütfen aşağıda yer alan ifadeleri okuyarak her bir ifade hakkında ne düşündüğünüzü belirtiniz.

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesinlikle Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Güçlü aile güçlü toplumdur.	()	()	()	()	()
Evlilik kurumu kutsal bir müessesedir.	()	()	()	()	()
Evlilik Allah'ın emridir ve herkes genç yaşta evlenmelidir	()	()	()	()	()
Nikâhsız birliktelikler aile kurumuna tehdit oluşturur.	()	()	()	()	()
Aile kurumu bir bunalım geçirmekte ve toplumdaki saygın yerini yitirmektedir.	()	()	()	()	()
Çiftler, evlilik dışı çocuk sahibi olabilir.	()	()	()	()	()
Toplumun devamlılığı için evlilik kurumu gereklidir.	()	()	()	()	()
Çiftler nikahsız olarak birlikte yaşayabilir	()	()	()	()	()
Kadının ekonomik bağımsızlığı boşanmaları tetikler.	()	()	()	()	()
Boşanmanın kolaylaştırılması, insanın özgürleşmesinin bir parçasıdır	()	()	()	()	()

37-Lütfen aşağıda yer alan ifadeleri okuyarak her bir ifade hakkında ne düşündüğünüzü belirtiniz.

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Çocuk sahibi olmak soy ağacını devam ettirmek açısından önemlidir.	()	()	()	()	()
Çocuk sahibi olmak aile bağımlı güçlendirir.	()	()	()	()	()
Çocuk sahibi olmak gelir düzeyini olumsuz etkiler.	()	()	()	()	()
Çocuk bakım yükü bireyler için ağır bir yüküdür.	()	()	()	()	()
Çocuk sayısı ne kadar az olursa ebeveynlerin ilgi ve odağı daha fazla olur.	()	()	()	()	()
Çocuk yapmak kişilerin kariyerleri için oldukça risklidir	()	()	()	()	()
Kişiler iş olarak iyi bir konuma gelene kadar çocuk yapmayı ertelemelilerdir	()	()	()	()	()
Bazı siyasilerin 'kürtaj cinayettir, sezaryene karşıyım' sözlerine katılıyor musunuz?	()	()	()	()	()

38- Çocuk sahibi olmanın hayatınızı olumsuz yönde etkileyeceği ve geleceğe yönelik hayallerinizi gerçekleştiremeyeceğiniz görüşüne katılıyor musunuz?

() Kesinlikle katılıyorum() Katılıyorum() Kararsızım() Katılmıyorum () Kesinlikle katılmıyorum

39- Çocuk sahibi olmanın bireyin toplumdaki konumunu ve statüsünü yükseltmesine engel olduğu görüşüne katılıyor musunuz?

() Katılıyorum bu yüzden konumum ve statüm yükselene kadar çocuk sahibi olmak istemiyorum.

() Hayır katılmıyorum hem çocuk sahibi olup hem konumumu ve statümü yükseltebilirim.

() Bu konuda fikrim yok.

40- Lütfen aşağıda yer alan ifadeleri okuyarak her bir ifade hakkında ne düşündüğünüzü belirtiniz.

Uygun seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Nüfusun olabildiğince az olması hepimizin yararına olacaktır	()	()	()	()	()
Refah içinde bir hayat yaşamak için nüfus artış hızını düşürmek gerekir.	()	()	()	()	()
Gelişmemiş ülkelerde artan nüfus, ekonomik kalkınmayı sınırlayıp durumu kötüleştirmektedir	()	()	()	()	()
Nüfusun az olması ve yaşlanması ülkeler için bir tehdittir.	()	()	()	()	()
Genç ve dinamik bir nüfusa ihtiyacımız vardır.	()	()	()	()	()
Nüfus askeri, ekonomik, siyasi bir güçtür	()	()	()	()	()
Nüfusun fazla olan ülkelerin üretim kapasitesi, milli geliri ve ekonomik gücü daha üstün olur.	()	()	()	()	()
Genç nüfusun azalması yaşlı nüfusun	()	()	()	()	()

artması sonucu ülkede üretimin azalması tüketimin artması önemli bir ekonomik sorundur.					
Genç nüfusun arttırılabilmesi için hem maddi hem de manevi yönden aile ve evlilik kurumunun desteklenmesi gerekir.	()	()	()	()	()
Bana göre nüfus meselesi tamamen siyasi ve ideolojik bir meseledir	()	()	()	()	()

41- Zaman zaman siyasal partilerin veya siyasilere aile, evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili olarak görüşlerini açıklamaları ve tavsiyelerde bulunmaları gerekli midir?

- () Siyasetçiler bu konularda bireylere karışmamalıdır.
() Siyasetçiler bu konuda ülke çıkarları doğrultusunda bireyleri yönlendirmelidir.
() Bazı siyasetçiler kendi parti taraftarlarını arttırabilmek için bu politikayı izliyor.
() Siyasetçilerin görüşüne katılıyorum.
() Herhangi bir fikrim yok.

42- Sizde devletin ve siyasetçilerin bu meseleye karışması ve yönlendirmeye çalışması ne anlama geliyor?

- ()Devletin bu konuda yönlendirme yapması tamamen özel hayata bir müdahaledir
()Bu mesele tamamen nüfus planlamasıyla ilgilidir ve devletin bu konuda yönlendirme yapması uygundur
() Fikrim yok

43- Devletin ve siyasetçilerin aile, evlilik ve çocuk sayısı konusundaki söylemleri bu konudaki tercih ve kararlarınızda etkili midir?

- () Evet etkili oluyor nüfus politikası bakımından faydalı olduğunu düşünüyorum.
() Hayır etkili olmuyor, doğru olduğunu da düşünmüyorum.
() Fikrim yok

44- Hükümetin veya siyasetçilerin evlilik ve çocuk sayısı ile ilgili söylemlerini özel hayata müdahale olarak görüyor musunuz?

- () Evet görüyorum () Hayır görmüyorum () Emin değilim () Fikrim yok

45- Size göre kürtaj, evlilik dışı ilişki, alkol gibi meselelere devlet ne kadar müdahil olmalıdır?

- Daha fazla
Mevcut durum yeterli
Daha az
Hiç müdahil olmamalı

46- İnsanların yaşam biçimlerine ve tercihlerine devletin müdahalesinin arttığını düşünüyor musunuz?

- Kesinlikle düşünüyorum Düşünüyorum Kararsızım Düşünmüyorum Kesinlikle düşünmüyorum

47- Genel olarak sizin eklemek ya da daha ayrıntılı olarak belirtmek istediğiniz herhangi bir Şey var mı?

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Duygu AVCI

Doğum Tarihi/Yeri : 22.03.1988 / İzmir

Eğitim Durumu

Lisans : Adnan Menderes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi –
Sosyoloji Bölümü

Yüksek Lisans : Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü- Sosyoloji Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurum ve Yıl:

İletişim

E-Posta Adresi : duygu__avci@outlook.com

Telefon : 05352333398

Tarih : 06.09.2019